Fortsat Beretning om Fantefolket.

Hvad der er udrettet med de Penge, som Storthinget har bevilget til „Forsøg paa at skaffe Fanter og andre deslige omstreifende og hjemstavnsløse Personer en lovlig Næringsvei, og deres Børn en ordentlig Opdragelse.“

Ved **Eilert Sundt.**

Udgiven efter offentlig Foranstaltning.

Christiania. Trykt hos J. Chr. Abelsted. 1859.

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna bok från 1859 är en fortsättning på ***Beretning om Fante- eller Landstrygerfolket i Norge*** (1850, 2. Oplag 1852) av samme författare. Boken digitaliserades i september 2008 av norska Nasjonalbiblioteket, varifrån den kopierades till Projekt Runeberg i oktober 2013 för OCR-tolkning och korrekturläsning.

Trykfeil.

Navne og Tal kunne ofte være urigtig trykte, uden at Læseren kan opdage det, og han faar let Mistanke om saadanne skjulte Trykfeil i den Bog, hvor han ser mange aabenbare. Jeg vil dog haabe, at nærværende Bog ikke har flere feiltrykte Navne og Tal end de, som ere anførte nedenfor blandt de andre Rettelser; thi vel blev de fleste Ark trykte, medens jeg var fraværende paa Reise, men jeg kom dog tidsnok hjem for at skrive Trykfeilslisten.

Taasen i Aker, 10de November 1859.

Forfatteren.

————

Side

3,

Linie

23

den med dem, l. de ved den.

–

3,

–

28

omhandlede, l. behandlede.

–

4,

–

26

mattet, l. maattet.

–

6,

–

14

disse 15 Børn, l. hine 20 Børn.

–

6,

–

15

kun, l. kom.

–

6,

–

28

13 Gutter, l. 12 Gutter.

–

9,

–

23

levnet, l. lovet.

–

9,

–

24

forberedtes, l. forberedes.

–

11,

–

4

franeden: misligt, l. misligst.

–

12,

–

19

bør, l. tør.

–

14,

–

1

franeden: Beretningen, l. Beretningerne.

–

15,

–

11

hænge med, l. hænge ved.

–

16,

–

8

tvinge dem saa vidt, at de kunne antages til Konfirmation, l. bringe o. s. v.

–

27,

–

5

franeden: der da sad, l. der de sad.

–

33,

–

12

Knaas Sogn, l. Kvaas Sogn.

–

34,

–

4

franeden: Ledfærdighed, l. Letfærdighed.

–

36,

–

23

halvvoxne Folk, l. helvoxne Folk.

–

37,

–

8

franeden: selv hjulpne, l. selvhjulpne.

–

40,

–

21 og 28

med, l. ved.

–

41,

–

14

i Førstningen, l. i Beretningen.

–

41,

–

6

franeden: den, l. de.

–

41,

–

3

franeden: Side 12, l. Side 34.

–

47,

–

1

bør, l. tør.

–

47,

–

14

reise de, l. reise da.

–

48,

–

4

forkaste, l. forekaste.

–

48,

–

22

Drengebarn, l. Drengebørn.

–

49,

–

1

paa ret mange Aar. l. saa r. m. A.

–

50,

–

16

bør, l. tør.

–

53,

–

4

saaes, l. sees.

–

53,

–

10

Spedebarn, l. Spædbarn

–

56,

–

2

sin Naturfeil l. hin N.

–

59,

–

12

et stort Besvær l. til st. B.

–

60,

–

16

som her kunde, l. saa han kunde.

–

63,

–

1

franeden: Nr. 64, 6, l. Nr. 64, *b.*

–

81,

–

10

denne, l. dem.

–

81,

–

17

Anders, l. Andreas.

Side

82,

Linie

7

franeden: ude paa Gaarden, l. inde p. G.

–

84,

–

8

ugentlige Udgifter, l. egentlige Udg.

–

86,

–

9

ernærede, l. ernærende.

–

86,

–

30

ved, l. med.

–

88,

–

7

Johansdatre, l. Johansdøttre.

–

89,

–

1

franeden. Nr. 64, 6, l. Nr. 64, *b.*

–

91,

–

4

da de ældste Børn, l. de tre æ. B.

–

93,

–

1

med, l. mod.

–

96,

–

6

franeden: Hun blev af Fattigvæsnet antaget til Forpleining som et andet stygt Fattiglem, l. som et andet sygt Fattiglem.

–

97,

–

1

leder, l. lader.

–

97,

–

7

men, l. man.

–

97,

–

16

ham, l. han.

–

97,

–

22

Svarskrivelserne, l. Overveielserne.

–

99,

–

22

senhøstet, l. senhøstes.

–

101,

–

1 og 2

men, naar Forældrene ere o. s. v., skal man faa se o. s. v., l. om man, naar o. s. v., skal faa se o. s. v.

–

101,

–

8

franeden: forudsættes, l. forudsattes.

–

107,

–

5

Standstedet, l. Strandstedet.

–

107,

–

12

Johannes, l. Johanne.

–

108,

–

8

begynde, l. begyndte.

–

108,

–

26

viste, l. viser.

–

109,

–

15

hænge ved Stien, l. h. v. Sine.

–

112,

–

25

Gurs-Følget, l. Guri-F.

—

115,

—

29

Fattigforstandernes, l. Fattigforstanderens.

—

121,

—

28

antages, l. antoges.

—

124,

—

10

Olderstrøen. l. Oldertrøen.

—

129,

—

8

at have lagt, l. at de have lagt.

—

133,

—

4

fra neden: men holdt sig i Nærheden af det med Gevær og Hund, l. m. h. s. i N. og det m. G. o. H.

—

136,

—

2

fra neden: Idum, l. Isum.

—

139,

—

10

fra neden: Trang til nemlig hendes frugtsommelige Tilstand, l. T. t. H., nemlig formedelst h. fr. Tilst.

—

140,

—

26

resideret Kapellan, l. residerende K.

—

140,

—

2

franeden: et stille Hus, l. et st. H. paa Landet.

—

145,

—

6

Carl Johannesen, l. Carl Johan Olsen.

—

146,

—

29

Fantefamilie, l. F.familier.

—

151,

—

5

franeden: mod Fattigkommissionens Bifald, l. med F.s B.

—

152,

—

2

antages, l. antoges.

—

152,

—

9

forhøie, l. forhøre.

—

152,

—

23

antages l. antoges.

—

152,

—

27

heraf, l. havt.

—

153,

—

2

Rednings-Anstalten, l. Arbeids-Anst.

—

153,

—

2

franeden: dem, l. den.

—

155,

—

16

Da dette Barn, l. Dette B.

—

159,

—

6

franeden: vedkom, l. nedkom

—

160,

—

3

i 2den Søndag i Faste, l. 2den S. i F.

—

161,

—

23

med Refusion, l. mod R.

—

163,

—

32

med dem, l. med den.

—

166,

—

23

hun kan allerede læse meget, l. h. k. a. læse noget.

Indledning.

Jeg tør vel kalde denne Bog en fortsat Beretning om Fantefolket i Norge. Thi den oprindelige Beretning, som jeg

skrev for 10 Aar siden„„Beretning om Landstryger- eller Fantefolket i Norge,“ skreven 1849, trykt første Gang 1850. var anlagt paa — mere end det allerede paa andre Maader var skeet — at vække Opmærksomhed og Deltagelse for Fantefolkets Synd og Nød, og nu kan jeg berette om en offentlig Foranstaltning og en hel Samling af private Bestræbelser for at overvinde hint Onde, en Virksomhed, som allerede har naaet en saa stor Del af Personerne, at det nok tør troes, at det er kommet til et Vendepunkt i hele Fantefolkets Historie. — Og det er en lykkelig Fortsættelse, naar tidligere Klage over upaaagtet menneskelig Elendighed vendes til Glæde over Kjærligheds-Gjerninger, som have beredt sig til at møde den.

Begyndelsen var, at Storthinget i 1854 bevilgede 6000 Spd. for de nærmeste 3 Aar til det nye Foretagende, som af Storthinget selv benævnedes: Forsøg paa at skaffe Fanter og andre deslige omvankende og hjemstavnsløse Personer en lovlig Næringsvei samt give deres Børn en ordentlig Opdragelse. Forslaget blev fremsat af en af Stortingsmændene, og ved Stemmegivningen hørtes kun et Nei ved Siden af alle de andre Ja. Og enstemmig gjentog 1857 Aars Storthing Bevilgingen for endnu andre 3 AarDog med et noget mindre Beløb, saasom den først bevilgede Sum ikke var helt opbrugt..

Dette Fond til Fantevæsnets Indskrænkning blev fuldstændig indrettet og Værket sat i Gang i Høsten 1855: da fattede hans Majestæt Kongen sin Beslutning, og efter denne lod Kirke-Departementet udgaa fornøden Forklaring om disse Penge, først ien Rundskrivelse til alle Rigets Fattigkommissioner, dernæst i en Kundgjørelse til Fanterne selv. Denne Kundgjørelse blev trykt som en Plakat og opslaaet paa Thingstuer, Skydsskifter og lignende StederKongens Beslutning er af 31te August 1855. Den grunder sig paa en Indstilling af Kirke-Departementet, som staar at læse i Departements-Tidenden No. 37 s. A.

Den nævnte Rundskrivelse og Bekjendtgjørelse fra Kirke-Departementet, hin af 16de September, denne af 8de Oktober 1855, aftrykkes i et Anhang til nærværende Skrift, dels til Brug for dem, som fremdeles faa med disse Sager at gjøre og kunne ønske at have alt Hidhørende samlet paa et Sted, dels til Forstaaelse af den følgende Fremstilling..

Men et Foretagende som dette kunde ikke ventes fremmet som et blot og bart offentligt Anliggende med Bud og Befaling; her krævedes Hjertelag og god Villie. Derfor siger Departementet i hin Rundskrivelse, at det „forener sig med en talrig Almenhed i en tillidsfuld Anmodning til Fattigkommissionerne om at skjænke denne paa en Gang statskloge og retfærdige og menneskekjærlige Bestræbelse al den Opmærksomhed, den fortjener.“ Og Kundgjørelsen til Fanterne slutter med de Ord: „Til alle Andre, som denne Kundgjørelse maatte se eller høre, henvender Departementet sig sluttelig med den Anmodning, at de, naar Leilighed gives, ville gjøre Personer af Fantefolket bekjendte med denne Indbydelse, opmuntre dem til at følge den og understøtte dem i det gode Forsæt. Det er Departementets Forventning, at en paa en Gang saa almennyttig og menneskekjærlig Foranstaltning som den her tilsigtede ikke skal savne denne Medborgeres velvillige Bistand.“

Anmodningen blev ogsaa efterkommet, jeg mener: saa meget som det med Rimelighed kunde ventes. Thi fra hin Høst 1855 indtil Marts 1859 eller i omtrent 3 ½ Aar have Forsøg og Bestræbelser af det paatænkte Slags været iværksatte med ialt 250 PersonerSaa efter ligefrem Tælling. Nøiagtigere bestemt bliver Tallet dog kun 248. Det har nemlig viist sig, at 2 Personer, som allerede en Gang havde været optagne til Forsørgelse og saa havde fantegaaet, siden ere blevne optagne paa andre Steder som nye Personer, saa de ved den ligefremme Tælling maatte tælles to Gange. Jeg kommer til at berøre disse Tilfælde nærmere; men i den nu følgende Oversigt holder jeg mig til Tallet 250.

Nu da jeg skriver dette, i de første Dage af Juli 1859, er Tallet blevet endnu større; men for Beretningen i dens Helhed ligge kun de Understøttelses-Sager til Grund, som vare behandlede af Departementet indtil 14de Marts..At give en Oversigt over disse Forsøg skal være Formaalet for de nærmeste Blade.

Først inddeler jeg Personerne i følgende Klasser:

1) Børn, som med Forældrenes Samtykke ere optagne til Opfostring og Opdragelse,

under 12 Aar —

47

over 12 Aar —

30

77,

2) Børn, som ere forblevne hos og forsørgede sammen med Forældrene,

under 12 Aar —

70

over 12 Aar —

6

76,

3) voxne eenslige Personer,

Gutter

18

Piger

14

32,

4) Forældre, nemlig 24 Par og 11 enkelte Personer (1 Fader og 10 Mødre)

59,

5) alderssvage og andre voxne helseløse Folk

tilsammen

250

Denne Inddeling maatte tildels gjøres efter et Skjøn. Naar en 15—16 Aars Gut gik omkring paa egen Haand og selv fremkom med Begjæring om at blive optagen til Konfirmations-Underviisning, henregnede jeg ham til Kl. 3; omvendt er der enkelte Personer paa 18 Aar eller derover, som jeg henregnede til Kl. 1 eller 2, fordi det lod til, at de mere vare at betragte som Børn, afhængige af Forældrene. Nogle ældre og temmelig udlevede Folk af Klasse 4 vilde maaske Andre efter et andet Skjøn have opført under Kl. 5.

Det vil sees, at denne Inddeling efter Alder og Familieforholde o. s. v. svarer nogenledes til den Maade, hvorpaa Departementets Rundskrivelse i 2den Post opstiller de forskjelligeFormaal, som ved Understøttelsen bør haves for Øie. For Børnene af Kl. 1 og 2 gjælder det Opfostring, Opdragelse, Undervisning, for det Første til Konfirmationen, enten hos fremmede Familier, hvor de ere anbragte for Betaling (Kl. 1) eller hos Forældrene selv, som nyde Understøttelse til Bosættelse (Kl. 2)Naar en Familie er bleven understøttet til Bosættelse, er Tingen ofte bleven ordnet saa, at Forældrene beholde de yngre Børn hos sig, medens de ældre, som mere trænge til Skolegang og Øvelse i Arbeide, ere blevne udsatte. Deraf kommer det, at der i Kl. 2 er forholdsvis saa faa Børn over 12 Aars Alderen.. For Gutterne og Pigerne af Kl. 3 gjælder det ogsaa for det Meste Konfirmations-Undervisning, men derhos ogsaa Øvelse i almindeligt Arbeide, Haandværkere, Sømands-Udstyr og anden Hjælp til at komme ind paa en ordentlig Næringsvei. Folk af Kl. 4 maa ligeledes meget hyppig hjælpes frem til Konfirmation samt desuden til Ægtevielse; ellers kan Formaalet for dem mest betegnes med det Ord Bosættelse. Til Kl. 5 er henregnet Personer, for hvem det nærmeste Formaal ikke kunde blive andet end et almindeligt Fattiglems Forsørgelse.

For nogle af de fem Klassers Personer er Forsørgelsen bleven afbrudt, idet de enten selv have fantegaaet eller ere blevne opgivne; for andre er den sluttet, idet de enten ere afgaaede ved Døden eller hjulpne saavidt frem, at de nu ventes at skulle baade kunne og ville forsørge sig selv paa ordentlig Vis; for atter andre er Forsørgelsen fremdeles fortsatOgsaa her har Fordelingen tildels maattet gjøres efter et Skjøn. En Gut f. Ex., af Kl. 3, blev hjulpen frem til Konfirmation og derefter mod Betaling af Fondet sat i Haandværkslære, men rømte saa efter nogle faa Ugers Forløb; en anden Gut af samme Kl. 3 blev konfirmeret og derefter anbragt i fast Tjeneste, hvor han skulde nyde Kost og Løn og altsaa ikke behøvede Understøttelse længer; men efter nogle Ugers Forløb fantegik han ogsaa. Trods Ligheden i det væsentlige har jeg henregnet hin til dem, for hvem Understøttelsen er bleven afbrudt, denne til dem, for hvem den er bleven sluttet. — Det kan ogsaa forudsees, at adskillige af dem, som for Øieblikket have været anseede for selvbjergede, saa Understøttelsen for dem kunde sluttes, senere ville tiltrænge og faa fortsat Understøttelse, en Bemærkning, som navnlig gjælder bosatte Familier af Kl. 4.

Her faar jeg ellers anmærke, at medens nærværende Oversigt med Hensyn til Antallet af de optagne Personer kun gaar til Marts 1859, saa har jeg dog i Forklaringen af Udfaldet med de begyndte Forsøg taget Hensyn til senere erhvervede Oplysninger, navnlig private Breve, som tildels først ere mig bragte i de allersidste Dage..Dette Forhold kan fremstilles saa:

Forsørgelsen:

Kl. 1.

Kl. 2.

Kl. 3.

Kl. 4.

Kl. 5.

Sum.

afbrudt

12

1

8

-

-

21

sluttet

10

20

17

19

-

66

fortsat

55

55

7

40

6

163

Sum

77

76

32

59

Denne Tabel maa vi dvæle ved og det særskilt ved hver af dens 3 Linier.

1. Understøttelsen afbrudt.

Kl. 1. Af de 12 Børn var der 8, som i et og samme Præstegjæld og til en og samme Tid bleve udsatte hos Familier til Opfostring; men efter et Aars Forløb bleve de opgivne, de fantegik altsaa ikke, og Forholdet med disse 8 betragtes maaske rettest som kun 1 mislykket Forsøg Se under Bogens Hoved-Afdeling, Sagen No. 53. Der havde i Bygden dannet sig den Mening, at Forsøget med disse Børn ikke kunde nytte noget.. De 4 andre af de 12 Børn rømte, 3 fra Opdragelses-Anstalter, 1 fra sit Opfostringshjem hos en Bonde-Familie. Af disse 4 var en Pige over 12 Aar og 1 Gut over, men 2 Gutter lidt under 12 Aar Af de rømte Børn er dog 1 senere efter egen Begjæring blevet optaget paa et andet Sted. Til saadan Optagelse har 1 desuden meldt sig.. Kl. 2. 1 Person, en ældre Gut, rømte under Konfirmations-Undervisningen. Kl. 3. 8 Personer, nemlig 5 Gutter og 3 Piger, som alle vare ukonfirmerede, da de bleve optagne. 3 af Gutterne og 1 af Pigerne rømte uden endnu at være blevne konfirmerede; de andre derimod var i Stadighed, indtil de vare blevne underviste og konfirmerede, men saa rømte de, istedetfor at de efter Bestemmelsen skulde gjennemgaaet Haandværkslære En af de ukonfirmerede Gutter er senere bleven optaget paa et andet Sted.. Kl. 4og 5. I disse Klasser forekommer intet Tilfælde, hvor Understøttelsen er bleven afbrudt.

2. Understøttelsen sluttet.

Kl. 1. Af de 10 Børn, er 1 død; de øvrige 9 bleve hjulpne frem til Konfirmation og antoges nu at maatte kunne ernære sig selv. 5 af dem, 2 Gutter og 3 Piger, bleve ogsaa anbragte i fast Tjeneste og 1 Gut fik Sømandshyre. Med de 3 andre af de 9 gik det derimod misligt, nemlig 1 Gut og 1 Pige, som strax efter Konfirmationen faldt tilbage til Fantelivet, og 1 Gut, som rigtignok en kort Tid var til Søs, men siden gik og slang. Kl. 2. Af de 20 Børn ere 3 døde; for 15 er Understøttelsen at anse for sluttet af den Grund, at Forældrene, hos hvem de vare, havde faaet saadan Hjælp, at de nu antoges at kunne ernære baade sig og Børnene; 2 af hine 20 Børn ere blevne konfirmerede og af dem kom den ene i fast Tjeneste, medens den anden faldt tilbage til Fantelivet. Kl. 3. Af de 17 Personer vare 12 Gutter og 5 Piger. Med Gutterne er det gaaet saa: 1 døde, 10 bleve konfirmerede, og derefter kom 3 af dem i fast Tjeneste, 1 nærede sig som Arbeidskarl, 2 havde ved sidste Beretnings Afgivelse netop udstaaet Haandværkslære og gave godt Haab, 1 fik med Vedkommendes Samtykke fortsætte med sin tidligere Bestilling som vandrende Kurvmager, da han som Krøbling ikke ansaaes for skikket til andet Arbeide, de 3 andre af de 10 faldt derimod tilbage til Omstreiferlivet, dels strax efter Konfirmationen, dels efter i kort Tid at have været i Tjeneste; ligesaa var det med 1 Gut, som, tilforn konfirmeret, kun blev understøttet engang for alle med Sømands-Udstyr, men efter en enkelt Søreise tog ud paa Fantereiserne igjen. Af de 12 Gutter have altsaa 4 skuffet Forventningerne. Med de 5 Piger havde det sig saa: de bleve alle konfirmerede, og siden ernærede 1 af dem sig med Dagarbeide, og 1 havde, da sidste Beretning blev afgivet, netop udstaaet Lære i Skræddersøm og tegnede godt; 3 derimod faldt strax efter Konfirmationen tilbage til Omstreiferlivet. Naar Gutter og Piger tælles under Et, maa altsaa Forsøgene siges at være mislykkede med 7 af de 17 Personer. Kl. 4. Af de 19Personer vare 7 Forældre-Par samt 1 Mand og 4 Kvinder med Børn. Disse 4 Kvinder bleve alle konfirmerede, og derefter bleve 3 ægteviede (2 med deres Børns Fædre, nemlig en fordums omvankende, men nu bosat Skorstensfeier samt en Arbeidskarl af Almuestanden, 1 blev gift med en bosat Arbeidsmand, som ikke var den, hun havde havt Barn med), 1 af de 4 Kvinder maatte indtil videre fortsætte sin Omstreifen med sin Kjæreste, indtil der efter deres Ønske kunde blive gjort Anstalt til deres Ægtevielse og Bosættelse. Den nævnte Mand blev ogsaa konfirmeret og derefter ægteviet med sin tidligere Ledsagerske; siden har han bosat sig som ArbeidskarlDenne Mands Kvinde og Børn ligesom de nys nævnte Kvinders Mænd og tildels deres Børn ere ikke talte med i denne Oversigt af den Grund, at de af forskjellige Aarsager ikke have nydt offentlig Understøttelse.. Med de 7 Forældre-Par havde det sig saa: 1 af Mændene og 3 af Kvinderne maatte hjælpes frem til Konfirmation, og derefter bleve 3 af Parrene

ægteviede; og alle 7 Familier bleve bosatte, 1 i leiet Hus, 6 derimod i Huse, som vare blevne særlig anskaffede for dem (fire Huse byggede af Nyt, to gamle, som kjøbtes).

Af de 19 Personer i denne Klasse faar vi, naar der skal regnes strængt, betragte 1 som falden tilbage til Omstreiferlivet, den Kvinde nemlig, som indtil videre gik tilbage til Fantestien, hvor hendes Mand og Børn havde vedblevet at streife om, medens hun var i Rolighed for Religions-Undervisningens Skyld. Kl. 5. Understøttelsen har ikke kunnet sluttes for nogen af denne Klasses Personer.

Hvorvidt de afsluttede Forsøg ere lykkede eller mislykkede, kan efter disse Angivelser kortelig fremstilles saa: De, som ere afgaaede ved Døden, medens de vare under Forsørgelse, ere i denne korte Oversigt stillede sammen med dem, med hvem Bestræbelserne ansees for lykkede; thi kun de siges her at have skuffet Forhaabningerne, som ere faldne tilbage til Omstreiferlivet.

Kl. 1.

Kl. 2.

Kl. 3.

Kl. 4.

Kl. 5.

Sum.

lykket:

7

19

10

18

-

54

mislykket:

3

1

7

1

-

12

tilsammen

10

20

17

19

-

66

Det er dog muligt, at der nu, da jeg skriver dette, kan være endnu flere, som ere faldne tilbage til Omstreiferlivet. Thi om nogle af dem, som ere blevne færdige med deres Konfirmation og derefter anbragte i Tjeneste o. s. v., har jeg kun havt ældre Beretninger at holde mig til; og der kan jo være foregaaet adskillige Forandringer i Mellemtiden. Men denne Bemærkning gjælder ikke mange af dem, saa jeg tør tro, at Antallet af Tilbagefald ikke skulde vise sig meget forøget, om jeg i dette Øieblik kunde faa Telegraph-Efterretning om dem allesammen.

3. Understøttelsen fortsat.

Kl. 1. De 55 Børn af denne Klasse, som Tabellen angav at være under fortsat Forsørgelse, ere alle anbragte til Opfostring og Opdragelse, de allerfleste paa Landet, hos Bondefamilier, nogle faa i Hans Mikkelsens Opdragelses-Anstalt ved Skien eller i Toftes Rednings-Anstalt, som nu er i Ullensaker paa Romerike. Efter deres Alder bleve de vænnede til almindeligt forefaldende Arbeide og holdte til Skole, og de ere oftere med Flid anbragte i Nærheden af Fastskolerne. Om adskillige af Fosterforældrene er det sagt, at de med stor Omhu tage sig af disse sine Pleiebørns Opdragelse, og om ret mange af Børnene er det indberettes at de enten lige fra Begyndelsen af have viist sig godartede, eller at de øiensynlig lidt efter lidt have aflagt noget af deres tidligere Vanart, deres Løgnagtighed, Ulydighed, Ustadighed. Mange ere dog saa smaa eller saa nylig optagne, at der endnu ikke har kunnet dømmes noget om deres personlige Forhold; men efter den Maade, hvorpaa de ere blevne afgivne af sine naturlige Forældre og optagne af Pleieforældrene m. m., kan man dog tildels ogsaa om dem danne sig en Formodning om, hvorvidt den vil lykkes at faa dem vel opdragne, og saa usikkert det naturligvis i enkelte Tilfælde maatte være, har jeg for hvert Barn antegnet, hvad Indtryk de samlede Beretninger i denne Henseende have gjort paa mig: Summen deraf er, at om 39 nærer jeg bedre, om 16 derimod mindre godt Haab. Kl. 2. Ogsaa i denneKlasse er der 55 Børn under fortsat Forsørgelse, ikke hos Pleieforældrene, men hos deres naturlige Forældre, som ville blive omtalte under Kl. 4. Af rette Vedkommende bliver det paaseet, at de besøge Skolen, forsaavidt de have Alderen dertil, og det katt forudsees, at Præsten eller Fattigkommissionen senerehen, naar det gjælder om at fuldende Opdragelsen, vil finde Grund til at bevirke, at idetmindste nogle af dem blive tagne fra Forældrene for — ligesom Børn af Kl. 1 — at sættes til Opfostring hos Pleie-Familier. Men Haabet om, hvorvidt de skulle arte sig vel eller navnlig afholdes fra Fantestien, staar og falder dog i det Hele taget med Forældrenes Forhold: holde disse sig i Rolighed, saa er det at vente, at Børnene ville følge deres Exempel og Formaning. Efter at jeg for hvert Barns Vedkommende har taget alle Omstændigheder i Betragtning, er jeg kommen til den Slutning, at med 43 af de 55 Børn tegner det ret godt, mindre godt derimod med de andre 12. Kl. 3. De 7 Personer i denne Klasse ere 1 Gut og 6 Piger. Gutten er bleven konfirmeret og derefter anbragt i Smedelære, hvor han giver godt Haab; de 6 Piger forberedes til Konfirmation, og 2 af dem tegner det godt med, medens de 4 andre vække nogen Tvivl hos mig. Kl. 4. De 40 Personer i denne Klasse ere 17 sammenlevende Forældre-Par og 6 Piger med Børn. Med disse Piger har det sig saa: 2 forsørges som Husarme, idet der er lovet dem en vis aarlig Hjælp til Husleie m. m., 1 forberedes til Konfirmation for siden at giftes med sin tidligere Ledsager, der antages at ville og kunne ernære sig paa ordentlig Vis uden at streife om mere; 2 ere blevne konfirmerede og siden anbragte den ene i Væverlære, den anden i et Hus, hvor hun skulde uddannes til Tjenestepige eller almindeligt Arbeidsmenneske; 1 er hos sine Forældre, der høre til de efternævnte Par. Om disse sidste 3 Piger er Haabet for Fremtiden ialfald mindre godt. Angaaende de 17 Par maa jeg først forklare, hvordan det har sig med deres Ægteskab. 6 Par vare gifte før de kom under Forsørgelse; tidligere havde dog ogsaa disse eller de fleste af dem levet i Konkubinat i kortere eller længere Tid. 11 af de 17 Par levede i ulovligt Samlevnet, da de bleve optagne

til Understøttelse; men nu ere 8 Par blevnehjulpne til at vorde ægteviede, og det efterat 6 af Kvinderne og 3 af Mændene først ere blevne konfirmerede; 3 Par ere altsaa endnu ikke ægteviede; men for 2 af disse Pars Vedkommende arbeides der til dette Maal (det gjælder at faa Konfirmationen fuldbyrdet eller at skaffe fornødne Bevisligheder tilveie), om 1 Par derimod, som rigtignok bestaar af meget gamle Folk, kan det ikke sees, om der tænkes derpaa (Sagen No. 46). Dernæst maa det forklares, hvorvidt det er kommet med de samme 17 Familiers Bosættelse. 12 af dem ere allerede blevne fast bosatte, nemlig 4 i leiede Bekvemmeligheder og 8 i særligt for dem anskaffede Huse (af hvilke i det mindste et, som det synes, bygget af Nyt); de andre 5 Familier ere altsaa ikke bosatte endnu; men for 1 af disse 5 er der fæstet en Plads, som skal bebygges, og for de andre er der gjort eller vil der vistnok blive gjort forberedende Skridt i samme Retning. Men selv de af disse Familier, som allerede ere bosatte i eget Hus, og endnu mere de andre, befinder sig dog endnu i saadanne Omstændigheder, at de maa have fortsat Understøttelse til Underholding baade for Forældrene selv og deres hjemmeværende Børn. — 2 af de Familier, som ere blevne fast bosatte, have desværre viist et saa betænkeligt Forhold (i den ene af disse Familier gjælder dette dog kun Manden), at det har været nødvendigt udtrykkelig at betyde dem, at de ved at fremture deri udsatte sig for, at man vilde opgive dem; omvendt er der af de endnu ikke bosatte Familier idetmidste [[** sic = -ind-?]] 1, som høist sandsynlig vil faa et fast Hjem og bindes til dette for ikke mere at komme paa Omstreiferstien. — Efter de nu antydede Omstændigheder nærer jeg godt Haab om, at 3 af hine 6 Piger og 12 af disse I7 Forældre-Par ikke mere ville lægge ud paa Fantestien, forudsat, at de fremdeles nyde den Understøttelse, de kunne tiltrænge for at holde sig i sine Hjem; om de andre derimod, 3 Piger og 5 Forældre-Par eller 13 af Klassens 40 Personer er Haabet mindre. Kl. 5. Af de 6 Personer, som jeg har henregnet til denne Klasse af Hjælpeløse, og som det maa kaldes en Sælebod at have skaffet Opholdssted og Forsørgelse, vil forhaabentlig ingen falde paa at lægge ud paa Vandrestien igjen.Summen af disse FormeningerDisse Formeninger kunne sammenlignes med de Skjøn, som Læger kunne afgive om, hvorvidt deres patienter staa til Forbedring eller ei. om dem, som nyde fortsat Understøttelse, kan kortelig fremsættes saa:

Kl. 1.

Kl. 2.

Kl. 3.

Kl. 4.

Kl. 5.

Sum.

bedre Haab

39

43

3

27

6

118

mindre godt

16

12

4

13

-

45

tilsammen

55

55

7

40

6

163.

Sammenfatte vi nu disse Oversigter over de afbrudte, de sluttede og de fortsatte Understøttelses-Forsøg, saa faa vi saadant Overblik over det virkelige eller formodede heldige eller uheldige Udfald af dem alle:

Understøttelsen

⎧

Antallet af Personer i Klasserne:

⎨

Kl. 1.

Kl. 2.

Kl. 3.

Kl. 4.

Kl. 5.

Sum.

⎩

Forsøgene mislykkede eller lidet lovende:

afbrudt

⎧

12

1

8

-

-

21

sluttet

⎨

3

1

7

1

-

12

fortsat

⎩

16

12

4

13

-

45

tilsammen

{

31

14

19

14

-

{

Forsøgene lykkede eller tegnende godt:

sluttet

⌠

7

19

10

18

-

54

fortsat

⌡

39

43

3

27

6

118

tilsammen

{

46

62

13

45

6

172

{

begge Slags Forsøg:

{

77

76

32

59

6

250

Denne Tabel viser en kjendelig Forskjel mellem de forskjellige Klasser. Hvad enten vi se hen til de afbrudte og altsaa strax mislykkede Forsøg eller til de sluttede Forsøg med skuffede Forventninger eller til de fortsatte Forsøg med mindre gode Udsigter, saa finde vi Forholdet misligst i Kl. 3: af denne Klasses 32 voxne, men enslige Gutter og Piger ere 8 fantegaaede, før detnærmest foresatte Maal for Forsørgelsen var naaet, 7 faldne tilbage til Fantelivet, efterat rimelig Hjælp til at komme i ordentlig Stilling var ydet dem, 4 endelig befundne saadanne i deres nuværende Forsørgelses-Stand, at der ikke tør haabes større Bestandighed af dem heller, eller der er i alt 19 af de 32, over Halvdelen, for hvis Vedkommende Udfaldet af Forsøgene er mislykket eller har tegnet sig misligt. Men disse Gutter og Piger ere da ogsaa Mennesker i den farligste Alder (mest omkring 20 Aar) og i den mest ubefæstede Tilstand (ikke bundne med Hensyn til Ægtefæller og Børn og endnu ikke bøiede af Livets Modgang og Aarenes Vægt). Den samme Forklaringsgrund kan ogsaa anføres for, at saa mange som 31 af 77 Børn i Kl. 1 (ikke langt fra Halvdelen) enten have skuffet Forventningerne eller kun give svagt Haab: disse 31 høre mest til de ældre af dem, som Klassen indeholdt, og som i Alder og Selvraadighed have staaet Kl. 3 meget nær. Langt bedre stiller Forholdet sig med Forældrene eller Personerne af Kl. 4: kun 14 af 59 eller ikke en Fjerde-Del staa her paa den uheldige Side. Og Forklaringen hertil tør være denne dobbelte: dels ere de mere komne til Skjels Aar og Alder, have saa at sige raset ud og kunne vel ikke andet end skjønne deres Veis Fordærvelighed baade for dem selv og for deres Børn, dels er der gjerne ydet dem en mere klækkelig Understøttelse, saa de have faaet et eget Hjem og have lært at kjende dettes bindende Magt. Navnlig synes det ogsaa at gaa godt med Børn af de Forældre, der have ladet sig bevæge til at antage en rolig og ordentlig Levevis; thi af de 76 Børn i Kl. 2 viser Tabellen kun 14 eller ikke en Femte-Del paa den uheldige Side; der er jo ogsaa selv blandt Fantefolket saa megen Sammenhæng mellem Forældre og Børn, at disse ikke ganske undlade at rette sig efter hine, saa naar Forældrene holde sig i Rolighed, gjøre Børnene det sammeForuden Børnene af Kl. 2 er der ogsaa af Børnene i Kl. 1 omtrent 20, som tilhøre de forsørgede Forældre af Kl. 1; men af disse 20 er der forholdsvis ganske faa, som have skuffet Haabet. Vanskeligst har det altsaa været med Børn, som ere tagne fra endnu omstreifende Forældre.. At der endelig blandt deHjælpeløse af Kl. 5 viser sig mindst Tilbøielighed til at vende tilbage til Omstreiferlivet, det tiltrænger ingen Forklaring.

Alle Klasser regnede under Et, viser Tabellen, at af de 250 Personer er der 21 som fantegik midt under Bestræbelserne med dem, 12 som efter sluttet Forsøg ere faldne tilbage, og 45, som nu for Tiden ere under Forsørgelse, men med mindre gode Udsigter — altsaa ialt 78 (ikke fuldt Tredie-Delen af de 250) have enten skuffet Haabet eller give mindre godt Haab.

Til en alsidig Bedømmelse af dette Udfald af eller disse Udsigter for Bestræbelserne bør endnu nogle Omstændigheder tages med i Betragtningen.

Mange af de voxne Personer, som ere faldne tilbage til Fantelivet, staa dog nu i en anden og heldigere Stilling til Samfundet end før, saa de fra nu af lettere ville kunne nærme sig til samme igjen og søge sig en ordentlig Levevei, naarsomhelst Ønsket derom maatte opstaa hos dem: jeg tænker her paa dem, som under Forsørgelses-Forsøget ere blevne konfirmerede. Som vore borgerlige Forholde nu ere indrettede, er Mangel af Konfirmation

for en voxen Person som en Skillevæg mellem ham og Samfundet, idet han endog stadig maa frygte for, at hvor han kommer frem, kan han blive arresteret og tiltalt og dømt til Indsættelse i Straffe-Anstalt for den Sags Skyld. Aarsagen til, at saa mange Fantefolk ikke ere ægteviede og derfor leve sammen i Konkubinat, der atter foranlediger mange Afstraffelser, er ogsaa aabenbart den, at de ikke ere konfirmerede, hvilket danner en Hindring for Ægtevielse. Man kan i det Hele sige, at den udvortes Omstændighed, at en Person af Fantefolket er blevet konfirmeret, letter ham hans senere Tilslutning til Samfundet ved at indgaa lovligt Ægteskab og antage fast Bolig. En konfirmeret Omstreifer er ikke længer saa fuldstændig Fant, som han var det før.

Ved Siden af og ligesom til Modvægt mod de beklagelige Tilbagefald til Fantelivet, som denne Bogs Beretninger desværre maa melde om, er det glædeligt at se af de samme Beretninger, at foruden de Familier, som med offentlig Understøttelse ere blevne bosatte og komne i en ordentlig Stilling, er der ogsaa nogle,som have forladt Fantestien og bosat sig uden offentlig Understøttelse. Man vil finde Exempler derpaa under Sagerne No. 1, Anm. (2 Familier) og No. 73. Sagen No. 64, *b*, Anm. viser ligeledes Exempler paa, hvorledes Personer af Fantefolket have søgt Udvei til at vorde konfirmerede og ægteviede uden offentlig Hjælp. De her nævnte Exempler ere kun leilighedsvis blevne indberettede, og der tør i Virkeligheden være flere Tilfælde af samme Slags, som ikke ere komne til min Kundskab. Men nu er det vist ikke urimeligt at antage, at dette Sind og denne Stræben er bleven vakt for en Del netop ved det storartede Bevis paa offentlig Velvillie, som ligger i de mange Understøttelses-Forsøg. Disse have ikke blot umiddelbart været enkelte og saare mange Personer til Gode, men have gjort et gavnligt Indtryk paa adskillige af deres Slægtninger og Kjendinger. Før faldt det vel sjeldnere en Fantefamilie ind, at den kunde leve anderledes end paa Fantevis; nu kan snarere den Tanke opstaa, at det dog monne være bedre at leve paa ordentlig Vis, og at det kunde gaa an for dem ogsaa at komme i saadan Stilling.

Alt vel overveiet, forekommer det mig derfor, at den Slutning, som de anførte Oversigter over Forsøgene førte os til, maa kaldes glædelig og opmuntrende. De Tilbagefald, som have fundet Sted, maa jo bedrøve os; men i en Sag som denne have vel Alle været forberedte paa Skuffelser, og for Mange tør det endog være uventet, at Skuffelserne ikke have været flere.

Jeg tilføier nogle yderligere Bemærkninger om de Forsørgedes Tilstand og om de forskjellige Arter af ydede Understøttelser.

I Kl. 5 har jeg anført nogle alderssvage og helseløse Folk og man vil maaske undre sig over, at det var saa faa. Men i hver af de øvrige Klasser forekommer der Tilfælde af stor legemlig Skrøbelighed. I Sagen No. 75 vil man finde et stærkt Exempel paa, hvorledes Børnene i Fantefamilier ofte dø bort i spæd Alder formedelst Vanrøgt hos drikfældige og uordentlige Forældre. Sagen No. 14 eller No. 74 frembyder Exempel paa, hvorledes de endnu levende Børn kunne se forhungrede og ynkværdige ud. I Beretningerne forekommer der mange Tilfælde af disse Slags,og den Forestilling paatrænger sig, at om vi havde nøiagtig Kundskab om Tilstanden hos alle Fantefamilier, skulde vi finde et ganske forfærdeligt Maal af Dødelighed og Elendighed blandt Børnene. Rimeligvis i langt større Grad end hos den bosatte Befolkning viser denne Elendighed sig ogsaa deri, at Børnene blive døvstumme (Sagerne No. 51, 67, 37), vanvittige (No. 76, den der under No. 18—23 nævnte Familie), eller yderlig sløve paa baade Sjel og Legeme (No. 45);Man hører ofte den Tale, at Fantebørn skulle være saa usædvanlig kvikke og opvakte. Men jeg gad vide, om dette virkelig er saa. Det synes ikke at stemme med den Erfaring, jeg tror at have gjort, at netop blandt Fantebørn er der uforholdsmæssig mange, som ere fjantede fra Fødselen af eller formedelst Vanrøgt ere blevne lidende endogsaa i sjelelig Retning. Mon ikke hin Opvakthed for en stor Del er kun tilsyneladende, en tidlig udviklet Øvelse i at snakke for sig og klare sig blandt Fremmede? De som nu have Fantebørn i Skole eller til Konfirmations-Forberedelse, ville have god Anledning til at prøve den Sag. Exempler paa Piger med den faldende Syge forekommer under Sagerne No. 61 og 44. Og nu bevirker vel Børnenes Død i de fleste TilfældeSe dog Exempel paa det Modsatte i Sagen No. 60 eller 70. at saadanne store Skrøbeligheder og Lidelser ikke faa hænge ved til voxen Alder; men meget ofte berettes det tillige om de Voxne, at de ere i høi Grad lidende og knækkede og det formedelst vildt og uordentligt Liv i deres raske Ungdoms-Aar. Kort, Tilstanden er mangengang saadan, at man fast kunde kalde Understøttelses-Pengene vel anvendte, om Personerne kun holdt sig i Ro, til de vare komne lidt til Førlighed igjen, og i mere alvorlige Tilfælde, f. Ex. naar

det gjælder at faa døvstumme Børn anbragte ved de for saadanne indrettede Undervisnings-Anstalter, maa det jo kaldes en sand Velgjerning, at der nu haves Penge dertil.

I Oversigten ovenfor ere allerede de Personer omtalte, der ere blevne hjulpne frem til Konfirmation. Det var ialt 50. Og de fleste af dem vare langt udover den sædvanlige Konfirmations-Alder, ja mange af dem vare allerede Forældre. Men her maa det anmærkes, at for Kortheds Skyld har jeg i Oversigten kun brugt det Udtryk „konfirmeret;“ med 4 af de 50 havdedet sig dog egentlig saaledes, at de maatte døbes; de vare dog voxne Mennesker, ja Forældre; 2 af dem vare Mænd, 2 Kvinder. Under Sagen No. 64, *a*, vil man vel finde det stærkeste Exempel paa, hvor stor den religiøse Vankundighed kan være hos disse Folk, som saaledes fremstille sig til Undervisning; ellers er det meget almindeligt berettet, at de ikke have kunnet læse. Og det vil begribes, at det har kostet Pleieforældre, Skolelærere og Præster ret meget Arbeide at bringe hine 50 saa vidt, at de kunde antages til Konfirmation. Lignende Møie maatte det vel ogsaa være at bringe voxne Mennesker, som — dette siges om nogle af disse Folk — ikke vare vante til at bruge det simpleste Arbeids-Redskab — at bringe dem til at lære nyttigt Arbeide og Haandværk. Men dette har der i det Hele taget ikke været drevet saa meget paa. I den Anledning kan jeg bemærke, at af de 18 voxne Gutter af Kl. 3 have kun 5 været anbragte i Haandværkslære og det kun 1 for noget længere Tid, saa der kunde være Tanke om at lære Haandværket tilgavns. Muligt, at dersom der havde været gjort nogets Mere i denne Retning, saa skulde det ikke gaaet saa ilde med mange af de unge Mennesker i samme Kl. 3.

Fuldstændigere Understøttelse har der, som allerede antydet, været ydet Familier eller Forældre. Efter hvad der paa de forskjellige Steder i Oversigten er oplyst, have Præsterne ægteviet 11 Par samt desuden 1 Mand og 3 Kvinder, hvis Ægtefæller ikke have været blandt de Understøttede. Endelig ere 19 Familier hjulpne til Bosættelse, nemlig 5 i leiede Bekvemmeligheder, 9 i kjøbte og 5 i nybyggede Huse, tildels med lidt Jordvei til. Forholdet med de anskaffede Huse er i Regelen, at de skulle ansees for det Offentliges eller vedkommende Fattigvæsens Eiendom; men tildels er der, som i Sagen No. 62, givet Beboerne Udsigt til at erhverve dem ved et aarligt Afdrag.

Jeg har gjort opmærksom paa den Møie, Præster og andre maa have havt med de voxne Konfirmanders Undervisning. Naar hertil lægges Omsorgen med at faa de mange Børn og Voxne og hele Familier indlogerede, med at faa de mange Huse istand, med at faa de bosatte Familier forsynede med Husgeraad, med at faa de Voxne hjulpne tilrette i Henseende til at komme ind ien selvstændig Næringsvei (skaffe dem Tjeneste, Sømandshyre, Dagarbeide, Afsætning paa deres Fabrikater o. s. v.), saa bliver det en meget stor Sum af Arbeide, som de Mænd (mest Præster) have havt, der have paataget sig at forestaa disse Understøttelses-ForsøgHvad Møie der kan være forbundet med at tilveiebringe de fornødne Oplysninger om Daab og andre tidligere Livs-Omstændigheder, give Sagerne No. 28 og 48 mærkelige Exempler paa.. Men dette Arbeide overgaaes rimeligvis af den Bekymring og Anstrængelse, som det har kostet at lede disse Mennesker i moralsk Henseende. Man maa studse over, hvor vankundige og hvor lidet arbeidsvante mange af dem have været; men det forekommer mig, at den store Vanart, som hos adskillige af dem er kommen tilsyne, er end mere sælsom. Jeg tænker paa saadan Djærvhed som hos det unge Pigebarn i Sagen No. 13, saadan dyrisk Raahed som hos de 3 ældste Gutter i den Familie, der er omtalt under 8, saadan Uskjønsomhed og Hjerteløshed som hos Manden i Sagen No. 54, saadan Hidsighed som hos Kvinden i Sagen No. 49 og mange flere, saadan Fulhed og Stivsindethed som hos de to Gamle under No. 46, for ikke at tale om saadan Charaktersvaghed og Drikfældighed som den, der er antydet hos Manden i Sagen No. 74. Ved Siden heraf mangler det dog ikke ganske paa venligere Træk, hvoriblandt jeg skal paapege Ydmygheden og Taknemmeligheden hos Kvinden i Sagen No. 14, Arbeidsomheden hos Manden under No. 62, den gamle Bedstemoders rastløse Moderkjærlighed i Sagen No. 2, det vakte Alvor hos den første Kvinde, som omtales i Sagen No. 76, den villige Lydighed og Lærelyst hos Gutten i No. 14 og Pigen i No. 18 og flere. Mærkelige ere ellers mange Exempler paa yderst ulige Sindsbeskaffenhed hos Børn af en og samme Familie, som flere af Beretningerne hentyde paa.

Men i dette Arbeide: at hjælpe de Forsørgede tilrette og lede dem i moralsk Henseende, have Præsterne og Andre, der fra først af have antaget sig dem, ofte været trolig understøttede af samvittighedsfulde Pleie-Forældre

og andre Medhjælpere. I dette Øieblik tænker jeg især paa Hans Mikkelsen i Solum (Sagen No. 1) og Sivert Ellefsen Bore i Klep (No. 76).Dersom de Fanter, som ere rømte fra sine Forsørgelses-Hjem, havde kunnet sætte sig ind i, hvad Møie og Bekymring deres Forsørgelse har kostet, og hvor megen Sorg deres ubesindige Skridt har voldt deres Venner, saa skulde de neppe gjort det. Men ogsaa i denne Henseende kan det siges, at de vidste ikke, hvad de gjordeNaar et Menneske indtil voxen Alder ikke har viist anden Stadighed end stadig at vanke omkring, kanske ikke med 8 Dages Ophold paa noget Sted, og naar han saa pludselig sættes i Stilstand for at leve efter bosatte Folks Skik, saa er dette en mægtig Forandring, stærkt indgribende i baade det indre og det ydre Menneskes hele Væsen. Vi have vanskeligt for at sætte os ind i dette. En opmærksom Iagttagelse maatte vist opdage mange paafaldende Træk hos dem, som befinde sig i en saadan Overgangs-Tilstand. Etsteds siges om en voxen Fantekvinde, som var bleven anbragt til Underholdning at hendes Pleiefader i visse Maader maatte behandle hende som et stort Barn (Sagen No. 69). — Naar En flytter til et fremmed Land, saa, trods det sunde Klima her, faar han ofte Klimat-Feber; naar En pludselig kommer bort fra sine vante Omgivelser og skal færdes blandt Fremmede, kan den naturlige Hjem-Ve udvikle sig til en hel sygelig Tilstand. Om der hos Fanterne i deres første Stilstands-Dage foregaar Noget, som kan sammenlignes hermed? Isaafald kunde der blive Tale om en egen Krisis, som Lægerne kalde det, et vist Punkt af den sygelige Strid mellem det Nye og det Gamle, hvor det maa briste eller bære, saa vi maa være varsomme i vore Domme, om det gode Forsæt skulde svigte, og saa Vedkommende selv ikke maa rose sig, naar han efter Striden er mere tilfreds end før med sin nye Stilling, og mindre føler sig fristet til at forlade den.

En af de følgende Beretninger indeholder et ganske interessant Exempel: en ung Fante-Pige var paa nogle Uger optaget til Prøve paa en Præstegaard og tegnede godt; en Dag kom der dog en altfor stærk Fristelse over hende, og hun fantegik; men Præsten sendte en Karl til Hest efter Sporet, og hun blev bragt tilbage; nu forelagdes hende det Valg, om hun vilde — eller vilde ikke — forblive i Rolighed, og hun valgte det første og har siden i over et halvt Aar været stadig øg givet godt Haab. — Jeg kan nok tænke mig, at netop fordi det engang var kommet til en Krisis eller et farligt Afgjørelses-Punkt, har Fristelsen ikke siden kunnet blive saa stærk. Dersom jeg var i det Tilfælde, at jeg havde Anledning til at tage en Gut paa 20 Aar fra Fantestien og anbringe ham i et Hjem, saa vilde jeg sige til ham, at han ikke maatte stole for meget paa sit Stadigheds-Forsæt, saasom det kunde være, at han imødegik en stærk Strid, stærkere, end han havde Anelse om, og jeg vilde anbefale ham som en Medicin, at han strax skulde aabenbare sig for sine Omgivelser naar han mærkede den mindste Begyndelse til en Dragelse tilbage mod den gamle Levevis.

Hos Folk, som indsættes i Bodsfængslets Celler, skal der temmelig tydelig kunne mærkes saadanne kritiske Dage med en séregen sygelig Utaalmodigheds-Tilstand, som endog, naar ikke visse Lettelser og Forebyggelses-Midler anvendes, kan gaa over til fuldstændig Sinds-Sygdom; men disse Prøvelser for Fangerne ere stridest i Førstningen, og om de siden komme igjen med visse Mellemrum, pleie de vise sig svagere og svagere. — Det forekommer mig rimeligt, at der maa være adskillig Lighed i Fanternes Tilstand efter deres Optagelse i et roligt Hjem og i Celle-Fangernes. Det har ogsaa Bodsfængslets Direktør sagt mig, at netop Fanterne i Regelen have viist sig mindst skikkede til at udholde Cellelivets Ensomhed og ensformighed; for dem maatte jo ogsaa Overgangen fra Tøileløshed til Tvang være brattest..Naar jeg ellers nylig nævnte Præsterne som dem, der især havde forestaaet Fanternes Forsørgelse, saa er dette rigtigt nok i Virkeligheden; men efter Ordene er det i Regelen Fattigkommissionerne (der paa Landet have Præsterne til Ordførere), som have været Mellem-Leddet mellem Fanterne, der ere blevne forsørgede, og Departementet, der har bevilget Penge. Den almindelige Fremgangsmaade er den, at Fattigkommissionens Ordfører skriver Andragende om den paatænkte Understøttelse, Andragendet indsendes til Amtmanden, gaar med dennes Betænkning til Stifts-Direktionen og befordres endelig fra denne til Departementet, som igjen sender sit Svar tilbage den samme Vei. Særskilt for hvert Amt eller Overøvrigheds-Distrikt skal jeg nu anføre de Lands-Præstegjelde eller Byer, til hvilke samtlige disse Understøttelses-Sager og understøttede Personer henhøre. Ogsaa denne Oversigt skal, haaber jeg, bidrage noget til Forstaaelse af det hele Værks Gang.

Sagernes Nummer.

Personernes Antal.

Smaalenenes Amt:

Fredrikshald

26

1

Rødenæs

53

8

Moss

69

1

10

(Drøbak 13I Parenthes anfører jeg Steder, hvor der, som i Øier, er gjort forberedende Skridt til Fantefolks Optagelse, eller hvor der, som her i Drøbak, har været gjort Begyndelse med deres Forsørgelse, medens denne siden er bleven fortsat paa andre Steder.)

Christiania By

37, 38, 39.

3

Akershus Amt:

Asker

58.

4

Aker

68.

1

Enebak

23, 24.

11

Skedsmo

27.

1

Ullensaker

36.

13

Høland

41.

5

35

Hedemarkens Amt:

(Vinger 61)

Elverum

46.

6

Tønsæt

43, 44.

5

Tolgen

28, 29.

8

19

Christians Amt:

Lillehammer

72.

1

(Øier 75)

Vaage

61.

3

Vardal

52.

1

Land

20.

5

Nordre Aurdal

21, 22.

4

Søndre Aurdal

34.

4

18

85

[[** Tabell forts. fra forrige side **]]

Sagernes Nummer.

Personernes Antal.

(85)

Buskeruds Amt:

Drammen

7.

1

Eker

54.

7

(Flesberg 38).

(Nore 37)

8

Jarlsberg og Laurviks Amt:

Hof

55.

1

Sem

67.

4

Hedrum (Laurvik)

25.

7

Brunlanæs

8, 9, 10, 11, 12, 13.

13

25

Bratsbergs Amt:

Gjerpen

62.

5

Skien

74.

2

Holden

35.

1

Solum

1, 2, 3, 4, 5, 6.

13

Bamble

48.

6

27

Nedenæs Amt:

Øster-Risøer

57.

2

Arendal

69.

1

Homedal

63 64 a og b.

7

10

Lister og Mandals Amt:

Tvet

65.

3

Christiansand

49, 50, (51).

6

Mandal

70, (71).

3

Lyngdal

31.

1

13

Stavanger Amt:

Helleland

47.

1

Ly

17, 18, 19.

3

Klep

76.

33

Haaland

45.

3

168

[[** Tabell forts. neste side **]][[** Tabell forts. fra forrige side **]]

Sagernes Nummer.

Personernes Antal.

(168)

Høiland

32, 33.

3

Hetland

14.

3

Stavanger (Strand)

30.

1

Tysvær

66.

4

51

Søndre Bergenhus Amt, ingen

Bergens By

59.

1

1

Nordre Bergenhus Amt:

Hafslo

15, 16.

12

12

Romsdals Amt, ingen

Søndre Throndhjems Amt:

Melhus

73.

1

1

Nordre Throndhjems Amt:

Nedre Stjørdalen

40.

6

6

Nordlandenes Amt, ingen.

Finmarkens Amt:

Tromsø

56.

2

Alten-Talvik

42.

9

11

tilsammen

250

Regnet efter Bispedømmerne eller Stiftsdirektionernes Omraade viser Forholdet sig saa:

Christiania

Stift,

145

Personer

Christiansands

—

74

—

Bergens

—

13

—

Throndhjems

—

7

—

Tromsø

—

11

—

Riget

250

Personer.

Denne store Ulighed i Fordelingen lader sig vistnok ikke tilfulde forklare alene deraf, at der skulde have været saa mange flere Fantefolk i den sydlige end i den nordlige Del af Landet. Vi maa se os om efter andre Grunde.En Grund til Uligheden tør nu ligge i selve Fanteflokkens ulige Art og Væsen. Jeg kommer her til at tænke paa, hvad jeg allerede før har troet at finde, at den Del af det blandede Fantefolk, som færdes i det Throndhjemske og længere nordover, mest hører til „Stor-Vandringernes" Klasse og har mere af de gamle Tateres eller Sigeneres Blod i sine Aarer, mere af deres nedarvede Sind og Skik: utæmmet Vildskab og djærv Færd, som fører dem paa rastløse Reiser over store Vidder af baade Norge og Sverige, saa de ere mere fremmede for Almuerne og mere uskikkede til at finde Smag i og vænne sig til det rolige Liv blandt bosatte Folk. I Modsætning til dem synes Fanteflokkene i Christiania og Christiansands Stifter mere at have hørt til „Smaa-Vandringernes" Klasse med indskrænkede Reisestrøg, „Vest-Vandringer" og „Øst-Vandringer" paa denne eller hin Side af Skiens-Fjorden, en mindre fremmedartet Race af europæisk og indenlandsk Herkomst, „Skøier-Folket," som disse

Vævskebindere og Kammagere og Betlere maatte kaldes til Forskjel fra de asiatiske „Tatere,“ der mere give sig af med Heste-Handel og SigneriHermed kan sammenlignes min „Beretning om Fantefolket,“ Side 18, 227 o. fl. St.. At ogsaa i Virkeligheden mange af Fantefamilierne i det sydlige Norge have staaet den lavere Del af den bosatte Befolkning meget nær, det skjønnes deraf, at der i Beretningerne forekommer temmelig mange Personer, som have sluttet sig til dem, uagtet de ere fødte og opdragne af bosatte FolkOgsaa herom kan sammenlignes nævnte Skrift Kap. 15 o. fl. St. Som Exempler kan i nærværende Skrift nævnes Kvinden i Sagen No. 14 og Mændene i Sagerne No. 15 og 67.

Ved denne Leilighed faar det ellers anmærkes, at der blandt de Understøttede dog forekommer adskillige, som formedelst Fødsel og Vandre-Liv synes at tilhøre Sverige vel saa meget som Norge, se f. Ex. Sagerne No. 26, 28 og 29, i hvilken sidste Sag der af den Grund endog var Tvivl, om Vedkommende skulde optages til Forsørgelse af den norske Statskasse. Svenskfødte Fanter forekomme ogsaa under Sagerne No. 2 og 48..

Det her Udviklede bør betragtes i Forbindelse med den første Del af nærværende Oversigt, som angav det samlede Antal af

de Personer, der hidtil ere blevne optagne til Forsørgelse. At allerede saa mange som 250 have ladet sig bevæge til at slaa sig til Ro, ialfald forsøgsvis eller for en Stund, det ville maaske de Fleste kalde et uventet godt Tegn; men nu maa vi vel føie denne Bemærkning til: hidtil have vi havt med den spagfærdigere og medgjørligere Del at bestille, og de staa endnu udenfor, som have det vildere Sind. Maaske har Begyndelsen af Værket været let i Sammenligning med, hvad Fortsættelsen vil bliveDet kan desværre saa sjelden sees af Beretningerne, hvorvidt de optagne Personer ere at henregne til Tater- eller til Skøier-Følger. Afgjorte Tatere have vi imidlertid i Sagen No. 46 og Børnene i Sagen 34 synes ogsaa at høre til samme Æt; men begge disse Tilfælde kunne tjene som Exempler paa, hvor vanskelige dette Slags Folk ere at behandle..

En anden Grund til, at saa faa Fanter ere blevne optagne i det nordlige Norge, tør være den, at der sammesteds har været mindre Tilbøielighed hos Befolkningen til at antage sig dem. Maaske — jeg ved det ikke — men maaske er paa en eller anden Maade den Forestilling bleven herskende blandt Præster og andre Embedsmænd der, at saadanne Forsøg ikke vilde føre til noget, en Forestilling, som ialfald snarere kunde opkomme der, hvor Fantefolket — som nys berørt — synes at være af en vildere Natur. Og Almuerne i det Nordenfjeldske ere maaske paa lignende Maade blevne lidet villig stemte til at lade Fanter bosætte sig i deres Midte.

At der virkelig kan være saadan Ulighed i Stemningen hos Almuerne i de forskjellige Egne, det synes jeg endogsaa at spore ved Sammenligning mellem Christiania og Christiansands Stifter, der dog begge udmærkede sig ved det store Antal af Fanter, som der ere tagne under Forsørgelse. I to af de christiansandske Bygder, nemlig Klep og Homedal, er der optaget til Forsørgelse ikke mindre end 40 Personer; men dette er skeet derved, at Præsterne have drevet Sagen paa egen Haand, uden Fattigkommissionernes Medvirken, ja imod disses og Almuernes ØnskeSe Sagerne No. 76, i Slutningen, samt No. 63 og 64, *a* og *b*.. Drages nu disse 40 fra de 74, som komme paa hele Stiftet,

saa bliver der kun tilbage 34, som kunne siges at være optagne med Fattigkommissionernes (og da vel ogsaa med Almuernes) Bifald. For Christiania Stift derimod kan der ikke gjøres lignende Fradrag fra de 145 Personer, som her ere tagne til Forsørgelse. Fremdeles: af de under Kl. 4 omhandlede fuldstændige Familier (Mænd med Kvinder og Børn) ere ialt 16 blevne bosatte i disse to Stifter; men af disse 16 komme 14 paa Christiania Stift og kun 2 paa Christiansands, og den ene af disse 2 Familier var endda et Par gamle børnløse Folk, saa den Bygd, hvor de bleve bosatte, ikke behøvede at frygte for Byrde og Plage af deres Afkom (Sagen No. 57), og den anden Familie blev bosat uden Fattigkommissionens Medvirkning og tydelig imod Almuens Ønske (No. 63). Af de 14 Familier i Christiania Stift vare vistnok de 7 erkjendte hjemstavnsberettigede i de Bygder, hvor de bleve bosatte; men af denne Grund maatte ogsaa Hjemstavns-Kommunerne yde anselige Tilskud til UdgifterneBlandt disse er Høland, hvis Fattigkommission har viist et udmærket Exempel paa Villighed til at hjælpe en Fante-Familie tilrette (Sagen No. 41).; de 7 andre Familier vare ganske fremmede for de Kommuner, hvor de bleve optagne, og kun paa enkelt Sted, hvor man rigtignok fik den aller vanskeligste Familie at gjøre med, har nogen Modstræben

været bemærketI Elverum, se Sagen No. 46..

Denne Ulighed har jeg tænkt mig kunde forklares saa: I de christiansandske Bygdelag ere Jordbrugene mere udstykkede og Formuerne fordelte paa mange Hænder, saa der er mange, men smaa Skatteydere, og saadanne pleie være mere nøieseende, naar det gjælder forøgede Udgifter; men Fantefamilier med opvoxende Børneflokke kan der jo befrygtes Fattigbyrder af i Fremtiden. Jeg tror ikke det mangler saa meget paa personlig Medfølelse for Fanternes Synd og Nød, men under de smaalige Kaar har denne Følelse ikke kunnet hæve sig op til den virksomme og mere vidtskuende Almen-Aand, som det her gjælder om. Ialfald har en Almues-Familie netop i Christiansands Stift, Bonden Jesper Ravnedal og Kone i Ly Præstegjeld paa Jæderen, givet

et Exempel paa Medfølelse for Fanterne, der maaske er det vakkreste af de mange, som denne Bog har at melde om (Sagen No. 17).

Ja, istedetfor at klage over, at der i enkelte Egne er gjort mindre for denne Sag end i andre, vil jeg glæde mig over, at der dog allerede er udrettet saa store Ting, som denne Oversigt har vist. Den velmente offentlige Foranstaltning har ikke savnet privat Medvirkning; ret mange af de begyndte Forsøg tegne saare godt, og der er øiensynlig gjort et stort Skridt fremad til det Maal at faa indskrænket dette Fantevæsen, søm indeslutter saa megen Synd og Elendighed. Jeg forstaar det saa, som at Gud har lagt sin Velsignelse til dette VærkTil foranstaaende Oversigt skal jeg føie et Uddrag af de i Kirke-Departementet førte Regnskaber over Udgifterne. Departementet har anviist til Udbetaling:

i 1855

25

Spd.

–

ß

i 1856

449

—

119

–

i 1857

1859

—

83 ½

–

i 1858

2740

—

100 ½

–

i 1859, Januar og Februar,

682

—

165

–

tilsammen

5758

—

48

–

Storthinget i 1854 og 1857 havde bevilget for de to Budget-Terminer 6000 og 4500 Spd. Der er altsaa en Del Penge tilovers, som forhaabentlig ville strække til indtil indeværende Budget-Termins Udløb 30te Juni 1866..

*

Ovenstaaende Oversigt er skreven efter de Beretninger, som danne Hoved-Delen af nærværende Skrift. Men til Grund for disse Beretninger ligger den Samling af Brevskaber, som har ophobet sig i Kirke-Departementet for disse Understøttelses-Sagers Skyld, en Pakke og det ofte en temmelig stor Pakke for hver af de 76 Sager. Det er en broget Samling: Indberetninger og Andragender fra Præster eller Andre med Oplysninger om de omhandlede Personers Herkomst og tidligere Skjæbner og nuværende Tilstand, med Forslag om deres Forsørgelse, Overslag over Bekostningerne, ofte ledsagede med de mest forskjellige Arter

af Bilage, Forhørs-Akter, Præste-Attester o. s. v., fremdeles: Amtmændenes og Stifts-Direktionernes Betænkninger over de indsendte Andragender, Departementets Svarskrivelser, Forsørgernes senere Aarsberetninger om Personernes Forhold, Regninger over forudseede og uforudseede Udgifter o. s. v. Alt maatte gjennemlæses; thi stundom kunde et eller andet af Bilagene — et Reise-Pas, en Regnings-Kvittering eller lignende — indeholde et oplysende Træk, som ikke var omtalt i Hoved-Skrivelsen.

Saadanne Departements-Pakker pleie ikke ansees for behagelig Læsning, helst naar de danne en lang Række af ensartede Sager. Men disse Sager læste jeg med spændende Interesse allesammen, den sidste som den første. Thi netop i den sidste og i den første og i mange af de mellemliggende fandt jeg herlige Exempler paa Kjærligheds-Gjerninger med den Slægt, for hvis Sag jeg har offret nogle af mine Aar, hvis Redning jeg ofte har mishaabet om, hvis Synd og Nød jeg — mangen en Gang igjen har glemt. Medens jeg har sovet, har Andres Flid virket for mit Yndlings-Anliggende, og nu vaagnede min gamle Kjærlighed, og Haabet tændtes paa ny, og jeg havde saadan Lyst til at byde hver den min Haand til Tak, som havde været med at fremme dette Værk. Naar jeg aabnede en ny Pakke, saa stundede jeg efter at se, hvem af Fanterne jeg skulde træffe her, om nogen af dem, jeg kjendte før, og naar jeg havde seet, hvad det var for en Person eller Familie, og hvorledes det var gaaet til, at samme havde forladt Fantestien og var bleven optagen til Forsørgelse, saa var det med ængstelig Begjerlighed, at jeg fremdeles greb efter de følgende Aars-Beretninger om de samme Folk for at erfare, hvorvidt de havde holdt sine gode Forsætter i det første Aar, i det andet Aar o. s. v. Efterhaanden syntes jeg at faa mere Øvelse i at opfatte de tildels

korte og usikkre Beretninger herom, saa at sige Øvelse i at læse mellem Linierne, saa jeg kunde se helt ind til de omhandlede Personer, der de sad i sine nye Hjem, Marja Meldal i hendes Hytte nær den venlige Præstegaard, Anne Krog med de to Smaabørn hos Lods-Familien ude i Flekkerø, Andreas Halvorsen i Lære hos den omhyggelige Smede-Mester, det lille Pigebarn hos Lensmanden iGjesdal. Og hvilken vid Mark for Indbildningskraften, naar Tanken maatte følge den 20-aarige Gut, som nys var konfirmeret og kommen i Tjeneste i et godt Hus og saa fantegik, eller den 16-aarige Pige, som med Taarer bad Præsten om at blive antagen til Konfirmations-Undervisning og saa nogle Uger efter forlod det Hjem, hvor hun var bleven optagen, for atter at sværme om paa de vildsomme Veie!

Da jeg satte mig til at skrive denne Bog, opmuntredes jeg ved den Tanke, at det kanske skulde lykkes mig at meddele en større Almenhed det selvsamme Indtryk, som Læsningen af hine Departements-Pakker gjorde paa mig. Jeg tænkte netop paa Almenheden; thi i en Sag som denne lægger jeg megen Vægt paa den offentlige Mening og Deltagelse, og jeg vilde gjerne tro, at en nogenlunde let Fremstilling af det eiendommelige Menneskeliv, som aabenbarer sig i disse Forhandlinger, ret skulde vinde adskillige Læseres Opmærksomhed. Men mit Arbeide havde ikke skredet langt frem, før jeg begyndte at forstaa, at det nok ikke skulde lykkes mig at faa det fuldført saaledes. En Ting var nemlig den, at nu i Løbet af sidste Foraars-Tid skulde og maatte Arbeidet baade begyndes og endes,Lige ved Oprettelsen af Fondet til Fantevæsnets Indskrænkning tænkte jeg mig, at naar en Tid var gaaet, burde der offentliggjøres en Beretning om, hvordan det gik med Forsøgene. Hvad der nærmest bestemte mig til at udføre dette arbeide, har jeg fortalt i de sidste Linier af selve Beretningerne (Slutningen af Sagen No. 76). Men andre Arbeider hindrede mig i at lægge Haand paa Værket før i indeværende Aar. saa der blev ikke Tid til en saadan inderlig Tilegnelse og Bearbeidelse af Stoffet, som burde gaa forud for Forsøget paa at gjengive det i en afrundet Fremstilling; en anden Ting var den, at det hovedsageligste Formaal for Skriftet maatte være at give en saa at sige embedsmæssig Beretning om den offentlige Foranstaltning, det handler om, hvisaarsag jeg maatte vælge en Form, som — det forstaar jeg altfor vel — nok ikke vil behage ret mange Læsere.

Jeg valgte saadan Form, at jeg, holdende mig strængt til de foreliggende Brevskaber og Dokumenter, søgte at gjengive detVæsentlige og Charakteristiske ved hver enkelt Understøttelses-Sag: de understøttede Personers Herkomst, tidligere Skjæbner, Familieforholde, Vandel, Charakter, Anledningen til deres Optagelse, Planen for Forsørgelsen, Forsøgets Udfald.

Det er min Mening, at der, og det helst hvert Aar, bør fortsættes med deslige Beretninger. Men herefter bør samme Beretninger visselig ikke gjøres saa vidtløftige. De kunne ogsaa forkortes paa forskjellige Maader; de kunne skrives som Navne-Register med ganske korte Angivelser af Udfaldet med hvert Forsøg, hvortil kunde komme en mere sammenhængende Oversigt som i nærværende Indledning og i det Høieste nogle exempelvis valgte Sager udførlig behandlede. Men denne første Gang troede jeg at burde give en hel Fremstilling af hver enkelt Sag, for at de, som ville, kunne studere sig ind i dette Anliggende.

Enkelte Sager har jeg med Forsæt behandlet udførligere end andre, naar de nemlig frembød Exempler paa usædvanlige Vanskeligheden som havde stillet sig mod Bestræbelserne, eller naar en ganske kort Forklaring om Forsøgets Gang ikke syntes mig at svare til den mere end almindelige personlige Opoffrelse, som var viist fra Forsørgerens Side. Men selv i disse Tilfælde er jeg mig dog bevidst at have beflittet mig paa KorthedDer er endogsaa en Forkortelse, som i mangfoldige Tilfælde er vel skikket til at fremkalde Mistydning, saa jeg her bør forklare mig derover. Meget ofte have de indkomne Andragender om Understøttelse været saadanne, at Kirke-Departementet har maattet sende dem tilbage med Forlangende om yderligere Oplysninger eller med Opfordring om at indrette den paatænkte Forsørgelse paa en anden Maade, og først, naar Alt var bragt i forsvarlig Orden, har Penge-Bevilging fra Departementets Side fundet Sted. Men disse forberedende Forhandlinger har jeg for Kortheds Skyld gjerne sprunget over og kun berettet Slutningen: Forslag indkommet — Penge bevilgede. Det kan da ofte se ud, som at Departementet hensynsløst skulde have sagt Ja til det første det bedste Andragende, som meldte sig om disse Fantefondets Penge. Men i Virkeligheden har Departementets Behandling af disse Sager stadig viist stor Opmærksomhed selv for de mindste Enkeltheder og virksom Omhu for Tingenes gode Gang i det Hele og Store. Enkelte Exempler herpaa ville ogsaa findes fremhævede i Fremstillingen, og det er min

Overbevisning, at det Held, som hidtil har ledsaget disse Forsøg, for en meget stor Del skyldes Departementets skjønsomme Ledelse.

Jeg griber her Anledningen til udtrykkelig at forklare, at jeg ikke har havt nogen Del i disse Sagers Behandling i Departementet, Noget, som maaske En og Anden kan have troet paa Grund af min Stilling til Departementet for Resten. Som ovenfor antydet, vare disse Understøttelses-Sager mig endogsaa næsten ganske fremmede, indtil jeg for nogle Maaneder siden fik laane Dokumenterne hjem til mit Hus for at læse dem. Jeg vidste jo, at en saadan Sag var i Gang; men hvilke Personer det var, som vare antagne til Understøttelse, hvor stort Antallet var i det Hele, hvordan det gik med disse Forsøg, det var mig ubekjendt, indtil jeg, som sagt, nu iaar fik Anledning til at gjennemgaa de mange Sager..Thi det varede ikke længe, inden jeg skjønnede, at nærværende Bog voxede op til et saa stort Arketal at de Fleste maaske ville kalde det meget for stort.

Bestyrere af saadanne offentlige Indretninger som Bodsfængsel, Sindssyge-Asyl, Hospital for Spedalske o. s. v. føre Protokoller, hvor de med stor Omstændelighed om hvert enkelt af Lemmerne anføre allehaande Oplysninger om deres Forhold og Befindende. Det er paa denne Maade, at den Erfaring samles og den Videnskab opbygges, som, saa haabes der, skal hjælpe til med større og større Held at løse de vanskelige Opgaver. Og aarlig eller nu og da pleier der at forfattes og offentliggjøres Uddrag af disse Protokoller, ikke just synderlig underholdende at læse, men nødvendige til Almenhedens Betryggelse for, at Tingene drives forsvarlig, og nyttige for Mænd med lignende Studier og Sysler baade i Landet selv og i andre Lande. Men nu er her en af det Offentlige foranstaltet Virksomhed for Fantesagen, storartet, saa den kan sammenlignes med den Gjerning, som drives i nogle af hine kostbare Indretninger, og ny, som da Bodsfængsels-Systemet første Gang blev prøvet, men derhos ikke samlet inden en Bygnings Mure og under en Direktørs Øie og Haand, men spredt omkring i mange Byer og Bygder, betroet til mange Lederes Sind og Skjøn, udsat for allehaande Tilfældigheders Indskydelse, ja hist og her for Ensidighedens skjæve Domme og

Snæverhjertethedens Ugunst. Det maa tilgives mig, om jeg har troet, at det her skulde være ret at give — ikke enkelte udplukkede Exempler paa, hvor vel eller hvor ilde det kan gaa med dette Slags Forsøg, men en omstændelig Forklaring om, hvordan det er gaaet fra Først til Sidst.

Der er nu Mænd i vort Land, som med anstrængt Hu læse de særegne Tidsskrifter og store Værker, som i andre Lande udgives om Fængsels-Pleien, om Sindssyge-Væsenet o. s. v. Dersom det var saa vel, at der foruden de mange Mænd, som leilighedsvis tage sig af Fanter og hjælpe dem tilrette, var saa mange som 10 Præster omkring i Landet, der følte Kald og fandt Leilighed til en noget videre gaaende Virksomhed i denne Retning (der er allerede nogle), og dersom disse 10 fandt noget Gavn i den Udførlighed, hvormed jeg her har fremstillet de hidtil gjorte Forsøg, saa vilde jeg allerede sige, at mit Arbeide ikke var forfeiletHvad det store Arke-Tal angaar, maa jeg endvidere tillade mig at yttre, at vistnok havde det været gjørligt at faa omtrent det samme sagt paa et mindre Rum, med Parentheser og andre knebne Udtryksmaader; men hvis jeg tør dømme efter min egen Læse-Erfaring, læser man lettere 2 Ark med en noget rummeligere (thi jeg tør ikke her sige: fyldigere) Stil end 1 Ark af Halmstraa-Tørhed..

Ved mange Leiligheder har der viist sig stort Gavn i en kort Navne-Fortegnelse, som Justits-Departementet i 1846 lod trykke over de ved Folketællingen 1845 forefundne Fanter. Idet navnlig denne Fortegnelse blev omdelt til alle Politimestere og Lensmænd, vare Fanterne derved paa en Maade stillede under Politiets specielle Opsigt. Med dette for Øie har jeg i mine Beretninger lagt an paa at samle Navne ikke alene paa de fordums Fanter, som nu ere komne i Stilstand, men ogsaa paa endnu omstreifende Fanter, Navne med tilføiede Forklaringer om Herkomst, Familie-Forbindelser m. m., alt i den Tanke, at jeg dermed skulde faa stillet disse Personer under Præsters og Fattigkommissioners velgjørende Tilsyn. I denne Retning kan jeg kun ønske, at mit Arbeide havde været ligesaa fuldstændigt, som det endnu maatte blive mangelfuldt. Jeg siger: dersom vi idag

havde en aldeles fuldstændig trykt Navnefortegnelse over hele det endnu tilværende Fantefolk, saa skulde det samme Folks urolige Væsen allerede imorgen begynde at stilne af. Thi forhen have Fanterne kunnet trives netop under den Dunkelhed og Hemmelighedsfuldhed, hvormed de vidste at omgive sig, og det bliver strax anderledes,

naar Lyset, det overalt velgjørende Lys, trænger helt ind til dem: den Fant, som tror sig ukjendt, optræder gjerne som en fræk „Reisende,“ men føler han sig kjendt og gjennemskuet, saa forvandles han kanske med Et til en beklagelsesværdig Mand, som selv erkjender sin usle Stilling og gjerne modtager, ja beder om Hjælp til at komme udaf FantelivetI Kirkedepartementets Rundskrivelse til Fattigkommissionerne om Fantefondets Oprettelse bleve Kommissionerne opfordrede til efter Leilighed at indsende Navne-Fortegnelser med videre Oplysninger om de i Distriktet hjemmehørende eller kjendte Fanter. Denne Opfordring blev efterkommet af Enkelte, og de indsendte Opgaver have gjort sin Nytte. De ere dog nu saa gamle (fra 1855), at det neppe vilde være hensigtsmæssigt at optage dem her.

Men jeg vil tillade mig at udtale et Ønske til Præster, Fogder og Andre, som have nogen Interesse tilovers for dette Anliggende.

Jeg tænker mig, at denne Bog kan blive trykt og altsaa nærværende min Anmodning blive bemærket inden Udgangen af dette Aar, og jeg siger: det skulde være vel, om man i Løbet af 1866 kunde faa benyttet de forefaldende Leiligheder til at samle den fuldstændigst mulige Opgave over de endnu omstreifende Fantefølger. I Løbet af et Aar ville vel paa det Nærmeste alle disse Følger komme i Berørelse med Embedsmænd, idet de dels have Døde til Begravelse eller Børn til Daaben hos Præsterne, dels fremstille sig for Politimestere for at faa sine Passe paategnede, dels blive anholdte og tiltalte o. s. v. Nu skulde jeg ønske, at ret mange af disse Emhedsmænd ved Udgangen af 1866 vilde indsende til Kirke-Departementet en Opgave (saaledes som forklaret i nævnte Rundskrivelses Slutning), over de saaledes antrufne Fantefolk. Jeg har ikke anseet det fornødent udtrykkelig at konferere med Departementet herom, saasom jeg ikke tvivler paa, at det meget gjerne medtager saadanne Meddelelser, og selv lover jeg, at forsaavidt det ikke kommer til at gjøres af nogen Anden, og forsaavidt jeg er i den Stilling, at jeg kan gjøre det, saa vil jeg snarest muligt sammendrage de indkomne Opgaver til en saadan Fortegnelse som den Justitsdepartementet lod trykke i 1846.

I 1856 hørte jeg i Lyngdals Dalføre mangen Klage blandt Almuen over, at Fanterne huserede saa slemt, værre end nogensinde før. For at faa rigtig Rede herpaa anmodede jeg Bondesønnen Anders Stiansen i Kvaas Sogn om at holde Fortegnelse over alle de Fanter, som fra den Dag af monne komme til hans Forældres Hus (Datum, Navn, hvor de kom fra og hvor de reiste hen, med Anmærkninger om, hvad Usædvanligt der maatte forekomme) hvilken Fortegnelse han da efter et halvt Aars Forløb eller saa skulde sende mig. Dette lovede han, og han holdt Løftet. Fra 13de Septbr. 1856 til 25de Marts 1857 er anført 66 Besøgende (af hvilke dog nogle Personer havde viist sig 2 Gange, paa Frem- og Tilbage-Reise). Jeg tilstaar, at jeg ikke havde tænkt mig, at Antallet skulde blevet saa stort; imidlertid kan jeg nu fortælle Folket paa den samme Gaard, at dog nogle af hine Fanter ere blevne optagne til Forsørgelse og bragte i Stilstand, saa de forhaabentlig ikke mere skulle uleilige med sit Besøg. Men dette har jeg omtalt her, fordi jeg nu og da ser i Aviserne temmelig stærke Klagemaal fra enkelte Bygder over, at Fanterne gaa som før. Jeg siger: det skulde være overmaade vel, om en og anden Mand i disse Bygder vilde holde saadanne Fortegnelser over dette Slags Besøg og sende dem enten til Kirke-Departementet eller til mig. Saadanne Fortegnelser i Forbindelse med Opgaver som før nævnt fra Embedsmænd skulde forhaabentlig sætte mig istand til at udarbeide en samlet Fremstilling, som kunde bidrage til at skjærpe Politiets Aarvaagenhed og anspore Fattigkommissionernes Bestræbelser for Fanteväsenets Indskrænkning.

Jeg tilføier dette, at det er min Agt (forsaavidt som jeg kan faa mit Ønske fremmet) om ikke lang Tid at foretage en Reise hen over Vestlandet med det specielle Formaal at undersøge, hvorledes det nu staar til med Fantesagen. Men det er indlysende, at der kun vil være halvt Forslag i saadanne Reise-Undersøgelser, naar de ikke understøttes af Meddelelser fra fastboende Mænd. .Fremfor Alt ere offentliggjorte Beretninger om de af det offentlige Fond understøttede Personer nødvendige for at forebygge en Forargelse, som desværre allerede er indtruffet, men som sandelig maa blive saa sjelden som mulig. Jeg tænker her paa dette, at en Fant efter egen Begjæring har været optagen til Forsørgelse og anbragt i et godt Hus f. Ex. for at vorde undervist til Konfirmation, at han saa efter nogen Tid er fantegaaet, og at han endelig melder sig med samme Begjæring

paa et andet Sted og finder Optagelse her — uden at bekjende sit Feiltrin.Et Exempel: En Gut paa 18—19 Aar

bliver efter egen Begjæring anbragt i et i Følge alle Vidnesbyrd særdeles godt Hus, for at vorde underviist til Konfirmation; der gjøres den meget forstandige Aftale, at han skal være i Huset et Aar som Tjenestekarl, rigtignok uden Løn, meget mere med noget Tilskud til Husbonden, men saaledes, at Gutten næst Øvelse i almindeligt Arbeide skal faa fornøden Fritid til sin Læsning. Alt tegner saa godt i 2—3 Maaneder. Men saa fantegaar han. Snart træffer han, som det siden viser sig, en Fantepige paa Landeveien, ligeledes 18—19 Aar gammel og ukonfirmeret, og hende indlader han sig med i Elskov, og de stryge om sammen. Halvandet Aar efter optræder han i en anden Bygd, medhavende sin Ledsagerske og deres halvt Aar gamle Barn, og efter hans Bøn om Hjælp til Konfirmation for ham og hende bliver hele Følget indlogeret for 2 ½ Spd. ugentlig; dette gjøres i Forventning om Departementets Samtykke, og dette Samtykke bliver givet — thi der er Intet oplyst om Guttens tidligere Forhold, hvilket kun er blevet opdaget af mig ved den samlede Gjennemgaaelse af alle disse Sager.

Jag mener nok, at disse Folks Ønske om Hjælp til Konfirmation burde imødekommes, men sandelig paa en anden Maade, saa det bedre kunde prøves, hvad Alvor der monne være i Ønsket. „Underviisning i Guds Ord skulle I nok faa, gode Folk, men den Sag maa ikke drives med for meget Hastværk. I maa tillige vænne Eder til Stadighed og øve Eder i nyttigt Arbeide, derfor skal Du, Gut, atter være i Tjeneste som forrige Gang, og Du, Pige, ligesaa, og derhos skal en af Eder være her, den anden derimod vil jeg sende til en af mine Venner, som er Præst i en Bygd 10 Mile borte; thi Letfærdighed ville vi ikke vide af mellem Konfirmander, og Giftermaal kan det være tidsnok at tale om, naar I om nogle Aar ere blevne rigtig voxne, om I da fremdeles ere tilsinds at holde sammen.“ Fremdeles har jeg det for Øie, at alt i Et foregaar der Omskiftning af Præster paa de Steder, hvor Fantefolk, paa faa Undtagelser nær netop ved Præsternes Medvirkning, ere optagne til Bosættelse eller anden Forsørgelse. Ja, om 20 Aar fra nu af vil det være som et Hænd, at nogen af de nuværende Præster er igjen paa samme Sted; men om de fordums Fantefolk haabe vi, at de skulle forblive. For at nu de nye Præster skulle blive ret opmærksomme paa dem og kjendte med alle deres Omstændigheder, vil det være vel, at der er nogenlundetilstrækkelige Optegnelser om dem, trykte og let tilgjængelige. Thi det gjælder om, at den engang lagte Plan for Forsørgelsen ikke glemmes eller forkvakles, men forfølges med Udholdenhed og uden Afbrydelse indtil Enden.

Ved at berøre Præsternes store Andel i denne Sag kommer jeg her til at tænke paa, hvad jeg ellers under hele Udarbeidelsen af denne Bog har været mig bevidst, at naar den monne være bleven trykt, saa ville vel netop de Præster, som have paataget sig at gjøre disse Forsøg, med en vis Strænghed se efter, om jeg ogsaa har fremstillet Tingene rigtig for deres Vedkommende. Jeg maatte saa meget mere blive opmærksom paa mit Ansvar i denne Henseende, som jeg jo saa, at flere Præster i sine Skrivelser til Departementet havde ytret sig med stor Frihed og Inderlighed, læggende Personligheden til, men vist ikke tænkende paa, at deres Ord skulle blive saaledes gjengivne, deres Virksomhed saaledes offentlig omtalt. Jeg maatte jo være varsom her, men Varsomheden maatte ikke gaa for vidt heller; thi det er netop et væsentligt Træk ved den hele Fantesag, at den har kunnet tildrage sig saa mange Mænds personlige Deltagelse: derpaa har Sagens gode Gang hidtil beroet, og derpaa beror dens Fremtid. Dette kan jeg dog fortælle, at nogle af de Beretninger, hvori Personligheden træder mest frem, har jeg været saa forsigtig at sende vedkommende Præster med det Spørgsmaal: „Maa jeg lade det trykke saa?“ og Svaret har været et venligt Ja. Hvad ellers Fremstillingen af de faktiske Omstændigheder angaar, saa vil man tro mig, naar jeg siger, at jeg ialfald har gjort mig Flid for at opfatte og gjengive dem rigtigt.

Ved denne Leilighed skal jeg tillade mig at fremsætte nogle Bemærkninger, som have paatrængt sig mig netop under Gjennemgaaelsen af Præsternes Indberetninger. Det har forundret mig en Smule, at de indeholde saa faa Bidrag til Kundskab om Fantevæsenet i dets Helhed. Man faar nok hver enkelt Fants Historie (født af omstreifende Forældre, konfirmeret paa Tugthuset, straffet for Conkubinat o. s. v.); men om Fantevæsenets hele Sammenhæng yttres saa lidet. Jeg skal i den Henseendepaapege det Træk, at kun en af de mange Præster har berørt Fanternes hemmelige Sprog, idet han om et Par Fanter siger, at de kunde forstaa og tale det. Det forekommer mig dog, at den Præst, der ret nøie vilde sætte sig ind i en Fants hele Forhold, hans moralske og intellektuelle Tilstand, maatte have Interesse af at lægge Mærke til, hvorvidt han var indviet i og havde benyttet sig af Fantemaalets Hemmelighed, fremdeles: hvad han nærmest betragtede som sit Fantemaal, Ord af Taternes

rommanì eller af Skøiernes Rotvelsk. Det skulde ogsaa være artigt at vide, hvorledes Fantemaalet monne have artet sig i de senere Aar, efter at dets Hemmelighed er blevet røbet, om det er blevet mere aflagt, eller om det er blevet udviklet og gjort ukjendeligt igjen ved nye Paafund. Undertiden heder det i Beretningerne om en Fant, at han hører til de „ægte Tatere," og for dem, som skulde behandle ham, vilde dette ikke være uvigtigt at vide; men for at bedømme Forholdet tilnærmelsesvis rigtigt maa man agte ikke alene paa Personens Haarfarve og øvrige Udseende, men endnu mere paa Familiens Traditioner, og hertil hører netop Sproget. Høist interessant i videnskabelig og praktisk Henseende er ogsaa den psykologiske Iagttagelse af den Udvikling, som monne foregaa hos de Personer af Fantefolket, som pludselig vorde plantede ind imellem den bosatte Befolkning: halvvoxne Børn, som skulle bibringes en ny og ukjendt Opdragelse, helvoxne Folk, som skulle lære at stave og undervises i Religion, ældre Folk, som skulle vænne sig til nye Vaner og have at kjæmpe med indgroede Usæder: Ustadighed, Hidsighed o. s. v. Striden mellem det Gamle og Nye i saadanne Menneskers SindSml. Anm. til Side 18. maa dog sikkert aabenbare sig i en Mængde Smaatræk i Daglig-Livets Løb, og en opmærksom Betragtning heraf skulde uden Tvivl lede til lærerige Slutninger. Men i Beretningerne tales der undertiden vel kort om „de almindelige Tater-Udyder." — Nu kan jeg naturligvis nok vide, at Præster i Almindelighed ikke have megen Tid tilovers for saadanne Forskninger, og navnlig maa det ikke forarge mig, om ikke ret mange Mænd finde Smag netop i Fantehistoriens Studium. Fremdeles kan jeg ogsaa sige mig selv, at enPræst i Regelen vil tjene Fantesagen bedst, idet han ved sin personlige Forhandling med den enkelte Fant søger at lede ham paa den gode Vei. Men endda maa jeg ønske, at der dog blandt de mange Præster maatte være nogle, som havde Tid og Interesse tilovers for den videnskabelige Side af Sagen, og jeg omtaler det her, fordi jeg mener, at de Meddelelser, som herefter monne indkomme i denne Retning, sikkerlig paa en eller anden Maade ville komme til Nytte, naar der et andet Aar bliver udarbeidet en almindelig Beretning som nærværende.Ved denne Leilighed bør jeg yttre et Ønske endnu. Naar en Præst eller anden Mand faar Departementes [[** sic **]] Tilsagn om Penge til Personer af Fantefolket, som han har taget sig af, saa gjøres det ham til Pligt at indsende aarlige Beretninger om, hvorledes det gaar (sml. Departementets Rundskrivelse til Fattigkommissionerne af 16de Septbr. l855, Post 4); men denne Pligt ophører, naar de Forsørgede ere bragte i saadan Stilling, at de ere selvhjulpne og altsaa Understøttelsen er endt. Men det skulde dog være saare ønskeligt fremdeles at faa erfare, hvorledes disse Mennesker arte sig og hvorledes det gaar dem. Uagtet jeg ikke netop har adspurgt Departementet derom, tør jeg nok sige, at det med Erkjendtlighed vilde modtage fortsatte Aarsberetninger, og disse vilde navnlig blive af Vigtighed, naar der atter skal udarbeides til Offentliggjørelse en Oversigt over Udfaldet af disse Forsøg.

Dog, jeg vender tilbage til Talen om Hensigten med denne Bog. Der er en særskilt Klasse af Læsere, som jeg under dens hele Udarbeidelse har haft for Øie: hverken mere eller mindre end Fanterne selv, fordums Fanter, som nu ere komne i Stilstand, de endnu omvankende Fanter, som her ville finde fordums Kjendinger og Kammerater igjen. Hine ville vel hist og her kunne faa laant Bogen hjem med sig i sine Huse, disse ville nu og da kunne faa læse den i Arrester og Fængsler. Jeg ønsker, at de skulle være vidende om, hvor opmærksomt og alvorligt deres Færd og Tilstand betragtes. Nationen vilde ikke synes vel om, at der blev bevilget Penge Aar efter Aar til Fantefolkets Ophjælp, uden at der blev gjort Rede for, hvad Nytte der blev udrettet med de samme Penge; derfor har jeg med Flid og med Glæde fortalt alt det Gode, som har været berettet om dem, dervare tagne til Forsørgelse, hvert Exempel paa Arbejdsomhed og Skjønsomhed, hvert lille Tegn til, at de lægge Vind paa et stille Væsen og gode Sæder. Men at fortælle det Gode og fortie det Onde — det vilde ikke være sanddru Tale, og med ubønhørlig Bestemthed har jeg derfor tvunget mig selv til at fortælle ogsaa alt, hvad der var berettet om Ustadighed og Løgnagtighed o. s. v. — Fante-Navnet lyder ikke smukt; det maa dog endnu bruges, saa længe der gaar Folk omkring i Landet paa den gamle Vis; men det har ikke nogen god Klang i vore Øren; der ligger Foragt deri, og dem, som bar Navnet, pleiede man ikke vente store og gode Ting af. Men sandelig, det er gaaet underligt: Gud har gjort det saa nu, at den, som for Samvittighedens Skyld forlader Fantestien og aflægger sine gamle Vaner og beflitter sig paa Stadighed og Orden og Dyd, han kan udrette store Ting — jeg mener: med sit Exempel kan han bringe fordums Kammerater til at standse paa Veien og tænke sig om og vende sig didhen, hvor Hjælp er at finde for ham ogsaa, Hvile for hans flygtige Fod, Fred for hans haabløse Sind. „Skeer dette — saa staar der i Departementets Kundgjørelse — saa skal det foragtede Fante-Navn uddø, og den, som før kaldtes

Fant, skal af alle Skjønsomme agtes og æres lige med Landets øvrige Borgere.“ Altsaa, baade for din egen og for din Slægts Skyld tilønsker jeg Dig, Alexander Bodin, og Dig, Peter Olaus Andersen, Naade af Gud til at staa i det gode Forsæt! Og du Gamle, som var den første Tater, mit Øie saa, og som formedelst vort første Møde hin Aften i Aaret 1847 har havt en saa besynderlig indgribende Indskydelse paa mit Livs Skjæbne, saa jeg har været bunden til disse Undersøgelser og Bestræbelser indtil denne Dag, du Christian Fredriksen — maatte Du faa en stille Aften paa din urolige Livs-Dag!

*

Nogen Tid efter at dette Værk med offentlig Understøttelse for Fantefolket var begyndt, blev det mig berettet, at en Del Mænd i en vis Egn holdt paa at samraades om at faa dannet en săregen Forening for Fanterne, med det Formaal at tage sig af dem ikke ved Hjælp af Statskassens Penge, men med sammenskudte Kjærligheds-Gaver, paa det at det kunde blive et sandt christeligt Værk ligesom Missions-Værket.

Der er ogsaa meget i nærværende Anliggende, som bestandig maa minde om Missions-Sagen: at Børn voxe op uden at høre noget om sin Daabspagt, at voxne Folk, selv Forældre, ikke kjende saa meget til Guds Ord, at de have kunnet stedes til Konfirmation og Altergang, ja at saadanne endog befindes at være udøbte. Sandt er ogsaa det, at skal der nogensinde raades Bod paa den Synde-Nød, som mere end ellers kommer tilsyne i den Kreds, som vi her have for Øie, saa maa det ske derved, at de ledes til Christum; thi der er ikke Forladelse og ikke Befrielse i nogen Anden. Hvilket være sagt med tilbørlig Ærbødighed for det Hellige!

Men Fantefolket er dog ikke helt og holdent et Hedningefolk, og heller ikke bør Bestræbelsen for sammes Vel drives ene og alene som Mission.

Spæde Børn slæbes af Forældrene om paa en ynkværdig Maade; formedelst den Maade, hvorpaa de ere opvoxede, og altsaa tildels uden Selvbestemmelse, ere voxne Folk komne til at befinde sig i en lovløs Stilling (ukonfirmerede, [[** hvor slutter denne parentesen? **]] derfor ogsaa uden den anordnede Stadfæstelse af deres ægteskabelige Samliv, fremdeles ernærende sig paa utilladte Maader; gamle og vanføre Folk gaa hen saaledes, at de ere udsatte for at vansmægte paa Veien. Dette holder den almindelige Medfølelse og Retsfølelse ikke ud at se paa: Medfølelsen vil, at der skal ydes dem Hjælp, som aabenbart trænge, og Retsfølelsen, som gjerne drager et Slør over uvitterlige Overtrædelser, vil dog have en Ende paa denne Uvitterligheds-Tilstand, for at derefter Enhver kan vorde behandlet efter Fortjeneste. Men saadanne Følelser ere jo netop Døttre af den christelige Aand, som har gjort sig gjældende i Tiden og i vort offentlige Liv. Og vel er der med deBestræbelser, som nys antydedes, nærmest sigtet til noget Udvortes og Timeligt, nemlig dette, at den nævnte Klasse af Mennesker skal komme i samme Stilling som andre Folk i Landet; men dette er jo netop Forberedelsen og Begyndelsen for, at der skal kunne stræbes hen til et høiere Maal: ved Omgang med Naboer, med Skolegang og Kirkegang kan det christelige Liv vækkes og næres hos den Enkelte, men herom kan der jo næsten ikke være Tale, saa længe Familierne streife hjemløst og lovløst omkring. Ved at yde Penge til disse Folks Bosættelse o. s. v. giver Staten Præster og Andre, som dertil monne have Sind og Kald, den ønskelige Anledning til at virke for deres religiøse Velfærd. Det er ikke for Intet, at Staten har sat Præsterne til at være Medlemmer og Formænd i Fattigkommissionerne, og at nærværende Fantesag i Synderlighed er anbefalet til samme Kommissioners Omsorg; Staten ønsker og venter, at den givne Anledning skal blive benyttet til det religiøse Øiemeds Befordring; er Nogen villig til at antage sig disse Mennesker, saa tilbyder den at bistaa med de Penge, som kunne behøves, og dette Tilbud kan og bør udlægges efter hans Mening, som sagde til sine Tjenere: „Gak ud til Veie og Gjærder og nød dem at gaa ind.“

Ellers er der en Ting ved mange af disse paa engang offentlige og private, borgerlige og religiøse Bestræbelser, som er vel skikket til at vække Anstød for den christelige Bevidsthed. Jeg tænker her paa de mange med Fantefolk udførte Konfirmations-Handlinger: De kunne tildels se ud som blotte Udvortesheds-Gjerninger, for ikke at sige Hastværks-Arbeider. Men dette er dog ikke nogen særegen Mislighed med Fantesagen; den klæber ved selve det borgerlige Bud om Konfirmation og kan mærkes i Tusindvis blandt den almindelige Befolkning. Tingen er kun, at formedelst de særegne Omstændigheder med Fantefolket bliver man her mere end ellers

opmærksom paa, hvor betænkeligt det er at gjøre en saadan religiøs Handling til Gjenstand for bydende Lov. Som Sagen nu staar, er det at konfirmere en voxen Fant i udvortes Henseende det samme som at nedbryde en Skillevæg mellem ham og Statens øvrige Borgere, og den særegne Betænkelighed, som disse Tilfælde frembyde, indeholder kun enforstærket Opfordring til den christelige Medfølelse om at understøtte netop disse Konfirmander med sine Forbønner,Sml. Anm. til Side 34. Ved denne Leilighed kan jeg ogsaa minde om det Mærkelige, at saavidt jeg veed, nægtes der hertillands aldrig omstreifende Fantefolk at faa sine Børn døbte. at de maa vaagne op, saa Christus maa lyse for dem.

Lige modsat den Anskuelse, der i Fantesagen ser et Anliggende, som Staten formedelst dets religiøse Betydning ikke skulde være ret skikket til at virke for, have Andre og det temmelig Mange yttret den Mening, at Staten skulde gribe langt mere afgjørende ind for med et Ryk at faa det fordømmelige Omstreifervæsen udryddet, nemlig saaledes, at alle Omstreifere, efter at Sagen først var ordnet med egne Love, paa engang skulde anholdes og saa fordeles omkring paa Rigets Fattigvæsens-Distrikter, hvor de da skulde være for aldrig mere at strife [[** sic **]] om. Denne Tanke er ogsaa, som det vil sees, kommen til Orde i nærværende Skrift, i Beretningen fra Homedal og Klep (Sagerne No. 64, *b*, Anm. og No. 76, henimod Slutningen). Hvad jeg selv mener herom, har jeg kortelig sagt paa sidstnævnte Sted; udførligen har jeg udtalt mig derom i min oprindelige Beretning om Fantefolket, Kap. 16. Jeg tilføier en kort Betragtning her:

Grunden til saadan Foranstaltning skulde være den, at nu er det saa vanskeligt at faa Fantefolk bosatte, saasom Almuerne frygte for at faa nye Fattigfolk ind paa Bygderne og derfor vise Uvillie og gjøre Modstand. Men hertil bemærkes først, at dette ikke kan have synderligt at betyde, uden naar det gjælder hele Familier med Gamle og Unge; dernæst erindres, at der dog allerede er adskillige Kommuner, som selv i saadanne Tilfælde ikke have lagt Hindringer i Veien, men ganske villig have indrømmet Plads for en enkelt Familie. Flere Familier bør heller ikke nedsættes i en og samme Bygd, og det af Hensyn til Familierne selv, for hvem Erindringen om det tidligere Liv lettest vil udslettes, naar de enkeltvis plantes ind imellem den bosatte Befolkning. Og nu er det netop Haabet med nærværende Skrift, at det ved de ret lovende Udsigter, ja opmuntrende Exempler, somdet har at fremstille, skal bevæge flere og flere Fattigkommissioner og Præster og andre nærstaaende Embedsmænd til at tage sig af baade enslige Personer og hele Familier og hjælpe dem til Bosættelse: sker det, saa ville Flokkene blive mere fordelte og de befrygtede Byrder for Kommunerne falde mere ligeligt, og da vil der vel igjen mærkes mindre til hin Modstand.

Fanternes lovbestemte og tvnngne Fordeling paa Bygderne efter hint Forslag vilde jeg kalde et „Lov-Forsøg“ i Modsætning til det „Penge-Forsøg,“ som nu gjøres. Jeg synes at øine mange Vanskeligheder og Skuffelser, om hint Forsøg blev sat i Værk; derimod glæder jeg mig ved at se, hvor godt det tegner med dette andet Forsøg, som i Grunden bestaar deri: med Penge, som Billigheds-Følelse og Humanitets-Hensyn uddeler, at udjevne de forekommende Vanskeligheder. Derfor mener jeg iallefald, at man ikke for Tiden bør tænke paa at bevæge Statsmagterne til at slaa ind paa en anden Vei her.En enkelt Lov-Paragraph kan jeg nok ellers tænke mig i Overensstemmelse med den nu iværksatte Foranstaltning: dersom der bliver givet en ny Fattiglov, kunde det i den siges udtrykkelig, at Personer, som formedelst Hjemstavnsløshed nyde varig Understøttelse af Statskassen, skulle betragtes paa samme Maade som andre Fattigfolk, saaledes nemlig, at de ikke kunne erhværve Hjemstavnsret paa Bostedet, saalænge Understøttelsen varer. Se mere herom paa det nævnte Sted under No. 76.

Men netop dette Penge-Forsøg, som jeg kaldte det, kan der fra andre Hold gjøres en meget skarp Indvending imod: „Staten skulde mindst af alle befatte sig med Philanthropi, og dette Foretagende bryder paa den gyldne Grundsætning, at Fattigforsørgelse skal være en Kommune- eller Menigheds-Sag; thi i den mindre Kreds veed man bedre at passe Maaden og vise Sparsomhed; se Følgen: her kan jo en arg Fant faa en Understøttelse for Aaret, der er fuldt saa stor som en ærlig og flittig Arbeiderfamilies hele Fortjeneste — det er jo et Levebrød at være Fant.“

Det skulde være vanskeligt at svare paa saadan Tale, dersom Sagen havde faaet et afgjort slet Udfald. Men om en Indvending end monne være rigtig i og for sig, saa har den ialfald

mindre Vægt imod et Foretagende, som tegner til at lykkes og gaa fremad mod et Maal, der dog af Alle kaldes godt. — Og Planen til dette Foretagende er vel heller ikke saa daarlig i sig selv; det vil jeg bevise, ikke med en Vitløftighed af Grunde, men ved at gjøre opmærksom paa en ganske tydelig Ting: blandt de Mænd, der have været nidkjære Befordrere af samme Foretagende, findes flere af vore høit og alment agtede Navne, dygtige og fædrelandssindede Mænd, som vel ogsaa have kunnet tænke sig hin nærliggende Indvending, men dog have handlet anderledes.

Jeg mener desuden, at mange af disse Understøttelses-Forsøg skulle anbefale sig endog af rent Sparsomheds-Hensyn. Thi de Fanter, som nu have ladet sig bevæge til at slaa sig til Ro, saa de ere blevne konfirmerede eller ægteviede, skulde sikkerlig have kostet det Offentlige ulige mere, om man havde været nødt til at inddømme dem til Tugthusene for deres ukonfirmerede Tilstand eller Konkubinat — ikke at tale om de grovere Forbrydelser, hvorved nok adskillige af dem vilde have forvoldt Omstændigheder og Udgifter, om ikke disse forebyggende Bestræbelser havde været i Gang.

Og med en anden Del af Udgifterne med disse Understøttelses-Forsøg har det sig saa, at de kun ere overførte fra en Udgifts-Post til en anden og med det samme have faaet en mere hensigtsmæssig Anvendelse. Man maa nemlig vide, at længe før Storthinget bevilgede disse Penge, og trods Grundsætningen om Fattigudgifternes Udredelse af Fattigvæsens-Distrikterne, har der af Statskassen været udredet Udgifter til Forsørgelsen af hjemstavnsløse Trængende og deriblandt da ofte til Personer af Fantefolket. Naar nemlig Fattigkommissioner ifølge Fattiglovens Medfør have maattet tage sig af fremmede Fattige, og naar ingen Hjemstavn for disse har kunnet opspørges, saa Udlægget altsaa ikke kunde fordres erstattet af nogen anden Kommune (F. L. § 16), saa er det blevet Praxis, at der indgives Andragende om at faa Udlægget extraordinært udredet af Statskassen, og Regjeringen har i mangfoldige Tilfælde fundet Føie til at gaa ind herpaa. Efterat nu dette særskilte Fond til Fantevæsenets Indskrænkning er blevet oprettet, er adskillige Personer,som allerede vare under Forsørgelse saaledes, at Udlægget blev erstattet af Statskassen, blevne overførte paa dette Fond (se f. Ex. Sagerne No. 37 og 38), og naar der nu indkommer nyt Andragende for en Person eller Familie, saa maa det ofte afgjøres af Departementet efter Skjøn, om Udgifterne for samme skulle anvises paa Fondet eller søges udredede paa hin extraordinære Maade (se f. Ex. Sagen No. 27, hvor i et og samme Fantefølge en Person forsørges af Fantefondet medens Udgifterne for en anden udredes extraordinært af Statskassen). Forskjellen mellem Før og Nu i denne Henseende er væsentlig den, at tidligere kunde Fattigkommissionerne ikke være saa ganske visse paa at faa sine Udlæg for hjemstavnsløse Folk erstattede af Statskassen, hvorfor de gjerne unddroge sig for at hjælpe eller ialfald indskrænkede sig til at tage sig af de Nødlidende i øieblikkelige Trangs-Tilfælde, hvorimod der nu kan tilstaaes varig Understøttelse af Statskassen for Fantefolk, som blive antagne til hensigtsmæssig Forsørgelse for at reddes ud af FantelivetMed de extraordinær Fattig-Understøttelser af Statskassen, udenfor det særskilte Fond for Fantefolket, gaar det almindeligvis saa til, at Kirke-Departementet, til hvilket Andragende derom indsendes, med visse Mellemrum afgiver Indstilling om de imidlertid opsamlede Andragender, og Indstillingen gaar da ud paa fuld eller delvis eller ingen Erstatning. Til efternævnte Tider bevilgedes til dette Øiemed ved Interims-Regjeringens, ved kgl. eller ved høieste Resolution:

11te

Marts

1853:

4944

Spd.

63 ß og 8 £ St.

7de

Decbr.

1855:

3172

—

32,

30te

Marts

1857:

525

—

25 ½,

4de

Aug.

1858:

1806

—

93.

Af de to sidstnævnte Beløb medgik til Forsørgelse af

Svensker

152

Spd.

111

ß

andre Udlændinger

785

—

27,

Indlændinger

1393

—

100 ½.

Blandt disse Indlændinger har der vistnok været nogle Personer af Fantefolket, saadanne nemlig, som kun vare blevne understøttede formedelst øieblikkelig Nød, men uden Tanke eller Haab om, at de skulde lade sig bevæge til Bosættelse o. s. v.; thi for dem, som bleve antagne til Forsørgelse med denne sidste Hensigt, ere Udgifterne opførte paa det særskilte Fantefond.

Mere om denne Sag kan læses i min oprindelige „Beretn. om Fantefolket,“ Side 343—345, hvor jeg netop bragte i Forslag, at en vis Sum skulde afsees af Statskassen og særskilt opføres paa Budgettet med saadan bestemt Anvendelse som det nuværende Fond til Fantevæsnets Indskrænkning..Hvad ellers angaar det Stykke af hin Indvending, at det er gjort til et fristende Levebrød at give sig ud for at høre til Fantefolket, saa bør denne Fare haves vel i Erindring af dem, som føle sig skyndede til at antage sig dette Slags Folk til Forsørgelse. Kanske der allerede nu er Exempler paa, at Forsigtigheden ikke har været stor nok. Naar undtages Tilfælde af saadan Trang og Nød, som uden alt andet Hensyn kræver øieblikkelig Hjælp, skulde man ikke optage til Forsørgelse ved Fantefondet andre end dem, som gav nogenlunde gode Tegn til alvorligt Ønske om at komme ud af Fantelivet. I denne Henseende skal jeg minde om, hvor misligt det er gaaet med mange Personer af Klasse 3 i forestaaende Oversigt; disse Folks Forsæt turde det i Regelen være rigtigt at prøve ved at overlade dem Valget, om de vilde eller vilde ikke gaa ind paa saadanne Kaar, som Anm. til Side 34 viser Exempel paa: Anbringelse i et Hus ikke som Logerende, men som Tjener.

Og jeg ryster af mig den Beskyldning, som jeg nu og da har hørt antyde, at jeg ved min Tale om Mildhed mod Fanterne saa gjerne vil sy Dovenskaben Puder Under Armene o. s. v. Lige derimod gjør jeg til mine et Par Ord, som staa at læse i Kirke-Departementets Kundgjørelser om den Fanterne tiltænkte Understøttelse: „Er der nogen af Fanterne, som fremdeles vil trodse Lovens Bud (nemlig med fortsat Omstreifen), saa er Lovens Arm over ham.“ Ieg tilføier, at netop siden det Offentlige har gjort Fanterne et saa mærkeligt Tilbud om Hjælp til at komme sig i ordentlig Stilling, saa maatte Øvrigheden ret med god Samvittighed kunne bruge Lovens Arm med Styrke. Ja jeg kan ikke tilbageholde den Mening, skjønt jeg ikke har noget Bestemt at støtte den til, at der kanske mest sees igjennem Fingre med Fanterne i de Egne, hvor faa eller ingen af dem sees at have begjæret at blive optagne til Forsørgelse.Her faar jeg Anledning til at minde om, at et af en kgl. Kommission udarbeidet Udkast til ny Lov om Fattigvæsnet indeholder Bestemmelser, som sigte til, at netop Fanter paa letvindt Maade skulle kunne indsættes i Tvangsarbeids-Huse og holdes der i længere Tid.

Gjentage vil jeg ogsaa, hvad jeg før har sagt (oftnævnte [[** sic **]] Skrift Side 296 følgg.), at det var ønskeligt, om de gammeldags [[** sic, ikke -e]] Bestemmelser om Pasvæsen for Reiser inden Landet kunde vorde ophævede, thi som Tingen nu er, synes de mig kun at beskytte og ikke at hindre Fanternes omflakkende Færd.Philanthropien, denne særegne Retning af Menneskekjærligheden, som sætter sig til Formaal at lette de lidende Klassers tunge Kaar, er vistnok ofte bleven vildledet, og dens skjønne Navn er derved ofte blevet Gjenstand for Haan. Men det maa ikke græmme os. Meget mere skulle vi glæde os ved at se, hvorledes den dog lidt efter lidt har vundet frem til almindelig Anerkjendelse. Det er jo lige saa mange Tegn og Mærker paa vort Lands jevne Fremgang i Velvære og sand Dannelse, naar vi betragte den lange Række af philanthropiske Indretninger og Foretagender, som Aar for Aar ere komne frem ogsaa hos os, baade i det private og offentlige Liv: forbedret Fængselspleie, Sindssyge-Asyl, Døvstumme-Skoler, Børne-Asyler, Afholds-Reformens Udbredelse ved lønnede Agenter, Missions-Sagen osv.

Jeg kunde ogsaa nævne Almueskolen og den offentlige Sygepleie og flere Anliggender; thi der er ikke længer nogen bestemt Grændse mellem de saakaldte veldædige og de almennyttige Foranstaltninger; den forstandige Omhu for de Lidende hører med til Omsorgen for det hele Samfunds Vel, og offentlige og private Bestræbelser mødes her og arbeide Haand i Haand. I fattigere Egne, hvor i de Flestes Øren den Sum af 100,000 Daler lyder saa overvættes stor, der kan det vel være, at mange endnu have ondt for at finde sig i et Anlæg som Gaustad,

dette „Palads for de Gale;“ men efterhvert som Velstanden tiltager og dermed en mere alsidig Dannelse og friere Betragtning af Tingene faar Indgang, saa vil man finde, at det dog var for galt med den gamle Maade at spærre de Sindssyge ind i Daarekister, og istedetfor at klage vil man endog glæde sig ved at vide, at der nu er gjort ialfald en Begyndelse til at stelle saa vel med dem, som Nutidens Videnskab og Kunst formaar.

Omtrent saa tør det gaa med Bedømmelsen af Fantesagen. Minder det ikke om den gamle haarde Betragtning af de Sindssyges Tilstand, naar man læser de rigtignok sparsomme Yttringer om Fanterne for et Par Menneske-Aldere siden? I 1786 siger Præsten Wille i sin Sillejords Beskrivelse,Side 233. at nu hørte man ikke til Tyverier, saasom Sognene deromkring vare saa vel rensede for Omløbere, „siden Øvrigheden, ved at befale en saakaldet Fantejagt, engang om Aaret, hemmede dette Onde.“ Hvad Medfølelse er her, hvad Tanke mærkes her om Mennesket i de Forjagede? Og i 1811 skriver Sognepræsten i Valle i Sætersdalen til Selskabet for Norges VelSe „Budstikken“ for 27de Septbr. 1811. om Aarsagerne til, at Havevæsenet ikke kunde trives der, saaledes: „Det er ved St. Hans-Dags Tider, at Haverne her skulde tilsaaes, græsses og vandes, men alle Mennesker, store og smaa, reise da 2—3 Mil bort fra deres Hjem til Sæters med Kreaturerne, hvor de den hele Sommer føre et nomadisk Liv. Det kan saaledes ikke svare Regning at holde et Menneske hjemme ved Gaarden for at passe Haven, ligesom det og vilde være voveligt for et enligt Menneske at opholde sig paa en Gaard i denne øde Tid, da Overlast let kunde befrygtes af omreisende Fanter.“ Se, naar man ikke engang troede sig istand til at holde Fanten i Ave, saa har man visselig ikke været meget oplagt til at anse hans beklagelige Færd med MedlidenhedI ældre Dage var det vistnok ogsaa saa, at Fanternes og alskens Betleres Skare var overhaands stor, og navnlig i Forhold til den Evne, som Øvrighed og Almuer da havde til at holde dem i Ave. I den Anledning skal jeg anføre, hvad jeg engang fandt ved at gjennemgaa en gammel Ministerialbog i Ullensaker paa Romerike. I de 4 Aar 1696—1699 tilsammen er der anført som Døde 372 Mennesker; men desunden er der for hvert af de samme Aar anført en Del „Fremmede, som ere hidkomne og underveis døde og begravede,“ eller: „Fremmede og Fattige, som her i Sognet ere døde og begravede,“ tilsammen i de 4 Aar ikke mindre end 58. Som Fødte og Døbte er der for Aaret 1699 anført 63, men med dette Tillæg: „Desforuden fattige fremmede Folks Børn, som ere underveis fødte og døbte, Drengebørn 5, Pigebørn 2.“ Dette sidste Træk, at fattige, omvandrende Folk faa Børn underveis, viser temmelig tydelig hen til Fantelivets Skikke. Det er kun tilfældigvis, at disse Oplysninger ere antegnede i Ministerialbogen for de nævnte Aar; i Aarene før og senere har rimeligvis det samme Slags Tilfælde indtruffet, men Præsten har ikke bryd sig om at anføre det. — Men nu for Tiden, da der dog af Bygdens egen Befolkning fødes og dør rimeligvis meget mere end det dobbelte Antal mod da, er det dog vistnok som en sjælden Hændelse, naar der i Ullensaker indtræffer Fødsler eller Dødsfald blandt Saadanne, som kunne henregnes til „fattige fremmede Folk.“.Ja, Folk, som gjøre sig selv ulykkelige ved et daarligt Levnet, Forbrydere, Fanter o. s. v., blive vel langt vanskeligere Gjenstand for Mængdens Medlidenhed end de Sindssyge, Spedalske o. s. v. thi det er saa let at forkaste dem, at de jo have fri Villie og at de burde have brugt den bedre, en Sætning, som naturligvis ogsaa til en vis Grad er aldeles rigtig; men der skal en dybere Selv-Erkjendelse og større Betænksomhed til for at lægge tilstrækkelig Vægt paa denne anden Sætning, at Menneskenes Færd og Handlemaade for en stor Del paavirkes af deres samlede Livs-Omstændigheder. Den Tanke falder En saa sjelden ind: „Var jeg voxet op paa Fantestien, saa havde jeg vel skikket mig lige med den Fant der.“

Men derfor kalder jeg det et overmaade betydningsfuldt Tegn, at denne Foranstaltning med dens reddende Tanke for Fantefolket har kunnet vinde saa megen Indgang omkring i Landet, som nærværende Beretning glæder sig ved at bære Vidne om. For 50 Aar siden vilde Opraab og Forslag for denne Sag ikke være blevne optagne saaledes, med den ringere Velmagt og Almen-Sands, som var i Landet da.

Maatte det nu fremdeles gaa jævnt fremad, maatte ingen Hindringer og Forstyrrelser indtræde!Skulde denne Sommer-Tørke blive saa ødelæggende for de vestlandske Bygder, som den hidtil har været truende, saa kunde det vel befrygtes, at Nærings-Sorgerne vilde lade lidet Rum tilovers for den Velvillie og milde Stemning, som dette Anliggende kræver. Endnu tydeligere kan det forstaaes, at et Fredens Værk som dette vilde være udsat for at forstyrres, om Landet skulde ødelægges af en langvarig Krig: da kunde endogsaa Fanteflokkene forøges ved Betlere og Misdædere, som sluttede sig til dem. Da kan jeg nok tænkemig, at vi om ikke saa ret mange Aar

skulde faa se Enden paa det egentlige Fantevæsen eller den store Forargelse, at Folk føre et omflakkende Familie-Liv, saa Slægtens bedrøvelige Levevis forplantes af de Børn, som fødes og voxe op.

Men vorder Bestræbelsen for Fantevæsenets Afskaffelse lykkelig bragt til Ende, saa kan jeg igjen tænke mig, at der netop, under samme Bestræbelse skal være vaagnet Lyst og samlet Erfaring og vundet Evne til en mere udviklet, indtrængende og omfattende Kjærligheds-Gjerning end hidtil med en beslægtet Klasse af ulykkelige Medmennesker: man finder dem paa Landeveiene (de betlende Geseller og andre omstreifende Folk, som man ikke pleier henregne til Fanterne, fordi de ikke have sluttet sig til disses Familie-FølgerHidtil have nogle af disse enlige Omstreifere og Omstreifersker ladet sig optage i virkelige Fantefølger og ere da blevne betragtede som „ægte" Fantefolk hvilket nærværende Skrift viser flere Exempler paa; men dersom det egentlige Fantevæsen vorder afskaffet, og dersom det da fremdeles vaages over, at ikke noget Familieliv paany faar danne sig mellem Landeveienes Børn, saa vil ikke det kunne ske længer; men endda vil det enlige Omstreifer-Væsen kunne fortsætte sig, og det maaske i nye Former., og man finder dem paa de større Byers Gader (Folk, som gaa ud og ind af Straffe-Anstalter og Tvangsarbeids-Huse samt Skjøger). Jeg sammenfatter dem under Sluske-Navnet eller under Begrebet af forulykkede Mennesker, som ved Dovenskab, Ustadighed, Drikfældighed, Utugt, Tyveri saa længe have syndet imod sin egen Menneske-Natur, at de omsider ere blevne straffede med den Dom: ikke at kunne styre sig selv.

For 12 Aar siden blev mit Sind optaget af dette mere enkelte og lette Arbeide: at undersøge det egentlige Fantefolks Historie og Tilstand. Men mit Skrift om denne Gjenstand sluttede med den Betragtning, at Undersøgelsen burde fortsættes og lægge an paa at trænge ned til det almindelige Folkelivs Bund for at drage for Lyset det Overmaal af Synd og Nød, som der skjuler sig under Sluskevæsenets Pjalter og skumle Aasyn. Jeghar ogsaa forsøgt mig i dette Arbeide og holdt ved dermed indtil nu. Men naar jeg i denne Stund kaster et Blik tilbage paa disse Aar, saa er det mig, som om jeg kun har bevæget mig omkring Randen af Afgrunden og gjort enkelte Tiltag for at nærme mig til det dybt liggende Maal, men endnu ikke har dristet mig til at trænge helt nedPaa samme Tid som jeg udarbejdede min iaar udkomne „Beretning om Ædrueligheds-Tilstanden i Norge," foresatte jeg mig, at jeg skulde aflægge daglige Besøg i Christiania Tvangsarbeids-Anstalt og samtale med Lemmerne og studere deres drikfældige Liv, omtrent saa som Lægerne studere Sygdommene ved at gjennemgaa en stor Mængde Syge-Historier paa Hospitalerne. Men Kræfterne strak ikke til. Saa blev dette ogsaa et af de flere paatænkte Arbeider, som jeg maatte udsætte til andre Tider.. Men Summen af mine Betragtninger over disse Forholde, er den: Ogsaa i denne lave, ulykkelige Kreds er der sikkerlig lovbestemt Sammenhæng mellem Aarsag og Virkning, mellem de ydre Livs-Omstændigheder og de indre Tilstande, og der vil komme en Tid, da man vil forundre sig over den ufuldkomne og utilstrækkelige Maade, hvorpaa Nutiden behandler dette Anliggende, omtrent som vi nu beklage den Mangel paa Skjønsomhed og Hjælpsomhed, som i Fortiden vistes de Sindssyge.

Dersom der da fremdeles med Kjærlighedens Flid og Taalmodighed arbeides for dette nærmere Maal: Fantevæsenets Afskaffelse, saa tør det være, at Arbeidet kommer til at fortsætte sig paa en Mark, som frembyder endnu videre Anledning til Kjærligheds-Gjerninger mod nogle af vore ulykkeligste Brødre. Det ske!

*

Beretninger

Om Materialierne for disse „Beretninger" se Indledningen Side 26. Jeg har fulgt saadan Orden, at i Regelen de Sager ere anførte først, som først ere blevne afgjorte i Departementet, dog saa, at jeg har sammenstillet de Sager, som høre til et og samme Fattigvæsens-Distrikt. Ved Siden af mit L.No. har jeg i Parenthes sat det No., som hver Sag oprindelig har i en inden Departementet ført Oversigts-Liste.

Jeg gjør opmærksom paa den Forkortelse F. F., d. e., Fante-Fortegnelse, den Navne-Fortegnelse over Fanter, som

Justits-Departementet lod trykke i 1846..

*

1. (1—2). Solum. **Peter Edvard Gundersen** og **Petrea Magnusdatter**, i Begyndelsen af 1855 omtrent 8 og 2 Aar gamle.

En Mand, som kaldte sig Magnus Svendsen, og KvindenBerthe Marie Eriksdatter, der fulgte ham som hans Kone, samt hendes ovennævnte to Børn — disse kom den 2den eller kanske den 1ste Marts (altsaa Vinter-Tid) 1855 til Husmands-Pladsen Kaasa under Gaarden Bjerva i Lunde Sogn, Bø Præstegjeld, Nedre Thelemarken. Det er ikke berettet, at de vare kjendte med Beboerne af Pladsen; det lader snarere til, at de ikke vare det, eller at de ialfald ikke vare velkomne; det siges nemlig udtrykkelig, at man paa Pladsen var utilfreds med, at Opholdet uformodet kom til at vare saa længe, ialt 8 Dage. Rimeligvis have de Fremmede, som dog visselig strax maatte skjønnes at være et Fantefølge, paa sædvanlig Fantevis faaet tiltryglet sig Husly for en enkelt Nat, og Aarsagen til at Opholdet blev saa langvarigt, var den Omstændighed, at Kvinden faldt i Barselseng (2den Marts) og altsaa ikke saa ganske snart kunde fortsætte Vandringen.

Fremdeles traf det, at det nyfødte Barn havde en Naturfeil (*atresia ani*, ingen Aabning for Stolgangen eller Aabningen tilvoxet med en Hinde). Det vilde ikke længe kunne leve saaledes. Men Distrikslæge Hoff blev vidende herom, da han om Aftenen 5te Marts kom hjem fra en Reise, og strax reiste han hen og opererede Barnet.

Doktoren maa have fundet Tilstanden i det Hele ganskemislig; thi han siger i en af sine Indberetninger, at han paalagde Faderen øieblikkelig at begive sig til Sognepræsten og melde ham det Passerede, for at der fra Fattigvæsnets Side kunde foranstaltes det Fornødne. Doktoren tilføier, at han ikke havde Skrivematerialier hos sig og derfor kun kunde medgive Manden mundtlig Hilsen til Præsten.

Og dette var uheldigt. Thi vel kom Manden ganske rigtig til Præsten (6te Marts); men han talte kun om at faa begravet Barnet, som han mente maatte dø, og hertil blev Svaret, at om saa skede, skulde han faa fornøden Bistand af den nærmest boende Fattig-Tilsynsmand, der havde Ordre til at yde saadan Fattighjælp, som øieblikkelig gjordes Behov. Forresten bekjendte Manden for Præsten adskilligt om sine Omstændigheder og navnlig, at han og Kvinden levede i ulovligt Samliv, uden Ægtevielse, og det lod til, at han blev fornøiet, da Præsten tilbød at hjælpe dem til at blive ægteviede; det gjaldt om at skaffe tilveie de fornødne Bevisligheder, og herom skulde der tales nærmere ved Præstens nær forestaaende Besøg i Annexet, hvor han ogsaa kunde faa Kvinden i Tale.

Den 7de Marts saa Doktoren atter til Barnet, og nu udvirkede han ved en Skrivelse til Fattig-Tilsynsmanden, at der strax ydedes noget Fattig-Bidrag (2 Spd.), da Familien manglede det Nødvendigste til Livets Ophold. Atter den 9de var Doktoren paa Kaasa for at se til Barnet; ved denne Leilighed beklagede Husmands-Familien sig over Følgets Ophold og vægrede sig ved at beholde det længere, og for i den Anledning at faa ordnet det Fornødne anmodede Doktoren Magnus Svendsen om at komme hen til ham i hans Bolig samme Dag.

Han kom dog ikke; han vilde nok heller reist fra baade Præst og Doktor. Den følgende Dag (10de Marts) var Doktoren tilfældigvis ude paa Reise paa en anden Kant, og nu traf han til sin store Forundring paa den hele Familie, paa SkydsskiftetUlefos i Holden Præstegjæld, paa Reise til Skien.

Før Afreisen fra Kaasa var dog det nyfødte Barn blevet hjemmedøbt (Andreas), af Konen paa Pladsen Kari Gulliksdatter, og Forældrene havde med sig en skriftlig Bevidnelse herom, underskreven af den samme Kari og et Par Vitterligheds-Vidner m. p. P.

Men Barnet tiltrængte dagligt Læge-Tilsyn, og da man der, hvor Doktoren nu traf Familien, ikke kunde eller vilde give dem Tilhold, medgav han Manden ikke alene en Skrivelse til Amts-Physikus i Skien angaaende

Barnets Optagelse paa Amtets Sygehus der, men ogsaa et Skydspas for de Skyds-Stationer, som endnu skulde passeres før at paaskynde Reisen.I den nævnte Skrivelse til Amts-Physikus havde Distriktslægen gjort opmærksom paa, at Familien nok var hjemstavnsløs — en Bemærkning, som gjalt Udsigten til at faa Sygehusets Udgifter erstattede. Dette sees at have foranlediget en Forespørgsel fra den konstituerede Amtsphysikus til Amtmand Aall om, hvorledes der skulde forholdes. Den 16de Marts skrev Amtmanden sit Svar: først og fremst maatte der sørges for Barnets Helbredelse; Moderen samt med hende det næstmindste Barn maatte ogsaa optages paa Sygehuset, hvis Lægen ansaa hendes Nærværelse fornøden for Spædbarnets Pleie; hvad ellers Kur-Omkostningerne angik, kunde de under ingen Omstændigheder overtages af Amts-Kommunen; man fik se til at faa dem udredede, ialfald foreløbig, af den Fattig-Kommune, hvor Trangen var opstaaet; forresten antyder Amtmanden, at der paa nærmere Oplysninger turde vise sig Grund til at lade Forældrene arrestere og tiltale for Konkubinat, og at Barnets Kur isaafald maaske kunde fortsættes hos Moderen i Arresten; ja, muligt var det ogsaa, at man for i alt Fald at redde Børnene kunde finde Grund til at ansøge Kirke-Departementet om Hjælp af de Midler, som i saadant Øiemed af Storthinget i 1854 vare bevilgede.

Saa gik det ogsaa. Dette Tilfælde blev det første, hvor Hjælp af disse Midler blev paakaldt. Anledningen var den omtalte Naturfeil hos det nyfødte Barn: Barnet og den hele Familie faldt i Lægens og andre Embedsmænds Hænder, og fra alle Sider vistes Deltagelse og Hjælpe-Lyst, og Hjælpens Middel var netop nu beredet i det til Fanternes Redning bevilgede Fond.

For det Første var nu Moderen med de to mindste Børn anbragt i Sygehuset, og Manden holdt sig med det ældste Barn i Solum, som er Nabo-Præstegjeld til Skien. Nogen Tid var Sygehus-Inspektør Lie beskjæftiget med at udfinde, hvorvidt disse Mennesker virkelig ikke havde Hjemstavn nogetsteds, eller hvilken Kommune man i andet Fald skulde faa Forpleinings-Udgifterne erstattede af. Og under dette henvendte han sig til Sognepræsten i Solum, Provst Wettergreen, for om muligt at faa Forældrene ægteviede, at det kunde undgaaes at straffe dem for Konkubinat, en Straf, der, som han yttrer i en Skrivelse, sjelden saaes at frugte noget blandt saadanne Mennesker. Men dette Forsøg strandede og det paa Grund af, at det lod til at have lange Udsigter med at faa de fornødne Bevisligheder samlede om Personernes Konfirmation m. m.Dersom det allerede nu var kommet i Gang med at yde Understøttelse af det til Fanteværsnets Indskrænkning bestemte Fond, saa kunde der vel været Raad til at skaffe Familien Ophold og Underholdning, medens de fornødne Undersøgelser bleve anstillede; Forældrene kunde da være blevne baade ægteviede og bosatte hvis ellers deres Charakter havde været saadan, at der kunde haabes nogen Stadighed af dem, men da det endnu var uvist, hvad Hjælp der kunde ventes fra hint Fond, maatte man indskrænke sig til at tage sig af Børnene, et Forsøg, som der jo i alle Fald var mere at haabe af.. Der var da omsider intetandet for, end at Amtmanden maatte reise Sag mod dem for Konkubinat (7de April).

Hele Familien samledes nu i Solums Lensmands-Arrest (12te April), Forhør blev holdt (13de), Tiltale beordret (17de), Dom fældet (20de), Straffen sat i Udøvelse (25de April).

Her kan være Stedet til at fortælle noget om disse Menneskers tidligere Færd og Skjæbner, efter hvad de selv forklarede derom ved Forhøret.

Magnus Svendsen, 34 Aar gl., født, døbt og confirmeret i Venersborg i Sverige, af en der bosiddende Arbeids-Familie, altsaa ikke af Fante-Slægt, kom for 15 Aar siden tilNorge for at søge Arbeide og har siden været her i Landet, dels i fast Tjeneste, dels som Dagarbeider, snart i By, snart paa Land (længe paa Grønland ved Christiania, en Tid paa Kaholmen osv.), paa intet Sted doa længe nok til at vinde Hjemstavnsret; men i de sidste 4 Aar har han flakket om fra Bygd til Bygd mellem Holmestrand og Arendal og det i Følge og Samliv med sin nuhavende Kvinde, med hvem han ogsaa har avlet de to mindste af de tre Børn, som følge dem; han har prøvet at nære sig og Hoben med at gjøre Kurve og Hægter, har dog engang været tiltalt og straffet for Betleri.

Berthe Marie Eriksdatter. (F. F. No. 310), 27 Aar gl., født af omstreifende Forældre (Erik Christiansen ogPetronelle Larsdatter) under disses Gjennomreise i Øier i Gudbrandsdalen, opvoxet med dem paa Vandring til 14 Aars Alder, siden flakket om paa egen Haand, for et halvt Snes Aar siden for Løsgjængeri inddømt til Christiania Tugthus og ved den Leilighed konfirmeret der, endnu engang været paa samme Tugthus for Tyveri,

for omtrent 8 Aar siden med en Omstreifer Gunder Christiansen avlet Barnet Peter Edvard, som indtil nu har været hos hende, endelig i de sidste 4 Aar fulgt Magnus Svendsen som før forklaret.

Paa det nævnte Tilfælde nær, hvor Magnus var bleven straffet, sagde begge sig fri for at have betlet, og de fremhævede, at selv den Fattigunderstøttelse, de havde nydt i Anledning af det sidste Barns Fødsel, havde de ikke bedt om, men den var ydet uden deres Anmodning. Og hvad angik deres Samliv udenfor Ægteskab, sagde de, at de selv nok havde ønsket at blive ordentlig gifte, men at det idelig var blevet opsat, navnlig formedelst deres Fattigdom.

For dette Konkubinat bleve nu baade han og hun, som før sagt, dømte, og Straffen blev sat til 25 Dages Vand og Brød, for hendes Vedkommende blev den dog, da hun gav Die, forandret til 100 Dages Fængsel paa sædvanlig Fangekost. Denne Straf udholdt hun i Lensmands-Arresten, og her havde hun i Førstningen fremdeles alle sine 3 Børn hos sig; det mindste, som endnu ikke var ganske helbredet, nød ogsaa, efter særlig Foranstaltning fra Øvrighedens Side, fortsat Lægepleie.

Men det er allerede før omtalt, at Amtmanden lige fra Begyndelsen af havde Tanke om i alle Fald at søge at redde Børnene. Til den Ende havde han ogsaa samtidig med Sagens Anlæg mod Forældrene anmodet Sygehus-Inspektøren om at overlægge med Provst Wettergren i Solum om, hvorvidt der var Anledning til der at faa de to ældste af Børnene anbragte hos paalidelige Folk. Udfaldet blev, at Hans Mikkelsen erklærede sig villig til at modtage dem i sin Opdragelses-Anstalt „Hans Cappelens Minde," ved Klostergrinden i Solum, ⅛ Mil fra Skien. Betalingen skulde være 50 Spd. aarlig for begge Børn tilsammen. Og under 7de Mai skrev Amtmanden sin Fremstilling om Sagen til Kirke-Departementet og androg paa, at denne Sum maatte udredes af det til Fantevæsenets Indskrænkning bestemte Fond. Moderen havde givet sit Samtykke, Provst Wettergren og Foged Borchsenius havde anbefalet Mikkelsens Anstalt, og Amtmanden selv holdt sig forvisset om, at Hans Mikkelsen og Hustrues Personlighed gav tilstrækkelig Borgen for, at Børnene vilde blive vel behandlede. Efter de om Moderen fremkomne Oplysninger var det, yttrer Amtmanden videre, neppe tvivlsomt, hvad Skjæbne der ventede Børnene, om de fremdeles skulde forblive hos hende, og skjønt det vistnok var at befrygte, at de selv i Hans Mikkelsens Hus ikke ganske kunde unddrages for Moderens Indflydelse, saa holdt Amtmanden dog for, at der maatte gjøres et Forsøg. Men Sagen vilde dog neppe kunne ordnes uden Bidrag af hint Fond; thi der var ingen Udsigt til, at nogen Fattigkasse skulde ville overtage Udgiften. Amtmanden tilføier udtrykkelig, at han ikke havde fordristet sig til at fremkomme med noget lignende Forslag for selve Moderens Vedkommende, saasom Forsøg paa at bringe hende til en stadigere og bedre Levemaade syntes for haabløst; heller ikke ansaa han det for raadeligt at skille det yngste Barn i dets spæde Alder fra Moderen.

Tre Dage efter, 10de Mai, maatte Amtmanden paa ny skrive til Kirke-Departementet om den samme Sag. Vedkommende Foged havde nemlig i Mellemtiden indberettet, at der var opstaaet Tvivst om, hvilken Fattigkommune der midlertidig skulde udrede de hidtil paaløbne Udgifter (navnlig for Kuren paa Sygehusetog for Børnenes Forpleining under Forældrenes Arrest) om det skulde være Bø Præstegjeld, hvor det med hin Naturfeil fødte Barn havde givet Anledning til det Hele, eller Holden, hvorfra Familien var bleven sendt til Sygehuset, eller endeligSolum, hvor Forældrene sad arresterede. Denne midlertidige Forsørgelses-Pligt nægtede alle Fattigkommissioner at overtage, navnlig ogsaa den i Solum, hvor det dog var Tanken, at de to ældste Børn skulde forblive. Ligedan Nægtelse var ogsaa indløben fra Øier i Gudbrandsdalen, hvorhen der var skrevet om Sagen paa Grund af, at Moderen Berthe Marie var født der. Amtmanden saa sig nu nødt til at lade de Omkostninger, som Børnenes Pleie hidtil havde foraarsaget, udrede af Fogedkassen, men med Adgang til Erstatning senerehen af en eller anden Fattigkasse; dog anbefalede han i nævnte Skrivelse, at samme Omkostninger burde overtages af Statskassen.

Paa alt dette svarede Kirke-Departementet 19de Mai. De 50 Spd. til de to ældste Børns Opfostring kunde Departementet ikke egentlig tilstaa nu strax, saasom der ikke endnu var gjort endelig Bestemmelse om Anvendelsen af det Beløb, som af Storthinget var bevilget til Fantevæsenets Indskrænkning. Men Departementet fandt den paatænkte Foranstaltning med Børnene særdeles ønskelig og tvivlede ikke om, at den forlangte

Erstatning vilde vorde tilstaaet, og det haabede derfor, at Solums Fattigkommission, naar den blev bekjendt hermed, ikke længer skulde finde nogen Betænkelighed ved midlertidig at overtage Børnenes Forsørgelse hos Hans Mikkelsen. — Hvad angik Udgifterne for Børnene under Arresten o. s. v. meddelte Departementet, at deslige Udgifter for hjemstavnsløse Fattige ogsaa uden Hensyn til det for Fantevæsenets Indskrænkning bestemte Fond pleie vorde erstattede af Statskassen, og at der var Rimelighed for, at det ogsaa i nærværende Tilfælde kunde ske; det var altsaa at haabe, at hin Tvist mellem Fattigkommissionerne vilde jevne sig i Mindelighed.

Saa skeede ogsaa. Departementets Svar blev af Amtmanden meddelt til Solum Fattigkommission, og allerede 5te Juni svarer Provst Wettergreen, at han har den Fornøielse at kunne berette, at Fattigkommissionen Dagen forud havde vedtaget den foreløbige Udredsel for de to Børn. Mikkelsen var selv tilstede i Fattigkommissionen og lovede at afhente Børnene i Arresten den følgende Dag. Saaledes kom de i Overskriften nævnte Børn Peter Edvard og Petrea under ordentlig Forsørgelse, den 6te Juni.

Nogle Uger efter, i en Indberetning til Kirke-Departementet af 25de Juni, yttrer Provsten, at Børnene trives vel i deresnye Hjem, og han tilføier: „Ved denne Leilighed tillader jeg mig at udtale det Ønske, at flere af dette Slags ulykkelige Børn paa denne Maade maatte reddes, hvortil der muligens kunde blive Anledning i Mikkelsens Anstalt, som jeg anser vel skikket til dette øiemed.“ Det blev ogsaa Tilfældet, at flere af dette Slags Børn samledes i Mikkelsens Hus (se No. 3 og 5).

Senere hen, da Kirke-Departementets Cirkulære af 16de September 1855 med Regler for Fantefondets Anvendelse var blevet meddelt, vedtog Solums Fattigkommission at iagttage samme Regler for disse to Børns Vedkommende, afgive aarlige Indberetninger om dem m. m., og nu blev der fra Departementets Side (21de November) givet Fattigkommissionen udtrykkeligt Tilsagn om, at Udgifterne ved disse Børns Opfostring skulde overtages af bemeldte Fond.

Siden har Provsten stadig kunnet indberette, at Børnene have det særdeles godt og arte sig vel, saa der er Haab om, at hvad der er ofret paa deres Opdragelse, ikke skal vorde spildt. Dette gjentages i den sidste Indberetning, (8de Januar 1859). Det har ikke været omtalt ved disse Børn, saaledes som ved nogle andre i samme Hus, at Moderen nogensinde har forsøgt paa at faa dem med sig igjen paa Fantestien.

Under Gjennemgaaelsen af nærværende Sag kom det Spørgsmaal idelig for mig: hvorledes er det vel siden gaaet med disse Børns Forældre og med deres mindste Barn? Og efter en Antydning af ProvstWettergreen i hans sidste Beretning skrev jeg til ham derom og fik saadant Svar (Juni 1859): „Efterat de vare udkomne af Arresten, hvor jeg oftere besøgte dem, og hvor det syntes, som om Pigen Berthe især begyndte at fatte et andet Sind, tænkte de alvorlig paa at blive viede, i hvilken Hensigt de reiste for at skaffe sig de fornødne Attester, som de ogsaa bragte, saa de bleve viede i August 1856. Fra den Tid ophørte de at strejfe, da de — især ved Foranstaltning af Hans Mikkelsen, som stedse har vist megen Iver for at bringe Fanterne paa ret Vei — fik leiet et Hus i Nærheden af Solum Præstegaard og ernærede sig uden at behøve Hjælp af Fattigvæsnet, indtil Konen Berthe ud paa Høsten blev syg og sengeliggende. Under denne hendes Sygdom, der endte med hendes Død 27de Februar 1857, syntes det aandelige Liv at udvikle sig hos hende end mere. Magnus, der i denne Tid maatte erholde nogen Understøttelse af Fattigvæsnet, vedblev at arbeide og viste sig særdeles omhyggelig om den syge Kone. Efter hendes Død tog Mikkelsen Magnus og det lille Barn til sig, og Magnus forblev i Arbeide hos ham, til han i Vinter blev forlovet med et Fruentimmer, som med et uægte Barn, hun havde havt, var indsat i Mikkelsens Anstalt af Fritsø Fattigkommission paa Jernværkets Bekostning. I afvigte Vaar ere disse viede i Skien, hvor Magnus nu bor til Leieog ernærer sig ved Dagarbeide, medens Mikkelsen har beholdt det ommeldte lille Barn, som nu nødig vilde forlade Pleieforældrene, hvortil kom, at Magnus har nok med at ernære sig selv og Kone. I det Hele maa Magnus have det Skudsmaal, at han efter sit første Giftermaal har opført sig upaaklageligt, ialfald været ædruelig, — —; hvorledes han i den senere Tid har opført sig, har jeg ikke havt Anledning til at erfare, men det tør med Guds Hjælp haabes, at han har forladt Streiferveien.“

I samme Brev omtaler Provsten en anden forhen omstreifende Familie, som ligeledes uden Tilskud af det

Offentlige nylig er bleven bosat i Præstegjeldet, nemlig Martin Nilsen Lohmann med KoneBerthe Marie Pedersdatter (F. F. No. 259 og 260). Han bor paa et Jordstykke, han har kjøbt i Mælum Annex, og ernærer sig som Blikkenslager uden videre at strejfe om. „Den 2den Mai d. A. udmeldte han sig med sin Kone af Statskirken, da han troede, at han nu ikke længer kunde vedblive at være i et Kirkesamfund som vort.“

2. (28 og 29). Solum. **Marja Lena Kaisa Aaman** eller **Meldal** og Datteren **Inger Andrea Vilhelmine Jansdatter** (F. F. No. 265 og 266).

Af en Fremstilling til Departementet (Marts 1856) ved Sognepræsten til Solum, Provst Wettergreen hidsættes Følgende:

Marja Meldahl, noget over 60 Aar, har nok aldrig været gift, og det betvivles, at hun er konfirmeret. Hun opgiver selv at være født i svensk Finland, men der har forgjæves været skrevet efter Attest derom. Ligesaa har man aldrig kunnet faa nogen Oplysning om hendes tidligere Liv i Ungdommen; hun vil nødig indlade sig derom, og der synes at hvile et Slags Dække derover. Denne i flere Henseender mærkelige Kvinde, listig og forslagen, har desværre ført et uchristeligt Levnet, hengiven til Vellyst og Drukkenskab. Hun har Børn med forskjellige Personer, med Andreas Ros, Meldal og Johan Barlin. Hun saaes førstegang i Solum 1825, da hun blev paagreben i et stort Fantefølge og sad arresteret 1 til 2 Aar. Siden har hun fremdeles vandret om i større og mindre Følger; i de senere Aar har hun dog mest holdt sig i Solum og Gjerpen, og det med sin ovennævnte Datter, „for hvem hun som for sin øvrige talrige Slægt viser megen Omhu baade i timelig Henseende og med Hensyn til deres Oplæren i Christendom, saa hun i dette Stykke kan være et Exempel for mange Andre“. Hun kan læse og er ikke blottet for Religionskundskab; men selv henregner hun sig — at dømme efter hvad hun nylig har sagt — til Kvæker-Sekten.Derhos har hun altid vist sig flittig og duelig i flere Kvinde-Arbeider, især Strikning.

Den nævnte Datter Inger, født i Solum 1830, konfirmeret Aar 1846, blev endelig i 1850 ægteviet til Nils Anton Hansen, en paa Tugthuset komfirmeret Omstreifer. Han sees at være uægte Søn af den under No. 8 omtalte KoneOline Nilsdatter, som før Giftermaalet med Elias Andreassen streifede om med en Hans Amundsen, Nils Antons Fader. Strax efter Giftermaalet forlod han hende og skal nu fare om med et andet Kvindemenneske, uvist hvor. Inger, et enfoldigt og skikkeligt Menneske, har fra Barndom af været plaget af den faldende Syge, og i et Anfald deraf faldt hun mod en Kakkelovn og forbrændte sit Ansigt, saa hun siden har gaaet med et ulægeligt og væmmeligt Saar.

Begge disse Kvinder have været til stort Besvær forSolum Præstegjeld, især siden Datteren fik sin Brandskade, da hun maatte indlægges paa Sygehuset. Nu har den gamle Moder lovet at slaa sig til Ro, hvis hun kunde faa en egen Bolig og dertil nogen Understøttelse til Brænde og Mad for sig og den elendige Datter, og især for denne sidstes Skyld troede Fattigkommissionen at burde gjøre et Forsøg: i Decbr. 1855 fik den ogsaa leiet en liden Stue for dem nær Præstegaarden og forstrakte dem med nogen Fattighjælp. Hidtil har det tegnet sig godt med Forsøget, og der androges om 16 Spd. aarlig fra Departementet.

Dette Bidrag blev bevilget og har siden været ydet.

Ved Udgangen af 1856 kan Præsten anføre, at da Marja Meldals Hytte laa saa nær Præstegaarden, havde han god Anledning til at iagttage hende. „Hun er, som forhen omskrevet, et høist forslagent Kvindemenneske og der skal god Taalmodighed til at drages med hende.“ Hendes Omflakken var vel ikke ganske ophørt, men meget indskrænket. Hun pleiede sjelden at have Omgang med andre Fantefølger, og hun virkede, hvad hun kunde, for at ernære sig og sin hjælpeløse Datter — paa en ærlig Maade, saavidt man kunde forstaa.

Lignende Yttringer ved Udgangen af 1857. I Præstens sidste Indberetning (Januar 1859) siges, at hun fremdeles bor i den samme Stue og i det Hele opfører sig upaaklageligt; hun er omhyggelig om den elendige Datter og viser bestandig stor Omhu for enkelte mindre Børn af hendes talrige Slægt, der af og til opholder sig hos hende en Tid. Hun vil gjerne imellem ud at streife omkring, dog mest inden Præstegjeldet, medens hun derimod nu har forladt Selskab med andre Streiferfølger, som dog undertiden aflægge Besøg hos hende.

3. (30 og 31). Solum. Peder Pedersens Børn **Severine Jeanette** og **Johan Anton**, i Beg. af 1856 i en Alder af 4 og 2 ½ Aar.

Peder Pedersen og Hustru Anne Olea Jansdatter, der formentlig stedse have streifet om, uden bekjendt Hjemstavn, kom ved midtvinters Tid til Solum, og Børnene led jammermerlig [[** sic trykkfeil]] ondt. Men med Forældrenes Samtykke og efter Overlæg mellem Provst Wettergreen og Hans Mikkelsen, Huusfaderen i den før nævnte Opdragelses-Antalt, [[** sic trykkfeil Anst]] bleve de i Januar 1856 optagne her, hvor allerede de under No. 1 omtalte to Børn befandt sig. Og paa Provstens Forestilling til Departementet blev Betalingen, 25 Spd. aarlig for hvert Barn, bevilget af Fantefondet.

I samme Forestilling yttrer Provsten det Ønske at faa Tilsagn om ligedan Bevilling til videre at lade optage iMikkelsens Hus 6—8 smaa Børn af samme Slags, saa han kunde benytte Leiligheden, naar de tilfældigvis maatte komme i Nærheden. „Jeg skal bemærke, tilføier han, at i Almindelighed ville Forældrene nødig være af med Børnene, især de mindre, som formentlig dog helst bør søges, og det har kun ved kjærlige Overtalelser lykkes med de 4 optagne Børn.“ — Amtmanden anbefalede dette; han troede at kjende Hans Mikkelsens Stiftelse som særdeles vel skikket for disse Børn; „det er altid vanskeligt, tilføier han, at faa deslige Børn godt udsatte, og det maa derhos erkjendes, at de bedste Bestræbelser af mangehaande Grunde kunne mislykkes; men jeg er af den Mening, at der i dette Amts-Distrikt neppe vil findes en bedre Anledning end hos Hans Mikkelsen.“ „Jeg kan ikke Andet — saa slutter Amtmanden — end anse det særdeles ønskeligt, at det Offentlige paa denne Maade vil imødekomme Provst Wettergreens menneskekjærlige Bestræbelser.“

Et bestemt Tilsagn som det attraaede gav vel ikke Departementet, men yttrede dog, at det ansaa Børnenes Optagelse i den nævnte Anstalt som særdeles ønskelig, saa Andragender om Bidrag dertil kunde vente at blive fortrinsvis imødekommede.

Af en Indberetning fra Provsten af Juni 1857 sees, at Moderen til de to Børn, som her handles om, flere Gange havde forsøgt paa at faa dem fra Anstalten igjen og det tildels paa en meget nærgaaende og paatrængende Maade. Hidtil havde det dog lykkes med det Gode at stagge hende. Sidste Gang havde hun virkelig faaet Børnene med sig; men efter en Dags Forløb bevægedes hun til godvillig at levere dem tilbage.Ellers kan Provsten jevnlig indberette (sidste Gang i Januar 1859), at Børnene behandles med samvittighedsfuld Omhu og synes at arte sig ret vel.

4. (32—35). Solum. **Ole Eriksen** med Kone og 2 Børn.

I den Fremstilling af 1ste Marts 1856, hvori Sognepræsten, Provst Wettergreen havde andraget om Bistand for de under No. 2 og 3 omhandlede Personer, paakaldte han ogsaa Departementets Bistand for nærværende Familie.

Ole Eriksen, da 35 Aar, født og opvoxet i Solum, begyndte fra stt femtende Aar at streife om, blev komfirmeret [[** sic kom-]] paa Tugthuset, flere Gange straffet og endelig i Slutningen af 1855 i Øiestad ægteviet til en Omstreiferske Marthe Gurine Bjørnsdatter, som havde fulgt ham i flere Aar. Foruden Barnet Bolette Nilia Fredrikke, som hun havde havt før i en anden Forbindelse (f. 1848), og som endnu følger Familien, havde de tilsammen før Ægteskabet Sønnen Anton Edvard (f. 1851.)

Nu var Familien kommen til Solum, Mandens Hjemstavn, og yttrede Ønske om at forblive der. De havde ikke det Nødvendige til Livsophold; men baade Mand og Kone vare raske og arbeidsføre, saa, naar de kun fik Husly og selv vare skikkelige og arbeidsomme, maatte de snart kunne ernære sig selv, og derved komme ud af Omstreiferlivet. Fattigkommissionen, som troede, at der burde gjøres et Forsøg, havde ogsaa allerede leiet et Værelse for dem hos skikkelige Folk og forstrakt dem med nogen anden Hjælp samt sat dem under nærmeste Fattig-Tilsynsmands Opsyn. Man fik nu se, om de mente det ærligt med Løftet om at holde sig i Ro og være stræbsomme. — Men til Forsøgets Gjennemførelse begjæredes et Bidrag fra Departementets Side, 12 Spd. for 1856.

Dette bevilgedes, men med Tilføiende, at Bidraget ikke just maatte ventes fornyes da Familien jo havde

Hjemstavnsret og ikke burde behøve stor Hjælp.

Ved Udgangen af 1856 indberettes, at der foruden hine 12 Spd. endnu af Fattigkommissionen var anvendt 7 Spd. (et Par Daler til en Rok for Konen o. s. v.). Familien gav godt Haab. Der slaaes paa, at det var ønskeligt at faa anskaffet et eget Hus til dem, Noget, som dog vanskelig kunde ydes af Stedets Fattigvæsen, der ikke kunde foretrække hin Familie fremfor andre Fattige. — Departementet svarede ikke ganske afslaaende paa dette; det maatte komme an paa senere Oplysninger om Familiens Forhold samt om, hvad Tilskud Fattigkommissionen vilde yde. Men for det Første forblev det fra Departementets Side med de engang bevilgede 12 Spd.Provstens Skrivelse af 17de Juli 1857 viser, hvorledes Sagen med Hus blev fremmet. Flere af Bygdens Folk havde foræret Manden henved 16 Spd. til Opførelsen af et Hus, og derfor fremstillede han sig i Fattigkommissionen og bad om Tilskud til samme. Kommissionen lovede 6 Spd., hvis Departementet ogsaa vilde yde Bidrag, og under Betingelsen af at Manden skulde sætte hine 16 Spd. i en Sparebank, indtil det Hele var ordnet. Men levere Pengene fra sig, det vilde han ikke, og da han derhos paa Grund af sit heftige Gemyt var temmelig grov mod Fattigkommissionen, saa denne sig nødt til at vise ham ud og kunde for Tiden ikke have mere med ham at gjøre. Han forlangte derhos sin Attest for at begive sig til Vestlandet, hvor han troede, det var lettere for ham at slaa sig igjennem. Det saa altsaa Ud til, at Familien skulde komme paa Fantestien igjen. Efter nogle Dages Forløb kom han dog tilbage til Provsten med Anger over sin ubesindige Fremfærd og med Ønske om at maatte forblive i Præstegjeldet. Han havde Haab om af en vis Bonde at faa Tomt overladt, hvis Provsten vilde indlægge et godt Ord for ham, og for hine 16 Spd. vilde han nu kjøbe Materialier til sit Hus. Dette Sidste gjorde han ogsaa virkelig, og Sagen med Tomten blev ordnet, og da Familien nu i over et Aar havde været i Præstegjeldet og i det Hele opført sig upaaklageligt (den heftige og før drikfældige Mand havde paa enkelte Undtagelser nær ganske afholdt sig fra Brændevin), saa androg Provsten om 20 Spd. af det offentlige Fond til Huset; Fattigkassen vilde da vist ogsaa bidrage Sit, og bosat i eget Hus vilde Familien forhaabentlig være bevaret mod Tilbagefald til Fantelivet.

Det gik som Provsten ønskede og haabede. Med 20 Spd. af Departementet og et lignende Beløb af Solum fik Manden sit Hus istand, Familien flyttede ind strax før Jul 1857, og der har den boet siden.

I Provstens sidste Indberetning (Januar 1859) siges, at Familien har ophørt at streife og har i forrige Aar ernæret sig uden Hjælp af Fattigvæsnet, „saa det er sandsynligt, at denne Familie er draget bort fra Fantestien."

5. (93—94.) Solum. **Andrine Vilhelmine Rasmusdtr.** og **Karl Marentius Ros,** i Slutn. af 1856 omtrent 13 og 9 Aar gamle.

Af Provsten Wettergreens Andragende for disse Børn (Decbr. 1856) hidsættes Følgende: De ere Halv-Sødskende. Moderen Ingeborg Marie Eriksdtr. (F. F. No. 307, Søster til den Birthe Marie, som omtaltes under No. 1) skal efter eget Sigende have født Datteren i Sverige, i en andenForbindelse og udenfor Ægteskab, Sønnen derimod med sin Mand Karl Guldbrand Andreassen Ros (som igjen er Søn af den under No. 2 omtalte Marja Meldal ogAndreas Ros). Medens denne hendes Mand var paa Slaveriet, blev hun med flere Børn i Følge om Høsten 1856 antruffen iSolum. Sønnen Karl blev optagen i Hans Mikkelsens Stiftelse (30te Oktober); Datteren Andrine derimod blev — efter Samraad mellem Provsten og Amtmanden — først indlagt paa Sygehuset for smitsomt Hud-Udslet og saa (5te Decbr.) optaget hos Mikkelsen — „som et Forsøg paa at bringe dette ældre Barn til Ro." — Lykkes dette Forsøg, yttrer Provsten videre, har man reddet to Børn fra at flakke om med en Moder, der, efter hvad der er erfaret om hende, er en af de mere Forvorpne af Fanteslægten; der er jo mest Haab om at kunne redde Børnene, og skulde de fordærvede Forældre ogsaa vorde reddede, saa kunde det muligens ske netop ved deres Børn, naar de kom i saadan Stilling, at de kunde virke paa og hjælpe sine Forældre.

Den af Provsten ansøgte Betaling til Hans Mikkelsen, 25 Spd. for hvert af Børnene, blev bevilget.

Men Haabet skuffedes. En Nat i Juli 1857 rømte begge Børnene. Nogle Uger forud havde Moderen besøgt dem i Anstalten, og efter den Tid havde man hørt enkelte Yttringer af den ældste af dem, der tydede hen paa et saadant Forsæt; i den Anledning havde Provsten talt til hende, og ved den Maade, hvorpaa hun for ham benægtede Alt,

havde hun kun vist sit forstilte og forslagne Væsen. Hidtil havde hun dog opført sig upaaklageligt, vist Flid, jevnlig været med paa Kirkegulvet om Søndagene o. s. v., og til sin Formaning føiede Provsten nu Løftet om, at naar hun opførte sig vel og gik frem i Læsning, saa skulde hun til Vinteren faa gaa til Komfirmation. [[** sic kom-]] Men faa Dage efter var det, at hun og Broderen rømte. Strax meldte Provsten det til Amtmanden og tilføiede, at der nok kunde være Raad til at faa dem paagrebne, saasom Moderen pleiede holde til i visse Nabosogne; Børnene havde desuden gjort sig skyldige i Uredelighed ved at medtage sine gode Søndagsklæder foruden Hverdagsdragten. Amtmanden svarede dog, at han ikke ansaa Tvang for tilraadelig eller nyttig og overlod det til Provsten, om han ved at skrive til Fattigkommissionerne i Nabobygderne vilde forsøge at faa Børnene tilbage med det Gode.

Endnu i Januar 1859 yttrer Provsten i en Indberetning, at man intet Paalideligt havde hørt om de Rømte; det var kun at formode, at de streifede om med sine Slægtninger.Andrine Rasmusdtr. optræder senere i Homedal, se under No. 64, *b*, Anm.

6. Solum. Christian Guldbrandsen ellerRasmussen, i 1857 omtr. 16 Aar gammel.

Denne Gut, som i de forskjellige Indberetninger benævnes med de anførte forskjellige Navne, men som kaldes beslægtet med 2 af de hos Hans Mikkelsen i Solum optagne Børn og ligeledes beslægtet med Marja Meldal (No. 2), er rimeligvis Hel-Broder til Andrine Rasmusdatter (No. 5). Kort efter at Søsteren var bleven optagen hos Mikkelsen, tog denne sig ogsaa af Gutten, for efter hans Ønske at faa ham tilsøs, og efter Mikkelsens Andragende (Januar 1857), der anbefaledes af Sognepræsten og Amtmanden, bevilgede Departementet 12 Spd., hvormed Mikkelsen skulde besørge hans Udstyr som Sømand (Klæder, Skibs-Kiste m. m.). Disse Sager bleve ogsaa anskaffede, og Gutten var virkelig en kort Tid tilsøs. Men Sølivet behagede ham ikke længe. Ved Aarets Udløb indberettes, at han atter havde sluttet sig til et Fantefølge og streifede viden omkring.

7. (3). Drammen. **Karl Magnus Olaussen,** født 1848.

I Foraaret 1855 arresteredes i Drammen et Fantefølge, som bestod af følgende Personer: Johan Fredrik Jonassen Darell, hans Ledsagerske Anne Grethe Gustavdtr. og denne sidstes to Børn: Julia Gustava Maria og ovennævnteKarl Magnus (denne sidste 7 Aar gammel.)

Ifølge de ved Forhør og paa anden Maade erhvervede Oplysninger har Moderen avlet disse Børn i en tidligere Forbindelse med en Svenske Olaus Paulsen, med hvem hun har streifet om mest i Smaalenene og tilgrændsende Egne afSverige. Men efter hans Død eller i de sidste Par Aar har hun slaaet sig i Lag med nævnte Johan Darell (en Omstreifer, som i 29 Aars Alder er komfirmeret [[** sic kom-]] paa Throndhjems Tugthus), og de have udgivet sig for Ægtefolk og han for Børnenes Fader. Ja, det er oplyst, at de i 1854, da de i Id Præstegjeld fæstede sig et Stykke Rydningsmark, hvor de tænkte at bo, kunde fremlægge en svensk Præste-Attest om, at de vare uberygtede Ægtefolk, havde gaaet til Alters o. s. v. Ved Forhøret iDrammen tilstode de dog tilsidst Sandheden i dette Stykke.

Hin Arrestation skede, fordi de to Voxne og det ældste af Børnene vare efterlyste for Forbrydelse. Disse sendtes ogsaa strax did, hvor Gjerningen skulde være begaaet. Men det nu forladte mindste Barn, Karl Magnus, maatte Fattigvæsnet i Drammen tage sig af.

Siden bleve Udgifterne ved hans Opfostring overtagne af Fantefondet.Af en Indberetning fra Fattigforstanderen i Drammen for 1856 hidsættes: Efterat Gutten før havde været hos en anden Familie, er han nu anbragt hos Anders Madsen Gunnerøds Enke paa Tangen. „Denne er en christeligsindet, fornuftig og derhos velhavende Kone, som intersserer sig for at opdrage frmmede, [[** sic = frem-]] forældreløse Børn, og hos hvem han i enhver Henseende har det godt.“ — Vistnok er der endnu Hang til Løgn, Lediggang og Egenraadighed hos Gutten, men allerede nu mindre af Sværgen og uanstændig Tale. Fostermoderen har stor Møie med at holde ham til Bogen; men formedelst hendes Omhu gjør han dog Fremgamg [[** sic = -gang]] paa Skolen; han kan dog endnu ikke (8 ¾ Aar gammel) læse rent. Han paaskjønner, at han har det godt, i Modsætning til det Onde, han døiede paa Vandringen med Moderen.

Ifølge næste Aarsberetning, for 1857, er han godmodig af Charakter, har let for at fatte og lære, søger Skolen flittig og opfører sig i det Hele ret vel.

Fra Begyndelsen af skulde Fosterlønnen være 14 Spd. om Aaret; men den nuværende Fostermoder har ikke engang begjært saa meget. For Aaret 1857 var saaledes den hele Udgift kun 12 Spd. 26 ß.

8. (4—11) Brunlanæs. **Elias Andreassen** med Kone **Oline Nilsdatter** (begge i 1855 omtrent 50 Aar gamle) og 5 Børn, nemlig (foruden ældste Søn Anders Jørgen, født 1834) **Ole Christian**, f. 1840, **Søren Fredrik**, f. 1842, **Anne Mathea**, f. 1844, **Karl Søvrin**, f. 1846, **Else Marie**, f. 1849.

Kjose, Annex til Brunlanæs, er — som SognepræstAall skriver — formodentilg [[** sic = tlig]] paa mange Miles Distance det Sted, hvor Omstreifer-Folk mest have havt Tilhold, gjort idelige Besøg, forvoldt Beboerne mange Ubehageligheder, Kommunen Udgifter, Fattigkommissionen Bryderi, samt bidraget betydelig til Demoralisation. Da Kirke-Departementets Cirkulære om Fantefondets Anvendelse var blevet meddelt, overveiede SognepræstAall med Fattigkommissionen, hvilke af de her kjendte Omstreifere der rimeligst burde gjøres Forsøg med; nogle Personer bleve udpegede, og det blev overdraget til Sognepræsten at samle de fornødne nærmere Oplysninger om dem, forfatte Forslag om deres hensigtsmæssigste Forsørgelse og i den Anlening [[** sic = Anledn-]] sammenkalde Fattigkommissionen til nyt Møde. Dette var i Decbr. 1855. Det nævnte Møde blev holdt i Januar 1856, og efter Beslutning her indgik Præsten med Forestilling til Departementet om ovennævnte Familie foruden om nogle andre Omstreifere.Manden og Konen vare for over 20 Aar siden blevne ægteviedeFør den Tid havde Konen levet i en løs Forbindelse med Omstreifer Hans Amundsen og med ham avlet Sønnen Nils Anton Hansen (se under Sagen No. 2). i Brunlanæs, havde sin Altergang og havde ladet sine Børn døbe her, havde ogsaa i sin store Trang af og til nydt nogen Understøttelse af Bygdens Fattigvæsen. Men ellers havde de flakket om fra Bygd til Bygd, just ikke i nogen stor Omkreds, men uafladelig, og det maatte ansees som vist, at de ikke havde Hjemstavnsret noget Sted (F. F. No. 248—254). Familien kjender Fantesproget og bruger det stundom sig imellem. Manden er Vævskebinder. Baade Manden og Konen ere drikfælfældige, [[** sic!]] og selve Børnene ere ikke fri for denne Last. Anders Jørgen, den ældste af Børnene, havde Præsten i sin Tid overtalt til at lade sig forberede til Konfirmation; men under Forberedelsen stjal han og kom paa Strafanstalt; efter hans Tilbagekomst begyndte Præsten atter med ham, havde ham endogsaa nogen Tid i sit eget Hus; saaledes holdt Præsten ved med ham i 3 Aar; Gutten blev da ogsaa konfirmeret, men saa stjal han igjen og kom atter i Strafanstalten, og her var han ved den Tid, da disse Foranstaltninger for Familien bleve paabegyndte. Det antoges dog, at han efter Løsladelsen vilde komme tilbage til Forældrene, og at den Foranstaltning, som blev truffen for disses Vel, derfor ogsaa skulde komme ham til Gode. Ole Christian, den næst ældste, havde for nogen Tid siden forladt Forældrene for at streife om paa egen Haand, og han var endnu fraværende, da denne Fremstilling om Familiens Forholde blev forfattet. Men det antoges, at han nok kom tilbage. Han omtales som en tyvagtig, løgnagtig og uforskammet Dreng. Kort sagt, den hele Familie maatte ansees for meget fordærvet; den havde ogsaa paa sine Omflakninger viist saadan Djervhed, at dens Betleri let gik over til Trudsler o. s. v.; og det var at forudse, at eftersom Børnene voxte til, vilde Lasterne tiltage. — Medens Præsten var beskjæftiget med at samle Oplysninger om disse Mennesker Forholde, lykkedes det ham ogsaa personlig at træffe Forældrene, og det lod da til, at de ved hans alvorlige Tiltale erkjendte det Utilbørlige i deres Færd og vare villige til at lade sig føre ind i en bedre Stilling.

Præstens Forslag gik ud paa, at der skulde skaffes Familien fast Bopæl, og det i Tanum Hovedsogn, fordi der er mindre Besøg af Omstreifere, samt nær Præstegaarden, saa Præsten selv kunde have ideligt Tilsyn med dem. Her, $^{1}/_{16}$ Mil fra Præstegaarden, var ogsaa Anledning til at faa leiet en Bolig med

Adgang til Brænde og med Jord til at sætte et Par Tdr. Potetes, alt for 1 Spd. maanedlig. Præsten mente, at de Gamle, ialfald for det Første, skulde faa beholde Børnene hos sig. Vistnok kunde det jo synes tvivlsomt, at det paa den Maade kunde gaa godt med Børnenes Opdragelse; men han fandt det dog ikke tilraadeligt med Magtsprog at skille dem ad, dels fordi Forældrene elske sine Børn og helst ville beholde dem, dels fordi Børnene sikkerlig vilde ty tilbage til Forældrene. „Jeg har, siger Præsten, Erfaringer i dennne [[** sic]] Henseende: De to

ældste Børn have ved mine Bønner og Foranstaltninger været hos paalidelige og retsindige Bønder; men Friheden og Dagdriver-Livet har smagt dem bedre.“ Men for at ernære den store Hob foreslaaes det at yde Forældrene foruden hin Betaling for Husleien endnu Brød for 1 Spd. 60 ß maanedlig, under Forpligtelse til at holde Børnene til Skole, — altsaa ialt 30 Spd. for Aaret. „Det Slemmeste ved Sagen er Forældrenes Drikfældighed og den nære Anledning til at faa det ødelæggende Brændevin. Noget bør dog gjøres, det er paa høi Tid; men faaes ikke ideligt Tilsyn, blive de ikke idelig formanede og opmuntrede, saa ville alle andre Opofrelser være forgjæves. Denne Familie har hvilet tungt paa mit Hjerte. De hidtil af mig anstillede Forsøg have frugtet lidet. Der har og været Mangel paa Midler. Fattigkommissionen har ikke engang anseet sig berettiget til at tage Familien under fast Forsørgelse. Den har faaet Adgang til Præstegjeldet paa en Tid, da det ikke toges saa nøie. Forskydes den, er det at befrygte, at den tager længere Vandringer, kommer sammen med de mere fordærvede omstreifende Fantefølger, udelukker sig baade fra Kirke og Stat og bliver selv af de værste Fantefølger.“

Disse Forslag bleve billigede af Departementet. Vistnok kom den paatænkte Bosættelse først til at finde Sted i April 1856; men de bevilgede 30 Spd. bleve dog paa nærmere Forestilling af Præsten udbetalte for det hele Aar, da nogen Hjælp behøvedes til Klæder m. m. For Aarene 1857 og 1858 blev Bidraget paa Præstens Andragende forhøiet til 40 Spd. aarlig; men for 1859 igjen har Præsten troet at kunne foreslaa det nedsat til 35 Spd.

Følgende er et Uddrag af Sognepræstens Aarsberetninger og flere andre Skrivelser om Familiens og dens enkelte Medlemmers Forhold.

Familien har siden Vaaren 1856 stadig boet i sit nye Hjem, som sagt: ganske nær Præstegaarden. Manden og Konen have ikke været paa Vandringer; i Begyndelse var der adskilligt Indryk af andre Omstreifer, med dette er nu standset. Manden har ikke viist sig saa meget løgnagtig, som saadanne

Folk pleie; Konen har mindre godt Lov i denne Henseende. Begge have viist nogen Forbedring med Hensyn til Drik. Manden arbeider Vævskeer, og Konen har tildels gaaet i Markarbeide paa Præstegaarden. Den Frygt, som Naboerne nærede for denne Familie, er forbi, som Præsten siger i sin sidste Aarsberetning (29de Decbr. 1858). Det Værste er, at Forældrene saa ilde forstaa at opdrage sine Børn.

Om Ole Christian, den næstældste Søn, maa Præsten allerede ved Udløbet af det første Aar klage, at han havde udviist et slet Forhold. Engang skulde han saaledes hante [[** sic]] et Bord for Forældrene; men han solgte Bordet paa Veien og brugte op Pengene og søgte at dølge det Hele med Løgn: Præsten kom dog efter Sagen, og nu maatte Gutten selv hente Bordet hos den, han havde solgt det til. Oftere vovede han at rømme hjemmefra, men kom dog altid tilbage efter nogle Dages Forløb. „Jeg har, siger Præsten, anvendt paa ham korporlig Straf uden at det har frugtet; derimod har jeg ved alvorlige Formaninger formaaet ham til at indse sine Feiltrin og love Forbedring; blot ikke Indtrykket altfor snart forsvinder. Han har særdeles gade [[** sic = gode]] Evner og et vakkert Ansigt, men har været langt inde paa Lastens Bane; hvorvidt han endnu er der, kan ene Tiden vise. I Læsning er han kommet sig noget, men aldeles ikke i Forhold til hans Evner. Da jeg nylige har seet ham i en sønderknust Tilstand, er der atter vakt Haab hos mig.

Det var, som sagt, ved Udgangen af 1856, at dette blev skrevet, og da var Gutten 17 Aar gammel. Og bedre var det ikke med den yngre Brode [[** sic = -er]] Søren Fredrik, et fordærvet Barn, med skummelt Udseende og stivt Gemyt. Ofte, naar Forældrene troede han var paa Skolen, havde han gjemt sig bort, og naar Gutten forstod, at Præsten derom var vidende, flygtede han bort paa flere Dage.

Men end sørgeligere Vending tog det i 1857. Præsten havde haabet at kunne konfirmere Ole Christian sammen med Bygdens Ungdom om Vaaren, i April; med da hans Forhold forværredes istedetfor at forbedres, maatte det siges Gutten, at han ikke kunde blive konfirmeret denne Gang. I Nabolaget var en Pige ved Navn Anne Helene Svendsdatter, et høist fordærvet Kvindemenneske, for menneskelige Øine meget værre end han; hun havde havt 3 Børn og været dømt til Straf derfor. Med hende havde han holdt inde i Løbet af Vinteren og vedblevet dermed trods Præstens Advarsler, og dette var den nærmeste Aarsag til at Præsten maatte nægte at konfirmere ham. Men ikke nok hermed. Kort før den Dag, da Konfirmationen skulde holdes for den øvrige Ungdom, kom bemeldte

Kvinde ogGuttens Moder til Præsten og bad om, at han maatte faa slippe frem til Konfirmation, saasom Pigen, som hun sagde, var besvangret af ham, og de vilde ægte hinanden. Men hvordan Følgerne end maatte blive, forekom det Præsten aldeles uforsvarligt at konfirmere Gutten under saadanne Omstændigheder, og det forblev derfor med den engang givne Bestemmelse. — Og endda holdt Gutten fremdeles sammen med Pigen.

Kort efter Konfirmationen mødte hos Præsten paa bestemt Dag, den 18de Mai, den Ungdom, som skulde forberedes til næste Konfirmation, og her fremstillede sig ogsaa begge BrødreneOle Christian og den fremdeles vanartige Søren Fredrik. Da Præsten havde læst med Børnene, tog han disse to Brødre for sig særskilt og foreholdt dem, at som de opførte sig, kunde han ikke engang antage dem til Konfirmations-Beredelse; de maatte bort fra Egnen, og han vilde andrage om Penge til at bekoste dem indsatte paa Rednings-Anstalten Toftes Gave. Vilde de ikke gaa ind paa dette, var der ikke Andet for end at anmelde dem for Øvrigheden, hvorved sandsynligvis Ole Christian vilde blive straffet for sit Samliv med Pigen. De rystedes ved dette, og lovede under Taarer at reise ind til Anstalten. Nogle faa Dage efter rømte de rigtignok fra Bygden; men Præsten fandt dog dette bedre, end at Forholdet mellem Ole og Anne Helene skulde vedblevet, og han begjærede (30te Mai) og fik bevilget Midler af Fantefondet til ved Leilighed at lade Brødrene sende ind til Rednings-Anstalten.

Et Par Uger efter Rømningen fik Præsten Meldelse fra Sognepræsten i Nabobygden Hedrum om, at nu var OleChristian [[** sic, begge navn burde vært sperret]] der og havde utilladeligt Samkvem med en Pige i Bygden.

Ved Udgangen af samme Aar 1857 giver Præsten følgende Oplysninger om disse Mennesker: Noget efter Ole Christians Rømning kom den ældste Broder Anders Jørgen hjem fra Strafanstalten og tog strax ind til hin Anne Helene og levede sammen med hendes som Ole Christian før. Navnlig paa Grund af Pigens tidligere Udsagn om Svangerskab forbød Præsten dem dette Samliv; men de svarede med Forlangende om, at Præsten skulde lyse til Ægteskab for dem; dette blev dog nægtet, og da Præsten ikke med det Gode kunde faae dem til at flytte fra hinanden, meldte han deres Samliv for Øvrigheden. Ved Forhør i den Anledning vilde Pigen nu fragaa, hvad hnn før havde sagt til Præsten om Følgerne af sit Samliv med den yngre Broder. Ole Christian selv havde siden sin Rømning fra Bygden kun været hjemme et Par Timer, og uden at Præsten var bleven vidende derom; men af Rygte var det bekjendt,at han sværmede om paa Fantevis og ifølge med et letsindigt Fruentimmer. „Vi ville haabe, at hans Øine engang aabnes til at se den Vildfarelsens Vei, paa hvilken han vandrer.„ [[** sic = “]] — Ogsaa Søren Fredrik var fremdeles fraværende og førte et ørkesløst og letsindigt Liv. Der kunde ikke tænkes paa at faa dem ind paa Toftes Stiftelse, med mindre man vilde tage dem med Magt. Præsten slutter sin Beretning saa: „Jeg har sagt Forældrene, at jeg atter skal forsøge med Søren Fredrik og tegne ham til den forberedende Konfirmations-Prøve. Det er vistnok sørgeligt med disse tvende Brødre. Jeg har arbeidet med dem efter bedste Evne uden at udrette Noget. Det er dog ikke at antage, at de ere blevne saa meget slettere, end de vare, eller at de ere værre end Andre af denne Klasse. Naar Forholdene undersøges, faar man først vide, hvad blandt dem passerer.„ [[** sic = “]]

Et Aar senere, ved Udgangen af 1858, skriver Præsten saa: „Ole Christian blev den 10 Oktbr. d. A. konfirmeret. Jeg har desværre om ham intet Glædeligt at indberette. Med en omvandrende Pige Johanne Salomonsdatter har han havt et den 24de Septbr. d. A. født og derpaa følgende 14de Oktbr. ved Tanum Kirke døbt Barn. Nævnte Pige, der skal være født i Sverige af Norske [[** sic N]] Forældre, og som ikke er konfirmeret, maaske ei engang døbt, vilde jeg taget mig af; men efterat jeg i denne Anledning havde truffet nogle foreløbige Foranstaltninger under hendes korte Ophold her, fik hun Ole Christian med sig og drog atter ud paa sine Vandringer ikke alene med det nydøbte, men og med et ældre Barn, for hvilket hun foreviste Daabs-Attest. Senere skulle de have skilt sig ad; men inden Præstegjældet har Ole Christian, saavidt mig er bekjendt, fra den Tid ikke været. — Jeg fandt det vistnok betænkeligt under saadanne før Konfirmationen bekjendte Omstændigheder at konfirmere ham; men da han dog for en Tid havde forladt Pigen, samt da han for mine Øine røbede Anger og 3 Gange havde modtaget den forberedende Undervisning, besluttede jeg mig til at konfirmere ham. Jeg har endog forsøgt at anvende paa ham korporlig Straf, men uden Nytte. Hans Gemyt er blødt, men meget svagt. Det er min Agt, om jeg atter træffer ham, at se at faa ham tilsøs.“

„Søren Fredrik — hedder det i samme Skrivelse — vandrer og paa fordærvelig Vei. Jeg har atter, men forgjæves, bestræbt mig for at faa ham overtalt til at reise til Toftes Rednings-Anstalt. Han deltog i indeværende Aar (1858) i den konfirmerende Ungdoms Undervisning; men baade hans Forhold og hans Kundskaber vare af den Beskaffenhed, at jeg ikkevovede at komfirmere [[** sic = kon-]] ham. Jeg veed ikke, hvor han for Nærværende er.“

Om de to næstyngste Børn Anne Mathea, og Karl Søvrin blev det i det første Aar, 1856, berettet, at de, formodentlig paavirkede af de ældre Brødre, havde forholdt sig omtrent paa samme Maade som disse, tildels foretaget Udvandringer o. s. v. Ved Udgangen af Aaret 1857 siges om Anne Mathea, at hun en Del af Sommeren havde været hos en agtet Bonde, som tog sig meget af hende, og at hun siden var hos en anden Bonde. Hun har, siges der fremdeles, et stridigt Gemyt og vil nødig læse; dog har hun forbedret sig noget. OmKarl Søvrin anføres ved samme Leilighed, at han nu aldeles havde ophørt at vandre omkring med de andre Brødre, og at han i det Hele havde forbedret sig noget. — Else Marie, det yngste af Børnene, var for liden til at Noget om hende lod sig sige.

Ved Udgangen af 1858 anfører Præsten om alle disse 3 yngste Børn, at de i det sidste Aar af og til have besøgt Skolen, næsten ikke betlet og artet sig taaleligt. „Jeg har saaledes — siger Præsten — Haab om, at det med dem vil faa et bedre Udfald.“

I Aarsberetning af 31de Decbr. 1857 yttrer Præsten med Hensyn til denne Familie og nogle flere fordums Fanter, som han havde under Forsørgelse:

„Flere af dem have forbedret sig og paaskjønne de Opoffrelser, som gjøres for dem. De ere ikke berøvede al Følelse. Lignelsen om den forlorne Søn har oftere staaet for mig under min Syslen med disse Ulykkelige, dem Ingen maa se ned paa. Man havde vist ikke været bedre, dersom man havde været i samme Stilling.“

9. (12.) Brunlanæs. **Hans Hansen,** i 1856 23 Aar gammel.

Ved samme Leilighed som den under No. 8 omtalte Familie blev denne Gut formedelst Sognepræst Aalls Omsorg antagen til Understøttelse af Fantefondet. Han er født af ugifte Forældre. I mange Aar har han vandret om, men for det Meste holdt sig adskilt fra andre Omstreifere. Han kan dog Fantesproget. I Høsten 1855, endnu før Cirkulæret om Fantefondet var blevet bekjendt, var han kommen til Præsten Aall med Bøn om hans Hjælp til at blive konfirmeret, og Præsten havde lovet at bestræbe sig derfor. Efter hvad Gutten selv sagde, havde hidtil ikke Nogen taget sig af ham eller ført ham til nogen Præst. Han har et livligt, men raat Væsen, og er meget uvidende, skjønt han har gode Anlæg. En stor Del af detforløbne Aar har han opholdt sig i Kjose, og hans Opførsel roses af dem, han har været hos. Da Præsten indgav sit Andragende for ham, i Januar 1856, var Gutten med Præstens Samtykke i Dagarbeide ved Fritsø Værk, for at han ikke tidligere end fornødent skulde falde det Offentlige til Byrde.. [[** sic ..]] Vistnok kunde der være Tanke om at lade Gutten gaa til Tønsberg og søge Hjælp der, saasom Moderen skulde havt Hjemstavn sammesteds; men Præsten fandt det betænkeligt at vise ham fra sig, saasom han nu engang havde givet ham et bestemt Løfte. „Jeg har havt med flere af den Art at bestille, og mine Bestræbelser have ikke bragt noget heldigt Resultat; men man skal haabe paa Herren og holde Modet vedlige. Hans Hansen er den, om hvem jeg har det bedste Haab. At han mangler Stadighed, er saa undskyldeligt. Hans Udseende har ikke det Skumle og Frække, som er Fanternes almindelige Kjendetegn.“

Andragendet, som gik ud paa 10 Spd. aarlig til Konfirmationen, blev bevilget, at regne fra 1856 Aars Begyndelse.

Ved Aarets Udgang indberetter Sognepræsten Følgende:

„Han har udviist et taaleligt Forhold. Han er vistnok stivsindet, grov i sin Tale og ustadig. Han har været udsat hos Flere, der ikke have villet beholde ham. Jeg tog ham derfor til mig i 2 Maaneder, i hvilken Tid hans Forhold var aldeles upaaklageligt; han var flittig og beskeden. Men saadanne Personer vise sig ikke for Præsten som for Andre. Min Stilling tillod mig ei at beholde ham, hvorfor han atter er udsat til en Mand i Kjose.“

Understøttelsen varede kun til Midten af 1857, inden hvilken Tid Hans blev konfirmeret. Siden var han en Tour tilsøs, og ved Udgangen af Aaret, da den sidste Indberetning om ham blev afgiven, arbeidede han ved Veianlægget mellem Laurvik og Porsgrund. Præsten finder hans Forhold godt.

10. (53.) Brunlanæs. **Ole Christensen**, i 1856 34 Aar gammel.

Kort efter at den under No. 9 omtalte Hans Hansen havde faaet Sognepræst Aalls Løfte om Bistand til Konfirmation, kom ogsaa nævnte Ole Christensen til Præsten med Bøn om det samme, at der kunde „blive Folk af ham.“ Ogsaa han havde i mange Aar vandret om fra Sted til Sted, dog ikke i nogen stor Omkreds, med Moderen Anne Tonette Larsdatter; men i Høsten 1855 døde hun i Kjose, og derefter var det, at Sønnen henvendte sig til Præsten med sin Anmodning. Engang skal Sognepræsten i Hedrum have villet taget sig af Gutten; men Moderen forhindrede det ved skyndsomt at tage ham med sig over Heien. Han er godmodig og har udviist etgodt Forhold mod Moderen; men han skulde ikke være fri for at rapse, og var meget uvidende. Præsten ansaa det for utvivlsomt, at han kjendte og til sine Tider brugte Fantesproget. „Thi der er virkelig mellem de Omstreifende et nøie Samkvem. De have og paa denne Kant sine Skikke og Talemaader; de leve stundom høit, traktere hinanden med Steg og Brændevin &c; men den øvrige Tid leve de i den yderste Elendighed.“ Moderen havde anerkjendt Hjemstavnsret i Stokke, og dermed Gutten ogsaa. Alligevel vilde Præsten gjerne tage sig af ham. „Det er visselig, siger Præsten, ikke Tillid til egne Kræfter, der bringer mig til at paatage mig dette, men den Omstændighed, at de begge (nærværende Ole og den før nævnte Hans) først ere komne til mig, og Frygt for, at dersom jeg unddrager mig for dem, saa ville de undse sig for at gaa til en Anden og igjen komme paa Fantestien, paa hvilken saa mange gik Fordærvelsen imøde.“ Fremstillingen slutter med Begjæring om 10 Spd. aarlig for derved at faa Gutten udsat hos en paalidelig Mand indtil Konfirmationen.

Forhandlingen herom endte med, at Departementet lovede at udrede den ene og Stokke Præstegjeld, Hjemstavnskommunen, den anden Halvdel.Stokke Fattigkommission anfører dog, at Gutten i saa mange Aar havde ranglet om i Fantefølger udenfor Hjembygden, at han her var næsten ganske ukjendt.

Men endnu før denne Sagens Afgjørelse havde Præsten anbragt ham i Logis og begyndt at læse med ham. Til Aarets Udgang 1856 var han stadig hos en og samme Mand. Det viste sig, at han havde daarlige Evner og var af en dorsk og stivsindet Natur, derhos løgnagtig og fuld af Sladder. Dersom han forbedrede sig, skulde han dog blive konfirmeret til Vaaren 1857.

Af næste Aarsberetning sees ogsaa, at han blev konfirmeret da. Dermed ophørte Understøttelsen for ham, da han nu fik fast Tjeneste hos en paalidelig Mand. Denne var tilfreds med ham, og for Præsten har det været en Fornøielse at se og tale med ham i hans nye Stilling.

11. (62—63). Brunlanæs. **Andrea Nikolaisdatter,** (født 1842) og **Petrea Pedersdatter,** (født 1846).

Af Sognepræst Aalls Andragende af Juni 1856 hidsættes Følgende:

De nævnte Børns Moder er Anne Andersdatter, 47 Aar gammel. Hun ansees som hjemstavnsberettiget i Brunlanæs, men hører ellers til Omstreiferne. I 1831 blev hun gift medJan Amundsen Barlien, af det saakaldte

Barlien-Følge. Siden blev hun skilt fra ham ved Bord og Seng, men førte et omvankende utugtigt Liv og fødte de nævnte Børn, til hvilke hun udlagde som Barnefader to forskjellige Personer (en af dem sees at have været Feier, ellers oplyses det ikke, om de just have været Fanter). I de sidste Aar har hun vanket om med en Enkemand Ole Johannes Andersen (der som voxent Menneske blev ikke konfirmeret, men døbt, og kort derefter ægteviet), og i denne uterlige Forbindelse har hun født BørneneAnders (1851) og Oluf (1853). Efter Anders’s Fødsel blev hun af Sognepræst Aall anmeldt og derefter straffet for sit usædelige Forhold (uægte Børn med 3 forskjellige Personer); hun blev ogsaa af samme Præst anmeldt efter Olufs Fødsel, men unddrog sig dennegang Straffen ved at holde sig borte fra Brunlanæs. — Til samme Tid har hendes Mand Jan Barlien ført et ligesaa usædeligt Liv og har i de to sidste Aar aarligt havt to uægte Børn til Daaben i Brunlanæs.

I Høsten 1855 og i Foraaret 1856 havde hin Moder efterladt Børnene Andrea og Petrea hos to Familier i

Hedrums Præstegjeld; dette fik Præsten Aall vide, og nu fik han gjort den foreløbige Aftale med disse Familier, at de — mod Godtgjørelse af Fattigvæsnet — skulde beholde Børnene og for Alting ikke lade Moderen faa dem tilbage; hvorledes denne Moder stellede med sine Børn, viste sig navnlig paa Petrea, som havde et yderst daarligt Udseende og var i den Grad vanrøgtet, at hun var som fjantet.

Paa Præstens Forestilling blev der af Departementet tilstaaet 10 Spd. aarlig for begge disse Børn tilsammen, (fra 1ste Juni 1856), mod at Brunlanæs Kommune, paa Grund af Moderens Hjemstavnsret her, for Resten bekostede deres Opfostring.

Om Udfaldet af denne Foranstaltning anføres Følgende af den sidste Indberetning (af 29de December 1858):

1. Andrea blev konfirmeret i Høsten 1858, efter 3die Gang at have deltaget i Konfirmations-Beredelsen. Hendes Kundskab var vistnok liden, men hendes Forhold nogenledes godt (den værste Undtagelse var, at hun engang paa nogle Dage forlod sin Pleiefamilie for at opsøge sin Moder og i den Anledning fremkom med en usandfærdig Undskyldning). Hun har faaet et frimodigt og venligt Væsen, men er dog noget stiv af Charakter. Efter Konfirmationen har hun faaet Tjeneste inden Præstegjeldet, og dermed ophører Understøttelsen for hendes Vedkommende.

2. Petrea var længe hos den Familie, som hun først var udsat hos, i Hedrum; i 1858 blev hun — for det bedreTilsyns Skyld — udsat hos en Mand i Brunlanæs. Hun har fremdeles et meget stivt Gemyt, men har faaet et bedre Udseende. (Efter Præstens Forestilling er der for 1859 bevilget 7 Spd, [[** sic , = .?]] for hende, det Halve af, hvad hendes Forsørgelse paaregnes at koste).

12. (148). Brunlanæs. **Johanne Olsdatter.**

I Juli 1858 kom denne 16aarige Pige til Sognepræst Aall og bad, at han vilde tage sig af hende, da hun var omvandrende og høist ulykkelig. Hun var født og døbt i Sundals Præstegjeld i Throndhjems Stift; men formedelst det omvandrende Liv havde hun ikke lært at læse en Bogstav og var ikke konfirmeret. Ved anstillede Undersøgelser fandt Præsten hendes Forklaringer stadfæstede, og han gjorde saadan Aftale med den Bonde, i hvis Hus hun først var kommen ind, at han skulde beholde hende og sørge for hendes Skolegang og alt Øvrigt (Betalingen 9 Spd. for Resten af 1858 og 18 Spd. for 1859). Det haabedes, at hun kunde blive konfirmeret til Høsten 1859 og i det Hele ved christelig Paavirkning vorde reddet fra sin Vildfarelses Vei. Foranstaltningen blev ogsaa billiget af Departementet.

Men i Indberetning ved Aarets Udgang havde Præsten den Sorg at maatte melde, at Pigen allerede i September var rømt, og det efterat have stjaalet fra den Mand, hun var bortsat hos. Præsten sendte ikke engang Regning for det Udlæg, som dog var gjort.

13. (64). Brunlanæs. **Grete Olava Olsdatter.**

Allerede i Foraaret 1855 blev Grete, som forældreløst, hjemstavnløst, omflakkende og betlende Barn paa omtrent 13 Aar, ved Sognepræst Magelsens Omsorg i østre Moland udsat til Pleie hos en Gaardmands-Familie. Vinteren iforveien havde Fattigkommissionen i Laurvik taget sig af hende, lagt hende ind paa Sygehuset for Skabb, klædt hende op og gjentagne Gange sat hende ud til Opfostring; men hun havde rømt hver Gang. Men naar Pleiefaderen anmodede hende om at udføre en eller anden nok saa liden Tjeneste, saa viste hun sig uvillig og stivsindig, pukkende paa, at han havde Betaling for hende og derfor ikke havde Ret til at paalægge hende noget Arbeide. I Sommeren s. A. blev hun ved Foranstaltning og Penge-Udlæg af Sognepræsten optaget i „Toftes Gave“ i Christiania. Det heder i Anstaltens Protokoller, at hun saa næsten vild ud og ikke havde noget Begreb om den Ting at adlyde. Dette viste hun ogsaa tilsidst ved at rømme fra Anstalten, i September s. A.

Sidst i 1855 eller først i 1856 var hun paa sin Betlervandring i Drøbak, og Sognepræst Gude blev opmærksom paa hende og tog sig af hende. Ingen kjendte hende; selv fortiede hun sine Rømningshistorier, og ved Brevvexling med Præsterne i et Par Bygder, hvor hun opgav at have vanket (Drangedal og Brunlanæs), fik Gude ingen anden Oplysning end den, at hun længe havde flakket om paa egen Haand, saaledes som nu. Hun yttrede

ogsaa, at efter hvad Moderen havde sagt hende, skulde hun ikke være døbt. Paa Sognepræstens Foranstaltning blev hun strax opklædt og anbragt i Logis for at begynde sin Skolegang, og ved Drøbaks Fattigkommissions Mellemkomst blev det første Udlæg (henved 7 Spd.) udredet af Fantefondet samt endvidere 24 Spd. aarlig lovet af samme Fond til hendes Pleie og Opdragelse. Men Præsten havde kun Sorg af hende: hun var ikke ulærvillig og manglede ikke Evner, men var yderst ustadig og derhos trodsig og ulydig mod Pleieforældrene; i Løbet af et kort Halvaar maatte Præsten 3 Gange tinge nyt Logis til hende, uden at det lykkedes at vinde hende for Orden og Stadighed. Hun fantegik. Hun blev vel opsøgt og gjenfunden, men hun unddrog sig paa Veien fra sin Ledsager og blev borte.

Noget efter, i Sommeren 1856, kom hun ind paa Hurum Præstegaard, betlende og klagende over at være udøbt, og Præsten besørgede hende indbragt til Christiania, hvor hun ved Politiets foreløbige Foranstaltning for 2den Gang kom ind paa Toftes Gave, og her skulde hun nu fremdeles være, da Christiania Fattigkommission udvirkede Departementets Løfte om at udrede Udgifterne af Fantefondet. Hun fantegik rigtignok om Høsten, men blev bragt tilbage efter en Uges Fravær; paa denne Afbrydelse nær forblev hun i Anstalten til ud paa Høsten i 1858, da hun atter fantegik og ikke kom igjen.

Men i November s. A. kom hun til Sognepræst Aall iBrunlanæs og bad om at faa være der og nyde Bistand til Konfirmations-Forberedelse. Præsten, som allerede kjendte Pigen af Rygtet, og desuden ved Brevvexling med Præsten Gude i Drøbak fik vide omtrent, hvad nu er anført, nænnede dog ikke og ansaa sik [[** sic]] ikke berettiget ti [[** sic]] at støde hende fra sig, og da hun — næsten nøgen og i en ynkelig Forfatning — trængte til øieblikkelig Hjælp, saa lod han strax skaffe de nødvendigste Klæder til hende, og fik hende indlogeret hos en paalidelig og hæderlig Gaardmand paa et Aar for 24 Spd. — i Haab om, at denne Foranstaltning skulde blive billiget af Departementet, og trods de gjentagne mislykkede Forsøg med denne Pige troede Departementet efter Omstændighederne at maatte gaa ind herpaa. Men om Udfaldet af dette saa nylig begyndte sidste Forsøger endnu Intet indberettet. Hidtil sees intet Andet oplyst om Pigens Herkomst, end at Forældrene — en Ole og Karen („Fille-Karen“) — skulle have været omvandrende; det er endnu ubekjendt, om eller hvor hun er døbt.

14. (13—15). Hetland. **Aase Halvorsdatter Svalestuen**, i 1855 omtrent 57 Aar, og hendes to Børn **Aase Sondresdatter** og **Ole Sondresen**, fødte 1836 og 1844.

Af Sognepræst Birkelands Fremstilling til Kirke-Departementet 31te December 1855 hidsættes: Efter Opfordringen i Departementets Cirkulære om Fanterne af 16de September 1855 lod Fattigkommissionen i Hetland nøie undersøge, om der skulde være noget Flakkerfølge, som nu for Tiden, hvad stundom hændte, havde lagt sig for i Præstegjeldet at overvintre. Og saa blev det ovennævnte Følge truffet paa en liden Ø ved Præstegjeldets Ydergrændse mod Ryfylke.

Moderen selv er født i Tind i Thelemarken og konfirmeret i Hjembygden, var derefter et Par Aar i Tjeneste i en Nabobygd; saa, da hun var som 17 Aar gammel, drev Vandrelyst hende ud, og efter kort Stands hist og her kom hun frem alt til Ryfylke; hun flakkede her omkring med Forskjellige, endelig i mere varig Forbindelse med en Peder Aslaksen, der rigtignok var gift i Stavanger. Hun fødte ham en Datter,Denne Datter, Olina, kom som Gjæterpige til Hetland, blev konfirmeret der og er nu gift og opholder sig for Tiden i Stavanger. og derefter forlod han hende. Snart forenede Aase sig dog med en anden Omstreifer, Sondre Olsen, der skulde være fra Mo iThelemarken. De holdt sammen i 15 Aar, til hans Død 1853, og efter ham har hun de to nævnte Børn. — Hun har, siger hun, paa sine Flakkereiser holdt sig inden Stavanger Amt; hun har altid eiet og reist med Baad, uden Ophold eller Tilhold noget Sted uden ugentlig eller høist ½ Aar; i de sidste Aar har hun paa flere Steder været behandlet med saa stor Haardhed, at man har nægtet hende at gaa i Land og truet hende til Afreise. Begge Børn, tilføies der i Beretningen, se høist ynkværdige, ja udhungrede ud; deres Uvidenhed er rædsom, og det er netop, at de kjende Bogstaverne. Moderen vil selv gjerne komme i Rolighed, om hun kunde erholde Hjælp til Husleie og Mad i de arbeidsløse Tider, og hun giver villig sit Samtykke til at Børnene hensættes til paalidelige Folk i Nærheden af Fastskolen for at undervises og opdrages. Og efter Fattigkommissionens Beslutning andrager Sognepræsten til disse Øiemed om 26 Spd. aarlig for hvert af Børnene og 12 Spd. aarlig for Moderen.Dette blev

af Departementet bevilget, ligesom det ogsaa senerehen samtykkede i nogle smaa Tillæg, som Fattigkommissionen fandt fornødne.

Efter Sognepræstens Aarsberetninger for 1856, I857 og 1858 anføres Følgende om Udfaldet af dette Forsøg:

Aase, Moderen, kom fra Mai 1856 i Huset hos en liden og stille Familie; for Husleien har hun hjulpet til i Huset med Kreaturrøgt; derhos har hun „med megen Flid" søgt at erhverve Noget ved at spinde Fiskegarnstraad o. s. v.; men hun har været sygelig, og Fattigkommissionen har derfor stundom maattet tilstaa hende nogle faa Dalere foruden det først paaregnede Beløb. Men allerede i den første Aarsberetning omtales hendes Forhold med Ros. „Hun maa betragtes som en af dem, der — engang faldne — senere mere af Forholdenes Magt end af Tilbøielighed drives om i et elendigt Omflakkerliv." Og i den sidste Indberetning siges: „Hendes Forhold er agtværdigt; hun er flittig, nøisom og tillidsfuld i Herren, og det er en sand Glæde at høre paa hendes Tilfredsheds- og Taknemmeligheds-Yttringer, naar hun omtaler sit Held ved den tildelte Understøttelse at være kommen til Ro og saaledes udfriet fra Flakkerlivets Bekymringer og Synder."

Datteren Aase, omtrent 20 Aar gammel, maatte, før Nogen vilde modtage hende i sit Hus, fuldstændig forsynes med nye Klæder istedetfor de smudsige Laser, hun før gik i; hun var og er fremdeles sygelig, og det, som der siges, sandsynligvis formedelst Mangel og Elendighed. Hun blev indlogeret hos en Familie; men snart yttrede sig hendes Egenraadighed, Ulydighed og Løgnagtighed, saa hun maatte flyttes til en anden og tredie Familie, og efter 8 ½ Uges frugtesløse Bestræbelser rømte hun ganske og drev om i Stavanger og Omegn, hengivende sig til Usædelighed. Moderen, som allerede forud havde omtalt hendes haarde uvillige Sind, bad nu selv om Fattigkommissionens Medvirkning til, at hun kunde blive inddømt til Tugthuset, for saaledes muligens at reddes. For sin Uvillighed til at modtage Undervisning kom hun ogsaa paa Christiansands Tugthus. I Høsten 1858 udgik hun herfra som konfirmeret, og blev nu igjen optagen afHetlands Fattigkommission, til nyt Forsøg. For Vintertiden, da ingen Fortjeneste var at erholde for hende, blev hun for 6 Spd. indlogeret i Nærheden af Moderen; her skal hun have viist Stadighed, og Moderen siger, at hun finder stor Forandring til det Bedre i hendes hele Sindsforfatning. Til Vaaren 1859 var det Meningen at søge hende anbragt i Tjeneste; men hendes svagelige Helbred gjør det vanskeligt, og det antages, at man maaske bliver nødt til at anvende nogle Daler til Klæder for hende.Sønnen Ole blev, omtrent 12 Aar gammel, optagen hos Kirkesanger Eskeland og har været hos ham hele Tiden. Ogsaa han maatte strax klædes op. Liden og spæd Gut; men frisk og munter; et villigt, bøieligt Gemyt; slutter sig gjerne og taksom til sin Velgjører; gjør Fremgang i Skolen; Fosterfaderen er tilfreds med hans hele Forhold: saaledes omtales han allerede i det første Aar. Og samme gunstige Dom lige til den sidste Aarsberetning. „Mærkværdig nok, heder det her, har han altid viist sig tro og redelig, og den Egenraadighed, som han i Begyndelsen i mindre vigtige Ting Husfolket imellem lagde for Dagen, er stedse mere aftaget eller rettere nu forsvundet under den klarnede Pligtfølelse og Erkjendelse af det ordnede Huslivs Nødvendighed." Han har gode Evner, læser nu ordentlig i Bog og skriver en læselig Haandskrift. Han deltager nu (Januar 1859) i Konfirmations-Beredelsen og udviser Flittighed, stor Opmærksomhed og et stilfærdigt Forhold. Som konfirmeret vil han til Sommeren 1859 enten blive Sømand eller kanske hellere sætte sig i Haandværkslære, og han vil da tiltrænge noget Udstyr, hvorfor der begjæres som sidste Bidrag til ham 20 Spd. for Aarets første Halvdel, navnlig 13 Spd. til Fosterløn og 7 Spd. til hint Udstyr. „Og der er Haab om, at han ved nyttig Virksomhed og et sømmeligt Forhold vil fremtidigen yttre sin Tak for den modtagne Hjælp."

15. (15—23). Hafslo. **Johannes Tøgersen Solvorn** med Ledsagerske, senere Hustru **Marie Pedersdatter** og 6 Børn.

Ved Udgangen af 1855 havde det sig saaledes med denne Familie:

Marie, 35 Aar gammel, er født i Hafslo af omstreifende Forældre (Gryte-Per), som dog synes at have havt sin Hjemstavn her. Fra Barndommen af streifede hun idelig om med Forældre og Sødskende, mest langs Kysten af Sønd- ogNordfjord, og hun blev ikke konfirmeret. Som voxen Pige kom hun i Lag med Omstreifer Jakob Pedersen Liset afBremanger, Kinns Præstegjeld, og fik med ham 3 Børn. Det næstældste af disse, Sarina, følger nu den omstreifende Morbroder Mons Pedersen (F. F. No. 504,) men det ældste og yngste, Petter, (14 Aar) og

Maren (9 Aar) ere hos Moderen. Efter nogle Aars Omstreifen med bemeldte Jakob Liset skiltes Marie fra ham for 8 Aar siden og blev nu kjendt med førstnævnte Johannes Tøgersen. Denne, 34 Aar gammel, er Søn af en Strandsidder-Familie i Solvorn i Hafslo Præstegjeld og er opvoxet der samt konfirmeret i Præstegjeldet; alligevel slog han sig i Følge med hin Omstreiferske og drev paa Hesteskjæreri og anden Smaa-Syssel. I den haardesteVintertid havde de gjerne Tilhold paa et eller andet Strandsted, men streifede ellers om, og de fik følgende Børn sammen: Tøger, (nu 7 Aar gammel), Ole (5), Peder (3) og Ingerid (ikke fuldt 1 Aar gammel). De vare naturligvis ikke gifte og kunde ikke blive det, saa længe hun ikke var konfirmeret.

Nu i det sidste Aar havde de dog holdt sig i Stadighed i Solvorn, og Manden vidste ved sit Arbeide som Skydskarl og tildels som Hesteskjærer at ernære sin Hob, vistnok kummerligt, men dog saa, at de slap at betle eller søge Fattigvæsenets Hjælp. Men de havde ikke Raad til at holde Børnene i Skole, og deres hele Stilling var saa utryg, ikke blot formedelst den store Fattigdom, men formedelst det Lovløse i deres Samliv, da de ikke vare rette Ægtefolk. Det var altsaa at befrygte, at de med samt deres Børn atter kunde forledes til lægge ud paa Omstreiferbanen. Og uagtet de maatte ansees for Hjemstavnsberettigede i Præstegjeldet, saa var det dog ikke at vente, at Fattigvæsnet skulde yde dem nogen klækkelig Hjælp, saasom de hidtil havde vidst at berge sig uden egentlig Fattighjælp. Men Fattigkommissionen androg om et aarligt Bidrag for dem af det offentlige Fond, 20 Spd.; man vilde da ved Tilskud af Skolekassen drage Omsorg for, at Børnene bleve holdte til Skole, og at Moderen blev forberedet til Konfirmation, saa hun og han siden kunde vorde ægteviede, og dermed haabedes det, at Familien skulde være vunden for det stadige, ordentlige Liv. Dette Andragende blev navnlig anbefalet af Sorenskriver Krebs, som tillige lovede at føøre det fornødne Tilsyn med Pengenes Anvendelse og Familiens hele Forhold, saasom den boede i hans Nærhed.

Andragendet blev ogsaa bevilget og det fra Begyndelsen af 1856 at regne.

Siden, 1858, bevilgedes desuden engang for alle 50 Spd. til Anskaffelsen af et eget Hus, som kunde overlades Familien til Brug. Dette skede paa Andragende af Sorenskriveren: formedelst forskjellige heldige Omstændigheder og navnlig den, at Sorenskriveren selv kunde give Manden adskillig Arbeidsfortjeneste, var det muligt for Familien at berge sig uden større aarligt Tilskud af det Offentlige end anført, — hvis den blot kunde faa Husvær for en rimelig Pris. „Men dette er ikke Tilfældet, hvilket vil kunne skjønnes deraf, at det har skaffet mig, hvem det specielle Tilsyn med denne Familie er overdaget, [[** sic = -draget?]] meget Bryderi endelig at have erholdt leiet for dem en meget tarvelig Leilighed hos og iblandt en anden Strandsidder-Familie for Vinterhalvaaret mod en Betaling af 5 Spd.“Det er endnu ikke indberettet, at Huset er blevet anskaffet, men af de forskjellige Indberetninger sees det ellers, at Forældrene nu — efter Konens Konfirmation — ere indtraadte i ordentligt Ægteskab og vist et almindeligt godt Forhold og holde sine Børn til Skole.

16. (24—27). Hafslo. Pigen **Øllegaard Solvorn** med 3 Børn.

Den under No. 15 anførte Familie samt nærværende vare de eneste Fantefølger, som havde Tilhold i Hafslo Præstegjeld, og ved at antage sig dem haabede Fattigkommissionen at „opnaa det store Gode, at Præstegjeldet ingen Omstrippere skulde have blandt sin Befolkning.“

Øllegaard, som i 1855 var 42 Aar gammel, er født og konfirmeret og har sin Hjemstavns-Ret i Hafslo, men er Datter af en omstreifende Moder og har selv levet et omstreifende og derhos utugtigt Liv. Med 3 forskjellige Personer har hun 3 uægte Børn, navnlig Andreas Jensen, født 1846, Lars Evensen, født 1847, og Martinus Sjursen, født 1853. Efter Moderens Død har dog Øllegaard nu paa et Par Aar sluttet med at streife om og holdt sig i Rolighed i Hafslo, men i saa stor Fattigdom, at det var at befrygte, at hun kunde falde paa atter at slaa sig i Følge med en eller anden Landstryger, hvis hun ikke ved imødekommende Hjælp blev bunden fastere til Stedet. Denne Hjælp kunde ikke ventes ydet af Fattigvæsnet, til hvem hun ikke engang havde henvendt sig derom, men Fattigkommissionen androg for hende om 10 Spd. aarlig af det Offentlige; naar hun hermed bevægedes til at forblive i Stadighed, saa kunde Bygdens Skolekasse hjælpe Børnene med Klæder til Skolegang o. s. v. Sorenskriver Krebs, i hvis Nærhed Familien havde sit Tilhold, havde lovet at bistaa Fattigkommissionen med at

forestaa Pengenes Anvendelse for denne ligesom for den under No. 15 omhandlede Familie.

Det Ansøgte blev bevilget fra 1ste Januar 1856, og af de senere Aarsberetninger erfares, at Familien har holdt sig i Rolighed og vist et almindeligt Forhold.

17. (37). Ly. **Karen Johanne Olsdatter**, 9 Aar gammel, i 1856.

I Kirkedepartementets Cirkulære 16de Septbr. 1855 heder det under 2, *a*: „Det hænder ikke saa sjeldent, at private Folk af Medlidenhed med saadanne Børn have antaget sig dem til Forsørgelse, og saadanne gode Bestræbelser bør understøttes ved at tilbyde Plejeforældrene en passende Erstatning for de dermedforbundne Udgifter.“ Og i Henhold hertil indgik Fattigkommissionen i Gjæsdals Sogn, Ly Præstegjeld, med en Forestilling 3die Marts 1856, hvoraf Følgende hidsættes:

Gaardmand Jesper Jespersen Ravnedal har i Septbr. 1849, altsaa for 6 ½ Aar siden, antaget sig nævnte Pigebarn, der da var 2 ½ Aar gammel. Barnets Forældre vare ugifte Fantefolk og det pleiedes dengang af Faderen, Ole Jansen (maaske F. F. No. 408), som foregav, at Moderen, Oline Halvorsdatter, var løbet fra ham. Om denne Moder forekomme yderligere Oplysninger under No. 45. „Under denne Pleie af en forvorpen, uordentlig Mandsperson kan enhver tænke sig til, hvad Behandling Barnet fik. Det maatte med Grund heller kaldes Mishandling. Dette ulykkelige Barns Skjebne bevægede den christeligsindede Mand med hans Kone til at fatte den medlidende Beslutning i Tillid til Forsynets Hjælp at redde Barnet ud af den tilsyneladende Elendighed. De erholdt Barnet godvillig af dets Fader og have siden opdraget det i Fællesskab med sine egne Børn.“ Lensmand Mossige, som bor i samme Præstegjeld, har fortalt mig det saa: Omstreiferen var med Barnet inde paa Gaarden, og Bonden og hans Kone bleve bekjendte med Tilstanden. Da de vare gaaede, sagde Konen: „Vi ere jo nok fattige før, men endda vilde jeg, vi skulde beholde Barnet — for dette var ondt at se paa.“ Manden svarede: „Jeg tænkte paa det samme, men jeg turde ikke sige det, for jeg kunde ikke vide, hvad du vilde synes om det.“ Og nu blev Følget raabt tilbage og Barnet begjæret og modtaget. Dette vidste Fattigkommissionen, og den kjendte tillige Familiens Kaar, at de ingenlunde vare saadanne, at de burde bære denne Byrde alene; de havde nemlig selv (i 1856) 5 Børn, det ældste 16 Aar gammelt. Fattigkommissionen androg derfor om, at der af det offentlige Fond maatte tilstaaes Pleiefaderen 25 eller mindst 20 Spd. for hvert af de Aar, hvori Barnet allerede havde været hos ham, og dertil en lignende Erstatning for de kommende Aar.

Det Første fandt Departementet ikke Anledning til at bevilge, hvorimod det tilstod 25 Spd. for 1856 eller indtil videre.

Af en Aarsberetning af Pleiefaderen (Januar 1857) hidsættes: „Karen Johanne er nu 10 Aar gammel. Hun har lært at læse saavidt ordentligt indenad i almindelige Bøger, og udenad har hun lært til 4de Part i Luthers Katechismus. Efter mit Skjøn vil jeg kalde hendes Nemme til at lære almindeligt. Den Smule Færdighed hun har i at læse, har hun tilegnet sig i sidstafvigte Aar; før den Tid gik det især ud paa Øvelse i at stave. Læsningen har hun lært dels og fornemmelig i vort eget Hus under mit og min Kones Tilsyn, dels i Omgangsskolen i Roden, hvilken hun paa faa Dages Undtagelse nær bestandig har søgt.I Dagligheden sysselsættes hun dels med smaat Haandarbeide f. Ex. Strikning og Stopning, dels med andet smaat Stel i Huset. Saadant Arbeide, som udfordrer Begreb og Tænksomhed, ser det ud til at være vanskeligt for hende at lære; men det, som er ligefrem, gaar saa godt, som man kan vente sig af et Barn paa hendes Alder. Hun har nu i Vinter nogle Dage gjort Forsøg med at gjæte; dette er ogsaa faldet tilfredsstillende ud. Imod mig og Kone viser hun Lydighed; især er dette Tilfældet med mig. Af en anden Indberetning sees, at hun tiltaler sine Plejeforældre med Navnene Fader og Moder. Jeg maa tilstaa, at et Slags Ufordragelighed kommer altid tilsyne i Omgangen med de andre Børn samt Tjenerne. Enten dette kommer sig af et virkeligt ufordrageligt Gemyt, eller det kommer sig af hendes mindre gode Forstandsevner, der ser ud til at være altfor tillokkende baade for Børnene og Andre til at tilbageholde Drillerier, kan jeg ikke med Bestemhed [[** sic = Bestemt-?]] sige, maaske begge Dele ere Tilfælde.“ Efter nogle Ord om, at der egentlig ikke er stort Gavn i hendes Smule Arbeide i et Hus, hvor der — som her — er flere Børn paa omtrent samme Alder, fortsætter Fosterfaderen saa: „At jeg fremdeles, saasandt jeg lever, og mine Omstændigheder ikke nøde mig fra Gaarden, vil beholde Barnet er vel overflødigt at sige.“

En lignende udførlig Indberetning fra Fosterfaderen ved Udgangen af 1858 giver samme Billede af Barnets Anlæg og Charakter, kun at hun nu er bleven mere udviklet.

Forresten gjør Fosterfaderen nu et Afslag i den aarlige Erstatning, saa den for 1859 kun bliver 23 Spd. istedetfor 25.

18. (36). Ly. **Anne Laurentse Pedersdatter,** 7 Aar i Begyndelsen af 1856.

Bevæget ved Kirkedepartementets Bekjendtgjøres Fanterne angaaende af 16de Septbr. og 8de Okbtr. 1855 og ved den deri indeholdte Opfordring til almindelig Hjælpsomhed for at faa Sagen fremmet, bestemte Lensmand Edland i Gjesdals Annex-Sogn til Ly paa Jæderen sig til at bidrage Sit paa paa [[** sic, 2x]] den Maade, at han (i Januar 1856) antog sig nævnte Barn til Opfostring og Opdragelse. Barnet havde hidtil fulgt sine Forældre, de ugifte Omstreifere af Vardals Følget:Peder Emanuel Jansen (F. F. No. 410) og Anna JakobsdatterSandsynligvis de samme Folk, som senere bleve optagne til Forsørgelse i Klep, se under Sagen No. 76, Personerne No. 18 og 19., og disse vare begge villige til at overlade det. Lensmanden antog sig Barnet med det Forsæt: Med Guds Hjælp

at beholde det, indtil det havde naaet frem til voxen Alder; men derhos nærede han tillige den Forventning, at det Offentlige ifølge Tilsagn i de samme Bekjendtgjørelser vilde erstatte de egentlige Udgifter; Erstatningens Størrelse overlod han til Fattigkommissionen at yttre sig om, og paa dennes Forslag (i Begyndelsen af 1856, samtidig med dens Forestilling om det under forrige No. omtalte Barn) bevilgede Departementet 20 Spd. for Aaret indtil videre.

Af Pleiefaderens Aarsberetning for det første Aar hidsættes: Tilforn ganske ukyndig har Pigen nu gjennemgaaet Abc-Bogen og Halvdelen af Katechismen, samt faaet nogen Øvelse i smaat kvindeligt Arbeide, og det lader til at falde hende temmelig let at lære. „Men bedst af Alt er, at hun viser sig at være godartet, lydig og ordentlig, saa at hun ikke har noget Særdeles, der gjør hende ulig bosatte Mænds Børn her i Omegnen.“

I Aarsberetning af Januar 1859 omtaler Sognepræsten Barnets yderlige Fremgang og gode Forhold; men — heder det — hun er meget spæd af Legemsbygning og røber ikke videre Kraft eller Anlæg til at blive Arbeidsmenneske.

For Aaret 1859 bliver Erstatningen med Fosterfaderens Bifald sat til kun 18 Spd., saasom det ældre Barn ikke er til saa meget Besvær i Huset.

19. (152). Ly. **Karl Andreas Edvard Gudbrand Ros,** spædt Barn.

Den Johanne Cecilie Knudsdatter, som i 1856 fik to uægte fødte Børn optagne i Høilands Præstegjeld (se under No. 32), og som endda i en senere Forbindelse havde et yngre Barn, som i 1858 blev optaget til Forsørgelse i Nabopræstegjeldet Klep (se under Sagen No. 76, den der under No. 33 anførte Person), levede siden i Konkubinat med en tredie OmstreiferEdvard Gudbrandsen RosMon det skulde være den unge Gut, som nævnes i Sagen No. 76, den der under No. 56 forekommende Person?, og en Frugt af denne Forbindelse var det i Overskriften nævnte Barn, som hun i Vinteren 1857—58 fødte i Gjesdals Sogn i Ly, der ogsaa er Nabopræstegjeldet baade til Høiland og Klep, paa Jæderen.

Siden, i Sommeren 1858, sad hun længe arresteret i Gjesdal, tiltalt for hint Konknbinat-Forhold. Imens blev Barnet forsørget af Sognets Fattigvæsen, og da hun ved Sommerens Slutning transporteredes til Stavanger for at lide Straf, blev Barnet tilbage, af Fattigvæsnet udsat til Opfostring hos en paalidelig Familie (30 Spd. for det første Aar). Tanken var,at Barnet skulde voxe op her og saaledes forhaabentlig reddes fra Fantelivet.

Denne Foranstaltning blev billiget af Departementet, som overtog baade de hidtil foranledigede og herefter paaregnede Omkostninger.

20. (38—42). Land. **Mathis Olsen** med Familie, ialt 5 Personer.

I Høsten 1855 blev følgende Fantefamilie arresteret i Lands Præstegjeld: Mathis (forhen kaldet Hans Jakob) Olsen og Ledsagerske Christine Christophersdatter, begge noget over 40 Aar og begge ukonfirmerede, altsaa heller ikke gifte; med dem fulgte 2 Døttre, nemlig den yngste Marthe Marie, 12 Aar, og den ældste Jakobea Oline, lidt over 16 Aar (født 1839). Trods sin unge Alder (hun var heller ikke konfirmeret) havde denne sidste et Diebarn med sig (født, da Moderen var 15 Aar og 5 Maaneder gammel), og i Følget var fremdeles dette Barns Fader, Feier Jakob Ellingsen, der var hjemmehørende i Gran og der konfirmeret. Denne Jakob er ellers ikke regnet med iblandt de ovennævnte 5 understøttede Personer. — Selve Hovedpersonerne i Følget, Mathis og Christine, fødte: han i Smaalenene, hun i nedre Romerike, havde saa længe streifet om (i det sydlige Norge), at de maatte ansees for ingen Hjemstavn at have, om de nogensinde havde havt nogen.

Da de voxne Personer i Følget bleve satte under Tiltale for deres Omstreiferi og Konkubinat, blev Pigebarnet Marthe Marie for det Første ved en almindelig Fattigvæsens-Foranstaltning anbragt til Pleie hos en Familie i Præstegjeldet. Men det blev ikke hermed; hun saavel som hele Familien blev siden antagen til Forsørgelse af Fantefondet. Sognepræsten, Provst Aabel, besøgte nemlig Følget i Arresten og troede at finde, at de af dem, som ikke vare konfirmerede (de to Gamle og deres Datter Jakobea), ønskede at forberedes til Konfirmation for derefter at blive ægteviede og bosatte, og han imødekom deres Ønske, idet han ikke alene udvirkede Departementets Samtykke med Hensyn til de ikke store beregnede Udgifter, men ogsaa begyndte at læse med dem allerede i Arresten.

Nu indtraf vistnok en ubehagelig Omstændighed. Under Justits-Sagens Drift kom det op, at Mathis Ohlsens Ledsagerske Christine engang i sin Ungdom, for et Snes Aar tilbage, som Løsgjængerske havde været transporteret til sin Fødebygd for der at undervises i sin Christendom, men at hun saa atter havde sluttet sig til et forbireisende Fantefølge og rømt; dette hendes mislige Forhold bevirkede nu for hendes Vedkommendeden Skjærpelse i Straffen, at medens de øvrige idømtes nogle Dages Straf med Fængsel paa Vand og Brød i Arresten, hvor de vare maatte hun lige til Christiania Tugthus for der i en Tid af 6 Maaneder at tvinges til Undervisntng i Christendommen. Familiens Lemmer bleve nu skilte ad, saa det kunde synes uvist, hvordan det siden kunde blive med deres paatænkte Forening.

Alligevel blev den lagte Plan fortsat, trods de forandrede Forholde. Da Mathis i Januar 1856 var kommen paa fri Fod, tog han Ophold i Nærheden af Præstegaarden, og ernærende sig ved sit Arbeide som Skorstensfeier, mødte han en eller to Gange ugentlig hos Præsten til Undervisning. „Da han — skriver Provsten i Marts — viser megen Flid og Opmærksomhed og allerede har erhvervet stg temmelig megen Færdighed i Indenadslæsning, ligesom han i Christendomskundskab efter Katechismen er over al Forventning fremskreden, saa vil Konfirmationen formentlig kunne foregaa inden Juli Maaneds Udgang førstkommende.“

Han blev ogsaa — fremdeles Udvisende Flid og godt Forhold — konfirmeret den 13de Juli. Dagen var valgt med Hensyn til, at ved den Tid Udløb Tugthusstraffen for hans MageChristine. Og da det troedes, at hun skulde være bleven konfirmeret under sit Ophold paa Tugthuset, saa reiste han uopholdelig ind til Christiania for at hente hende og føre hende tilbage til Land, hvor Provsten havde lovet at ægtevie dem, og hvor de nu skulde faa sig et Hjem; thi allerede i Foraaret var Mathis af Kommune-Bestyrelsen bleven ansat som Skorstensfeier med en vis aarlig Løn og derhos en liden vis Betaling for hver Pibe, han feiede. —Men saa var det en Skuffelse, at Kvinden, der paa den fastsatte Dag løslodes af Tugthuset, ikke var bleven konfirmeret — med sin Mangel paa Forkundskaber og med sin ringe Fatte-Evne, hvortil endnu kom Sygelighed i Fængslet, havde hun ikke gjort Fremskridt nok. — Nu maatte Provst Aabel paa Parrets indstændige Bøn atter begynde Arbeidet med hendes Konfirmations-Forberedelse, et Arbeide, hvori dog en ældre brav Skolelærer var ham behjælpelig, og det lykkedes saavidt, at han efter Omstændighederne troede at burde antage hende til Konfirmation og Altergang i September Maaned, sammen med Bygdens Konfirmand-Ungdom. Og i Oktober Maaned s. A. bleve de endelig ægteviede — omtrent et Aar efter at de som hjemstavnsløse Fanter vare blevne arresterede. Udgifterne for dette Par havde været 2 ½ Spd. til Mathis Olsen, til Udgifter ved hans Konfirmatton og Reise til Christiania, samt 2 ½ Spd. til den Skolelærer, som læste med Christine; forresten havde de underholdt sig selv. — Men for at deres ordentlige Bosættelsekunde blive fuldstændig, blev der senere, i 1857, anskaffet et eget Hus for dem. Det blev

kjøbt for 15 Spd. og istandsat for 10 Spd. 12 ß og derefter overleveret dem — ikke til Eiendom, men til Brug. „Der bo de nu og have indrettet sig nok saa pænt, med en liden Have udenfor,“ siger Provsten i sin sidste Indberetning om den nu forsørgede Familie (Novbr. 1857).

Til samme Tid vare nemlig ogsaa de øvrige Lemmer af Familien blevne forsørgede saaledes, at de nu vare selvhjulpne.

Datteren Jakobea, der som sagt havde et Diebarn hos sig, blev ogsaa dømt for Konkubinat paa samme Tid som Faderen; men for Diebarnets Skyld blev Vand- og Brød-Straffen forandret til en længere Tids Fængsel paa sædvanlig Fangekost. Efter udstaaet Straf blev hun for den Tid, hun skulde fortsætte med Konfirmations-Undervisningen, med samt sit Barn indlogeret hos en af Præstegaardens Husmands-Familier, og nu deltog hun i Undervisningen hos Provsten sammen med sin Fader og blev konfirmeret samme Dag som denne. Udgiften var for Logis 12 ß Døgnet, fremdeles til en Konfirmations-Kjole og en Psalmebog samt 1 Daler som Kjendelse til Husmandskonen, fordi hun havde hjulpet hende med Læsningen — ialt 13 Spd. 49 ß. Kort efter blev hun ægteviet til den Person, hun havde levet i Konkubinat med, og derefter flyttede de til dennes HjemstedGrans Præstegjeld, hvor han havde faaet fast Ansættelse som Skorstensfeier.

Den yngste Datter Marthe Maria var, som anført, bleven anbragt til Pleie og Opdragelse, og det hos KirkesangerBrager. Her viste hun en heldig Forening af gode Evner og Flid og god Opførsel, saa Pleie-Forældrene fattede Godhed for hende og lovede at beholde hende indtil Konfirmationen. Betalingen var først sat til Spd. maanedlig; men Pleiefaderen nedsatte den siden til 1 ½ og derefter til ½ Spd. maanedlig, og i Høsten 1857, da han havde havt hende i sit Hus 2 Aar, lovede han at beholde hende uden Betaling endnu et Aar, til Høsten 1858, da hun skulde blive konfirmeret.

Den nævnte sidste Indberetning (Novbr. 1857) slutter ProvstAabel saaledes: „Det Offentliges Omsorg og Omkostning for disse Mennesker, hvilken under Guds Bistand synes at have baaret og ville bære gode Frugter, kan saaledes ansees at være endt; thi den yngste Datter, skjønt endnu ikke konfirmeret, er nu i alle Maader som et andet veldannet Pigebarn i hendes Alder af den simplere Folke-Klasse.“

Disse Foranstaltninger havde foranlediget en Række Forhandlinger mellem Provsten og Departementet, og samtlige Udgifter — deri iberegnet for Huset — beløb sig til 80 Spd.107 ß, eller efter Fradrag af Lensmandens Regning i Anledning af Diebarnets Forpleining hos Moderen Jakobea i Arresten kun 64 Spd. 7 ß. Det forstaar sig, at de Voxnes Underholdning i Arresten udrededes af andre Fond og altsaa ikke ere medregnede her.

21. (43 og 44). Nordre Aurdal. **Juliane Marie** og **Marie Sophie Johansdøttre Palm**, i 1856, 22 og 16 Aar gamle.

Enken Marie Karlsdatter, som i Forening med 2 voxne Sønner førte et omstreifende Liv (sml. F. F. No. 212—217). [[** sic.? = ,]] henvendte sig sidst i 1855 eller først i 1856 til SognepræstMelby i nordre Aaurdal [[** sic = Au-]] i Valders med Ønske om at faa hendes to nævnte Døttre konfirmerde. Paa Tilspørgsel nægtede Fattigkommssionen at tage sig af Sagen; men Præsten, som fandt, at Pigerne ikke vare uden boglig Undervisning, tingede dem ind hos to Familier saaledes, at de baade skulde faa øve sig i forefaldende Arbeide og faa Tid til Læsning. Pigerne opførte sig vel, viste Flid, gjorde god Fremgang og bleve konfirmerede i Juni 1856. Men ved nu at indberette, at det nærmest foresatte Maal saaledes var naaet, yttrede Præsten dog Tvivl, om de ogsaa ganske vilde afstaa fra det omflakkende Liv; thi i den korte Tid havde de neppe faaet rigtig Smag paa eller vænnet sig til et roligt Liv. — Betalingen for Pigernes Underholdning var 2 Spd. maanedlig for hver, og den hele Udgift 22 Spd. 16 ß.

Enken Marie Karlsdatter, de to Pigers Moder, reiste i Følge med Sønnerne Elias og Vilhelm Johanssønner Palm. Elias, Hesteskjærer og Messingarbeider, omtrent 30 Aar gammel, levede sammen med Agnete Fredriksdatter og havde med hende 3 Børn.Vilhelm (Alderen ikke opgivet) drev paa samme Haandteringer som Broderen. Endnu et Barn af Marie Karlsdatter var Johanne, som fulgte en Fredrik Fredriksen (F. F. No. 609) og havde med ham to Børn. Følget havde ofte paa sine Reiser opholdt sig i Aurdal uden der at gjøre sig skyldig i Betleri eller anden

Forseelse. Af privat Brev til mig fra Sognepræst Melby, Marts 1859, hidsættes: „Samtidig med Søstrene Juliane og Marie antog jeg ogsaa Brødrene Elias og Vilhelm til Undervisning; men da jeg ikke for disse troede at kunne erholde noget Bidrag til Ophold her af Statskassen, kom de kun til mig under deres meget hyppige Ophold i Distriktet. Elias havde liden eller ingen Forkundskab, men gjorde god Fremgang ikke blot i Kundskab, men især i Forstand paa det Læste og blev konfirmeret 8de November 1857. Vilhelm opgav at være døbt i Stadsbygden ved Throndhjem; men da derom ingen paalidelig Oplysning kunde tilveiebringes, blev han efter fortsat Undervisning døbti Aurdals Kirke 11te April s. A. Hans Kundskab og christelige Oplysning er meget god, ligesom hans Forhold ogsaa har været meget godt. I de sidste Maaneder har jeg ikke hørt noget til denne Familie, der desværre nok fortsætter sin sædvanlige Omflakken.“

22. (45—46). Nordre Aurdal. **Laurits Hartman Fredriksen** og **Magdalena Fredriksdatter**, i 1856, 21 og 15 Aar.

Forældrene Fredrik Fredriksen, Heskeskjærer, og Marthe Pedersdatter (F. F. No. 607 og 608, hvor han kaldes Næseløs-Fredrik og urigtig er anført som Søn af en Per, der skal være hans Stedfader; et andet Barn af disse Folk er denFredrik, der under forrige No., Anm., nævntes som Svigersøn af Marie Karlsdatter Palm).

Paa samme Tid som denne Marie Karlsdatter for sine to Døttre, begjærede ogsaa denne Familie for de i Overskriften nævnte Børn, at Sognepræst Melby skulde antage dem til Undervisning og Konfirmation. Tingen var her vanskeligere, saasom disse to unge Mennesker næsten ingen Forkundskaber havde, saa det kunde forudsees, at der vilde længere Tid og flere Udgifter til. Alligevel blev dog efter nogle Forhandlinger med Departementet det Fornødne tilstaaet af Fantefondet, og de to Sødskende bleve indlogerede hos to Familier i Begyndelsen af 1856.

Magdalena gjorde saa god Fremgang, at hun for Kundskabens Skyld gjerne kunde blive konfirmeret i samme Aar; men Præsten foretrak at lade hende bie endnu et Aar, helst da en Gaardbruger lovede at have hende i sit Hus Vinteren over uden Betaling, kun at der ydedes hende Hjælp til Klæder. Hun viste sig nemlig baade villig og ret dygtig til at deltage i forefaldende Arbeider. Hun blev konfirmeret i Sommeren 1857.

Vanskeligere gik det med Laurits. Han var aldeles uvant selv med det simpleste Arbeide, og da Almuen var imod, at han besøgte Almueskolen, og Ingen vilde have ham i Logis med Forpligtelse til at tage sig af hans Undervisning, maatte Præsten fra April 1856 tage ham i sit eget Hus. Her gik det vel nogenlunde med hans Læsning („han lærte at læse indenad med Sikkerhed og kunde nogenlunde forklare, hvad han læste, ikke alene i Bibelhistorien, men ogsaa i det nye Testamente“); derimod var hans Forhold mindre godt, navnlig naar Omstreifende var i Nærheden og lokkede ham til Frafald. Han blev dog konfirmeret sammen med Søsteren, Juli 1857, og hermed sluttede den offentlige Understøttelse for dem, som ialt kostede Fantefondet 67 Spd. 10 ß.

Laurits sees senere at optræde i Homedal, sammen med Pigen Andrine Rasmusdatter, sml. No. 64, *b*. Anm.I privat Brev til mig af Marts 1859 siger Præsten Melby om ham: „Med hans udmærkede baade legemlige og aandelige Evner kunde man vel under andre Omstændigheder have ventet god Fremgang, hvortil han ogsaa i flere Henseende gav mig Haab; men som han selv med Taarer bekjendte, søgte hans Moder, som da var bleven Enke, bogstavelig at nedbryde, hvad jeg forsøgte at fremme, og dels selv, dels ved sine Venner at lokke ham til sig og overvælde ham med Brændevin. Der er endog grundet Mistanke om, at han blev forledet til Deltagelse i Tyveri af en Del Klæder hos mig. Søsterens Forhold var derimod bedre indtil nær under hendes Konfirmation, da ogsaa hun droges aldeles ind i Moderens Samfund. Begge bleve konfirmerede i Sommeren 1857 og forlod strax Valders uden senere at have været her.“

23. (47—51). Enebak. Skebinder **Lars Nilsen** med Kvinde og 6 Børn.

Da Fattigkommissionen i Enebak var bleven bekjendt med Kirke-Departementets Cirkulære 16de Septbr. 1855 om Fantefondet, ønskede den at bidrage Sit til Fantevæsnets Indskrænkning ved at antage sig ovennævnte Familie, som ikke alene var den af Omstreiferfolket, som var mest kjendt her i Bygden, men som ogsaa havde godt Vidnesbyrd for Skikkelighed, Edruelighed og Redelighed. Det traf sig ogsaa saa, at Manden selv,

foranlediget ved Kirke-Departementets Kundgjørelse 8de Okbtr. 1855, henvendte sig til Lensmanden i Enebak og for ham aflagde Forklaring om sine Omstændigheder med Ønske om at komme i Stadighed og dertil faa Bistand af det for Omstreifere bestemte Fond. Her mødtes altsaa Fattigkommissionens Tanker og Familiens Ønsker, og Departementet gik villig ind paa de Forslag, som af Sognepræst Münster baade paa Fattigkommissionens og Familiens Vegne bleve fremsatte.

Lars Nilsen, som ved Begyndelsen af 1856 var 39 Aar gammel, er født i Eker og i 16 Aars Alder konfirmeret iUrskaug; en kort Tid var han gevorben Soldat, men har nu i mange Aar levet som omstreifende Skebinder i Romerike og tilgrændsende Bygder. Hans Ledsagerske Marie Christine Olsdatter, 35 Aar gammel, født og døbt i Sverige, dog af norske Forældre, tidlig forældreløs, traf for flere Aar siden sammen med Lars i Urskoug og har fulgt ham siden. Ingen af dem har nogen bekjendt Hjemstavn (F. F. No. 16 og 17). De havde havt 8 Børn sammen, af hvilke 5 i 1856 vare ilive, nemlig: 1) Olaus, født 1843, 2) Maren Kirstine, født 1849, 3) Edvard Vilhelm, født 1850, 4) Josephine Augusta, født 1852, og 5) Caroline Amalia, født i Januar1856. Men Moderen var ikke konfirmeret og Forældrene havde altsaa ikke kunnet blive ægteviede.

I Marts 1856 tog denne Families Forsørgelse i Enebak sin Begyndelse: de tre ældste Børn bleve udsatte for Betaling (den meget forsømte Olaus for 16, Maren Kirstine for 8 og Edvard Vilhelm for 9 Spd. for Aaret), og til Underholdning for den øvrige Familie (Moderen med de to mindste Børn) blev der skaffet Manden Husvær (til 4 Spd.) og tilstaaet ham nogle Penge (9 Spd.) for Sommerhalvaaret eller den Tid, som antoges at medgaa til Kvindens Konfirmations-Beredelse.

Hun blev ogsaa strax antegnet sammen med Bygdens Konfirmand-Ungdom, deltog i Undervisningen uden at forsømme nogen Gang, viste baade Flid og Alvor og blev om Høsten konfirmeret. Og kort efter blev Parret ægteviet.

Fremdeles viste det sig dog fornødent at yde Familien nogen Understøttelse, navnlig med Betaling for Husleie. Men derfor androg Fattigkommissionen om, at der af Fantefondet maatte tilstaaes det Fornødne til at lade bygge et Hus for Familien. „Dersom — saaledes slutter Sognepræsten sin Forestilling herom — dersom dette kunde bevilges af det Offentlige, og dersom det maatte tillades at sætte Huset paa Enebaks Præstegaard Grund og lægge et lidet Jordstykke til en Potetes-Ager dertil, saa tror jeg, at Sagen lettest lod sig ordne. Man kunde jo tilpligte Manden at arbeide nogle Dage om Aaret hos Præsten som en anden Husmand, og jeg for mit Vedkommende skal ingen Betænkelighed have ved dertil at give mit Samtykke. Jeg tænker, at paa denne Maade vilde de kunne opholde sig selv med de hjemmeværende Børn, om ei Familien blev for stor.“

I Sommeren 1858 flyttede Familien ind i det færdige Hus, paa Præstegaardens Grund, af hvilken 2 Maal Jord blev afstaaet. En Bonde havde opført Huset efter Akkord, for 48 Spd., og ved en Besigtelses-Forretning blev det befundet forsvarligt bygget samt i det Hele tækkeligt og passende for sin Bestemmelse. Efter Forslag af de samme Besigtelses-Mænd blev ogsaa Husmands-Kontrakten oprettet. Foruden hine 48 Spd. blev der dog fremdeles udlagt 4 Spd. til Kogovn, da det røg af Skorstenen i Stuen.

I Foraaret 1858 nedkom Konen med et Barn, saa der nu var 6 Børn i Familien, deraf 3 hjemme.

Forresten fremgaar det af Sognepræstens forskjellige Indberetninger (den sidste af Januar 1859), at Forældrene under Forsørgelsen i Enebak have ført et ordentligt Liv; navnlig synes Manden at være flittig. — Det ældste udsatte Barn, Olaus, blev konfirmeret i Høsten 1858, men med daarlige Kundskaber.„Saa dorskt et Barn har jeg dog aldrig havt at gjøre med; thi jeg maatte for hans Søvnigheds Skyld stedse under Konfirmations-Undervisningen have ham ved min Side for at kunne holde ham vaagen.“ De to andre udsatte Børn have det godt og give godt Haab.

Den hele Udgift for denne Familie, Huset iberegnet, var til Udgangen af 1858: 173 Spd. 103 ⅓ ß.

Af privat Brev fra Sognepræsten (Mai 1859) erfares, at Olaus har faaet fast Aars-Tjeneste (fulde Klæder og 2 Spd. i Løn) hos den Mand, han sidst var udsat hos. Præsten nærer ogsaa det Haab om ham, at han, skjønt tungnem ellers, ikke skal være saa daarlig endda som Arbeidskarl. Om selve Familien tror Præsten forvist, at den

ikke oftere kommer til at betræde Fantestien; derimod synes det tvivlsomt, om Manden vil kunne forsørge sin Hob uden Understøttelse; „det er saa underligt med slige Folk: naar de engang have faaet Understøttelse, ville de saa gjerne anse for en Ret, hvad der i Begyndelsen ydedes af Velvillie eller Medlidenhed.“ Konen er desuden sygelig.

24. (153). Enebak. **Marie Amundsdatter** med 2 Børn.

Paa Ulvetangen under Gjevelsrud i Enebak bor en Mand ved Navn Christen Christensen, som for længere Tid tilbage har ført et omstreifende Liv. En Søn af ham, Hans Christian Edvard Christensen, har i flere Aar streifet om med en Pige fra Ullensaker, ovennævnte Marie Amundsdatter, der ogsaa er født af omstreifende Forældre. Trods deres Ungdom — de bleve begge i 1858 opgivne at være 23 Aar gamle — have de allerede havt 3 Børn sammen, af hvilke det ældste, født i Sverige, er dødt, de to andre 3 og 1 Aar gamle (i 1858).

I Vaaren 1857 kom Hans til Enebak, hans Hjemstavn, og meldte sig til Konfirmations-Beredelse; Præsten modtog ham paa det Vilkaar, at han efter Konfirmationen skulde lade sig ægtevie til Kjæresten; Gutten var som Konfirmand baade flink og skikkelig, og han blev da konfirmeret, uden nogen Udgift for det Offentlige. Men Løftet om Ægtevielsen holdt han ikke: de streifede atter om som før. Men Aarsagen var nok, at hun, som det senere viste sig, heller ikke var konfirmeret.

I Foraaret 1858 kom dog Pigen til Præsten og bad med Taarer om, at han vilde tage sig af hende, at hun ogsaa kunde blive konfirmeret. Dette gjorde ogsaa Præsten; thi Hans var i andre Maader en ordentlig Karl, og der var Haab om, at de, naar de vare blevne ordentlig gifte, vilde blive fast bosatte og istand til at ernære sig med hans Arbeide som Skorstensfeier m. m. Fattigkommissionen — og siden Departementet — gik ogsaa indpaa Præstens Plan: mod Erstatning af Fantefondet bleve Pigen og de to Børn indlogerede hos Guttens Fader, nævnte Christen Christensen, som, for 1 Spd. ugentlig, skulde underholde dem og derhos lære Pigen at læse og undervise hende videre, saa hun til næste Foraar kunde indskrives blandt Konfirmanderne — et Arbeide, som han syntes vel skikket til, da alle hans Børn, som han for det meste selv har underviist, have været vel oplyste. Dette tog sin Begyndelse i Slutningen af Juli 1858, og i Begyndelsen af Oktober siger Sognepræsten, Münster, at han nylig havde undersøgt Pigens Fremskridt og ret maatte forundre sig over, at hun, som før ikke kunde en Bogstav, nu kunde renlæse. — Gutten har forpligtet sig til ikke at være sammen med hende i den Tid, hun er hos hans Fader, indtil de blive ægteviede, og Faderen har lovet ikke at give ham Husly, om han skulde ville søge did.

25. (52). Hedrum. **Otto Nilsen** med Kone og 5 Børn.

Under Forhør har Manden forklaret, at han er født 1812 og er ægtefødt Søn af en Guldsmed Nils Christensen Hofmand, som først boede i Stokke, siden i en Række af Aar iHedrum, fra hvilken Tid ogsaa Sønnen har Hjemstavnsret her. Sidst boede dog Faderen i Bamle, og fra tidlig Ungdom af har Sønnen Otto streifet om. Som saa mange Omstreifere er han ogsaa bleven konfirmeret paa Tugthus. Som ungt Menneske kom han i Lag med Anne Marie Rasmusdatter (født af omstreifende Forældre og i 1856 43 Aar gammel). Hun var ikke kirkedøbt, kun hjemmedøbt, heller ikke konfirmeret; de vare altsaa ikke ægteviede. Alligevel levede de sammen som Ægtefolk, over 20 Aar, altid paa Reiser, og de fik 11 Børn, af hvilke dog i 1856 kun 5 vare ilive og i Følge med Forældrene, fra 15 til 1 Aar gamle. I yngre Dage havde de ernæret sig ved Mandens Fortjeneste som Skorstensfeier, Blikkenslager, Vævskebinder, Støber, tildels ogsaa ved Fiskeri i Elve og Indsøer; i de senere Aar havde de dog maattet betle sig frem. I al den Tid ville de dog ikke vide af at have været tiltalte og straffede uden en Gang, da de ikke havde Reise-Passet i Orden.

I Vaaren 1856 og foranlediget ved det da bekjendtgjorte Tilsagn om offentlig Hjælp for deslige Folk kom de til Hedrum og søgte Fattigkommissionens Bistand til at blive bosatte her.

Fattigkommissionen lod Forhør optage for at komme efter Hjemstavns-Forholdet, og ved denne Leilighed kom hele deres Historie for en Dag. Forældrene bleve tiltalte og dømte for Omstreifen og Konkubinat, hun tillige for sin ukonfirmerede Tilstand. Straffen blev for hende 80 Dages Fængsel, og hunudholdt den i Laurviks Arresthus. Men medens hun sad her, blev paa Sagfører Th. Olsens Forestilling til Sognepræsten i Laurvik, Provst Münster

og paa dennes Henvendelse til Departementet — en Skolelærer antagen til at læse med hende (hans Løn for Arbeidet udrededes af Fantefondet med 25 Spd.), saa hun kort efter Løsladelsen blev af Præsten konfirmeret, sidst i August samme Aar, og derefter ægteviet til sin mangeaarige Ledsager Otto Nilsen.

Medens Sagen stod paa, havde Hedrums Fattigkommission midlertidig maattet forsørge Børnene (ved at leie dem ud til Pleie), skjønt de som uægtefødte af en Moder, der ikke var hjemmehørende i Hedrum, egentlig heller ikke havde Hjemstavnsret her, nu efter Ægtevielsen havde hele Familien Faderens Hjemstavn, og der var da dobbelt Opfordring for Fattigkommissionen i Hedrum til at sørge saaledes for Familien, at baade Forældre og Børn kunde komme i en ordentlig Stilling. Det blev blandt Andet nødvendigt at kjøbe Hus til dem, og i det første Aar løb Udgiften op til 201 Spd. 90 ß. Heraf bleve ⅔ Dele overtagne af Fantefondet, hvorimod Hjemstavns-Kommunen maatte bære Resten.

Fra Begyndelsen af 1857 ordnedes Familiens Forholde saa, at Forældrene skulde prøve at ernære sig med de mindste Børn i den nye Bolig, men Fattigkommissionen overtog 3 Børns Forsørgelse ved fremdeles at leie dem ud hos Familier, og af Udgiften for disse 3 Børn, anslaaet til 45 Spd. aarlig, bleve ogsaa ⅔ Dele overtagne af Fantefondet.

Efter sidste Aarsberetning, Januar 1859, have Forældrene siden holdt sig i Rolighed, levet ordentligt og ernæret sig med Blikkenslager-Professionen. De to ældste Børn, Nils Magnus og Caroline Marie, ere i Løbet af disse Aar blevne konfirmerede; de to næstældste, Martin og Christiane, ere fremdeles udsatte, og det yngste Barn, endnu i spæd Alder, er hos Forældrene, som for dets Opfostring nyde en Del af den for de 3 Børn lovede Understøttelse af det Offentlige.

Af privat Brev fra Sognepræst Kjerulf af (Juni 1849) [[** sic = vel 1859]] hidsættes: Den konfirmerede Datter er nu i Tjeneste hos en ordentlig og alvorlig Almuesmand, og saa vidt vides, opfører hun sig godt. Nils Magnus derimod slog sig saaledes paa Dovenskaben efter Konfirmationen, at Fattigkommissionen maatte lade ham indsætte paa Tvangs-Arbeids-Anstalten i Arresthuset ved Tønsberg. Derefter fik man ham anbragt paa et af Grønlandsfarer-Skibene fra Tønsberg; men efter endt Tog blev han afskediget, „vist ei for sine Dyders Skyld.“ Siden har han været hjemme hos Forældrene; men Fattigkommissionen har bestemt sig til at holde vaagent Øie med ham.**26.** (54). Fredrikshald. **Johan Alfred Andreassen Hagelind.**

Ved Slutningen af 1855 blev en fremmed og hjælpeløs Gut opfanget af Politiet i Frederikshald og overgivet til Fattigvæsnets Forsørgelse. Han saa ud til at være 11—12 Aar gammel, kaldte sig Johan Alfred og vilde længe ikke vide mere om sine Forældre, end at de hed Andreas og Stina og vandrede om i Sverige; for 4 Aar siden skulde Moderen have forladt ham, saa han siden maatte vanke om paa egen Haand. En Tid, sagde han, havde han været paa Nydalens Spinderi ved Christiania, men saa gaaet derfra, og dette blev oplyst at være rigtigt: Brugseier Hiorth til Nydalen beretter derom i en Svar-Skrivelse til Fredrikshalds Politi, at Gutten for et Aars Tid siden var kommen til ham, betlende; Hr. Hiorth tog sig af ham, gav ham Arbeide ved Spinderiet, indlogerede ham hos brave Folk, klædte ham op, meldte Sagen for Præsten og fik det ordnet saa, at Gutten 4 Dage i Ugen gik paa Spinderiet og 2 Dage paa Skolen; nogle Maaneder gik dette vel; men saa forsvandt Gutten sporløst. — Et andet Træk: for Politiet opgav Gutten, at han nogen Tid havde opholdt sig paa en navngiven Gaard i Tune Præstegjeld, og ved Efterspørgsel gjennem Lensmanden erfaredes, at dette var sandt nok, men at man „formedelst hans Vanartighed og Uskikkelighed i Ord og Tale havde maattet jage ham væk.“

Efter Overlæg med Departementet tog Fattigkommissionen i Fredrikshald sig af Johan Alfred ved at faa ham indlogeret hos en Blikkenslager, hvis Profession han havde Lyst til at lære; Betalingen skulde være 30 Spd. aarlig. Dette var Begyndelsen af 1856. Men kort efter rømte han. Indhentet af Politiet blev han til nyt Forsøg anbragt hos en Skomager for at lære dennes Haandværk. Men han var og blev ustadig, og da Mesteren i over et Aar forgjæves havde haabet at se Forbedring hos ham, blev han — i Foraaret 1858 — indsat paa Redningsanstalten [[** delt sic -ingsan-, burde vært -s-A?]] Toftes Gave i Christiania. Men herfra rømte han ud paa Sommeren.

Den hele Udgift indtil Indsættelsen paa Rednings-Anstalten var 97 Spd. 26 ß.

Fattigkommissionen i Fredrikshald havde forgjæves, endog ved Efterlysning i Aviserne, søgt at faa Oplysning om Guttens Herkomst. Endelig, i Foraaret 1858, gik han til Bekjendelse om, at han dog kjendte sine Forældre: de skulde være svensk SmedAndreas Hagelind og Hustru; da de for flere Aar siden paa kort Tid opholdt sig i Rokke Sogn nær Fredrikshald, var han gaaet fra dem, og siden havde han ikke seet dem. Ved Efterspørgsel blev det ogsaa oplyst, at der virkelig havde været enFamilie af det Navn i Rokke, og at et Barn da var gaaet fra Forældrene. Til Guttens Signalement kan anføres, at han har blaa Øine og lyst Haar.

27. (55). Skedsmo. **Johannes Fredrik Norgren.**

Sidst i 1855 eller først i 1856, altsaa ved Midvinters Tid, kom til Skedsmo paa Romerike et Par rimeligvis mere svenske end norske Vandringsfolk, Heskeskjærer Karl Fredrik Norgren, 78 Aar, og Marie Magdalene Wahlgren, 75 Aar. De kom fra Sverige, over Tønsæt, og agtede sig til Christiania. Og de førte med sig en Sønnesøn, den nævnte Johannes Fredrik, 6—7 Aar gammel, Uægte Søn af Johannes Laurits Norgren, som da sad i Slaveriet paa Akershus Fæstning, og en i Jelse Præstegjeld i Ryfylke hjemmehørende Omstreiferske ved Navn Magla Nilsdatter.

Ved Ankomsten til Skedsmo var den gamle Bedstemoder syg, vel ikke anderledes, end at hun nok kunde slæbt sig videre, som hun var kommen, men dog saa, at Fattigvæsnet — foranlediget ved de nys udkomne Bestemmelser om Fantefondet — fandt at burde tage sig af hende og det navnlig for Barnets Skyld, som hun førte med sig. Siden blev den Gamle virkelig syg; i Beretningen herom forklares dette saa, at den Spire til Sygdom, som hos slige omvankende Folk bliver lagt under Reiselivets Besværlighed, men tilbageholdt, saa længe det rastløse Liv vedvarer, at denne Spire just kommer til Udbrud, naar Sindet og Legemet kommer i Stilstand. Nu var det altsaa uundgaaeligt, at hun maatte forblive under Fattigvæsnets Forpleining. Manden, som havde fortsat Reisen til Christiania og der gjort sig skyldig i Betleri samt derfor udstaaet Straf, kom tilbage til Skedsmo; men da han gav lidet eller intet Haab om, at han vilde afstaa fra sin Omstreifen, og da det lod til at han trods sin høie Alder virkelig, som han paastod, kunde forsørge sig selv, saa var der intet andet Raad end at lade ham reise, som han var kommen, idet man medgav ham nogle Reisepenge og Pas til Sverige. Men han „tog ugjerne Afsked fra sin sengeliggende Hustru."

Denne derimod maatte, som sagt, forblive i Skedsmo, hvad enten hun havde Sind til at afstaa fra Fantestien eller ikke. Hun blev af Fattigvæsnet antaget til Forpleining som et andet sygt Fattiglem, dog saa, at Udgifterne formedelst hendes Hjemstavnsløshed forventedes extraordinært udredede af Statskassen, ikke just af Fantefondet. Hun vedkommer da ikke videre denne Berretning; imidlertid tilføies efter Sognepræsten, Provst Ingjers sidste Beretning (Februar 1859), at denne fremdeles syge ogsengeliggende Kvinde lader til mere og mere at vende sit Hjerte til Gud og paaskjønne, at Samfundet dog har gjort vel mod hende.

Den nævnte Gut derimod, Johannes Fredrik, blev i Skedsmo antagen til Opfostring paa Fantefondets Regning. I Begyndelsen, da Bedstemoderen tænkte, at hun snart skulde faa fortsætte sin Reise fra Bygden, protesterede hun ivrigt herimod; man vilde vel, yttrede hun, sætte Banet [[** sic = Barnet]] i en Anstalt i Byen eller hos en Familie paa Landet og til saadan Indskrænkning og Tvang for Barnet vilde hun ikke give sit Samtykke. Paa Grund heraf var der ogsaa en Tid Tanke om at faa Barnet hen til Moderen i Jelse og lade Fattigkommissionen der sørge for dets Tarv. Men denne Fattig-Kommission [[** sic "-K"]] oplyste, at Moderen, den ovennævnteMagla, et yderst letsindigt og frækt Fruentimmer, fremdeles sværmede om paa Fantestien, nu i Forbindelse med en Blikkenslager Samuel Samuelsen fra Bygland i Sætersdalen, som hun tænkte at blive gift med (han 19, hun 38 Aar gammel), hende kunde man altsaa ikke betro Barnets Opdragelse. Og dersom det kom dertil, at Barnets Forsørgelse paa Grund af Moderens Hjemstavnsret i Jelse maatte overtages af Fattig-Kommissionen her, saa vilde denne heller betale for Barnet i Skedsmo, saasom det i Jelse skulde være overmaade vanskeligt at faa saadanne Børn godt anbragte. Enden paa Overveielserne og Forhandlingerne blev den, at Gutten forblev i Skedsmo og, som sagt, paa Fantefondets Bekostning.

Først var Gutten indlogeret hos en Familie (18 Spd. for Aaret). Men det viste sig, at han var vanskelig at behandle, hvad enten nu dette hidrørte fra hans egen Sinds-Beskaffenhed eller fra hans tidligere slette Opdragelse paa Fantestien; desuden led han af en legemlig Uvane eller Svaghed, som voldte megen Uleilighed i Huset. Derfor, da Aaret var omme, i Begyndelsen af 1857, kunde man ikke bevæge de første Pleieforældre til at beholde ham længere og maatte flytte ham til en anden Familie som fandtes villig til at modtage ham (dog Betalingen forhøiet til 20 Spd.). Her har han været siden og taget sig godt op. I nævnte Aarsberetning (Februar 1859) siger saaledes Provsten, at Gutten, som nu er 9 Aar, har forvundet hin legemlige Ulempe, og er særdeles livlig, saa han er „let at kjende blandt Snese Kammerater,“ og Præsten har intet hørt, som kunde betage ham det Haab, at der skulde blive en brav Karl af ham.

Et Træk endnu: Moderen, der nu er gift, og hendes Mand, der kaldte sig Baadfører fra Stavanger, (rimeligvis hin Samuel) kom i Sommeren 1858 til Skedsmo og forlangte Gutten udleveret; men denne sagde selv, „at han ikke havde Lyst til at gaa og rangle“ og da desuden de Reisende ikke kunde tilfuldebevist, at de vare dem, de gave sig ud for, bleve de henviste tilJelse Fattigkommission, som nu engang til Skedsmo havde overdraget sin ved Fattigloven hjemlede Myndighed over Barnet. Dermed maatte de forføie sig bort.

28. (56—61). Tolgen. **Oluf Larsen Holm** med Kvinde **Sara Marie Israelsdatter** og deres 5 Børn.

I Sommeren 1854 blev dette Følge arresteret i Tolgen, øverst i Østerdalen. Medens Forældrene sad fast, maatte Børnene forsørges af Præstegjeldets Fattigvæsen. Dette varede til Høsten 1855: da blev Manden — for Benyttelse af vitterlig falske Præste-Attester, for pasløs Omstreifen og for Konkubinat — sendt til Christiania for at udholde fem Fjerdingaars Strafarbeide, og Kvinden løslodes af Lensmands-Arresten (3die Oktober) hvor hun sidst havde udholdt nogle Dages Vand- og Brøds-Straf for Konkubinat.

Under Sagens Drift var det blevet tydeligt nok, at disse Folk vare hjemstavnsløse Omstreifere, og da Kvinden som sagt blev løsladt, var netop Departementets Cirkulære om Fantefondets Anvendelse blevet omsendt. Derfor fandt Fattigkommissionen, at ligesom den hidtil havde forsørget Børnene i Henhold til Fattigloven, saa burde den fremdeles i Henhold til samme Cirkulære bestræbe sig for at redde hele Familien ud af Fantelivet, faa Børnene forsvarlig underviste og opdragne, hjælpe Moderen til at blive konfirmeret — thi det var hun ikke — og dermed gjøre det muligt for hende og Manden, naar han kom tilbage, at blive ægteviede og mulig bosatte eller satte i saadan Stilling, at de kunde ernære sig paa ordentlig Vis.

Almuen var dengang meget uvillig over detteAarsagen hertil var naturligvis især Frygt for, at Bygden skulde faa altfor store Tyngsler af Familien. Børnenes midlertidige Forsørgelse, under Forældrenes Arrest, havde allerede krævet et Udlæg af 162 Spd. 81 ß; dette Udlæg kunde ikke fordres erstattet af Fantefondet, saasom det var foranlediget ved selve Fattiglovens Bud; det kunde heller ikke haabes erstattet af nogen Hjemstavns-Kommune, saasom det lod til, at Forældrene eller navnlig disse uægte Børns Moder ingen Hjemstavn havde; vel var der Udsigt til, at Erstatning kunde blive ydet extraordinært af Statskassen, men nogen Vished derfor var ikke givet. Dette med Hensyn til de allerede paaløbne Udgifter; nu derimod, da Forsørgelses-Planen blev bygget paa Bestemmelserne om Fantefondet, var der jo Anledning til at sikkre [[** sic]] sig fuld Erstatning for Fattigkommissionens Udlæg; men dette blev vel ikke strax saa ganske klart for Almuen, og Fattigkassen i et saa lidet Præstegjeld taaler ikke at staa i langt og stort Forskud., og der kunde derfor ikke tænkes paa at faa Moder og Børn indlogerede hos

Familier for rimelig Pris; hertil kom, at Moderen for Konfirmations-Beredelsen og Børnene for stadig Skolegang maatte være i Nærheden af Præstegaarden og den derværende Fast-Skole. Istedetfor at indlogere dem hist og her valgte derfor Fattigkommissionen at lade dem være samlede i en for dem leiet Husbekvemmelighed, hvor Moderen fik holde egen Husholdning, af Fattigkommissionen forsynet med Madvarer og andre Fornødenheder. Denne Maade at ordne Sagen paa var vistnok den billigste, men blev tillige meget brydsom og ansvarsfuld navnlig for Fattigkommissionens Ordfører, Sognepræst Holst, som maatte føre det umiddelbare Tilsyn med det hele Stel. Men Haabet var, at denne ubekvemme Forsørgelsesmaade skulde være endt inden Udløbet af næste Aar eller 1856, nemlig ved Mandens Tilbagekomst, og Præstens Sjælesørger- og Undervisnings-Arbeide med

Moderen syntes lønnende.

Men trods Bestræbelserne for at indrette Alt paa billigste Maade løb dog Udgifterne fra 3die Oktober 1855 til 1ste Mai 1856 op til 108 Spd. og fra 1ste Mai til 24de November 1856 maatte der fremdeles udbetales 112 Spd. — formedelst de dyre Tider meget mere, end de, fra først af var formodet. Og denne kostbare Forsørgelse maatte fortsættes meget længere end paatænkt. Da nemlig Manden senhøstes 1856 var kommen tilbage fra Strafanstalten, saa befandtes han at være ikke alene ukonfirmeret, men saa lidet forberedt dertil, saa der maatte begyndes med hans Undervisning ogsaa. Men Forsinkelsen skrev sig dog hovedsagelig derfra, at det ikke var lykkedes Sognepræsten af tilveiebringe Attester om de to Konfirmanders Daab.

Endnu i Oktober 1858 maa Sognepræst Holst forklare, hvorledes det ikke havde været muligt at overvinde denne Vanskelighed. Nogle Træk af denne hans Indberetning skulle anføres.

Efter de Oplysninger, som under Justits-Sagen erhvervedes om angjældende Personers foregaaende Levnet, lod det snarest til, at de hørte hjemme i Sverige, hvor de ialfald mest havde streifet omkring, og strax Præsten fik med dem at gjøre, havde han gjennem Christiania Biskop korresponderet med de geistlige Autoriteter i Sverige angaaende deres Daab, men forgjæves: Ingen vidste at sige, om de vare døbte eller udøbte. Men under sit Ophold i Strafanstalten i Christiania havde Manden paastaaet, at naar han slap løs og kunde komme ind til Sverige, skulde han vide at skaffe Daabs-Attest for sig og kanske for Kvinden, og i Januar 1857 lod man ham fra Tolgen af gjøre en Tour ind til Sverige, og her fik han virkelig Attest for sin Daab, idet han, som han siger, tvang vedkommende Præst til at søge bedre efter i Kirkebogen. Samme Attest er ogsaa befunden at væreægte. Men da Reisepengene slap op for ham, kunde han ikke fortsætte med sine Ransagelser for at faa Attest om Kvindens Daab; med Hensyn til hende maatte Sognepræsten derfor fortsætte Efterforskningerne, idet han efter forskjellige Antydninger skrev til flere Præster i Sverige, men forgjæves som før. Endelig maatte det sidste Forsøg gjøres: at sende Manden anden Gang ind til Sverige, da han endnu troede at skulle naa Maalet; men han kom efter nogle Ugers Fravær tilbage med uforrettet Sag. Selv tror imidlertid Kvinden, at hun er døbt, hvilket hun altid har hørt af sine Forældre, og dette modbevises ikke derved, at skriftlige Bevidnelser mangle; thi flere af de svenske Kirke-Autoriteter have i sine Svarskrivelser oplyst, at i de Aar, da hendes Fødsel maa være indtruffet, pleiede de svenske Præster ikke at anføre saadanne Omstreiferbørns Daab i sine Kirkebøger, naar nemlig Forældrene vare fra et andet Præstegjeld, eller især naar de vare fra Norge. Men Sognepræst Holst, som ifølge Kvindens hele Charakter fæstede Lid til Oprigtigheden af, hvad hun sagde at have hørt af sine ForældreModeren Anne Sophie Blomberg skulde være ilive, men det var ikke muligt for Præsten at faa hende opspurgt. om hendes Daab, havde allerede tidlig erklæret sig uvillig til at døbe hende, forinden alt Muligt var forsøgt for at tilveiebringe Vished i den Henseende. Af Sognepræstens sidste Indberetning herom, 5te Januar 1859, sees, at han nu ansaa disse Forsøg for udtømte og derfor endelig havde henstillet det til Biskoppens Afgjørelse, hvorledes der i dette Tilfælde skulde forholdes, om hun nemlig skulde døbes eller, som formentlig døbt før, konfirmeres. — Paa Grund af Udsættelsen med Kvinden er ogsaa Mandens Konfirmation udsat; men nu var Meningen, at saasnart Biskoppens Afgjørelse var indløben og de nævnte hellige Handlinger fuldbyrdede, skulde Parret vorde ægteviet, og dermed vilde det nærmeste foresatte Maal med Forsørgelsen være naaet.

Thi den Forsørgelse, som begyndte Oktbr. 1855 og da mentes at skulle være endt inden Udgangen af 1856, har maattet fortsættes indtil nu, og det væsentlig paa samme Maade som i Begyndelsen. Familiens naturlige Forsørger, den fra Strafanstalten hjemkomne Mand, har nemlig kun lidet kunnet erhverve. I den Anledning beklages det bittert, at han under Opholdet i Bodsfængslet og Tugthuset i Christiania ikke fik lære nogen Handtering, [[** sic = Haa-?]] som bedre egnede sig for en Familieforsørger end hans tidligere Bedrift som Hesteskjærer og Kjedelflikker, en Bedrift, der hører det omflakkende Liv til, som han nu skulde forlade. Og det siges derfor i den nævnte sidste Indberetning, at

der endnu vil udkræves nogen Hjæp [[** sic = Hjælp]] af det Offentlige, om man, naar Forældrene ere komne i ordentligt Ægteskab, faa se Familien bosat i en fast Stilling.

„Hvad ellers Familiens Liv og Forhold her paa Stedet i al denne Tid angaar, har man Intet med Rette at bebreide

dem. Menigheden har fra først af seet skjævt til dem, paa Grund af de Udgifter, man befrygtede for dem. Kvinden er oplyst i sin Christendom, ligesom jeg haaber det Bedste ogsaa om Manden, som har havt vanskeligere for det baade fra Hjertets og Forstandens Side. De erklære begge, at det er deres alvorlige Forsæt og Ønske ikke at vende tilbage til Omstreiferlivet, og jeg finder mig forsikkret om dette for Kvindens Vedkommende. De have trolig holdt sammen, og dette vil forhaabentlig gjøre, at hun vil holde sin Mand til et roligt Liv. Børnene have i al denne Tid været holdt stadig til Skole, forsaavidt de have havt Alderen dertil, og de ældre af dem have tildels været bortsatte i Tjeneste for derved at vænnes til stadig Beskjæftigelse," saa siger Holst i Oktbr. 1858, og i Januar 1859 tilføier han om det ældste Barn, en Dreng paa noget over 14 Aar, at han med gode Evner og stadig Flid har gjort god Fremgang paa Skolen og vundet godt Vidnesbyrd af Læreren, saa han vil blive taget med til Konfirmation i Løbet af Aaret; naar han er konfirmeret, ansees det rigtigst, at han bliver sat i en eller anden Haandværkslære.

Udgifterne for det første Aar, til Høsten 1850, ere ovenfor anførte. Siden den Tid er ikke Opgave derom indkommet. I privat Brev til mig (Marts I859) siger Hr. Holst derom, at han havde tænkt at skulle give den fornødne omstændelige Forklaring ogsaa om Udgifterne, naar han kunde indberette, at det nærmeste Maal for Forsørgelsen (Konfirmation, Ægtevielse) var naaet, men at denne Ende paa Sagen, som han hver Stund havde imødeseet, saa uformodet var bleven skudt ud fra Gang til Gang. For Resten øjnede han nu Enden; Dagen for Konfirmationen var allerede bestemt, strax derefter skulde Lysning til Ægteskab o. s. v. finde Sted.

Efterat dette var skrevet, har jeg faaet yderligere Brev fra Hr. Holst, af 29de Juni. Den 10de April blev Olaf og Sara konfirmerede (der forudsattes altsaa, at hun var døbt), og den 17de Juni bleve de ægteviede. Den hele Udgift siden Høsten 1855 har været 596 Spd. 14 ß, af hvilke, som før berettet, kun noget over 200 Spd. er blevet anvist til Udbetaling af Fondet. Og endnu er Familiens Fremtids-Stilling ikke sikkret. Under Opholdet i Tolgen har Manden havt nogen Syssel med sin gamle Bedrift som Kursmed eller Dyrlæge og tildels med Kjørsel med en Hest, som han har eiet. Han er maaske for gammel nu til at lære nogen anden Haandtering; men Præstenomtaler det Ønskelige i, at der ialfald kunde skaffes Familien et Hus, maaske med nogen Jordvei til, og han bygger sit Haab paa, at Konen, hvem han fremdeles omtaler som en agtværdig Kvinde, skal kunne bidrage til at lede sin Mand og holde Familien fra Fantestien. Hun ønskede endogsaa at gaa ind til Christiania for at forsøge, hvad det kunde nytte, om hun selv talede sin og Familiens Sag for Departementet, hvis Hjælp naturligvis vilde udkræves til den paatænkte Bosættelse.

29. (151). Tolgen. **Lena Kaisa.**

I Forsommeren 1858 kom til Tolgen en Pige ved NavnJohannne [[** sic]] Lovise Israelsdattter, [[** sic]] Søster af den under No. 28 omtalte Kvinde; hun sagde sig henved 30 Aar gammel og født af Forældrene Israel Olsen (død) og Anne Sophie Blomberg (ilive, men uvist hvor), omstreifende Folk, under hvis Omflakken hun var voxet op, mest i Sverige. I Følge med og under Anførsel af denne ældre Pige kom ogsaa ovennævnteLena Kaisa eller Cathrina: hun sagde sig 15—16 Aar gammel og født i Hanebo Sogn i Helsingland af en Moder, om hvem hun kun vidste, at hun hed Nikoline Svensdatter, sin Faders Navn kjendte hun derimod ikke, og selv havde hun stedse streifet om En senere erhvervet Daabsattest indeholder ogsaa dette, at hun er født (og døbt) 1812 [[** hun antas 15—16 år i 1858, = står det her egtl. 1842?]] i Hanebo, Gefleborgs Len, af omstreifende Kvinde Nikoline Svensdatter, Faderens Navn ikke anført..

Begge disse Piger fremkom for Sognepræst Holst med Ønske om at blive underviste og konfirmerede.

I September samme Aar androg ogsaa Præsten om Understøttelse for dem i dette Øiemed. Den ældre Kvinde forekom ham rigtignok af en tvivlsom Charakter; den yngre derimod, som Præsten indtil da, medens Bevillingsspørgsmaalet var uafgjort, havde taget til sig i sit eget Hus, havde han bedre Haab om. Men der vilde vel medgaa et Aar, og paa dette dyre Levested med liden Adgang for saadanne Folk til Arbeidsfortjenste [[** sic]] vilde der rimeligvis kræves 5 Spd. maanedlig for hver, for at faa dem indlogerede og holde dem med Klæder.

Amtmanden fraraadede en saa betydelig Bevilling for disse Personer, da da de maatte agtes for at høre Sverige til. — Stifts-Direktionen derimod forekom det haardt, ja uchristeligt, at bortvise to vankundige ukonfirmerede Mennesker i voxen Alder, som selv henvende sig til en Geistlig her i Riget for at erholde Religionsundervisning og derefter stedes til Konfirmation og Altergang, — alene af den Grund, at de ere fødte og under

deres omstreifende Liv mest have opholdt sig i Sverige. Afvistes de nu, vilde de sandsynligvis fortsætte sit Omstreiferliv; antog man sig dem, vilde man muligt faa dem underviste i deres Christendom og dannede til nyttige Medlemmer af Samfundet. De paapegede store Udgifter kunde forhaabentlig blive nedsatte, naar de om en Tid lærte at gjøre nogen Nytte for sig i Pleie-Hjemmet. — Departementets Svar var, at det ansøgte Bidrag var for høit til at kunne bevilges; men saafremt en Nedsættelse kunde finde Sted, antoges det, at Udgifterne kunde vorde udredede af det til Fantevæsnets Indskrænkning bestemte Beløb.

Af Sognepræstens Indberetning af Januar 1859 sees, at den ældre af de to Piger allerede er gaaet sin Vei, i Følge med en saakaldet Forlovet, men at den yngre, som fremdeles giver adskilligt Haab, er bortsat hos en agtet Familie (Skolelærer Esten Ingulfsen Os) for at holdes i Skole og blive oplært i nyttig Beskjæftigelse. Men da havde Præsten endnu ikke modtaget Departementets nys før afgivne Svar med dets betingede Tilsagn.

Af privat Brev fra Præsten Holst af 29de Juni 1859 seer jeg, at Betalingen for Pigen kun er bleven 2 ½ Spd. maanedlig. Foster-Familien er ret vel tilfreds med hende. Men med Hensyn paa Læsning gaar det tungt, skjønt hun har ganske godt for at fatte Indholdet. — Præsten meddeler fremdeles følgende Træk: Da hun endnu var foreløbig i Præstens eget Hus, og da hun havde hørt, at hendes ældre Kammerat var gaaet sin Vei, kunde hun ikke modstaa Fristelsen: hun fantegik ogsaa; men Præsten lod en Karl med Hest reise afsted efter hende og han indhentede hende nær Røros. Nu forelagde Præsten hende Valget: enten at vandre sin egen Vei eller blive i Ro. Hun valgte det Sidste, og fra den Tid har hun været rolig.

30. (65). Strand, siden Stavanger. **Andreas Halvorsen.**

Andreas, født og døbt 1828 i Hølle Sogn, Strands Præstegjæld, havde al sin Tid fulgt de hjemstavnsløst omflakkende Forældre Halvor Olsen og Karen Margrethe Jensdatter (F. F. 469 og 470, se om dem under Sagen No. 70), mest i Omegnen om Stavanger, sjeldnere saa langt som til Søndre Bergenhus Amt og Christiansand. Strands Præstegjeld var dog det Sted, hvortil Familien helst vendte tilbage; men den erhvervede ikke Hjemstavn der. I Høsten 1855 eller strax efter Kundgjørelsen om Bestemmelserne for Fantefondet henvendte han sig til Sognepræsten, Provst Jæger, i Strand med Bøn om Fattigvæsnets Mellemkomst, at han kunde nyde godt af samme Fond og blive underviist og konfirmeret og dermed komne [[** sic = komme?]] ud af Fantelivet. Han var nu 27 Aar, men aldeles blottet forboglig Kundskab og ligesaa uvant med almindeligt Arbeide; det eneste han forstod, var at gjøre Træsko. For 1 Spd. ugentlig og desuden særskilt Betaling for Klæder (billigere Vilkaar vare ikke at opnaa) blev han (December 1855) udsat hos BondenThore Ellefsen Stenskog. I Indberetning af 22de April 1856 siger Provsten blandt Andet: Den Nytte, hans Husbonde i de første Maaneder har havt af ham, er nok saa godt som ingen, medens han derimod har forsømt stt eget Arbeide for at undervise ham, og havde ikke christelig Kjærlighed drevet ham, havde han aldrig taget ham i sit Hus. — Med Læsningen gik det, som man kunde vente, længe overmaade tungt. Han har nu lært nogenlunde at stave, kan udenad Fadervor, Budene og de to første Troes-Artikler. Han befinder sig meget tilfreds i sin nuværende Stilling, saa at jeg, efter Yttringer af ham, tror at kunne slutte, at han ikke mere vil vende tilbage til sit forrige Omflakker-Liv, naar han endnu en Tid bliver ledet af en kjærlig Haand og ret vant til Arbeide.“ Og i November samme Aar kunde Præsten indberette, at Gutten allerede var konfirmeret. Han havde fremdeles viist rosværdig Opførsel og med Flid bragt det dertil, at han, trods smaa og uudviklede Evner, kunde sin Catechismus, Præsten, som derfor nærede godt Haab om ham for Fremtiden, havde ham nu i sit eget Hus og agtede at beholde ham uden Godtgjørelse, indtil der kunde skaffes ham en passende Tjeneste. Udgiften indtil Konfirmationen havde været 57 Spd. 92 ß, deraf for Klæder 11 Spd. 58 ß; ved Optagelsen var Gutten nemlig yderst usselt klædt.

Dette var som sagt i November 1856. I Begyndelsen af 1858 finde vi ham igjen i en hjælpeløs Stilling i Stavanger By. Her havde han nemlig et Aars Tid været i Smede-Lære; men Mesteren havde saa ladet ham gaa,

med det Skudsmaal, at han var tro og redelig, men af ringe Evner. Men Andreas, som fremdeles ønskede at blive Smed og lære sit Haandværk tilgavns, henvendte sig til Foged Schjøtz i Stavanger og fandt hos ham forekommende Bistand. Af Fogdens foreløbige Skrivelse i Mai og endelige Andragende i November 1858 hidsættes Følgende: Fogden fik Gutten antagen paa Prøve hos Smedemester Bernt Hansen ved Stavanger, som ikke alene paatog sig at underholde ham og lære ham op i Professionen, men som ogsaa viste Sands og Evne til ved Exempel og Venlighed at veilede ham til alt Godt. Betalingen skulde beregnes efter 40 Spd. for Aaret, dog skulde der særskilt sørges for Guttens Beklædning. Prøven faldt gunstigt ud. I den sidste af de nævnte Skrivelser omtaler Fogden, hvorledes Mesteren med stor Taalmodighed bærer over med Lærlingens tunge Nemme og ikke alenegjør sig Flid for at lære ham Haandværket til Gavns, men ogsaa bemøier sig med at lære ham at læse, „hvilket han paa det Nærmeste har glemt.“ Om Gutten selv siges, at han i de forløbne Prøve-Maaneder har viist sig tro, flittig og sædelig og røber en ualmindelig Lyst til Smedehaandværket. Selv siger han, at han bliver kjed af Jordarbeide og deslige paa en halv Dag; men i Smidien er han utrættelig og holder ud den hele Dag. — Efter disse Erfaringer og med Mesterens Samtykke samt Lærlingens Ønske foreslaar endelig Fogden, at der oprettes en formelig Kontrakt om en Læretid paa 4 Aar, regnet fra Nytaar 1859, mod en Betaling til Husbonden og Mesteren af 40 Spd. for det første Aar og 30, 25 og 20 Spd. for de følgende Aar. Dette Fogdens Forslag blev varmt anbefalet af Amtmanden, og Departementet, som af Fantefondet først udredede Fogdens Udlæg for 1858, ialt 34 Spd. 96 ß, gik ogsaa ind paa denne Plan, dog af Hensyn til de ikke ubetydelige Udgifter for det Første kun for de to Aar 1859 og 1860.

31. (66). Lyngdal. **Carl Johan Lindbom.**

Denne Carl Johan, af omvandrende Forældre Jørgen Fredrik Larsen Lindbom (F. F. No. 407) og Sara Jonsdatter, er født og døbt Aaret 1843 i Lyngdal, under Forældrenes Gjennemreise. 2 Aar gammel kom Gutten atter med Moderen til Lyngdal, og da, i 1845, bevægedes Snedker Ole Hansen Stenberg (paa en Plads under Præstegaarden Hansen var, saavidt vides, flyttet hid med den forrige SognepræstKjelland, og saa længe denne levede, bidrog han til Bestridelse af Udgifterne med Barnet, efter et lige fra Begyndelsen givet Løfte.) til at tage Barnet til sig for at opdrage det som sit eget. I Begyndelsen af 1856 androg han dog (sml. et lignende Tilfælde under Sagen No. 17) om noget Bidrag til Udgifternes Bestridelse, saasom han kun havde lidet Raad til saadan Opoffrelse, og dette bevilgedes (15 Spd. aarlig; som var det Beløb, der begjæredes).

Denne Understøttelse (der meddeltes gjennem Fattigkommissionen som Mellemmand) vedblev dog kun i 2 Aar; thi i Høsten 1857 blev Gutten konfirmeret og efter eget Ønske anbragt tilsøs hos en brav og dygtig Skibsfører. Pleiefaderen fulgte selv Gutten ud til Farsund og saa ham vel ombord paa Dampskibet, som skulde bringe ham til Stavanger, hvor Fartøiet hørte hjemme.

Af privat Brev fra Sognepræst Irgens (Januar 1859) seer jeg, at den brave Skibsfører, hos hvem Gutten den hele Tid har været, i Sommeren 1858 har skrevet til Lyngdal om ham, at han opfører sig skikkeligt.**32.** (67—68). Høiland. **Caroline Eugenia** og **Johanne Elisabeth Gustava Karlsdøttre Frimann.**

Deres Forældre, Carl Johannesen (Friman, F. F. No. 650, af svensk Herkomst), og Johanna Cecilia Knudsdatter, opholdt sig ved Folketællingen 1845 i Alstahaug i Nordlandene, senerehen ved Datteren Carolines Fødsel i Odalen (nær Kongsvinger), ved den anden Datter Johannes Fødsel i Hetland (ved Stavanger). Allerede heraf skjønnes, hvad der ogsaa ellers antages som vist, at de hørte til de hjemløst omflakkende Folk. Faderen skal efter Moderens Sigende være død, Nei, i 1858 optræder han i Klep, se Sagen No. 76, den der under No. 11 anførte Person. og i 1856 henvendte Moderen, da 30 Aar gammel, sig til Præst og Fattigkommission i Høiland med Bøn om, at hendes nævnte to Døttre maatte vorde optagne til christelig Opdragelse. Børnene vare da 6 og 3 ½ Aar gamle Ved samme Leilighed yttrede Moderen, at hun senerehen kunde ønske samme Bistand for hendes yngste, aarsgamle Barn, Carl Severin Olaus, født i Høiland (Faderen til dette Barn var BlikkenslagerGustav Anton Andreassen; Barnet sees senere optaget til Forsørgelse i Klep, Sagen No. 76, den der under No. 33 anførte Person) [[** sic, et punktum mgl.]] Endnu et Barn, som samme Moder har avlet med en tredie Omstreifer, er

optaget i Ly og omhandlet under No. 19.. Moderens Bøn blev imødekommet, og man var saa heldig at faa Børnene udsatte, i Juni 1856, hos to hæderlige, børnløse Familier, Caroline hos Gaardmand Thore Olsen Møgedal (20 Spd. aarlig) og Johanne hos en Skomager Aadne Ingemundsen Hana (24 Spd. aarlig).

Foranstaltningen blev billiget af Departementet, og hos de nævnte Pleieforældre have Børnene været siden. Af SognepræstIversens flere Indberetninger sees, at Børnene have været særdeles vel behandlede og artet sig meget godt. Efter Udløbet af det første Aar kan Præsten indberette, at det ældste Barn, som da var 7 Aar, og som ved Optagelsen ikke kunde Bogstaverne, allerede læste udmærket godt indenad. Og i Aarsberetning af Januar 1859 siges, at Børnenes Sind synes bøiet i Lydighed mod deres omhyggelige Pleieforældre, og at Forældre og Børn paa begge Steder have hinanden kjær; om Caroline tilføies, at hun har god Forstand, læser godt i Bog og har i Forhold til sin Alder temmelig god Christendomskundskab. Om SøsterenJohanna anføres, at hun, tilforn kun hjemmedøbt, blev kirkedøbt i Høiland i 1858.

33. (161). Høiland. **Marthe Helene Kolbjørnsdatter.**

I Slutningen af 1858 kom Fattigkommissionen i Høiland til at antage sig denne 14aarige Pige til christelig Undervisning

og Opdragelse. Hun er født i Molde af Forældrene Kolbjørn Vikingsen og Marthe Jonsdatter (maaske No. 526 og 527 i F. F.), der ere vel kjendte her i Bygden som Omstreifere. Pigen blev den 16de Oktober 1858 anbragt hos Snedker Lars Thoresen paa Strandstedet Sandnæs (for 82 ß ugentlig samt særskilt Godtgjørelse for Klæder), og det haabedes, at hun, skjønt hun kun læste slet indenad og syntes at have saare liden Christendoms-Kundskab, kunde blive forberedet til Konfirmation om Høsten 1859. Denne Foranstaltning blev billiget af Kirkedepartementet, som tilsagde Erstatning for Udgifterne.

34. (69—71 samt 92). Søndre Aurdal. **Kari Fredriksdatters** 4 uægte Børn **Johannes, Fredrik, Alexander Magnus** og **Vilhelm** (Faderen Fredrik).

Gulbrand Karlsen, Hesteskjærer, 33 Aar gammel, vandrede om med Kvinden Kari Fredriksdatter, 34 Aar gammel, samt hendes 5 Børn fra et tidligere Samlevnet udenfor Ægteskab (med en nu afdød Fredrik), nemlig de 4 nævnte Johanne, omtrent 15 Aar, Fredrik, 12 Aar, Alexander Magnus, 10 Aar, og Vilhelm, 7 Aar, samt endelig Laurits, 2 Aar.

Af en Udskrift af Fattigkommissionens Forhandlingsprotokol for 6te Marts 1856 sees det, at denne Familie henvendte sig til Fattig-Kommissionen i Søndre Aurdal med Bøn om dens Bistand til Bosættelse og Forsørgelse. Familien var hjemstavnsløs; de to voxne Personer vare konfirmerede, men ikke gifte, og selv de ældre af Børnene kunde ikke læse en Bogstav. Men disse Folk saa „ganske føielige og snille ud i deres Vandel.“ Fattigkommissionen tilstod dem derfor for det Første en Almisse af 3 Spd. og indgik med Andragende om Bidrag af Fantefondet til at faa de ældre Børn udsatte til skikkelige Folk og skaffe Forældrene, hvis Agt var at indgaa Ægteskab sammen, eget Hus og Hjem. Af en senere Skrivelse fra Sognepræst Østvold sees, at Fattigkommissionen havde tænkt sig et Beløb af 3—400 Spd. for at kjøbe en Eiendom til Forældrene, som da selv skulde forsørge de to mindste Børn. Dette sidste blev ikke bevilget af Fantefondet; det var en for stor Sum for et saa usikkert Forsøg; og desuden viste det sig, at inden Sagen var moden til Afgjørelse, vare Gulbrand og Kari, som imidlertid havde maattet fortsætte sine Vandringer, i Indre Sogn satte under Tiltale for Konkubinat. Men de fire ældste Børn vare dog blevne tilbage i Aurdal, idet fire Mænd her bavde foreløbig antaget sig hver et af dem, og for disse Børn blev Understøttelse lovet af Fantefondet.

I Sognepræstens Indberetninger omtales, at for nu atopnaa de billigste Vilkaar foranstaltede Fattigkommissionen en egen Bortakkorderingsforretning for disse Børns Forpleining, og Betalingen blev det første Aar fra 20 til 24 Spd., saadan Forretning gjentoges ogsaa i 1857 og 1858, og mulig som Følge heraf sees det, at nogle af Børnene flyttedes fra de tidligere Fosterforældre til andre. Ved sidste Bortakkordering blev imidlertid Betalingen en god Del mindre end først; saasom Børnene nu begyndte at gjøre Nytte i Husene.

I Indberetningen af Marts 1857 yttrer Sognepræsten i det Hele Tilfredshed med Børnenes Forhold samt især med de tre Drenges Fremgang paa Skolen; i April 1858 yttrer han, at for de to ældste Drenges Vedkommende nærede Fosterforældrene Frygt for, at de efter overstaaet Konfirmation maaske vilde vende tilbage til den forrige Levemaade, og en af Gutterne havde ogsaa tilstaaet for Præsten, at der var nogle Fantepiger, som sidste Vinter havde overtalt ham til at følge dem, men at han efter nærmere Betænkning havde modstaaet Tillokkelsen. — Af Indberetning i November 1858 fra Sognepræst Østvolds Eftermand i Kaldet, Heyerdahl, hidsættes Følgende: Johanne, nu 20 Aar, konfirmeret i Sommeren 1858, har af sin Husbonde faaet taaleligt godt Skudsmaal; Akkorden for hende er Udløben 11te November 1858, og hun agter at tage Tjeneste. Fredrik, 15 Aar, ligesaa konfirmeret samme Sommer, skal udvise et mindre godt Forhold og Hang til det forrige Omstreiferliv; Akkorden med Pleiefaderen lyder dog paa, at Gutten skulde være hos ham til Vaaren 1860. Alexander, nu 13 ½ Aar, viser meget gode Anlæg og i den senere Tid et bedre Forhold end tidligere.Vilhelm, omtrent 9 Aar, opfører sig taalelig vel. — Indtil 14de September 1858 er der anviist ialt for disse Børn 132 Spd. 98 ß.

Endnu hidsættes dette Træk: da disse Børn endelig vare blevne optagne i Aurdal, og Sognepræsten skulde søge Oplysninger om deres Daab, maatte han efter Moderens usikre Anvisninger skrive til Præster i Finmarken, Nordlandene,Throndhjems og Christiania Stifter — et Tegn paa, at Moderen nok havde vanket vidt.

Paa senere Forespørgsel om, hvordan det gik med de to ælste [[** sic = vel æld-]] Børn, har jeg fra Præsten Heyerdahl (Mai 1859) faaet følgende Underretning: „med Johanne og Fredrik har det desværre taget en sørgelig Vending. Istedetfor at Johanne, da hun havde forladt Pleieforældrene, skulde begive sig i Tjeneste, strøg hun strax afsted paa Fantestien og fandt snart sit gamle Følge. Flere Omstændigheder vise, at dette Skridt længe forud var paatænkt og aftalt med hendes Beslægtede. Saaledes havde hun — der er al Rimelighed for, at det er hende, der havde gjort det — en Tid forud bemægtiget sig Reiseklæder tilhørende hendesPleiemoder, og holdt dem i Beredskab, ligesom bendes Broder Fredrik samme Dag, som hun forlod sit forrige Hjem, rømte fra den Mand, til hvem han var bortsat, og mødte Søsteren paa et aftalt Sted, hvorfra de i Forening droge videre. Dette skede kort efter min Indberetning til Departementet af 4de November 1858, altsaa kort efter min Ankomst hertil. Nogen Feil er vistnok begaaet, navnlig forsaavidt man ikke havde sørget for at skaffe Johanne Tjeneste hos brave Folk, men overladt Omsorgen derfor til hende selv; men om Udfaldet isaafald var blevet anderledes, er vel saare tvivlsomt.“ Om de to yngre Brødre, som endnu ere i sine Pleiehjem, siges, at de begge have særdeles gode Anlæg, men ogsaa, at deres Charakters Vildhed og Ubændighed, om end tilbagetrængt, dog ingenlunde er udslettet. I sidste Vinter har Bygden været besøgt af mange Fanter; disse have altid vidst at sætte sig i Forbindelse med hine Børn, som de nok anse for høist ulykkelige i deres nuværende Stilling, og som nok selv endnu hænge ved Sine. Om alle disse Børn siger Præsten videre, at de synes at være ægte Rommani, med mørkebrun Hud, skjærende lidt i det Gulgrønne, sorte, ildfulde Øine, sort Haar, regelmæssige, noget rundladne Ansigter, heller liden end stor, men kraftig Bygning.

35. (72). Holden. **Christopher Pedersen,** ved Begyndelsen af 1856 omtrent 7 Aar gammel.

I Andragende 31te December 1855 om Understøttelse af Fantefondet for denne Christopher skriver Sognepræst Buch saa: „Hans Moder, en omstreifende Kvinde, navnlig Marthe Marie Olsdatter, døde i Holden, kort efter at hun som dødssyg var bleven transporteret did fra Mælum i Solums Præstegjeld og tilligemed Barnet uden videre i Stilhed sat af paa GaardenFen, medens Gaardeieren var fraværende. Bemeldte Christopher er født paa Meheien 5te Marts 1849 og blev strax efter Fødselen bragt i Hus paa Heien, hvor han den 9de s. M. blev hjemmedøbt.“ Det var, som det af en anden Skrivelse sees, i December 1849, at Moderen paa hin uhyggelige Maade kom til Holden, og Barnet var altsaa da kun ¾ Aar gammelHvad man efter den døende Moders usikkre og tildels usandfærdige Forklaringer og de derefter anstillede Efterspørgsler fik vide om hendes tidligere Forholde, var omtrent Følgende: Hun havde nok altid streifet om, i de sidste Aar med en Stedfader eller en Person, som hendes Moder levede i Konkubinat med, nemlig Ole Christophersen Landsværk (en Mand, som nok oprindelig var fra Kongsberg og længe havde boet med Kone og Børn i Drammen, men saa havde forladt Familien og slaaet sig i Følge med et omstreifende Fruentimmer). Faderen til hendes uægte Barn var en Peder Pedersen paa eller fra

Kongsberg. Barnet fødte hun paa aaben Mark nær ved Pladsen Nybod paa Meheien, under Gaarden Heibø i Hitterdal; her i Nybod fik hun dog strax efter Fødselen Hus for sig og Barnet, og Konen Tone Nybod hjemmedøbte Barnet, da det var svagt og saa ud til at skulle dø.. Da der— saaledes forklares der videre i hint Andragende — efter Moderens Død forgjæves blev søgt efter nogen Hjembygd, hvor hendes efterladte Barn kunde sendes hen, maatte Holdens Fattigvæsen beholde det, og til Udgangen af 1855 havde dets Opfostring kostet 147 Spd. 11 ß.

Men fra Begyndelsen af 1856 overtog Fantefondet Udgifterne, paa Betingelse af at Fattigkommissionen bestræbte sig for at skaffe Barnet en god Opdragelse, med omhyggeligt Hensyn til dets særegne Stilling i Verden. Og denne Opgave mente Fattigkommissionen bedst at ramme ved at sætte Barnet ind i Hans Mikkelsens Opdragelses-Anstalt ved Skien, hvor der allerede før var flere Børn af Vandrefolket. Det var i Foraaret 1857, at Gutten, da 8 Aar gammel, blev optagen her. „Det faldt, siges der et halvt Aar efter i en Skrivelse fra Sognepræst Buch, overmaade brydsomt at faa ham skilt fra hans Opfostringshjem i Holden; men efterat han er bleven optagen i Stiftelsen har den ham der beviste Omsorg ladet ham glemme Savnet.“ Ogsaa siden er det stadig indberettet, at Gutten pleies vel og arter sig brav. — Betalingen i Stiftelsen er 25 Spd. for Aaret; det sidste Aar i Holden, hvor Barnet var hos en paalidelig Gaardbruger-Familie, havde Udgiften været 18 Spd. 38 ß.

36. (73—84). Ullensaker. 1) Feier **Ole Amundsen** med Kone og 4 Børn. 2) **Rasmus Olsen** med Kone og 5 Børn.

I Ullensaker Præstegjeld paa Øvre Romerike har fra gammel Tid en stor Mængde Fanter havt Tilhold, og det tildels saavidt, at de have vundet Hjemstavns-Ret derDen trykte Fantefortegnelse for 1845 omfatter 766 Nummere; men af disse ere ikke mindre end 107 (No. 73—179) opgivne fra Ullensaker.. Fattigvæsnet har da ofte været nødsaget til at understøtte hjemmeværende Fanter i Trangs-Tilfælde eller, vel endnu mere, at betale Regningskrav fra fremmede Kommuner, som have gjort Udlæg til midlertidig Fattigunderstøttelse for dem paa deres Vandringer eller til Underholdning for Børnene, naar Forældrene sad fængslede. Det har derfor længe været betragtet som en Sag af Vigtighed for Ullensaker at faa dette Fantevæsen indskrænket, og dertil har Bygdens Fattigvæsen virket i flere Aar ved at antage sig Børn af Fantefamilier til Opfostring og Opdragelse, at de ikke ogsaa skulde blive Fanter, naar de bleve store. I Aaret 1856 vare saaledes ikke mindre end 15 Børn af Omstreifere tagne under Forsørgelse, de fleste paa almindelig Maade ved at lægges paa

Lægd. Men Lægdsyderne have gjerne fundet det meget ubehageligt og byrdefuldt at have saadanne Lægdebørn, og det formedelst det idelige Indryk i Huset af Mødrene og Slægtninger, og derfor har det oftere hændt, at naar et saadant Barn har været en Stund hos en Mand, har Fattigkommissionen maattet flytte det til en anden, paa det at Byrden kunde blive ligeligt fordelt paa Bygdens Skatteydere. Hertil kommer, at Mødrene ofte have dels lokket, dels uden videre taget Børnene med sig paa sine Streiftog og saa efter nogen Tid igjen sendt dem tilbage til Lægds-Hjemmet. Men formedelst hine hyppige Flytninger og denne tourvise Omstreifen har det da gaaet misligt med Opdragelsen, og Enden paa det Hele er altfor ofte blevet, at Børnene i voxen Alder ere faldne tilbage til Slægtens Fante-Liv. Da nu Kundgjørelsen kom om den til Fantevæsnets Indskrænkning bevilgede Sum, androg Fattigkommissionen om, at et Beløb af f. Ex. 50 Spd. aarlig maatte stilles til dens Raadighed for at skaffe i det mindste nogle af disse Lægdebørn af Fante-Æt, de mere haabefulde af dem, en omhyggeligere Opdragelse ved at yde noget Penge-Tilskud til saadanne Lægdsydere, som vilde love at beholde Børnene i længere Tid, og som kunde ansees skikkede til at holde Forældrenes slette Indflydelse ude og idethele til at røgte dette vanskelige Opdragelseshverv tilfredsstillende. — Departementet kunde dog ikke gaa ind paa at tilstaa en Kommune Bidrag saaledes i Almindelighed; det maatte se en begrundet Plan for den paatænkte Understøttelse for hver enkelt Person.

Men til samme Tid — det var i Foraaret 1856 — indgik Fattigkommissionen ogsaa med særskilt Andragende for to Familier, som syntes værdige til en videre gaaende Understøttelse end den, som de i øieblikkelige Trangstilfælde kunde vente af Bygdens almindelige Fattigvæsen: for dem begge androges der om offentlig Bistand til at skaffe dem Hus og dermed vinde dem for et stadigere Liv end det, de hidtil havde ført.

1. Ole Amundsen, i 1856 omtrent 35 Aar gammel. Han er født i Elverum og hørte oprindelig ikke til Fantefolket; men i et halvt Snes Aar har han havt Tilhold i Ullensaker som Skorstensfeier og derved vundet Hjemstavn der, og Anledningen hertil synes at have været, at han ved Samliv og senere ved Giftermaal med Anne Marie Olsdatter af det ullensakerske „Tobak-Ola-Følge" var bleven som et Lem af Omstreifer-Folket her (F. F. No. 146 og 147). Uden fast Bolig flyttede han nu idelig med sin Familie og faa Eiendele fra Sted til Sted, ofte flere Gange i en Uge, søgende Arbeide i sin Profession. Familien har 5 Børn; men Fattigvæsenet [[** OBS sic -væse!n-]] har antaget det ene til Forsørgelse. Da det var at befrygte, at de fire hos Forældreneværende Børn vilde blive forsømte under dette Flakkeliv, og da Forældrene havde godt Lov for Stræbsomhed og Skikkelighed, men naturligvis led ondt og altid stod Fare [[** sic, mgl "i"?]] for at komme videre og videre ud paa Omstreiferbanen, gjaldt det om at faa Familien fast bosat. I Vaaren 1856 kjøbte derfor Fattigkommissionen et Hus til dem. Huset kostede 20 Spd.; men det maatte flyttes, og dette vilde kræve yderligere Udgifter. Men disse Udlæg ventede Fattigkommissionen at faa erstattede af Fantefondet; i modsat Fald vilde den af Hensyn til Kommunens store Fattigbyrder maaske se sig nødt til atter at sælge Huset og lade Familien skjøtte sig selv som tilforn. Efter nogle Underhandlinger med Departementet endte Sagen dermed, at der af Fantefondet blev ydet et Tilskud af 15 Spd., og Familien blev boende i Huset. Fattigkommissionen har indtil videre sluppet for at flytte dette imod at gaa i Borgen for en vis Grundleie for Tomt og et tilliggende lidet Jordstykke. Lige til i den sidste Indberetning af Fattigkommissionens Ordfører (Januar 1859) gjentages det gode Vidnesbyrd om Familiens Forhold; men Manden er svagelig, Arbeidsfortjenesten derfor liden og den ydre Stilling ikke saa god.

2. Rasmus Olsen, af det ullensakerske „Lang-Ola-Følge" (Moderen Kirstine Marie Jonsdatter, (F. F. No. 139), født i Aaret 1825, i Tune Præstegjæld) og opvoxet under Forældrenes Omflakken, kom tidlig i Lag med sin nuværende KoneMathea Fredriksdatter af „Guri-Følget" (F. F. No. 96), fik med hende flere Børn, streifede om med dem, dannede saaledes et fuldstændigt Fantefølge og skulde ernære Familien med at gjøre Vævskeer o. s. v. Da dette havde varet en Stund, blev han i 1849 tilfældigvis arresteret i Christiania og sat først i nogle Maaneder paa Mangelsgaarden (Tvangsarbeidsanstalten) og derefter i Redningsanstalten Toftes Gave for der at lære at læse og forberedes til Konfirmation. Paa nogle Uger nær, hvor han for gammel venerisk Syge maatte indlægges paa Rigshospitalet, var han her et halvt Aars Tid, men det gik smaat med Læsningen, fordi, som han selv siden udtrykte sig ved et Forhør, Anstaltens Smaagutter idelig drev Gjæk og Spektakkel med ham. Han blev da kjed af det, rømte i Januar 1850, fandt sin Konkubine igjen og streifede atter om som før. Men i December samme Aar blev der efter Fogdens Foranstaltning holdt „Fantejagt" i Ullensaker, og under den blev Rasmus paagreben. Nu blev han for pasløs Omstreifen og Konkubinat samt for at have hengaaet uden Konfirmation over den bestemte Alder dømt til 1 ½ Aars Strafarbeide, det han udholdt dels i Christiania Tugthus, dels i Bodsfængslet. Heropførte han sig meget vel; hans svagelige Helbred og indskrænkede Evner (eller maaske Mangel paa fornøden Attest om hans Daab) gjorde, at han gik ud af Fængslet uden endnu at være konfirmeret; men han vendte flere Gange tilbage og tog Bolig i Bodsfængslets Nærhed for at fortsætte Konfirmations-Forberedelsen under Bodsfængsels-Præsten Dietrichson, saaledes blev han tilsidst, Aaret efter sin Løsladelse af Fængslet, i 1853, konfirmeret af den nævnte Præst samt kort derefter i Ullensaker ægteviet med sin mangeaarige Konkubine. Men sit Flakkeliv maatte de fortsætte; thi de manglede Hus og Hjem. Med sin svagelige Helbred maatte Manden ikke alene prøve at ernære sin Hob, men ogsaa sammen med Konen bære og trække de mindste Børn omkring med sig. I 1856 havde de 4 Børn (foruden nogle døde), øg Manden henvendte sig til Fattigkommissionens Ordfører, da residerende Kapellan Schjelderup, med Bøn om hans Medvirkning til, at han af det offentlige Fond kunde faa Bistand til ordentlig Bosættelse. Fattigkommissionen androg ogsaa for ham om 20 Spd. til at skaffe ham Hus samt om et aarligt Bidrag af 10 Spd. til Underholdning, saasom det var at forudse, at denne sygelige og, derhos med almindeligt Arbeide uvante Mand ikke kunde slaa sig igjennem med egen Arbeids-Fortjeneste.

En Tid saa det ud, som at denne Plan skulde gaa istaa; thi Departementet troede ikke at burde bevilge noget, med mindre Hjemstavnskommunen ogsaa vilde skyde til, og denne, som havde mere end nok at varetage paa andre Kanter, fandt sig ikke beføiet dertil, aldenstund Familien ikke just trængte til eller begjærede almindelig Fattighjelp. Men ud paa Høsten samme Aar tog det dog denne Vending med Familien: de fire Børn syge af

Mæslinger, Konen høist frugtsommelig og Manden, som før sagt, lidet arbeidsfør. Nu maatte Fattigkommissionen skaffe disse Folk Tag over Hovedet og det ved at kjøbe et Hus til dem (30 Spd.), et Hus, som dertil ikke alene maatte udbedres og forsynes med Kakkelovn og andet Bohave, men ogsaa næste Aar maatte flyttes fra den gamle Tomt, hvor Grundeieren ikke vilde tillade, at det blev staaende, hen til et Jordstykke, som i den Anledning maatte kjøbes (et Maal Jord for 12 Spd.). Ialt løb Udgifterne med Familiens Bosættelse, saavidt det kan sees, op til 74 Spd. Og hertil bevilgede Departementet 50 Spd. samt som Bidrag til Familiens Underholdning 10 Spd. aarlig fra Begyndelsen af 1857.

Dette Forhold bestaar endnu. I 1857 blev Familien forøget med et 5te Barn, og den lever i Fattigdom, men udviser fremdeles et godt Forhold, et Vidnesbyrd som gjentages i den sidste Aarsberetning af Januar 1859.

37. (85). Nore, senere Christiania. **En stum Betler.**

Angjældende blev i August 1850 i Nore Sogn, i Numedalen, anholdt som fremmed omvankende Betler i en meget mislig Forfatning. Han saa ud til at være 18—20 Aar gammel. Da han imidlertid under et optaget Forhør skjønnedes at være stum og fjantet, blev han som ude af Stand til at ernære sig selv overgivet til Forsørgelse af Nore Fattigvæsen, og da ikke nogen Hjemstavns-Kommune kunde opspørges, bleve Udgifterne paa Ansøgning extraordinært udredede af Statskassen.

I Indberetning fra Nore i Begyndelsen af 1855 meldes, at den Betaling, hvorfor han blev udsat, var bleven mindre og mindre, og det fordi han efterhaanden var bleven vænnet til Arbeide, saa han kunde gjøre nogen Nytte for sig. Denne Oplysning gav Haab om, at der kunde gjøres noget mere end hidtil for den Stummes Vel; ved denne Tid var ogsaa det Fond bevilget, hvis Øiemed var at bringe hjemløse og omstreifende Personer i en ordentlig Stilling. Derfor bevirkede Departementet Udgifterne med hans Forsørgelse fra 1ste Januar overførte paa samme Fond, og det foranledigede fremdeles, at han, i 1856, flyttedes til Christiania for at anbringes til Forpleining og Lære hos en Haandværker samt for at nyde Godt af Undervisningen i Balchens Døvstumme-Institut — alt efter Overlæg med Christiania Fattigkommission og Hr. Balchen.

De paatænkte Forføininger med ham i Christiania bleve ogsaa iværksatte. Men i April 1857 blev han indlagt paa Sygehus, og her afgik han ved Døden i Juli s. A. Om hans Forhold og Fremgang under Opholdet i Christiania sees Intet indberettet; men i de indsendte Regninger er der givet ham Navnet Peder.

Den hele Udgift for det til Fantevæsnets Indskrænkning bevilgede Fond blev 145 Spd. 21 ß.

38. (86). Flesberg, siden Christiania. **Halvor Halvorsen.**

I Begyndelsen af 1849 blev i Flesberg i Numedalen et Fantefølge arresteret, som bestod af følgende tre Personer:Anne Halvorsdatter, omtrent 55 Aar, Berthe Marie Martinsdatter, 16 Aar, og den nævnte Halvor, 2 Aar. Ved Forhør og paa anden Maade fremkom følgende Oplysninger om dem: Den ældre Kvinde var opfostret af Drammens Fattigvæsen, blev en Stund Tjenestepige og kom derefter paa Vandrestien; hun havde en uægte Søn, som voxte op under hendes Omflakken, nemlig Halvor (H. Drammen, F. F. No. 363), og da han blev voxen, forøgedes Følget, idet han tog til sig som Ledsagerske Pigen Anne Marie Jonsdatter. Fra en tidligereForbindelse havde denne med sig den nævnte Berthe Marie (Faderen en omvandrende Skorstensfeier Martin Eriksen), og med Halvor Drammen fik hun flere Børn, blandt hvilke den nævnte 2aarige Halvor. Det var for at faa Barnet Halvor vænnet fra Moderens Bryst, at Bedstemoderen Anne nu streifede om med ham, havende det ældre Pigebarn til Hjælp.

Bedstemoderen blev tiltalt og straffet for Betleri, og Fattigkommissionen i Svenne Sogn fik begge Børnene til Forsørgelse, beholdt dem ogsaa, efterat Bedstemoderen var løsladt og reist. De bleve udsatte, og navnlig kom Berthe Marie til en Gaardmands-Familie, som havde paataget sig hendes Opfostring og Undervisning i Christendom, og som — saa skriver den daværende Sognepræst Wille — med rosværdig Flid bragte det dertil, at hun i 1851 blev konfirmeret med ret god Christens-Kundskab. Derefter forblev hun i samme Hus som TjenestepigePaa Forespørgsel har jeg af Sognepræst Lassen faaet saadan Underretning om hendes senere

Forhold: Aaret efter Konfirmationen opsagde hun sin Tjeneste og foregav at ville tjene paa Kongsberg; men her var hun kun kort Tid, og det formodedes, at hun forsvandt paa Fantestien. Det bemærkes ogsaa, at selv under Opholdet hos Familien i Flesberg havde hun ikke opført sig saa, at der egentlig kunde næres synderligt Haab om hendes Bestandighed.. For Barnet Halvor maatte derimod den offentlige Forsørgelse fortsættes længere, og da ingen Hjemstavns-Kommune kunde findes, blev Svenne Sogns Udlæg erstattet af Statskassen.

Efterat Fantefondet i 1855 var blevet ordnet, overførtes Udgiften med den da 8 aarige Halvors's Opfostring paa dette, og i Begyndelsen af 1857 blev han efter Overlæg mellem Fattigkommissionen og Departementet sendt til Christiania, hvis Fattigkommission havde lovet at ville overtage Omsorgen for ham. Tanken var, at her skulde være bedre Anledning til at hjælpe Gutten ind paa en god Vei ved at sætte ham i Haandværkslære eller lignende, eftersom hans Anlæg og Tilbøielighed maatte tilsige. Men for det Første blev han indsat hos en Familie i Byen, til Opfostring og Skolegang (for 14 Spd. aarlig samt det Fornødne til Klæder), og ifølge Fattigforstanderens Oplysning ved Udgangen af Aaret havde han godt Vidnesbyrd af Pleieforældrene og Skolemesteren.

As Fattigforstander Anker har jeg senere erfaret, at Gutten i April 1859 blev udsat paa Landet; Pleieforældrene her i Christiania vilde ikke have ham længer. Det antages imidlertid, at Grunden til Opsigelsen ikke laa i nogen uordentlig Opførsel fra Guttens Side, og siden han kom paa Landet, er der ikke hørt andet end Godt om ham.

39. (121). Christiania. **Benjamin Jakobsen**Skal være samme Person som den Forsell, der under No. 46 er omtalt som Kjæreste til Caroline Christensdatter. Dennes Søn er ogsaa sammesteds nævnt Benjaminsen**.**

Benjamin, Søn af en gammel, vidtvankende "ægte Tater,"Jakob Eliassen, var, 24 Aar gammel, for Omstreifen og Konkubinat bleven inddømt paa nogle Maaneder i Christiania Tugthus. Her viste han sig ganske godslig, høflig og lydig; men derhos var der en saadan indgroet Dovenskab i ham, at alle Bestræbelser for at lære ham at læse vare forgjæves. Han var derfor, da han om Høsten 1856 blev løsladt, fremdeles ukonfirmeret, ligesom da han kom. Ved Omhu af Selskabet for løsladte Fanger blev han nu anbragt først paa Akers mekaniske Værksted, saa paa Gasværket; men paa begge Steder maatte han snart afskediges, og det fremdeles paa Grund af hans Dovenskab. Endelig, i Begyndelsen af 1857, besluttede Fattigvæsenet efter Tugthuspræst Lunds Anmodning at tage sig af ham saaledes, at han paa Prøve blev indsat paa Redningsanstalten Toftes Gave for der at undervises og forberedes til Konfirmationen; men efter 3—4 Ugers Forløb rømte han. Udgifterne ved dette Forsøg, henved 8 Spd., bleve dog udredede af Fantefondet.

40. (87—90). Nedre Stjørdalen. **Andreas Andersen** med Kone og 4 Børn.

Denne Mand er født 1807 af Forældre, som streifede om i det Throndhjemske. Faderen var Skebinder, men drev ogsaa paa at skyde Odder, i hvilken Hensigt han i længere eller kortere Mellemrum beboede Jagthytter paa afsidesliggende Steder ved Elvemundinger i flere Præstegjeld omkring Throndhjemsfjorden. I 1829 blev Andreas gift med sin nuværende Kone Elen Mikkelsdatter, Datter af et Par Fantefolk, som da boede i en Hytte i nedre Stjørdalen. Siden streifede Andreas hjemløst omkring med en voxende Børnehob, indtil han i 1848 iHelgeland blev tiltalt og straffet for Betleri. Saa tyede han, i 1849, til Stjørdalen, hvor han siden har holdt sig, uden at flakke om, og uden at udvise noget lastværdigt Forhold. Navnlig har Manden godt Lov for Redelighed og Stræbsomhed. Men han har havt det kummerligt. Først boede han i en Gamme nede mod Søen, i de sidste Aar i en Hytte oppe i Almindingen, temmelig langt til Fjelds, en Bolig, som der dog var Tale om at fordrive ham fra, saasom han havde nedsat sig her uden Nogens Tilladelse. Skjønt ikke hjemstavnsberettiget, har han nu og da af Fattigvæsnet faaet lidt Understøttelse i den haardeste Aarstid;

derhos har han (der har Skade i den ene Haand) drevet lidt Fiskeri; ellers har Betleri været Familiens Næring. Børnenes Stilling var tilsidst (1856) saadan: 1) Mikal, 24 Aar gammel, født i Stjørdalen, opgivet at tjene i Aasens Annex; 2)Jertine Marie, 21 Aar, født i Lødingen, opgivet at tjene paa Inderøen; 3) Susanna, 19 Aar, født i Rødø, opgivet at tjene i Øvre Stjørdalen; 4) Matthias Hagerup, 13—14 Aar født iLenvik, omvankende; 5) Marselia, 9 Aar, født i Ofoten, omvankende; 6) Elen Anna, 7 ½. Aar, født i Beitstaden, omvankende; 7) Anton Møller, 4 Aar gammel, født i nedre Stjørdalen, hos Forældrene. (Af Børnenes Fødesteder kan man omtrentlig slutte sig til til,

[[** sic 2x]] hvad Strøg af Landet Forældrene have streifet i — nordre Throndhjems og Nordlandenes Amter).

I Vaaren 1856 skrev Ordfører i Fattigkommissionen, Sognepræst Bernhoft, en Forestilling til Departementet om Foranstaltninger til Bedste for de yngre Børn og for Forældrene, og med Departementets Samtykke bleve samme Foranstaltninger udførte saaledes, at de omvankende Børn No. 4, 5 og 6 fra Begyndelsen af 1856 bleve udsatte til Opfostring for en Betaling af respective 10 og 10 og 8 Spd. aarlig, og for Forældrene, der fremdeles indtil Videre skulde beholde Barnet No. 7 hos sig, blev der for 18 Spd bekostet opført, paa Gaarden Rokken, [[** er det o el. ø?]] en Stuebygning, der i 1858 var færdig og blev taget i Brug.

Det ældste af Opfostringsbørnene, Mathias, blev allerede i Slutningen af første Aar konfirmeret, med Vidnesbyrd om god Kundskab og godt Forhold, og dermed ophørte Understøttelsen for hans Vedkommende, da der var Haab om at han skulde faa fast Tjeneste. De to andre Opfostringsbørn ere (ifølge Aarsberetning af Januar 1859) fremdeles i samme Stilling og opførte sig vel baade paa Skolen og hjemme.

Paa Forespørgsel om den konfirmerede Gut, Mathias, fik jeg af Sognepræsten det Svar (Mai 1859), at han har været og er i Tjeneste og opfører sig godt. Ved samme Leilighed oplyses, at den ældste Søn, Mikal, nok til enkelte Tider har været i Tjeneste, men viist sig ustadig og nok mest vandrer om paa Betlestien. Om Faderen Andreas siger Præsten, at han er tilbageholden, ordknap, flittig og arbeidsom og gjør i det Hele ikke det Indtryk at være af ægte Taterblod. Dette synes derimød at være Tilfælde med Konen, hnn har mørke, ildfulde Øine, er i utrolig Grad veltalende, meget indsmigrende, let rørt, arbeider intet, men er stedse paa Vandring omkring i Bygden. Hendes Forældre kom for mange Aar siden til Bygden, efter eget Opgivende fra Finmarken, og af de mange Børn, de her have efterladt sig, have de fleste ført et omvankende Liv, medens dog to af dem have været arbeidsomme og opført sig vel.**41.** (91). Høland. **Alexander Hansen Bodin** med Kone **Anne Marie Engebretsdatter** og 3 Børn.

Engebret Hansen Hakebro var omstreifende Vævskebinder og Kjedelflikker af det vidtløftige Hakebro-Følge; men alligevel blev han gift med en Husmandsdatter og Tjenestepige i Høland, og fra nu af, indskrænkende sine Vandringer til de nærmeste Nabobygder, tog han Bolig i samme Bygd og fik sig endogsaa opsat en Stue her, som han kaldte Paradis. I samme Stue blev hans ovennævnte Datter Anne Marie født. Denne Pige voxede op paa Lægd i Høland og var siden i fast Tjeneste her. Men en Dag fik Hakebro-Familien Besøg af et svensk Fantefølge, nemlig ovennævnte Alexander Bodin med Moder og Søster; Alexander og Anne Marie bleve snart Kjærestefolk, og hun fantegik fra sin Tjeneste og strøg afsted med ham til Sverige for det Første.

Efter 5 Aars Fravær kom de tilbage til Høland, havende et Barn med. De havde faret vide om og sagtens mødt Modgang hist og her; saaledes havde de i Molde været tiltalte og dømte for Mangler ved deres Passe. De viste ogsaa Sind til at holde sig i Stadighed nu og bleve ægteviede. Først søgte de Tilhold hos hendes Moder, der nu boede som Inderst paa en fremmed Plads og levede som Enke, idet hendes Mand for lang Tid siden havde forladt hende for at stryge om paa Fantevis. Siden holdt Alexander Bodin til hist og her, hvor han kunde faa leiet Logis, og ernærede sig med sin Profession som Kurvebinder. Dette varede ved i 4 Aar, saa han vandt Hjemstavn i Høland.

Nu kom, om Høsten 1855, Kundgjørelsen om Fantefondet. Manden og Konen vare da 36 og 30 Aar gamle, og de havde 3 Børn. Som gifte havde de levet skikkeligt, og ved sit stadige Ophold i Præstegjeldet havde de viist sit alvorlige Ønske om ikke at streife mere. Men Manden havde forgjæves søgt at faa fæstet sig et Pladsbrug eller eget Hus med nogen Jordvei til, (Fattigdommen og tildeels hans uheldige Herkomst var ham imod), og saalænge Familien levede saaledes paa det Løse, uden fast Bopæl, kunde det befrygtes, at den atter kom til at glide ud paa Fantestien. Derfor androg Fattigkommissionen om en aarlig Understøttelse af 10 Spd.; dermed mente den at faa leiet et passende Hjem for Familien.

Dette ordnedes omsider saaledes, at Departementet lovede 5 Spd. aarlig indtil videre, mod at Høland eller Hjemstavns-Kommunen overtog at udrede, hvad der for Resten maatte til for at se Familien i en betryggende Stilling. Allerede i Høsten 1856 skaffede F. K. Familien Husly, og i Høsten 1857 kanSognepræst Faye melde, at

„Fattigkommissionen har ladet indkjøbe en liden Plads til ham, som han med Familie bebor alene.“ „Da han — heder det videre — saagodtsom var blottet for Alt ved sin Ankomst til Pladsen, har man hjulpet ham til at erholde en Ko, og man haaber, hvis han vedbliver, som han har begyndt, at han maaskee om ikke saa lang Tid skal kunne hjælpe sig selv.“

I Aarsberetningerne for 1857 og 1858 siges, at baade han og hun have viist Flid og Stræbsomhed baade med Pladsbruget og med Kurvbindingen. Konen var før ikke fri for at fare om paa Bygden for at betle; men det er blevet bedre hermed. Det er ogsaa et glædeligt Tegn, at trods den almindelige Fordom mod Fanterne have Naboerne viist velvillig Hjælpsomhed mod Familien, efterat den er flyttet til sit nye Hjem. Manden viser sig ogsaa taknemmelig for den ham ydede Bistand og bestræber sig for at vise sig værdig til samme; som Bevis derpaa anfører Sognepræsten dette Træk: et skolepligtigt Barn i Familien, en Gut paa 9 Aar, har saa flittig besøgt Skolen i den Rodestue, der tilhører hans Distrikt, at han fra Nytaar til 11te Juni 1858 ikke har forsømt Skolen mere end 2 af de 33 Dage, hvori Skole er holdt, og det uagtet han har over ½ Mil til Skolestedet, over en uveibar Aas.

Det er jo usædvanligt, at en Fattigkommission lader indkjøbe Hus og Jord til en forhenværende Fantefamilie, og jeg udbad mig af Præsten Faye nærmere Underretning derom, den jeg da ogsaa har faaet (Juni 1859):

Da Departementets Kundgjørelser om Fantefondet bleve oplæste i et Møde i Fattigkommissionen, gjorde en Almuesmand, som var Kommissionens Medlem, opmærksom paa denne Familie, og alle gik da ind paa at hjælpe ham ind i en bedre Stilling. Først søgte man at faa leiet en passende Bolig, men dette lykkedes ikke, og det formedelst Fordom mod Familien, da dog flere Huse stode øde og F. K. lovede at betale Leien. Da var det at F. K., som ikke vilde standse paa Halvveien, kjøbte en Plads (ved Skullerud-Søen) for 75 Spd. foruden Udgifterne ved Skjøde og Skyldsætning, og denne Plads overlodes Familien til Brug for en aarlig Afgift af 5 Spd. „Det var imidlertid ikke nok med at sætte Manden paa et Brug, uden at han havde noget at bruge med; en Ko maatte han i det mindste have; men da man ikke altfor meget vilde sy ham Puder under Armene, hvorimod man troede det rettest, han med Selvanstrængelse hjalp sig saavidt muligt, fandt man ikke at burde skjænke ham denne Ko, men man skaffede ham dertil et Laan i Hølands Sparebank, for hvilket man garanterede.“ — „Han har nu boet i denne Stue i 2 ½ Aar, og det var mig en Fornøielse, da jeg for en Maaneds Tid siden var iSognebud paa de Kanter, at see hvor pent han har stelt det i sit lille, men hyggelige Hjem. Selv er han meget taknemmelig for, hvad der er gjort for ham, og hans Kone, som ikke var fri for, endog efterat de vare komne til Pladsen, at streife om og betle, har aldeles ophørt dermed, efterat det var hende betydet, at hvis hun fortsatte dermed, vilde Pladsen blive dem frataget. Børneflokken voxer imidlertid til; men Alexander er ved godt Mod og sørger godt for sine Børn.“ — „Jeg maa, saaledes slutter Præsten, fremhæve Fattigkommissionens noble Forhold i denne Sag. Forslaget dertil kom, som sagt, fra en Almuesmand i Kommissionen, der yttrede sig ikke en Stemme derimod, og det er glædeligt at se, hvorledes Fattigkommissionens Medlemmer, der nu ere andre end de, som vare med i Begyndelsen, fremdeles ere omhyggelige for Alexander Bodin og Familie.“

42. (96—97). Alten-Talvik. **Peter Eliassen Bugten.** [[** sic punktum, vel feil]] med Kone **Anne Sophie Hansdatter,** den voxne Søn Lars og 6 yngre Børn.

„At den hele Familie bærer Præg af de saakaldte Taterfolk, er vist, da de alle have ret sort Haar, sortbrune Øine og sortgul Hudfarve. Af Haandtering er Manden Hesteskjærer, Kobberflikker, Grydeflikker og Skebinder, og tildels har han drevet lidt paa Søen“ — saaledes heder det i en Skrivelse Februar 1856, hvori et af Fattigkommissionens Medlemmer udførlig fremstiller Familiens Omstændigheder, og af samme Skrivelse samt af Sognepræsten, Provst Wetlesens Andragende hidsættes endvidere følgende Uddrag: Manden, kjendt under Navnet Svart-Peter, i 1856 52 Aar gammel, født af omstreifende Forældre,Faderen er maaske en Elias Eliassen, hvem jeg i mange Pas-Protokoller har seet nævne som en omstreifende Hesteskjærer i over 80 Aars Alder. Efter Pas-Signalementet var denne Gamle ogsaa sorthaaret og sortøiet. har selv streifet om sin meste Tid og det ikke alene hele Norge over, inde i Landet og langs Kysten, fra Varanger-Bunden tilLister, men ogsaa i Sverige; ja, han siger selv, at han et Par Gange er kommet over Skaane lige til Danmark. Nu har han dog holdt sig i Rolighed i

Alten-Talvik saa længe, at han har vundet Hjemstavn her. Aarsagen til denne Stilstand skal mest have været den, at det faldt saa besværligt at reise, medens han havde saa mange smaa Børn; af de 7 Børn var nemlig det mindste i 1856 kun 5 Maaneder. Manden er konfirmeret paa Tugthuset, levede i Konkubinat endnu ved Ankomsten til Alten, blev tiltalt og straffet derfor og lod sig saa ægtevie til sin mangeaarige Ledsagerske Anne Sophie (nu 48 Aar, af omstreifende Forældre Hans Petter og Lorentze Fredriksdatter, sml. F. F. No. 680, 681 og 686).

I 1856 var Familiens Tilstand saadan, at den f. Ex. boede i en Stue, som af Barmhjertighed var dem overladt, og „som neppe er 8 Fod i Firkant.“ Familien har dog boet paa flere forskjellige Steder i Præstegjældet; et af disse Steder har vel været ved en Bugt af Søen og heddetBugten, saa Familien deraf kan have faaet sit for Omstreifere usædvanlige Navn. Den ældste Søn Lars, 23 Aar gammel og med ret gode Evner, var. endnu ukonfirmeret ja efter Præstens Beretning saa uvidende, at han ikke kunde stave og ikke havde lært Udenad mere af Katechismen end Fadervor og det første Bud; men han foer tilsøs og skulde hjælpe med til Familiens Ernæring, og derfor vilde han ikke høre tale om at gaa i Skole. De øvrige Børn voxte op ligedan, uden Skolegang og Undervisning. Forblev Familien boende her paa denne Vis, saa det ud til, at der kunde blive flere Fantefamilier af den ene; men det kunde ogsaa tænkes, at Familien vilde begynde paa sit Reiseliv igjen, naar de mindste Børn vare blevne lidt større.

Efter flere Forhandlinger blev Fattigkommissionen omsider saaledes enig med Familien selv og med Departementet: Familien skulde forblive i Ro og holde Børnene til Skole, og den 23aarige Lars skulde lade sig undervise i Børnelærdommen; af Fantefondet skulde der udredes 50 Spd. aarlig i 3 til 4 Aar for at skaffe Familien fast Bolig (om mulig med nogen Jordvei, til en Ko eller saa), fremdeles 40 Spd. aarlig i 2 Aar for at forsørge Lars, indtil han var bleven tilstrækkelig underviist, og derhos yde Forældrene nogen Erstatning for den Hjælp, de ellers havde ventet af den samme Søn; endelig skulde Fattigvæsnet i Alten-Talvik bekoste de to næstældste Børn (15 og 13 Aar) udsatte til Opfostring og Opdragelse samt yderligere tilskyde, hvad der maatte vise sig fornødent for at redde Familien ud af Fantelivet — en Forpligtelse, hvorved dette allerede før meget betyngede Fattig-Distrikt antoges at ville faa en Udgift af 30—40 Spd. aarlig indtil videre.

Alt dette blev endelig vedtaget i Vinteren 1856—57. I Sommeren 1858 blev Lars konfirmeret og tog derefter Tjeneste for Kost og Løn. For Peter Eliassen selv blev der indkjøbt Jordvei med Huse paa Elvebakken. I Indberetningen ved Udgangen af 1858 siger Sognepræsten, at Familien lever sømmeligt og roligt, og at Børnene saa vidt muligt holdes i Skole. Vel kunde Manden endnu ikke ernære sig og Familie med eget Arbeide; men man haabede, at Familien med Tiden skulde arbeide sig op til en uafhængigere Stilling.**43.** (98). Tønsæt. **Karen Halvorsdatter** med 2 Børn (Tvillinger).

Karen er Datter af omvandrende Pige Ingeborg Torgersdatter, Faderen, Halvor Pedersen Gammelgaarden fra Storelvdalen, som ikke var af Omstreiferfolket, blev siden gift og bosat Mand i Maalselvdalen i Tromsø Stift. Fra spædeste Varndom [[** ser ut til å være sic, = Ba-]] fulgte Karen med Moderen; dog vare de ikke længe alene, saasom Moderen gav sig i Lag med en omstreifende Feier fra Vang paa Hedemarken ved Navn Jens Madsen og fik Børn med ham. I 1849 sad Moderen arresteret paa Tønsæt, tiltalt og straffet for dette sit ulovlige Samlevnet (senere om hende under No. 44). Efter denne Tid lader det til, atKaren, som nu var bleven stor, for en Del vandrede om paa egen Haand indtil Høsten 1853, fra hvilken Tid hun i et Par Aar (ikke længe nok til at erhverve Hjemstavns-Ret i Præstegjeldet) tjente paa flere Steder i Rendalen, Nabobygd til Tønsæt. Men her avlede hun Tvillingbørn med en fattig Arbeidskarl Andreas Andersen, og saavidt det kan skjønnes, kom hun nu igjen paa Vandringen. Ved Slutningen af 1856 kom hun endelig med sine nu aarsgamle Børn samt i Følge med sin fremdeles omvankende Moder til Tønsæt og henvendte sig til Sognepræsten, Provst Müller, med Bøn om hans Hjælp til at komme i en bedre Tilstand; thi hun var, skjønt 23 Aar gammel, ikke konfirmeret og kunde ikke læse heller.

Efter Provstens Forestilling til Departementet blev ogsaa Sagen ordnet saa, at Karen med Børnene blev indlogeret i et godt Hus (hos en af Præstens Medhjælpere). Dette tog sin Begyndelse i Mai 1857, Betalingen skulde være 4 Spd. maanedlig, og hertil skulde først og fremst almindeligt Opfostringsbidrag afkræves Børnenes

Fader, men Resten skulde udredes af Fantefondet. — Kravet paa Opfostringsbidraget faldt dog siden bort paa Forslag af Provsten, som havde talt med Barnefaderen og fundet, at han var en ordentlig og flink, men fattig Arbeidskarl, som aldrig havde streifet om, og som var fast bestemt paa at ægte Pigen, saasnart hun var bleven konfirmeret: [[** vel sic : = ;?]] skulde nu det Offentlige paa Pigens Vegne med Tvang inddrive Opfostringsbidraget, saa kunde det føre til, at han slog Giftermaalet af Tanke, og da vilde Moderens og Børnenes Stilling blive vanskeligere.

Pigen røbede gode Evner, viste Lærvillighed og opførte sig i det Hele vel. Og i Skrivelse af 23 Octbr. i førnævnte Aar 1857 anfører Provsten: „Jeg har efter Tid og Evner forberedt hende til Konfirmation, og om hun end ikke kan læse i Bog, tror jeg dog, at hun besidder saa mange og klareChristendoms-Kundskaber, som mange ikke besidde, der til Nødtørft kunne læse, og derfor tog jeg ikke i Betænkning at konfirmere hende den 18de d. M. og lade hende den 19de søge Herrens Nadver. Den 21de var den Andreas Andersen, som hun har avlet sine Tvillingbørn med, hos mig og forlangte Lysning til Ægteskab og Bryllup til den 13de November.“ Af samme Skrivelse sees det ogsaa, at Karlen efter Evne og godvillig havde skaffet Klæder til Børnene og Moderen. Uagtet den tilsagte Understøttelse egentlig skulde være endt nu med Pigens Konfirmation, lod Provsten hende dog tilligemed Børnene forblive i det tingede Logis indtil Bryllupsdagen, for at de ikke skulde flytte sammen, før de vare gifte Folk. Med Hensyn til Familiens fremtidige Skjæbne anfører Provsten, at han har seet Brev fra Brudens ovenfor omtalte Fader i Maalselvdalen, hvori denne tilbyder sin uægte Datters tilkommende Mand, hin Andreas, at overlade ham sin lille Gaard paa billige Vilkaar, saasom han selv var gammel Enkemand og uden voxne Børn; og efter dette Tilbud vilde de unge Folk ogsaa reise til Maalselvdalen næste Vaar, saafremt det var muligt for dem at faa samle sig Reise-Penge nok. — Den hele Udgift for Fantefondet. 25 Spd.

44. (125). Tønsæt. Skorstensfeier Jens Madsens ogIngeborg Torgersdatters Børn **Marie** og **Oline.**

Dette Forældre-Par er allerede omtalt under No. 43, i Anledning af Ingeborgs Datter af en tidligere Forbindelse,Karen. Ved den Tid da denne Karen ved Provst Müllers Omhu blev konfirmeret, kom ogsaa hint nu ægteviede Par og bad Provsten om at antage sig de nævnte Pigebørn Marie ogOline (hin 14, denne 10 ½ Aar gammel), at de maatte faa en christelig Opdragelse. Provsten frembar denne Bøn for Departementet, og Amtmanden anbefalede Andragendet ved navnlig at tilraade, at der i dette Tilfælde ikke skulde tages noget Hensyn til, at Faderen rigtignok havde Hjemstavns-Ret (i Vang paa Hedemarken), han havde nemlig i mange Aar flakket omkring, borte fra Hjembygden.

Det var at forudse, at det vilde blive et tungt Arbeide at have disse Børn til Pleie og Opdragelse, især den ældste, som led af Slag-Tilfælde. Men det lykkedes dog at faa dem anbragte hos to brave Familier. Det var i Vaaren 1858.

Ved Udgangen af s. A. indberetter Provsten Følgende:Maries Helbred noget bedre; stadigt Skolebesøg og nogen Fremgang; men de ved Fanter i Almindelighed vedhængende Laster eller Unoder ville fremdeles bestandig bryde ud ved den mindste Anledning, saa der maa vaages over hendes Opførsel med stor Omhu; dogspores vistnok nogen Forbedring. Men, det er desværre uvist, om Pleiforældrene [[** sic = Pleie-]] ville beholde hende et Aar til, da Møien er stor. Hendes Kundskaber vilde maaske ligesom Alderen tillade, at hun blev konfirmeret til Sommeren 1859; men Provsten anser det for raadeligst, at der udsættes dermed, hvis der ikke forinden viser sig nogen ret Hjertes-Forandring. Søsteren Oline lader til at være af en naturlig bedre Sindsbeskaffenhed, og man synes tydelig at spore hos hende nogen Fremgang i det Gode. Baade i aandelig og legemlig Henseende have begge det saa godt som muligt hos deres Pleieforældre, Gaardbruger Erik Oldertrøen og Medhjælper Simen Kalbækken; Betalingen er 20 Spd. Aaret for hver.

45. (99—101). Haaland. **Ole Peter** og **Ambrosius Ambrosiussønner,** samt Halvbroderen **Halvor Olsen.**

Paa Begjæring af Faderen samt i Henhold til de nylig kundgjorte Bestemmelser om Fantefondet antog Haalands Fattigkommission sig disse Børn ved at udsætte dem hos paalidelige Familier, i November 1855. Men først i Marts 1857 kunde Fattigkommissionen faa Departementets bestemte Tilsagn om Udgifternes Godtgjørelse; der

var nemlig Formodning om, at Faderen maaske havde erhvervet Hjemstavn i eller ved Grimstad, og dette Spørgsmaal maatte først afgjøres. Undersøgelsen blev saa meget vanskeligere, som Forældrene imidlertid fortsatte sine Vandringer og ikke vare at finde. Ud paa Sommeren 1856 kom dog Faderen uventet tilbage til Haaland, og paa Sognepræsten, Provst Bøckmanns, Opfordring gik han til Egersund og fremstillede sig der for Sorenskriveren for under Forhør at afgive de fornødne Forklaringer. Af de derved og paa andre Maader erhvervede mange Oplysninger kan følgende Uddrag gjøres:

Ambrosius Olsen, i 1855 39 Aar gammel er født iHjertdal, hvor Forældrene, som maaske ikke oprindelig vare af Fante-Æt, engang skulle have havt et Pladsbrug; men de forarmedes og kom paa Vandring og Sønnen med dem. Da denne var bleven ældre, foer han paa egen Haand og holdt sig en Tid som Arbeidskarl i og ved Grimstad, uden dog at vinde Hjemstavns-Ret. Mest streifede han dog om som Blikkenslager, i Strøget mellem Christiansand og Stavanger. Det er ogsaa et Fante-Mærke ved ham, at han er konfirmeret paa Tugthuset (Christiansand). Siden 1848 har han vandret i Følge med Anne Oline Halvorsdatter.

Denne Kvinde er den unaturlige Moder, som, efter hvad der er berettet under No. 17, havde forladt et spædt Barn, som hun havde i tidligere Forbindelse med en Ole Jansen, saa etPar barmhjærtige Bondefolk i Gjesdal fandt sig bevægede til at antage sig det. Efter den Tid, altsaa som voxent Menneske, i 1846, blev hun døbt i Christiansands Tugthus. Nu i 1855 var hun 35 Aar gammel Anne Oline er Søster til den Andreas Halvorsen, som er omtalt under No. 36; om Forældrene se No. 76..

Ambrosius og Anne Oline sloge sig, som sagt, sammen og levede som Ægtefolk, men uden Ægteskab. 3 Gange bleve de straffede herfor. Endelig i 1854 bleve de ægteviede og det ved Provst Bøckmann i Haaland. Frugten af denne Forbindelse var de to ovennævnte Børn Ole Peter og Ambrosius; det tredie ovennævnte Barn var Moderens fra hendes tidligere Forbindelse, og det fulgte Moderen.

Bekjendtskabet med Haaland skriver sig fra et her begaaet Tyveri, som førte til Arrest og Tugthusstraf for Forældrene i 1852, 1853 og 1854. I den Tid havde Fattigvæsnet i Haaland maattet antage sig de tre Børn til midlertidig Forsørgelse (mod extraordinær Erstatning af Statskassen). Løsslupne af Tugthuset kom Forældrene tilbage; da var det nok at de bleve ægteviede, og derefter fortsatte de sine Streiferier, medtagende Børnene.

Men i Slutningen af 1855, efter Kundgjørelsen om Fantefondet, kom de atter hid og fik, som anført, Børnene antagne til varig Forsørgelse. Selv holdt de fremdeles paa med Vandringen, endnu medhavende et yngre Barn Ole Andreas, født efter Ægtevielsen.

De nu for anden Gang i Haaland optagne Børn vare naturligvis kjendte her før, og de kom endogsaa til at være hos deres forrige Pleieforældre, tre Gaardbruger-Familier.

Halvor Olsen, Halvbroderen, var 15 Aar nu. Han artede sig slet, og trods al Omhu med ham fra Pleieforældrenes Side rømte han efter et halvt Aar Forløb Siden optræder han i Homedal, se Sagen No. 64, *b*..

De to andre Gutter ere derimod fremdeles i Haaland. Af Sognepræstens sidste Aarsberetning, ved Udgangen af 1858, hidsættes:

Ole Peter, som ved Optagelsen i 1855 var 7 Aar, er lydig og sine Pleieforældre inderlig hengiven, men han er derhos et paa Sjel og Legeme yderst skrøbeligt Barn, med svag Helbred og overmaade ringe Evner, saa der kun er lidet Haab om, at Forsørgelsen her vil lede til noget glædeligt Resultat. „Men Resultatet blive nu, som det vil, saa er det vist, at netop disse sørgelige Omstændigheder indtrængende tale for, at det stakkels

Barn fremdeles maa forblive under Forsørgelse af de Mennesker (Elling Vareberget), som hidtil med Kjærlighed og Samvittighedsfuldhed have antaget sig det, og som fremdeles indtil videre mod den fastsatte Betaling, I6 Spd. aarlig, ere villige til at beholde det.“

Ambrosius, ved Optagelsen 5 Aar gammel, er en kvik og livlig Dreng, der gjør god Fremgang i Skolen og tegner sig godt under den gode Pleie, han nyder i sit Fosterhjem (hosJon Møglebustad, for 14 Spd. aarlig).

46. (103 og 133). 1) **Christian Fredriksen** med 2) Konkubine **Lovise Glad** („Loa“), 3) deres femaarige

Datterdatter **Anne Marie Nilsdatter** (Moderen, som ogsaa hed Anne Marie, streifede om paa en anden Kant), 4) de Gamles yngre Datter **Caroline** og 5), hendes ikke endnu aarsgamle Barn **Alexander Magnus Benjaminsen** (sml. F. F. No. 694—697Christian Fredriksen selv har jeg omtalt i min Beretning om Fantefolket, Side 85. Han sad i 1847 paa Tugthuset i Christiania for Konkubinat og for at forberedes til Konfirmation eller — som det siden viste sig — til Daab. Ved samme Tid vare Børnene Anne Marie og Caroline, dengang vel omtrent 15 og 8 Aar gamle, indtagne paa Rednings-Anstalten; de vare her, da den af GrossererTofte skjænkede Bygning for Anstalten blev højtidelig indviet, og ved den Leilighed vare disse Børn med deres sorte Haar og mørke Hud Gjenstand for Forsamlingens undrende og deltagende Opmærksomhed. Men den ældste af Pigerne rømte, uden endnu at være konfirmeret; den yngste, Caroline, vakte godt Haab, blev konfirmeret og kom derefter i Tjeneste i Christiania; men saa rømte hun ogsaa. Upaatvivlelig vare begge paavirkede af Moderen. Denne Kvinde blev ogsaa i sin Tid døbt som voxent Menneske, under Ophold i Trondhjems Tugthus. Jeg har forsøgt at give hendes Signalement i nys anførte Skrift Side 155. Og som Børnene skuffede Opdragelses-Anstaltens Haab, saaledes har jeg heller ikke sporet, at Mandens Undervisning og Daab frugtede noget; strax efter Løsladelsen fortsatte han sit tidligere Vandreliv med sin Kvinde, i det Konkubinat, som dog baade han og hun nys havde været straffede for. Og de ere fremdeles ikke ægteviede. Der er neppe nogen Fantefamilie i Landet, som har streifet saa rastløs omkring som denne og gjort sig saaledes bemærket i de fleste Egne. Navnlig mener jeg, at i „Loas“ Forslagenhed ere alle Taternes Mysterier gjemte. Det sees ogsaa, at Familien var vel kjendt, men ilde anseet i Elverum, saa Folket her nødig vilde vide af dens Bosættelse i Bygden. Det kan jeg ogsaa forstaa, at der skal stor Taalmodighed og Overbærenhed til for at stelle med disse Folk og vinde dem for et ordentligt og stadigt Liv. En vanskeligere Prøve paa dette eiendommelige Redningsarbeide gives neppe. Men derfor dobbelt glædeligt, om det dog maatte lykkes! Det skulde bestyrke os i Haabet om, at med Guds Hjælp det hele nuværende Fantefolk skal vorde indsamlet.).Dette mærkelige Fantefølge, eller mere bestemt: denne ægte Tater-Familie kom i Juni 1856 til Elverum og blev af FogdenPaus anviist at søge Fattigkommissionens Medvirkning for at erholde Hjælp af Fantefondet til Bosættelse. Allerede i sin første Indberetning, i Begyndelsen af August, yttrer Fattigkommissionens Ordfører, Sognepræsten, at naar han skulde slutte fra det Arbeide, som denne Families Forsørgelse nu i en Maaneds Tid havde krævet, saa maatte han grue for Fremtiden. Tingen var, at Ingen vilde overlade Hus til Leie for Familien, saasom Alle havde en vis Frygt for at bo ikke alene under Tag med disse Folk, men og i deres Nærhed. Fattigkommissionen havde givet Familien en Seddel, hvormed den selv gik omkring for at søge sig Husly, men forgjæves. Kun Fogden lovede at overlade et Jordstykke til Tomt; men der vilde baade Penge og Tid til at faa det bebygget.

Departementets Svar paa Indberetningen herom var et foreløbigt Tilsagn om det Fornødne til Familiens Bosættelse, navnlig hvis Hus kunde erholdes leiet paa rimelige Vilkaar, saa man slap at bygge.

Imidlertid fortsatte Familien hint husvilde Vandreliv indenElverums Grændser indtil langt ud paa Høsten. Det endte med, at Fattigkommissionen i Møde 11te November erklærede, at den ikke kunde skaffe den Husvære, saasom Almuen havde viist sig aldeles uvillig til at give disse Folk Tilhold noget Sted, samt at der af denne Grund tkke var Andet for end „at lade dem fare og overlade dem at forsørge sig selv.“ Det blev ogsaa besluttet at meddele Familien en skriftlig Erklæring herom, at det kunde sees, „at det ikke var med deres gode Villie, at de nu igjen tog ud paa Vandrestien.“ Men med denne Erklæring gik de to Gamle til Amtmanden, til hvem Fogden havde medgivet dem en anbefalende Skrivelse, og Amtmanden gav Politiet Ordre til, at hvis ikke Fattigkommissionen atter vilde tage sig af Familien, saa skulde Politiet (Fogden Paus) skaffe den Husly og fornøden Underholdning, men mod Erstatning af Elverums Fattigvæsen og med Forbehold af Ansvar for Fattigkommissionen, hvis Pligt det ifølge Fattigloven (§ 16) maatte ansees at være at tage sig af saadanne aabenbart trængende Folk som disse og yde dem al fornøden Forpleining, ganske som Bygdens egne Fattige, og uanseet at de ikke vare hjemstavnsberettigede.

Da Fattigkommissionen fremdeles erklærede sig ude af Stand til at skaffe Husvære (20de November), saa besørgede Fogden leiet varmt Hus for Familien, færdigt til at tilflyttes strax, for en Betaling regnet efter 10 Spd. aarlig (27de November).

Her blev da Familien boende. Fattigkommissionen tilstodden foreløbig et vist Beløb af Madvarer og Penge (maanedlig 3 Vog Mel, 1 B℔ Sild og 3 Spd. — tilsammen beregnet til omtrent 90 Spd. for Aaret, foruden hin Husleie) — en Understøttelse, som Fattigkommissionen selv ansaa for saa liden, at det vilde komme an paa, om Familien ogsaa kunde erhverve noget selv. — Departementet fandt sig ogsaa efter Omstændighederne beføiet til at give sit Samtykke til, at disse Foranstaltninger paa Fantefondets Regning fortsattes forsøgsvis i et Aar eller til Udløbet af 1857, men fandt ogsaa, at Vedkommende udtrykkelig burde gjøres opmærksomme paa, at det vilde bero paa deres Forhold og egen Stræbsomhed, om videre Understøttelse kunde blive at tilstaa navnlig Følgets voxne Medlemmer; dette vilde da i sin Tid blive at afgjøre efter Oplysninger og Forslag fra Fattigkommissionen.

Efter Udløbet af det første Halvaar befandtes det, at det ikke gik godt paa den Maade, hvorpaa Familien var indlogeret i samme Værelse som Husets egentlige Beboere. For nu at ordne Sagen bedre kjøbte Foged Paus for egen Regning et Hus med et indegjærdet Jordstykke omkring og Adgang til Raskeved i Skoven, (det Hele kostede 42 Spd. 69 ß; deri iberegnet Udgifter for Skjøde og Skyldsætning samt Kakkelovn m. m.), og denne Eiendom tilbød han Fattigkommissionen eller Departementet enten til Leie for 6 Spd. aarlig eller til Kjøb for hint Beløb, og man valgte at leie den. Her har Familien boet siden.

I Foraaret 1857 begav Datteren Caroline sig — trods nys forudgaaen Advarsel af Sognepræsten — sig ud paa Fantestien igjen, medtagende sit lille Barn og i Følge med dettes Fader, en Svenske ved Navn Forsell, der netop var kommen ud af en Straffe-Anstalt Denne Forsell skal være samme Person som den Benjamin Jakobsen, som omhandles under No. 36..

Efter Carolines Bortreise skeede en forholdsmæssig Afkortning i det maanedlige Bidrag for de Gjenværende.

I Høsten 1857 yttrede Sognepræsten i en Indberetning om de to Gamles Forhold, at det efter Omstændighederne i det Hele maatte kaldes taaleligt: Rigtignok havde Manden nogle Gange viist sig drukken, navnlig i yderlig Grad i Markedsugen (Grundset Marked); ved denne Leilighed havde han ogsaa rapset, noget, han senere blev straffet med Vand og Brød for; rigtignok saaes ogsaa hans Fruentimmer noget beskjænkede paa Markedet; fremdeles havde Forholdet mellem de Gamle og Datteren samt alle disses Forhold mod de Folk, som de i Førstningen logerede hos, just ikke været det bedste. „Men ellers har jeg ikke erfaret noget Uskikkeligt om dem, ligesom der jo heller ikke af saadanne Folk kan ventes Meget.

Vedkommende Tilsynsmand har nylig indberettet, at de to Gamle i senere Tid have opført sig nogenlunde godt, saa at deres Naboer Intet have at klage over dem, — at Manden har arbeidet flittigt dels med at indrette sig i den sidste Bolig, dels med at forfærdige Kamme, Kniveskafter og Adskilligt af Messing samt Vidie-Kurve, med hvilket Sidste Lovise ogsaa er ham behjælpelig ligesom hun især gaar omkring for at afhænde det Tilvirkede, samt at de have lagt sig til Indbo for 10 *å* 12 Spd. — — Jeg kan forsikkre, at navnlig Christian Fredrik inderlig ønsker at forblive i Ro paa det nærværende Sted.“ Efter denne Fremstilling henstilledes det til Departementet at afgjøre, hvorvidt Familien (de to Gamle og Datter-Datteren Anne Marie) ogsaa skulde nyde Understøttelse for det kommende Aar, hvilket af Departementet blev vedtaget. Ved samme Leilighed overlod Departementet ogsaa til Fattigkommissionen efter dennes eget Raad at søge Barnet Anne Marie anbragt hos en Foster-Familie eller i Rednings-Anstalten, ligesom der blev lovet Godtgjørelse for en Skolemester som Præsten maatte antage til at gjennemgaa Katechismen med de Gamle; disse havde nemlig begjært at stedes til Guds Bord, og hertil havde Præsten fundet dem aldeles uberedte navnlig ogsaa formedelst deres Uvidenhed i den christelige Børnelærdom.

Men formedelst Omstændigheder, som siden indtraf, saa det i lang Tid ud til, at den Plan, der saaledes var lagt for de Gamle, skulde blive afbrudt.

I Vaaren 1858 kom nemlig Datteren Caroline tilbage til Forældrene. Hun havde været borte ikke fuldt et Aar, og foruden sit ældre Barn havde hun nu med sig et, som var kun 6 Uger gammelt, og som var Frugten af hendes lastefulde Forbindelse med den Person, hun var strøget afsted med. Denne Person (Forsell) var dog ikke med; det hed, at han var bleven arresteret paa Gjennemreise i Christiania; han skulde desuden i den senere Tid have været saa slem mod Caroline, at hun ikke længere vilde følge ham Det Eneste, man i Elverum havde hørt om Carolines

Færd og Skjæbner under hendes Fraværelse, var, at hun i Løbet af Vinteren var under Tiltale for Konkubinat i Thelemarken; herfra blev nemlig i den Anledning skrevet til Præsten efter Oplysninger om hende.. — Strax efter hendes Hjemkomst gik Faderen, Christian Fredriksen, med hende til Fattigkommissionens Ordfører og begjærede fornyet Understøttelse for hende. Denne blev nægtet paa Grund af, at hun havde handlet lige imod Præstens Advarsel, da han kort før hendes Undvigelse havde sagt hende, at hun ved atter at begive sig paa Vandring ikke maattevente mere at nyde Godt af den offentlige Understøttelse. Nu henvendte de sig til Fogden, og ved hans Mellemkomst fandt Fattigkommissionen sig nødsaget til at yde det Fornødne til Afhjælpelsen af den aabenbare Trang, ialfald midlertidig og mod Erstatning af Statskassen. Og i Skrivelse af 7de Mai overgav Fattigkommissionen det til Departementets Afgjørelse, hvorvidt denne Understøttelse skulde vare ved. „Hendes Forhold — hedder det i denne ved Fattigkommissionens Ordfører udfærdigede Skrivelse — er saa meget mere lastværdigt, som hun paa Rednings-Anstalten har nydt en Opdragelse og Undervisning, der berettiger til større Fordringer baade med Hensyn til Erkjendelsen af det Rette og til hendes Vandel og Virksomhed. Hun har saaledes lært Skræddersøm og kan heller ikke være fremmed for huslige Sysler, da hun som konfirmeret har tjent nogen Tid hos en god Familie i Christiania. Til Markarbeide er hun ligesaa uvant som uvillig. Men ligesom jeg ikke tror, at hun nogensinde, uagtet min Opfordring, har tilbudet sig til nogetsomhelst Arbeide for Andre, saaledes er det Fattigkommissionens Formening, at Folk heller ikke vilde betro hende noget Arbeide. Sidstnævnte Vanskelighed kan alene efterhaanden ventes hævet, naar hun nemlig i Bygden blev bekjendt fra en fordelagtigere Side end hidtil. Men skal dette ske, da maa der gribes til strængere Forholdsregler end hidtil baade med hende og den øvrige Familie, saa at navnlig Ingen ustraffet skal kunne gjøre, hvad Caroline ifjor foretog sig, om hun ellers for denne Gang skal blive fri for videre Tiltale.“

For at forklare, hvad Fattigkommissionens Mening var med dens Tale og Forslag om strængere Forholdsregler, er det nødvendigt at gaa noget tilbage i Tiden.

Samtidig med at Familien ved Politiets Medvirkning blev bosat i Elverum, i Slutningen af 1856, blev den sat under Politiets specielle Opsigt, og det ved Fogdens Paalæg til Lensmanden om at have nøie Indseende ved dens Forhold, navnlig om den gjorde sig skyldig i Betleri eller anden Lovovertrædelse. Noget senere, i Januar 1857, gav Fogden Christian Fredriksen og hans Ledsagerske en skriftlig Tilladelse til at reise om i Nabobygderne for at sælge sine Knivskafter, Kurve o. s. v. Men i April samme Aar skrev Fattigkommissionen til Fogden om, at denne Reise-Tilladelse burde indskrænkes til at gjælde Manden alene og helst kun inden Elverums Grændser, at det udtrykkelig burde udtales i Tilladelsen, at Fruentimmerne ligesaalidt inden- som udenbygds maatte enten følge ham eller i særskilt Følge vandre omkring, saasom de skulde være hjemme og sysle med Fruentimmer-Arbeide, fremdeles at Manden paa sine Vandringer ikke havde Lov til — hvad han pleiede — at føre Gevær og Hundmed sig. Endelig mente Kommissionen, at den saaledes indskrænkede Reise-Tilladelse med de i samme anførte Paalæg (herunder ogsaa udtrykkeligt Forbud mod alt Betleri) burde af Fogden besørges bekjendtgjort ved Læsning fra Kirkebakkerne og ved Opslag paa passende Steder i de Præstegjelde, som Reise-Tilladelsen maatte blive udstrakt til.

Da Sognepræsten som Fattigkommissionens Ordfører i Høsten 1857 afgav den ovenfor meddelte ret gunstige Beretning om Christian Fredriksens Forhold, stod han i den Formening, at Politiet havde iagttaget disse Fattigkommissionens Forlangender. Men senere var det bragt i Erfaring, at Christian fremdeles af og til reiste om baade uden- og indenbygds og med sin hele Familie samt medhavende Hund og Gevær, og det saaledes, at de oftere i Ugevis vare borte fra Hjemmet. Det lod altsaa til, at Politiet dog ikke havde gaaet ind paa Fattigkommissionens Forlangende.

Men nu i 1858, da Carolines Hjemkomst fremkaldte fornyede Overveielser om den hele Families Stilling, forlangte Fattigkommissionen Fogdens Erklæring om, hvorvidt han havde efterkommet hin Forestilling om Indskrænkning i Familiens Reise-Tilladelse. Svaret var, at Politiet i den Anledning havde foretaget, hvad det ansaa for lovligt og passende. Samtidig hermed oplyste Fogden for Fattigkommissionens at han baade efter Lensmandens Erklæring og efter egen personlig Erfaring (Fogden havde besøgt Familien i deres Hus og forhørt sig om deres Opførsel hos de Omkringboende) ikke havde Grund til at tro andet, end at de opførte sig skikkeligt

— paa nær den før omtalte Forseelse ved Grundset Marked.

Nu var det, at Fattigkommissionen fremstillede den tilbagekomne Carolines Sag for Departementet og i Forbindelse hermed udtalte som sin Forventning, at dersom Departementet fremdeles vilde have hende forsørget ved Elverums Fattigkommission, saa maatte det bevirke Paalæg for Politiet om at bistaa Fattigkommissionen, navnlig saaledes som denne havde tænkt sig det med Hensyn til Indskrænkning i Reise-Tilladelsen.

Paa Foranledning af Amtmanden afgav Fogden i denne Anledning udførlig Forklaring. Den offentlige Understøttelse for Familien, heder det her, var utilstrækkelig; Manden maatte arbeide og reise om for at faa solgt de Ting, han forfærdigede. Fogdens skriftlige Reise-Tilladelse gjaldt ikke alene Manden, men ogsaa Kvinden, saasom de afvexlende kunde være nødsagede til at tage ud. Selv om de til sine Tider fulgtes ad, fandt Fogden deri intet Galt, naar de ikke foretog sig noget Lovstridigt. Da Fogden havde modtaget Fattigkommissionens Forestilling om

Indskrænkning i Familiens Frihed, havde han gjentaget sit Paalæg til Lensmanden om specielt Opsyn med dens Forhold og anmodet ham om at afgive terminvis Indberetning. Mundtlig tilholdt Fogden Christian Fredriksen at skille sig ved Hunden som overflødig og upassende for en Mand i hans Stilling; ligesaa foreholdt Fogden ham det Unødvendige i at tage Gevær med sig paa sine Vandringer; endelig gjorde Fogden ham bekjendt med, at Fattigkommissionen ønskede, at hans Kvinde og Datter og de smaa Børn skulde være hjemme. At gjøre noget Videre ved dette, efter Fattigkommissionens Forlangende, fandt Fogden upassende og for en Del stridende mod den Frihed, som Loven hjemler Enhver, naar man intet Ondt foretager. „Politiet, saaledes fortsætter Fogden, vilde paadrage sig Daddel, naar det udenfor Lovens Grændser søgte at indskrænke Folks Frihed, og med Hensyn til disse Mennesker i Særdeleshed vilde man handle uklogt og arbeide mod Hensigten, om man ved altfor strænge Forholdsregler drev dem tilbage paa Fantestien. Selv om de imellem vandre ud af det Præstegjeld, hvor de nu have fast Bopæl, er dette Noget, som man ikke vel kan eller bør forbyde dem. Gjøre de noget Galt, vil det altid blive spurgt og anmeldt; thi disse Folk, som ikke yndes, og som sees paa med skjæve Øine af Alle, staa under hele Almuens specielle Opsyn; man tror dem onde og vil heller ikke opdage andet end Ondt hos dem. Agtelse og Tillid er ikke nogen let Sag for dem at erhverve, og deres Sammensmeltning med den øvrige Almue vil ikke lettelig eller snart kunne paaregnes. Deres gamle Vandre- eller Fanteliv har vel medført Vanskeligheder og Besværligheder for dem; men deres Civilisation eller Optagelse i det velordnede borgerlige Samfund er heller ikke forbunden med synderlig Opmuntring eller Glæde. De trænge derfor høilig til at tages i Forsvar og holdes under Armene.“ Om den tilbagevendte Caroline yttrer Fogden. „Hun er et moralsk fordærvet Menneske. Hendes Optagelse paany i denne Kreds er derfor saare ubehagelig baade for Præst og Almue. Ogsaa for mig var hendes Tilbagekomst mindre end behagelig. Men hun og hendes 2 smaa Børn ere Mennesker, som man ikke kan lade sulte ihjel.“ — Sluttelig anbefaler Fogden Christian Fredriksen og trængende Familie til fremdeles at erholde Understøttelse af Statskassen. „Kan det, tilføier han, ske under et bedre Politi-Opsyn end her, ønsker Ingen dette heller end jeg, og jeg vover endog at andrage paa, at Saadant foranstaltes, samt at ialfald Caroline Christensdatter anbringes i en Rednings-Anstalt, og at hendes to Børn saavelsom det 3die Barnebarn, som har været hos de Gamle, saasnart Omstændighederne tillade des vorde anbragte i Børne-Asyler eller paa anden Maade forat sikkre dem mod Fordærvelse; thi hos deres Slægtninger hersteds bør de paa ingen Maade opdrages.“

Amtmandens Formening til alt dette gik ud paa, først angaaende Caroline Christensdatter, at efter Sagens hele Stilling kunde det Offentlige ikke vel Unddrage sig for paa ny at overtage hendes og hendes Børns Forsørgelse (de sidste helst paa anden Maade end hidtil), dernæst angaaende det af Fattigkommissionen begjærede Paalæg til Politiet, at den af Fogden befulgte Fremgangsmaade maatte billiges. Denne Amtmandens Erklæring blev ogsaa tiltraadt af Stifts-Direktionen, som desuden tilbød sig at foranstalte det Fornødne til Børnenes Anbringelse i Christiania Rednings-Anstalt, om Departementet maatte ønske det.

Departementets Afgjørelse (18de August) blev denne. 1) efter Omstændighederne tilstaaes indtil videre det af Fattigkommissionen foreløbig bevilgede Bidrag til Caroline Christiansdatter; 2) Fattigkommissionen gjøres opmærksom paa Nødvendigheden af, at Carolines ældste Barn samt Pigen Anne Marie søges bortsatte og

unddragne de Ældres Paavirkning, saasnart Saadant paa betryggende Maade maatte kunne ske, og 3) Departementet formener, at der efter det Oplyste er Føie til med Fattigkommissionen at føre Anke over den udstrakte Reisetilladelse, der fra Politiets Side er indrømmet Christian Fredriksen med Følge, og at saadan Indskrænkning heri bør søges udvirket, at det ialfald kun tillades Manden alene samt uden Gevær og Hund at foretage de Udvandringer, som fornødiges til Forhandling af hans Arbeider.

Men medens denne Sag var under Behandling hos de nævnte Autoriteter, reistes en ny Sag, der imidlertid først indkom til Departementet, efter at den foregaaende var afgjort. — Elverums Fattigkommission holdt Møde 7de Juli 1858, og den ene af Fattigvæsnets Tilsynsmænd efter den anden meddelte her bestemte Oplysninger om, hvorledes Lovise og hendes DatterCaroline nu i den allersidste Tid havde betlet, og det tildeels hos selve Tilsynsmændene (som var nye i Ombudet og derfor ikke kjendte af dem); naar de ikke fik alt, hvad de begjærede, havde det derhos ikke manglet paa Grovheder og Trudsler om at hævne sig (og det, som det formodedes, ved at paaføre Kreaturerne Ondt); Christian Fredriksen selv havde vel ikke under disse Betlerier været med inde i Husene, men holdt sig i Nærheden og det med Gevær og Hund; oftere havde Følget med Gevær og Hund været paa Toure i andre Bygder, f. Ex. fra 16de til 29de April ude i Soløer o. s. v. Efter dette besluttede Fattigkommissionen enstemmig to Ting: først at anmelde disseKjendsgjerninger for Politiet, som da kunde foranstalte det Fornødne med Hensyn til Angjældendes Forseelse, dernæst at indgaa til Kirkedepartementet med Forestilling om, at den tilstaaede Understøttelse skulde ophøre for hele Familien ved Aarets Udgang, saasom den eneste Forsørgelse, der syntes at passe for disse Folk, var at indsætte dem i en Tvangsarbeids-Anstalt.

Amtmanden, som forresten lod Familiens heromhandlede Forhold undersøge og paatale paa sædvanlig Maade, yttrede dog den Formening, at man ikke formedelst dette Tilbagefald til Omstreiferes sædvanlige Levemaade strax burde opgive Forsøget med at binde den til Samfundet paa den Maade, der var begyndt, hvis ikke nogen virksommere kunde findes, men at man burde oppebie Følgerne af den Advarsel, som vilde blive given ved Straffen og ved en skjærpet Opsigt, hvorved det kunde blive de Angjældende indlysende, at man ved Siden af Omhuen for at virke til deres Vel var beredt paa ikke at taale deslige Brud paa Samfundsordenen, som nu havde fundet Sted. Forresten antyder Amtmanden, at for Datteren Caroline vilde maaske Indsættelse paa Tvangsarbeidshus være hensigtsmæssigere end den nuværende Forsørgelsesmaade, hvorimod saadan Forføining syntes mindre passende før de gamle og tildels skrøbelige Forældre. — Denne Amtmandens Betænkning blev ogsaa i det Væsentlige tiltraadt af Stifts-Direktionen.

Departementet lod ved Skrivelse af 8de November 1858 Elverums Fattigkommission gjøre bekjendt med de nævnte Autoriteters Betænkning, og dermed faldt dette bort.

Af Skrivelser fra Fattigkommissionens Ordfører af 16de Decbr. 1858 og 27de Jannar 1859 hidsættes endnu følgende Oplysninger om Familiens Forholde:

Carolines yngste Barn døde i Sommeren 1858. Om Høsten udstod hun 20 og Moderen Lovise Glad 10 Dages Fængsel paa Vand og Brød før det nys omtalte Betleri m. V. Da der ved den Anledning blev Spørgsmaal om at faa de to Børn (Carolines ældste Barn og den hos de Gamle opfostrede Datterdatter Anne Marie) bortsatte midlertidig i Nabolaget, viste det sig, at Ingen vilde modtage dette sidste Barn, fordi hun allerede var bekjendt for at være altfor meget „befængt med Taterudyder.“ Dette gav endelig Anledning til, at samme Barn Anne Marie siden (i Januar 1859) blev anbragt i Redningsanstalten Toftes Gave. Ogsaa Carolines gjenlevende Barn,Alexandex Magnus, blev (i Decbr. 1858) udsat, og det hos en brav og barnløs Gaardbruger-Familie, to Mil borte fra Moderens Tilholdssted (25 Spd. aarlig). Da nu Caroline ikke længer havde sine Børn hos sig, var der først Tale om at faahende ind i en Tvangs-Arbeids-Anstalt, at hu derved kunde bevæges til Stræbsomhed for siden ikke alene at forsørge sig selv, men og at erstatte noget af Udgiften for hendes Barn. Senerehen blev det dog befundet bedst, at hun, saalænge hun opførte sig skikkelig, forblev hos Forældrene; thi disse, som i det sidste Aar af og til havde været syge, baade tiltrængte og ønskede Datterens Hjælp, og denne erklærede sig ogsaa villig til at yde samme. For det kommende Aar foreslog ellers Fattigkommissionen lige saa stor maanedlig Understøttelse for Familien nu, som dengang da Børnene vare hjemme. Den forholdsvis rigeligere Understøttelse

behøvedes paa Grund af de Gamles tiltagende Affældighed samt Indskrænkningen i deres Vandre-Frihed. — Disse Forføininger bleve ogsaa billigede af Departementet.

Indtil Udgangen af 1858 har Udgiften for Familiens Forsørgelse i Elverum været ialt 160 Spd. 37 ß.

I Sommeren 1857 var jeg i Elverum og søgte Familien i dens Bolig. Caroline var paa Flugten da; men jeg hørte hende meget omtale af Folk i Nabolaget, som lod til at kjende hende nøie: hun skildredes overmaade ufordelagtig; ondskabsfuld, sladderagtig, doven, uforligelig med Forældrene, unaturlig ligegyldig, ja ond imod sin egen Unge, som hun forsømte, dængte, kastede fra sig. De Gamle var jeg heller ikke saa heldig at træffe; de vare paa Vandring med samt Hunden og Geværet, og jeg likte ikke at høre, at de havde taget Veien opad mod en afsides liggende Skovstrækning, sandsynligvis for at gjæste Sætrene. Jeg fik altsaa ikke besøge mine fordums Kjendinger i det Hjem, som efter saa mange Vanskeligheder var indrettet for dem. Men jeg saa Huset — det var det, som Foged Paus havde kjøbt til deres Brug, — og jeg maatte forundre mig over deres Tilstelninger med samme for de Dage, de skulde være hjemmefra: Ikke alene at Døren var vel tillaaset, men Vinduerne vare udtagne, og for Vindues-Aabningerne var der spigret Bord, saa ikke engang et nysgjerrigt Blik kunde trænge ind i Stuen. Og ikke nok hermed: ved et eget Stel havde de Gamle lagt an paa at opdage, om en fremmed Fod under deres Fraværelse havde nærmet sig Huset: hist og her vare nemlig Smaastene og Flise og Kviste henlagte eller opstillede paa en egen Maade; det var mest rimeligt, at den Fremmede slet ikke vilde lægge Mærke til dette Stel, og at derfor hans Fod vilde forstyrre det, naar han nærmede sig til Husets Dør eller Vinduer; men da jeg tilfeldigvis blev opmærksom derpaa, var det mig tydeligt, at de Gamle havde indrettet det saa med Flid for, som sagt, at kunne opdage, om der havde været Besøg ved Huset under deres Fraværelse. Det var som en indiansk List, og jeg blev uhyggelig stemt ved denne troldomsagtige Hemmelighedsfuldhed. — De Gamles Forhold til Naboerne var saadant, at man ikke egentlig havde nogen Fornærmelse at klage over; men detsyntes jeg at mærke af forskjellige Yttringer, at der stod en vis Skræk af Huset som et Hjem for alt Mørkt og Ugudeligt, og jeg maatte virkelig beklage de Almuefamilier i Grænden (mest Husmænd og Smaafolk), som havde faaet disse Fremmede mellem sig.

Jeg gjør til mine nogle Ord af Foged Paus i hans ovenfor citerede Forklaring: „Jeg indrømmer villig, at Elverum og hver anden Bygd i Grunden er ilde tjent med en saadan Tilvæxt; men et Sted maa disse Mennesker dog være, ligesom det efter min Anskuelse ialfald dog er bedre saavel for Staten som de Angjældende, at de opholde sig og understøttes paa et bestemt Sted fremfor at lade dem som hidtil vandre om i hele Landet og i deres Afkom opelske en hel Stok dagdrivende og moralsk fordærvede Mennesker.“ Jeg tilføier, at skal det ske, hvad jo altid maa haabes, at saadanne Menneskers Hjerter omsider skulle aabne sig for noget Høiere, at deres Sjele skulle lade sig fange af Guds og Menneskers Kjærlighed, saa er det snarest at vente, naar de ere fast bosatte.

47. (104). Helleland. **Anders Johannesen.**

Denne unge Omstreifer-Gut (18—19 Aar gammelAf en Præste-Attest sees, at han er døbt i Leganger Sogn i 1838; som Forældre ere anførte Ungkarl, Kobbersmed Johannes Fredriksen Isum af Fron i Gudbrandsdalen og Pigen Ulrikke Henriksdatter, ligeledes af Fron.) havde 3die Februar 1857 udstaaet en for Tyveri og Betleri idømt Straf af 80 Dages Fængsel i Arresten hos LensmandAarrestad i Jæderen og Dalernes Fogderi. Men Lensmanden beholdt ham fremdeles hos sig; thi Gutten havde udvist en Bekymring, som er sjelden hos saadanne Mennesker, havde øvet sig i Læsning, ønskede at slutte med sit omvankende Liv og at blive konfirmeret og derefter komme i ordentlig Levevei. Dette indberettede Lensmanden til Foged Schjøtz, som han vidste før havde taget sig af saadanne Folk, og paa Fogdens Opfordring lovede Lensmanden at beholde Gutten for det Første mod Betaling (10 ß daglig) indtil 14de April og siden have ham uden Betaling som Tjenestedreng 1 Aar, saaledes at han skulde faa Tid til at læse. — Baade efter Fogdens og Amtmandens Erklæring maatte det ansees som et Held for Gutten at være optagen i dette Hus, hvor der sikkerlig vilde blive sørget vel for ham baade i moralsk og legemlig Henseende, og den forlangte Erstatning samt indtil 5 Spd. til Klæder for Gutten blev lovet af Departementet.

I en Skrivelse Mai 1857 siger Fogden, at Guttens Forhold hidtil havde været godt. Vel faldt det ham besværligt atvænne sig til Arbeide; men han viste en Læselyst, som ikke er almindelig hos Folk af den Stand og Alder.

Men i en senere Skrivelse maa Fogden indberette, at Gutten den 17de Juni var gaaet sin Vei og, skjønt efterlyst, ikke havde været at finde. Det formodedes, at han var paa Fantestien igjen. Han havde ellers vist Lydighed og Læselyst, og det havde seet ud, som han fandt sig vel i den nye Stilling.

Den hele Udgift blev 8 Spd. 26 ß.

I Slutningen af 1858 optræder han i Klep, med Ledsagerske og Barn, se under Sagen No. 76, Person No. 47.

48. (105). Bamble. **Johan Fredrik Jansen** med Kvinde og 4 Børn.

Manden siger selv at være født 1793 i Carlskrona iSverige og konfirmeret sammesteds, 1810. Men i en lang Række af Aar har han været i Norge og ført et omflakkende Liv (sml. F. F. No. 257), først og længst med en Kvinde ved Navn Lena (sml. F. F. No. 258, hvor hun siges at være fraVasa i Finland), siden, efter hendes Død, med sin nuværende Ledsagerske Karen Marie Villumsdatter. Da de tidlig i 1856 kom til Bamble, havde de med sig Børnene Knud Eriksen 7 Aar, Karens Barn af en tidligere Forbindelse, samt Anne Helene og Johan Fredrik, 5 og 2 Aar, som vare Parrets sammenavlede Børn.

Jansen kom som sagt i Begyndelsen af 1856 til Bamle, [[** sic = Bamble]] yttrede Ønske om at komme i ordentlig ægteskabelig Stilling og at leve i Stadighed, og hertil bad han om Bistand. Baade Præst og Fattigkommission imødekom ham ogsaa, og da Familien manglede Mad og Klæder, saa navnlig de smaa Børn led Nød i den haarde Vinters Tid, saa blev der strax ydet dem det Fornødne for Øieblikket. Derhos blev det efter Forhandling med Departementet vedtaget, at Fattigkommissionen fremdeles paa det offentlige Fonds Regning skulde tage sig af Familien, som om den hørte til Bygdens egne Fattige, skaffe dem Husly og hjælpe med Bidrag til Underholdning o. s. v., efter bedste Skjøn om, hvad fornødent kunde være. Thi det blev anseet for rettest, at Børnene for det Første blev hos Forældrene, saalænge de endnu vare smaa, og det var at forudsee, at den aldrende og dertil svaghelsede Mand ikke fuldt kunde ernære sin Hob ved sin Profession som Kurvbinder.

Til samme Tid som Fattigkommissionen paatog sig denne Omsorg, erklærede Sognepræsten, Provst Høy, at ville skrive til Vedkommende i Sverige og andetsteds for at faa de fornødne Attester, saa Forældrene omsider kunde komme i lovligt Ægteskabog i Henhold hertil fandt Amtmanden Grund til at give Udsættelse med den Tiltale for Konkubinat, som de ellers vare hjemfaldne til.

Det var om Vaaren 1856, at disse Foranstaltninger til Familiens Vel bleve aftalte; men endnu af Provstens Indberetning Januar 1859 sees det, at hans Bestræbelser for at fremskaffe de fornødne Attester for Mandens Vedkommende have været frugtesløse. Først var der skrevet til Autoriteterne i Carlskrona, Mandens formentlige Fødested; men her kjendte man ikke til ham. Saa blev der, efter indhentet Betænkning af Biskoppen, indgivet Ansøgning til Kongen om Tilladelse for Manden til at ægtevies, naar han ved Ed bekræftede, at Betingelserne for Ægtevielse vare tilstede; men denne Ansøgning kunde ikke af Kirke-Departementet anbefales til Indvilgelse, al den Stund der ikke engang havdes Atttest [[** sic!]] for Mandens Daab. Nu skulde der endelig gjøres et fornyet Forsøg paa at erholde de fornødne Bevidnelser fra Geistligheden i Carlskrona, navnlig ved Hjælp af en Del yderligere Forklaringer, som Manden i den allerseneste Tid havde meddelt om sine tioligere Livs-Omstændigheder.

I al denne Tid har Familien holdt sig i Rolighed i Bamble. Den er bleven forøget med et 4de Barn, Karl Gustav, født 1857. Manden har syslet med at gjøre Kurve og Matter, som Kvinden har gaaet om med og solgt i Bygden og tilliggende Strandsteder og Smaabyer. Men Fortjenesten dermed har dog ikke paa langt nær kunnet dække Familiens Behov. Derfor stadig Understøttelse saaledes i 1858: 10 Spd. for Husly, 4 Spd. maanedlig til Mad og desuden det Fornødne til Klæder for Børnene. „Fattigkommissionen ser ingen Udsigt til at kunne indskrænke de Bidrag, som hidtil ere dem tilstaaede, hvilke de antages høilig at behøve.“ Men eftersom Børnene naa op til skolepligtig Alder, vil Fattigkommissionen være betænkt paa at søge dem anbragte hos paalidelige Familier eller i en Redningsanstalt. Forøvrigt siges Familiens Forhold at være nogenlunde ordentligt, kun at Manden, naar Anledning gives, har vanskeligt for at fornægte stt gamle Hang til Drik. En Ulempe var det ogsaa ialfald i Begyndelsen, at andre Fanter gjerne søgte Tilhold hos Familien.

Den hele Udgift indtil Udgangen af 1858: 188 Spd. 54 ½ ß.

49. (106). Christiansand. **Anne Cathrine Fredriksdatter Krog,** med 4 Børn.

23 Aar gammel, med 3 Børn, (det ældste var omtrent 7 Aar) og derhos i frugtsommelig Tilstand — blev nævnte Kvinde i November 1855 i Christiansand antruffen som husvild oghjælpeløs og for det Første indsat i Raadstu-Arresten. Et Par Dage efter stilledes hun for Politiforhør, og derved erholdt man saadan Oplysning om hendes Livs-Omstændigheder: Født i Bergens Stift under Forældrenes Omflakken, var hun opvoxet paa Fantestien, mest i Egnen om Stavanger, dog ogsaa paa enkelte Toure gjennem Bergens Stift alt til Trondhjem og derfra tilbage gjennem Christiania Stift. Faderen, Fredrik Krog er død for nogle Aar siden; Moderen Berthe Marie Olsdatter, lever endnu, og hende har hun været sammen med indtil den seneste Tid. Hun kunde ikke mindes at have opholdt sig paa et Sted saa længe som en Maaned ad Gangen. Hun var ikke konfirmeret, havde aldrig lært at læse eller faaet nogen Religions-Undervisning; af Haandarbeide havde hun kun lært at spinde og binde lidt. Da hun var noget over 14 Aar gammel, sluttede en ligeledes omstreifende Gut ved Navn Ole Isaksen sig til Følget, og de to holdt sammen i naturligt Ægteskab og fik Børnene 1) Ole, født i 1848 i Gudbrandsdalen, 2) Fredrik, født i 1850 i Nedenæs og 3) Hans Carl født 1853 i Ryfylke; han var ogsaa Fader til det Barn, hun bar under sit Hjerte. Men i Juli Maaned 1855 havde han forladt hende, saa hun maatte slæbe omkring med Børnene alene, tildels i Selskab med hendes Moder. Dagen før hendes Ankomst til Christiansand havde hun truffet ham igjen og da seet ham i Følge med et andet Fruentimmer. — Den samme Ole Isaksen (F. F. No. 479) er Søn af et Par Omstreiferfolk, som mest synes at have holdt til i Stavanger-Egnen, Isak Jansen (nylig død) og Lovise Pedersdatter (F. F. No. 492 og 493). En Broder af Ole Isaksen, Alexander, som sad paa Christiansands Tugthus og mødte frem ved Forhøret, stadfæstede dette og oplyste tillige, at Ole Isaksen ikke var konfirmeret.

Politiet, som havde optaget Moderen med Børnene, overantvordede hende til Fattigkommissionen, og denne maatte tage sig af hende, uden Hensyn til hendes foregaaende Levnet og fremtidige Bestemmelse; thi hun var hjælpeløs og følte selv sin Trang til Hjælp, nemlig formedelst hendes frugtsommelige Tilstand og den forestaaende Vintertid. Hele Følget blev altsaa først forsynet med Klæder og dernæst — dette lykkedes efter mange Vanskeligheder — indlogeret hos en paalidelig Familie i Byen, hvor Moderen kunde være i Ro, ialfald indtil Forløsningen var overstaaet.

Men Fattigkommissionen indskrænkede sig dog ikke til en blot midlertidig Forsørgelse, den søgte tillige at virke derhen, at baade Moder og Børn kunde blive reddede fra Fantelivet. Den havde derfor søgt en saadan Pleie-Familie for dem, som baade kunde og vilde føre Tilsyn med deres Forhold og vænne dem tilArbeidsomhed og Stadighed. De af Børnene som havde Alder dertil, skulde sættes i Skole eller Asyl; Moderen skulde oplæres i de i Huset forefaldende Sysler, og desuden skulde en Skolelærer daglig læse med hende en Time. Men Betalingen skulde rigtignok være 60 ß daglig for Logis og 12 ß daglig tll Læreren [[** sic, punktum mgl]] Naar Barselsengen var overstaaet, kunde der tænkes paa at ordne Familiens Forholde paa anden Maade, hvis nemlig Moderen maatte vise sig saadan, at man kunde overlade det til hende at føre egen Husholdning og prøve for en Del at ernære sig og Sine ved eget Arbeide (og med Tanke herom fik hun senerehen nogen Undervisning i Vævning). Der var nok Tanke om ligefra Begyndelsen af at faa Familien udsat paa Landet; men efter Fattigkommissionens Erfaring vilde Forpleiningen neppe falde billigere paa den Maade, og for Moderens og Børnenes Undervisning syntes det bedst at beholde dem i Byen.

Sagen blev foredraget for Departementet; men dette maatte svare (Februar 1856), at det ikke nu kunde love at udrede dette store Beløb af Fantefondet; det var nemlig saa tvivlsomt, om et heldigt Udfald her kunde ventes, saasom Moderen maaske kun havde givet sig til Ro formedelst sin midlertidige Hjælpeløshed, saa det kunde befrygtes, at hun efter Barsel-Sengen vilde tage paa Vandringen igjen. Men i hvert Fald kunde Fattigcommissionen [[** sic -c-!]] vente at faa Udlægget ved den midlertidige nødvendige Forsørgelse erstattet extraordinært af Statskassen.

I Mai 1856 fødte Moderen sit 4de Barn (Johanne Marie), og i Oktober samme Aar blev hun konfirmeret af residerende Kapellan Sagen. Men nu vilde hun med Diebarnet reise vestover, til Stavanger-Kanten, for, som hun

sagde, at søge Tjeneste, og hertil begjærede hun Fattigkommisstonens Tilladelse og Understøttelse. Denne nægtedes. Hun besindede sig da saavidt, at hun erklærede ikke at ville gjøre det Skridt paa egen Haand; men med Bestemthed erklærede hun derhos, at i Byen vilde hun ikke være længer, det holdt hun ikke ud. Fattigkommissionen nænnede dog ikke at slaa Haanden af hende: hidtil havde hun opført sig nogenlunde vel i den Familie, hun havde været anbragt hos, og Pastor Sagen, med hvem Fattigkommissionen raadførte sig, gav hende ret godt Skudsmaal for Flid og Tænksomhed og opmuntrede til endnu en Stund at fortsætte Bestræbelsen for at redde hende fra Fantelivets Last og Elendighed; det var ikke saa meget at undres over, om hun ikke trivedes i det for hende uvante Byliv, og vel led hun af et heftigt og lidenskabeligt Gemyt, men det havde ogsaa viist sig, at hun let lod sig bevæge i god Retning, og naar hun kom i et stille Hus paa Landet og behandledes med Kjærlighed og forstandig Besindighed, skulde det maaske enddalykkes at bibringe hende Sands for Orden og nyttig Virksomhed. Enden blev, at hun med de to mindste Børn blev indlogeret hos en Lods-Familie i Udhavnen Flekkerø, hvor hun, næst at pleie sine Børn, skulde deltage i Husets Arbeider og saaledes vænnes til et stadigt Liv. De to ældste Børn skulde fremdeles være i det tidligere Pleie-Hjem i Byen. Betalingen skulde være 24 ß daglig for Moderen og Pleiebarnet og 8 ß daglig for hvert af de tre andre Børn.

Denne Foranstaltning blev billiget af Departementet, og samtlige Udgifter lige fra Familiens Optagelse i Christiansand bleve nu overførte paa Fantefondet.

Det var i Høsten 1856, at Anne Cathrine kom til Flekkerø;Jakob Pedersen hed Manden, som tog imod hende. I 1857 blev det næstmindste og i 1858 det mindste Barn med Moderens Samtykke tagne fra hende og indsatte i Pleie hos den samme Familie i Byen, som havde de to ældre Børn. Hensigten hermed var, at naar Moderen var alene, skulde hun lidt efter lidt lære at gjøre Nytte for sig, saa hun kunde faa Tjeneste eller paa anden Maade nære sig selv. Det sees af Beretningen, at hun fremdeles paa Flekkerø viste et overmaade heftigt og opfarende Sind, saa Pleieforældrene ret maatte have Taalmodighed med hende. Af Aarsberetningen for 1858 erfares, at hun i Sommeren samme Aar, efterat hun havde faaet det mindste Barn fra sig, blev antagen som Tjenestepige i et andet Hus i Flekkerø, rigtignok uden Løn og Klæder; men det varede ikke mere end 2 Maaneder, før Husbonden blev misfornøiet med hende og sagde hende fra sig, saa Fattigkommissionen maatte formaa den første Pleiefamilie til at tage imod hende igjen; Betalingen blev dog nu mindre end ført, nemlig 1 Spd. maanedlig. „Efter det Bekjendtskab Fattigkommissionen har været istand til at erholde om Forholdene — saa heder det i den nævnte sidste Beretning — har den Grund til at antage, at disse Folk have paa en kjærlig og fornuftig Maade omgaaets med hende, og at det ikke har været uden gavnlige Frugter. Hendes opfarende og vanskelige Sind har i den senere Tid sjeldnere yttret sig, og Heftigheden er da snart overgaaende; hun finder sig i Almindelighed villig i at udføre den Gjerning, hun sættes til, er flittig og ikke uskikket for de fleste i en saadan simpel Bondefamilie forefaldende Arbeider; hun kan spinde Uld, strikke, forstaar saa meget af Søm, at hun kan bøde Klæderne, og hun udfører den sædvanlige huslige Gjerning med Rengjøren og Madlavning. Til Udarbeide har hun gode Kræfter og er ufortrøden, om det end er noksaa anstrængende. Hun har Agtelse for fremmed Eiendom og er i det Hele ikke hengiven til nogen Last, ligesom hendes letsindige Væsen synes mere og mere atforsvinde. Kommissionen har derfor det Haab, at hendes ofte yttrede Frygt for at komme tilbage til omflakkende Liv maa være oprigtig, og at saaledes de for hende gjorte Opoffrelser ikke ville være spildte. Hvad der fremdeles er hende i Veien, er fornemmelig hendes heftige Sind, der stundom udbryder i upassende og fornærmelig Tale. Kommissionen har dog Udsigter til at faa hende anbragt i Tjeneste til Vaaren (1859) og haaber da, at de med hendes fremtidige Forsorg forbundne Udgifter ville blive mindre betydelige.“

Om Børnene, der, som anført, omsider alle vare samlede i det samme Pleiehjem i Byen, hidsættes efter samme Beretning: De to ældste søge Skolen, men gjøre meget liden Fremgang, den ældste af Mangel paa Evner, den anden formedelst Flygtighed og Ustadighed. Den tredie Broder gaar paa Asylet. Alle tre, især den sidste, ere sygelige, formodentlig Følge af Vanrøgt i de spæde Aar. De ere ellers skikkelige og tro, og de vænnes alt mere og mere til Lydighed. Det synes, som at de have faaet en alvorlig Skræk for det omflakkende Liv; da saaledes engang Bedstemoderen besøgte dem, turde de ikke gaa ud af Huset med hende, og det — som de sagde til Pleiemoderen — af Frygt for at hun skulde tage dem med sig. De ere ogsaa anbragte i et godt Hus, hvor de

behandles vel og se gode Exempler for sig. — Det fjerde og mindste Barn, som i 1858 blev optaget i samme Hus og allerede var sygeligt, døde ikke længe efter.

Udgifterne for Moderen og Børnene vare:

fra Optagelsen i 1855 til Udgangen af 1856	269	Spd.	81	ß
i 1857	164	—	5	-
i 1858	133	—	64	-
tilsammen	567	Spd.	30	ß.

50. (143). Christiansand. **Christopher Antonius** af Florevaags-Følget.

Under No. 66 bliver det omtalt, at Moderen til de i Tysvær Præstegjeld forsørgede Børn blev i Mai Maaned 1858 fra Haugesund indsendt til Tugthuset i Christiansand og fik tage med sig sit yngste, aarsgamle Barn Christopher Antonius Andersen. I Christiansand maatte Barnet overlades til Fattigvæsnet og af dette besørges udsat i Pleie. Denne midlertidige Foranstaltning blev siden varig derved, at Fattigkommissionen androg om og erholdt Departementets Tilsagn om Erstatning af Fantefondet for de med dets Forsørgelse forbundne Udgifter (et Par Daler maanedlig). Af Aarsberetning af Januar 1859 sees, at Barnet trives vel. Den hele Udgift fra 17de Mai 1858 til Aarets Udgang 17 Spd. 107 ½ st.

51. (156). Christiansand. **Lars Andreassen Lindboms** døvstumme Datter.

Denne Mand, Søn af No. 406 i F. F., er baade født (1828) og konfirmeret (1847) paa Christiansands Tugthus og

har nu i nogle Aar levet i Konkubinat med Pernille Olsdatter, født i Vegusdal 1833 og konfirmeret i Øiestad 1849 (Udgifterne ved hendes Konfirmation sees at være Udredede af Statskassen, saa hun maa have været erkjendt som hjemstavnsløs), og de have under sine Vandringer faaet 2 Børn, det ene døbt i Jelsø, det andet i Vigmostad. I Høsten 1858 kom Manden til Sognepræsten iTvet og bad om hans Hjælp til at vorde ægteviet og bosat med sin Familie eller til ialfald at blive af med det ældste Barn, en Pige paa 4—5 Aar. Indtil Svar kunde erholdes paa det Andragende, som herom maatte indsendes, fortsatte han sine Vandringer. Saasom der allerede før var optaget i Sognet en Familie af dette Slags, troede Præsten at burde indskrænke sine Bestræbelser til det nævnte Barn; men nu fik han høre af Barnets Bedstemoder, som er under Forsørgelse i Sognet (se under Sagen No. 65), at Pigen er døvstum, efter en Sygdom, hun fik i sit tredie Aar. Denne Omstændighed havde Faderen fortiet. Det var nu klart, at Barnet burde forsørges saaledes, at det tillige kunde faa deltage i Undervisningen paa et Døvstumme-Institut. Sognepræsten anmeldte Sagen den 11te December 1858 for Stifts-Direktionen i Christiansand, og denne erhvervede Fattigkommissionens Samtykke sammesteds om at modtage Barnet til saadan Forsørgelse — naturligvis mod Erstatning af Fantefondet. Denne Erstatning blev paa Stifts-Direktionens Forestilling 19de Januar 1859 lovet i Departementets Skrivelse af 15de Februar 1859, og Alt var saaledes foreløbig ordnet i Forventning af, at Familien efter Aftale skulde komme tilbage til Præsten i Tvet og faa Besked og aflevere Barnet.

Dette Barn, for hvis Forsørgelse der altsaa kun er gjort forberedende Skridt, er ikke medregnet i Indledningens Oversigt.

52. (107). Vardal. **Andreas Arnesen.**

16 Aar gammel fremstillede denne Gut sig i December 1856 for Vardals Fattigkommission og bad om dennes Bistand til at vorde undervist, konfirmeret og saaledes reddet ud af Fantelivet. Født i Vardal af hjemstavnsløst omvankende, ugifte Forældre, Arne Olsen (nu død) og en Marie, hvis Faders-Navn han ikke kjendte, havde han først fulgt Moderen paa hendes Omflakken, siden paa egen Haand vanket om fra Bygd til Bygd. Disse Guttens egne forklaringer stadfæstedes ved forskjellige erhvervede Oplysninger, navnlig ved Vidnesbyrd af en Kone, som Gutten havde formaaettil at ledsage ham hen til Fattigkommissionens Møde, og som havde været tilstede ved hans Fødsel og senere oftere seet ham med Moderen paa hendes Vandringer gjennem Bygden. Og netop denne samme Kone og hendes Mand, Husmand og SmedSvend Eriksen Solbergseie, paatog sig efter Fattigkommissionens Anmodning — at have Drengen til Opfostring og Lære mod 5 Spd. til Klæder og 20 Spd. til Kost o. s. v. for Aaret, og dette Forhold tog sin Begyndelse strax.

Det faldt Gutten vanskeligt at aflægge gamle Uvaner; hans Ustadighed eller Ulyst til at vedblive et og samme Arbeide samt hans Tilbøielighed til at lyve vare fremherskende Træk hos ham; hertil kom, at naar han blev sendt et Erinde ud i Bygden, saa var det ham trods alle Advarsler næsten ikke muligt at gaa nogen Dør forbi, uden at han maatte ind. Men i det Hele forbedrede han sig i den Tid, han var hos Smeden (noget over 1 ½ Aar) — kun at Ustadigheden fremdeles hang ved. Han fik ogsaa nogen Øvelse som Smed. Paa Almuskolen, [[** sic]] som han søgte flittig sammen med Skoleungdommen, opførte han sig til Lærerens Tilfredshed og gjorde god Fremgang. Og under Konfirmations-Beredelsen viste han stedse Opmærksomhed og lod til endog over Forventning at fatte, hvad der blev forklaret. Han blev konfirmeret i Høsten 1858 og gik til Alters. Derefter blev han efter Plejefaderens Omsorg antagen i fast Tjeneste hos en af Bygdens hæderlige Gaardbrugere; han tiltraadte Tjenesten 14de Oktober 1858; den offentlige Forsørgelse var nu endt, og Alt tegnede sig saa vel. Men en 14 Dage efter, under Paaskud af at se til sin Moder, som han havde hørt skulde ligge syg paa Hadeland, gik han uden Tilladelse af Tjenesten. Hidtil lod det altid til, at han var saa tilfreds med at være kommen bort fra Fantestien, og da han havde efterladt nogle Klæder, haabede man i det Længste at han skulde komme tilbage; men Aaret gik til Ende, og han kom ikke. Hans Husbond har for Præsten, der beretter om dette, forklaret, at ingensomhelst Uenighed havde fundet Sted mellem dem, men at der syntes at være Tilfredshed paa begge Sider. -— Den hele Udgift for Fantefondet var 43 Spd.

Et Træk endnu: nogen Tid efterat Andreas var optagen til Forsørgelse i Vardal, fik man her erfare, at i vestre

Thoten havde han ogsaa været optagen til Forsørgelse, men efter ganske kort Tids Ophold løbet sin Vei.

53. (109—118). Rødenæs. 8 **Børn.**

Som Ullensaker i Øvre Romerike (sml. under No. 36), saa er Rødenæs i Smaalenene en Bygd, hvor usædvanlig mange Familier af Fantefolket have søgt Tilhold og bosat sig.Fattigkommissionen giver følgende Fortegnelse over dem ved Udgangen af 1855: *a*) Christian Hakebro, 71 Aar, med Husholderske Anne Andersdatter, 50, (hans Kone Anne Kaisa Ørgren rømt og derfor ikke regnet med her); *b*) Carl Christiansen Hakebro, 32, Kone Karen Olsdatter, 40, BørnCarl Johan Olsen, 15 Aar, (Konens Søn udenfor Ægteskab),Martin, 13, Anne Lovise, 9, Julius Bernhard, 6, Andrine Emilie, 4, og Ludvig Christian, 1 ½; *c*) Auden Olsen Jørnehaugen (fra Ullensaker), 29, Kone Anne Marie Christensdatter, 28 ½, deres Børn Ole, 10, Anton, 6,Maren Audine, 4 ½; *d*) Ole Olsen Ise, 50, Kone Anne Marie Olsdatter, 24, deres Søn Ole Jakob, 1; *e*) Ole Christiansen Hakebro, 35, Kone Olia Olsdatter, 35, deres Børn Lena, 17, Berthe Marie, 14, Hans Jakob, 12, Thea, 10, Emilie, 2 ½, Carl Gustav, *f*) Christian Christiansen Kjelsen, 49, Kone Lisabeth Svendsdatter, 50, Børn Maren Sophie, 17, Martin, 13, Anton, 10,Karen, 8; *g*) Hans Christian Kjelsen, 32, Kone Sophie Olsdatter, 37, Børn Christian, 14, Vilhelm, 10, Johan Martin, 7; *h*) Erik Hansen, 35, (ikke af Fanteslægt) KoneHelene Christiansdatter, 21, (Datter af Manden *f*), BarnSeverin August, 15 Uger; *i*) Christian Svendsen, 48, Kone Marie Sophie Christiansdatter, 47, Børn Svend [[** sic komma mgl]] 14, Martin, 10 ½, Berthe Maria, 7 ½, *k*) Iver Andersen Rokken, kaldet Sigdals-Iver, 76, Kone Helene Christiansdatter, 57, Børn Marthe Marie, 16, Cyprian, 13,Gunild Marie, 10, Hans Christian, 8; *l*) Carl Gustav Svendsen, 40, Kone Mathea Christiansdatter, 38, hendes Datter Lena Oldsdatter, [[** sic Old-]] 14.De fleste af disse Personer eller ialfald af Forældrene findes ligeledes i den trykte Fantefortegnelse for 1845.

Dette er ialt 54 Personer i 11 Familier. „Disse Folk, der for det Meste have koloniseret sig i en Skov under GaardenJovald, have vel deres egne Boliger, men disse ere næsten alle usle, elendige Hytter uden Jord og kunne saaledes ikke forskaffe deres Beboere andet end Husly, medens de derimod søge sig Underholdning som Skebindere, Kjedelflikkere o. s. v., idet de vandre om for at falbyde deres Arbeide, hvilket dog vistnok som oftest kun er et Paaskud for deres Omstreifen paa Betleri og endnu ulovligere Bedrifter, der i Forening med deres Fattigdom har paaført og fremdeles paafører deres Hjembygd stedse større Udgifter, som det allerede nu overgaar dens Evne at udrede.“

Saaledes beskrev Fattigkommissionen Forholdene, idet den iJanuar 1856 ansøgte om Bistand af Fantefondet til at faa 9 af Børnene udsatte til 9 paalidelige Mænd (flere havde ikke været villige til at modtage Børn af disse Familier). Hidtil, bemærker Fattigkommissionen videre, havde Børnene fulgt Forældrene paa deres Udvandringer og naturligvis derved vænnet sig til det omstreifende Liv; det antages, at ved den paatænkte Foranstaltning skulde ikke alene Børnene kunne reddes fra Fantelivet, men ogsaa Forældrene blive mere istand til at ernære sig uden de fordærvelige Udflugter, og Foranstaltningens Gavnlighed havde flere af Forældrene selv erkjendt for Fattigkommissionen.

De 9 Børn, som tænktes udsatte, vare: 1) Martin, 2)Julius, og 3) Andrine, af Familien *b*, 4) Hans Jakob, af Familien *e*, 5) Martin, 6) Anton og 7) Karen af Familien *f*, 8) Vilhelm, af Familien *g*, og 9) Lena, af Familien *l*. Disse Børn vare mellem 4 og 14 Aar gamle, med et Middeltal netop 10 Aar, og den betingede Fosterløn skulde være for Aaret fra 12 til 20 Spd. for hvert Barn eller for dem alle tilsammen 132 Spd.

For at vise, hvad Byrder Bygden havde af denne halvt fremmede Befolkning, anførte Fattigkommissionen, at den allerede tidligere og paa egen Regning havde taget 9 andre Fantebørn i Forsørgelse, ved Lægd. Og næst efter at fremlægge Bevidnelser af Sorenskriver, Foged og Lensmand om Bygdens ringe økonomiske Forfatning, oplyste Fattigkommissionen, at Præstegjeldet (2447 Indbyggere) f. Ex. i Aaret 1855 havde havt at udrede: Kommune-Udgifter 485 Spd., til Kirken 123 Spd., til Skolevæsnet 230 Spd., og til Fattigvæsnet 208 Spd. samt 308 Td. Havre og 220 Bƀ Rugmel.

Paa Grund af, at angjeldende Fantefamilier maatte ansees som hjemstavnsberettigede, fandt Departementet dog

ikke Anledning til at bevilge det hele forlangte Bidrag; men saaledes endte Forhandlingerne, at der af Fantefondet skulde udredes indtil Videre Halvdelen af den aarlige Opfostringsløn for hvert Barn, og Fattigkommissionen, som dertil erhvervede Kommunalbestyrelsens Samtykke, vedtog at udrede den anden Halvdel.

Foranstaltningen iværksattes ved Begyndelsen af 1857 — dog kun for de 8 førstnævnte Børns Vedkommende, saasom Barnet No. 9 var ude paa Omstreifen til langt ud i Aaret, og da vilde den tingede Pleiefader ikke modtage det.

Men ved Udgangen af Aaret blev det hele Forsøg opgivet. „Dette Forsøg maa, saa skriver Sognepræst Gude, Januar 1858, paa Fattigkommissionens Vegne, uagtet den af Fattigkommissionen førte Kontrol med Børnenes Skolegang og navnlig Sognepræstens gjentagne Formaninger til Forældrene og Opdragerne, dogdesværre siges at være aldeles mislykket. Disse Børn ere nemlig saa forsømte og tilvante til Lediggang og Selvraadighed, at Opdragernes Forsøg at paavirke dem med det Gode for de fleste er aldeles frugtesløs; anvendes derimod korporlige Straffe, saa mødes med Opsætsighed, eller Børnene rømme hjem til Forældrene, der da have beholdt dem hos sig i 14 Dage eller derover ad Gangen og ovenikjøbet truet Opdragerne med deres Hævn til Gjengjæld. Have Børnene da end nogenlunde søgt Skolen i det forgangne Aar, er det dog aabenbart, at alle Bestræbelser for at indprente dem Lydighed og Lærvillighed ere forgjæves, saa længe man ikke formaar aldeles at holde Børnene fra Forældrene og deres ældre Beslægtede, hvilket efter Kommissionens Formening alene vil kunne ske ved at indsætte dem i et Børnehus eller en Tvangsanstalt. Kommissionen holder for, at man under disse Omstændigheder derfor heller ikke bør ansøge om yderligere Bidrag til disse Børns Opdragelse, da den maa anse saadanne Bidrag for at være aldeles spildte. Der er desuden efter Kommissionens Erfaring Ingen i dette Præstegjeld, som herefter vil modtage saadanne Børn til Opdragelse selv for langt høiere Betaling end den hidtil erholdte.“

54. (119). Eker. **Jens Christophersen** med Kvinde **Johanne Olsdatter** og 5 Børn.

Manden selv, nu i 1859 31 Aar gammel, Skebinder og Kjedelflikker, af Omstreiferfolk fra Lister, født under Forældrenes Vandring (Faderen Christopher Jensen, F. F. No. 452). Kvinden, Johanne, ligesaa født af omstreifende Forældre (OlePettersen Egevold [[** sic, Ole vel ved en feil ikke sperret]] og Anne Kirstine Karlsdatter). I 1853 bleve Jens og Johanne indsatte paa Christiansands Tugthus for (3die Gang) at straffes for deres Samlevnet uden Ægteskab. Ved samme Leilighed bleve de ogsaa begge konfirmerede paa Tugthuset. Ved Ankomsten til Eker i 1856 vare de endnu i samme Stilling, ikke ægteviede. Men de havde med sig følgende Børn: 1) Anne Laurentse, født 1843 i Hjelmeland (Moderens Barn af en tidligere Forbindelse), 2) Else Margrethe, født 1848 i Froland, 3) Fredrik Vilhelm, født 1852 i Øiestad, og 4) Christopher Elias, født 1856 i Flesberg. Børnenes Fødesteder ere Mærker paa, hvorledes Forældrene have flakket om.

I 1851 havde Manden siddet arresteret i Eker under en Justitssag. Og maaske var det formedelst det da stiftede Bekjendtskab, at han i Sommeren 1856 kom tilbage hid og meldte sig for Lensmanden som en Omstreifer, der ønskede at komme i ordentlig ægteskabelig Stilling og blive fast bosat. Sognepræst Dons

imødekom ogsaa hans Ønske: i Høsten samme Aar, saasnart de fornødne Bevisligheder om Konfirmation o. s. v. vare tilveiebragte, blev Ægtevielsen fuldbyrdet, og i Marts 1857, da Præsten havde sikkret sig Fattigkommissionens Bifald og anstillet de fornødne Undersøgelser med Hensyn til Hjemstavn samt iagttaget Familiens Forhold og fundet det ganske anbefalende (tildels ved privat Godgjørenhed holdt Familien sig i Præstegjeldet Vinteren over), indgik han med Forestilling til Departementet angaaende Forsøg med Familiens Bosættelse: dertil vilde kræves 38 Spd. aarlig for de tre ældste Børn, at Forældrene kunde føde og klæde dem og holde dem til Skole, samt en Sum engang for alle til at kjøbe et Hus, saasom det havde vist sig altfor kostbart at leie, da man saa nødig vilde have dette Slags Folk i Logis.

Denne Plan gik Departementet ind paa. Et Hus blev kjøbt for 100 Spd; det stod paa Præstegaardens Grund, og Præsten overlod Familien et Jordstykke gratis. Formedelst Nærheden kunde Præsten ogsaa føre jevnligt Tilsyn

med Familien.

Ved Aarets Udgang kan Præsten indberette, at Familien levede fredelig og kjendelig tilfreds i sit nye Hjem. Formedelst sin Bedrift som Vævskebinder og Kjedelflikker maatte Manden vistnok af og til faa Lov til at foretage smaa Udvandringer til Nabobygderne; men Konen var stadig hjemme hos Børnene og stellede vel med dem. Manden har et noget heftigt Gemyt og skal under Omstreiferlivet oftere have beruset sig og været indviklet i blodige Slagsmaal; nu er han meget stillere og sagtmodigere. Børnene ere nu temmelig velklædte og søge stadig Skole og opføre sig vel; men den ældste Datter er svag af Helbred; under den tidligere Omstreifen med Forældrene har hun, yttrer Præsten, sandsynligvis lidt meget Ondt. I Høsten 1857 fik Forældrene et Barn til, som dog døde et Par Maaneder efter.

Men i Løbet af 1858 indtræder adskillig Forandring. Mandens Forhold bliver mindre end godt. Han har vist sig raa og vild, saa Folk i Bygden ikke gjerne ville tage ham i Dag-Arbeide, og under Paaskud af lovet Arbeide i hans Blikkenslager-Profession, gjør han længere og længere Udvandringer, til Drammen o. s. v., og lader Familien sidde hjemme i Nød, medens han selv svirer. Engang havde han den 5—6aarige Søn Fredrik med sig og kom alt til Horten, her blev han oftere beskjænket og det stakkels Barn maatte holde ud med ham Nat og Dag, stundom under aaben Himmel, hvisaarsag Politimesteren paa Stedet tog Barnet fra ham og satte det ud til Opfostring indtil videre. Barnet blev dog siden hentet tilbage af Moderen, og efter Departementets Paalæg blev det betydet Manden efter hansHjemkomst, at han ved oftere at forgaa sig saa udsatte sig for ganske at miste den Hjælp, der ydedes ham og hans Familie. Til dette Uhygge kom ogsaa den Tilskikkelse, at den omtalte svagelige Datter ud paa Foraaret afgik ved Døden. — I sin Aarsberetning ved Udgangen af 1858 yttrer Præsten, at han til næste Aar vilde søge at faa Manden sat i Arbeide ved Lændserne i Elven; han nærede noget Haab om hans Stadighed formedelst den Omstændighed, at det nu aabenbart laa i hans Interesse at faa beholde sin Bolig. Ellers kan Præsten gjentage, hvad han oftere før har yttret, at trods al sin Skrøbelighed forresten synes Mand og Kone at have Kjærlighed for hinanden og for Børnene. Om Konen siges ogsaa, at hun er mere sagtmodig og taknemmelig, derhos temmelig renslig og ordentlig i sit Husstel og aabenbar glad over at slippe for Vandrelivets Besværlighed. Hun har tildels søgt og faaet nogen Fortjeneste ved Markarbeide.

Den hele Udgift for Familien (iberegnet Huset, som forbliver det Offentliges Eiendom og er assureret i Brandkassen) har til Udgangen af 1858 været 172 Spd. 30 ß.

55. (120). Hof. **Nils Christian Olsen.**

I Juni 1857 blev denne Omstreifer-Dreng, da 16 Aar gl., indsat i Straf-Fængslet i Sems Præstegjeld i Jarlsberg og Laurviks Amt for der at udstaa Straf for Betleri. Han var hjemmedøbt; men Daaben var ikke bleven stadfæstet i Kirken, og endnu mindre var han konfirmeret. Denne sidste Omstændighed bragte Amtmanden, som strax erhvervede sig Departementets foreløbige Tilsagn om Udgifternes Udredelse af Fantefondet, til at indlede de fornødne Forføininger til at hjælpe Drengen frem til Konfirmation: Sognepræsten i Sem aftalte med en Skolelærer, at han skulde tage Gutten i sit Hus, holde ham til Skole, vænne ham til Arbeide o. s. v. (Betaling: 36 Spd. for 1 Aar); men samme Sognepræst indberettede, at Gutten selv ønskede at komme til Hof Præstegjeld, hvor Lensmand Haugestad skulde have lovet at tage sig af ham. Dette blev ogsaa befundet at være sandt, og i August s. A. blev Gutten optagen i Lensmandens Hus (samme Betaling som den før betingede).

Ved Udgangen af Aaret indberetter Sognepræsten i Hof, at Gutten opførte sig upaaklageligt, besøgte Fastskolen flittig og desuden fik særskilt Undervisning af Læreren i forskjellige Aftentimer. Med sine gode naturlige Evner havde han derfor gjort glædelig Fremgang i Christendomskunskab, [[** sic, -kuns-]] da han dog ved Ankomsten var yderlig forsømt.

En senere Indberetning viser, at Nils Christian blev konfirmeret i Oktober 1858, og „at han endog var blandt de Bedreaf dem, der da bleve antagne til Konfirmation.“ Efter Konfirmationen tiltraadte han sin Tjeneste, som ved Pleiefaderens, Lensmand Haugestads, Omsorg var skaffet ham.

Den hele Udgift til Forpleining (i Sem og i Hof) samt til Konfirmations-Klæder blev 59 Spd. 48 ß.

56. (122). Tromsø. Gudbrand Christiansens og KvindeBrita Oddsdatters Børn: **Marie Berntine Fredrikke,** født 1846, og **Ingeborg Oline Andrine,** født 1849.

Et Fantefølge paa 8 voxne Personer og flere Børn blev i Høsten 1852 anholdt i Skjervø, og transporteret til Tromsø By for der at indsættes i Arrest-Huset, og samtlige Voxne i Følget blev for hver sin Forbrydelse (Løsgjængeri, pasløs Omstreifen, Konkubinat, Tyveri, Bedrageri, Kvaksalveri, Betleri m. m.) dømte til forskjellige Straffe, som de paa 1 nær fik at udholde paa Throndhjems Tugthus. Blandt disse var det nævnte Forældre-Par. Han var noget over 30, hun noget over 40 Aar, og begge havde de flakket om al sin Tid, i de sidste Aar i Konkubinat. Efter Løsladelsen fra Tugthuset tyede de tilbage til Tromsø, hvor deres Børn af Fattigvæsnet vare tagne under Forsørgelse, og hvor de ogsaa selv fik Understøttelse til Ophold. Det befandtes, at han endogsaa var udøbt; men i Foraaret 1855 blev denne Mangel afhjulpen (ved Sognepræsten i Lyngen), og kort derefter bleve de ægteviede (i Tromsø). Men nu opdagedes det endvidere, at han var spedalsk. Han blev da sendt til Bergen for at lægges i Kur og Pleie paa Lungegaards-Hosspitalet. [[** sic Hoss-]] Her blev han dog ikke modtaget, saasom hans Sygdom var for vidt fremskreden, og 25de August fik han Pas i Bergen for at reist tilbage til Tromsø, hvor han ankom 15de December, efter mange Gjenvordigheder, dels tilfods, dels paa Baad. Fra nu af vare Manden og Konen sammen, og som han var spedalsk, saa var hun yderst svag af Bryst-Tæring. De havde sine Børn hos sig, og nød Understøttelse gjennem Fattigvæsnet. Nogen Tid efter afgik Moderen ved Døden, og derefter blev den hjælpeløse Mand udsat til Pleie og Børnene til Opfostring.

Udgifterne for denne Familie ligesom for flere af de andre Personer i Følget forventede Tromsø Fatttgkommission naturligvis at faa erstattet; men denne vidtløftige Refusions-Sag, som for en Del maatte føres med andre Kommuner, hvor nogle af Følget skulde have Hjemstavn, kunde ikke bringes hurtig til Ende. For den heromhandlede Families Vedkommende, vedtog Kirke-Departementet i 1857, at medens de hidtil medgaaende Udgifter og hvad der fremdeles vilde udkræves til den spedalske Mands Pleie, maatte søges udredet extraordinært af Statskassensaa skulde Udgifterne for de to Børn, fra Begyndelsen af 1857 at regne, overtages af Fantefondet, imod at Fattigkonmissionen med Hensyn til deres Forsørgelse iagttog de for dette Fond gjældende Regler.

Af en Indberetning fra Fattigkommissionens Ordfører af Februar 1859 anføres om disse samme Børn: Læreren ved Byens Almuskole har fundet, at deres Kaadhed, Gjenstridighed og mindre gode Gemyts-Beskaffenhed har aftaget i de senere Aar, og han antager, at man kan love sig godt af dem. De Mænd, hos hvem de ere udsatte til Opfostring, har ogsaa erklæret sig tilfreds med deres Opførsel hjemme i Huset.

57. (123). Øster-Risøer. Feier **Jakob Johannesen** med Kone.

Født paa Kongsberg 1798 og konfirmeret paa Christiania Tugthus 1819 har Manden i al sin voxne Alder vanket om (sml. F. F. No. 284). I den senere Aar-Række har han mest holdt sig i Egnen omkring Risør eller Søndeled Sogn, uden dog at have vundet Hjemstavnsret og her blev han i 1857 ægteviet med en 48aarig Pige af Sognet.Tidligere havde han levet i Forbindelse med Randi Christiansdatter og avlet Barnet Anne Marie, se under Sagen No. 67. Hidtil havde han ernæret sig selv, som vandrende Feier, men han ønskede at komme i Stadighed og faa sig fast Bopæl, og paa hans Anmodning androg Sognepræsten om Bevilgning af Fantefondet til at faa sat op et Hus for ham i Søndeled. Forhandlingerne hermed endte med, at der blev tilstaaet et aarligt Bidrag af 12 Spd. til Husleie.

58. (124). Øster-Risøer, senere Asker. Blikkenslager **Johan Fredrik Hansen** med Kone **Helene Sophie Pedersdatter** og to Børn.

Han er født i Asker, hun i Øiestad. I 1852, da han var omtrent 28 og hun omtrent 22 Aar gammel, sad de arresterede i Øster-Risøer, under Tiltale for Konkubinat, og i den Tid bleve de af Sognepræst Wettergreen forberedede til Konfirmation samt efter Løsladelsen baade konfirmerede og ægteviede. Siden fortsatte de sine Vandringer, men vendte ofte tilbage til Risøer, og havde sin Altergang der. I dette Præstegjelds Kirker ere ogsaa deres 2 Børn døbte, nemlig **Johanne Fredrikke,** født i 1852, før Forældrenes Konfirmation, og **Lovise Regine,**

født i 1855. Paa Mandens Begjæring og med Fattigkommissionens Bifald indgik Sognepræsten i 1857 med Andragende om det Fornødne af Fantefondet til at faa opført for Familien et Hus,som skulde koste 170 Spd. og hvortil Tomt var lovet i Søndeled Sogn; det antoges, at naar Familien saaledes blev bosat, saa skulde Manden kunne ernære den ved sit Haandværk. — Dette blev vel ikke af Departementet bevilget; det blev anseet for rigtigere at understøtte med Bidrag til Husleien, og et saadant Bidrag (12 Spd.) blev endda kun lovet for 1 Aar for det Første. Det var nemlig oplyst, at Manden havde lovlig Hjemstavns-Ret i Asker, og dersom han maatte tiltrænge yderligere Hjælp for at komme fra Vandre-Stien, saa burde man forhøre, om Hjemstavns-Kommunen vilde bidrage noget. — I Vaaren 1858 fik han leiet Hus i bemeldte Søndeled Sogn. Men Familien kom ikke til at blive her længe: Manden blev syg og maatte have almindelig Fattig-Understøttelse, og da Sygdommen og Trangen tegnede til at blive varig, blev Familien ud paa Sommeren sendt til Asker, Mandens Hjemstavn. Paa Veien hid blev Manden i Christiania indlagt paa Rigshospitalet, og Konen med Børnene midlertidig forsørgede af Byens Fattigvæsen.

Næst efterat betale Udlægget for alt dette maatte Askers Fattigvæsen, som omsider fik Familien hjem til Bygden skaffe dem Husly og det nødvendigste Indbo samt forstrække med Penge til Materialier for Manden, at han kunde komme i Virksomhed. Der blev paa denne Maade gjort alt muligt for at hjælpe Familien til at komme i en ordentlig Stilling.her i Asker; det antoges ogsaa, at den selv gjerne vilde slutte med Vandringen; men det syntes mere tvivlsomt, om Manden med sin svage Helbred vilde kunne ernære Kone og Børn; der var ogsaa Frygt for, at han kanske var forfalden. — Til henimod Aarets Udløb havde Asker havt en Udgift af 56 Spd., og paa Forestilling af Sognepræsten som forklarede, at Manden, skjønt født her, fra sin tidligste Ungdom havde vandret om uden fast Opholdssted, blev der af Fantefondet bevilget et Tilskud af 20 Spd. til hine Udgifters Udredelse.

59. (126). Bergen. **Peder Torgersen Tveiten.**

I Begyndelsen af 1858 indmeldte Bergens Fattigkommission, at nævnte Peder nylig ved offentlig Foranstaltning var bleven døbt i Bergen, og da han ikke kunde findes at have Hjemstavnsret nogetsteds i Riget, androges om, at Udlægget (for Ophold i Arbeids-Anstalten samt for Klæder, ialt 21 Spd. 18 ß) maatte vorde erstattet af Statskassen. — Det blev ogsaa bevilget af Fantefondet.

Af medfølgende Bilage sees, at han fra Barndommen havde vanket om og betlet, indtil han blev voxen. I de senere Aar havde han streifet om med Ingerid Haraldsdatter, som var født og opvoxet i Thelemarken og oprindelig ikke havde hørttil Fantefolket. I 1854, da han var noget over 30 Aar gammel, blev han for en Tid indsat i Arbeids-Anstalten, og dette synes at have givet Anledning til, at der blev sørget for hans Undervisning og Daab.

Af et privat Brev fra Ordføreren i Bergens Fattigkommission, Januar 1859, hidsættes: Det var saavidt Brevskriveren erindrer, i 1856, at Peder Torgersen blev døbt. Strax efter blev han ægteviet til sin Konkubine. De havde dengang 2 Børn. Foruden den nævnte offentlige Understøttelse nød de ogsaa nogen privat Hjælp. Men efter Giftermaalet have de ernæret sig selv, i Bergens By, hvor han arbeider som Graastensmurer. Han skal være en flink Arbeider og, saavidt vides, ret ordentlig og skikkelig.

60. (127). Moss. **Martin Thorvald Andreassen.**

Under et kort og midlertidigt Ophold i Moss, i Februar 1858, fik denne Person Skade i det ene Ben og maatte lægges ind paa Sygehuset. Han var da 27 Aar gammel, og ved et desangaaende optaget Forhør blev det oplyst, at han ikke havde Hjemstavn noget Sted. Han var nemlig født (i Tune) af omvankende, ugifte Forældre og var opvoxet med dem under deres Omstreifen i flere af Smaalenenes Bygder. Faderen, Kardemager Andreas Pedersen, var død nu; Moderen, Marthe Thorsdatter,I Oplysninger om den i Anm. omhandlede Ole Peter Petersen kaldes hun dels Halvorsdatter, dels Hansdatter. som endnu levede og vandrede om, havde han ikke seet paa nogle Aar, da han havde vanket alene om, ernærende sig med at gjøre Hægter, Pibehytter o. lign. —

Martin var Krøbling. Herom forklarede han selv, at han lige fra sin spæde Barndom havde været svaghelset, saa han, eftersom hans Moder havde fortalt ham, 3 Gange havde maattet lære at gaa; i Mellemrummene blev han

baaret paa Moderens Ryg: da han var 5 eller 6 Aar gammel, faldt hun med ham baglænds i en Bakke, han fik sit høire Ben brukket, og det har siden været vanført. Det er det samme Ben, som han nu paa Moss har stødt, saa han maatte bringes paa Sygehuset. — Til den legemlige Skrøbelighed kom ogsaa det, at han var lidet udviklet og ganske uvidende i Læsning, saa han da heller ikke var konfirmeret.

Denne sidste Omstændighed gjorde ham til Gjenstand for Skolekommissionens Omsorg, og paa dennes Anmodning besørgede Fattigkommissionen hans Underholdning (paa Fattigstuen) og udrededе Betaling til en Skolelærer, som havde paataget sigi 3 Timer ugentlig at læse med ham — Udgifter, som dog siden bleve overtagne af Departementet.

I Oktober samme Aar blev Martin konfirmeret, og ved Anmeldelse herom yttrer Sognepræst Lie, at han havde opført sig godt og gjort ret god Fremgang i sin Christendoms-Kundskab. Under den hele Konfirmations-Beredelse havde han ogsaa gjort det Indtryk paa Præsten, at det var hans faste Forsæt at føre et christsommeligt [[** står det -o- el. -ø- ?]] Liv, og ved sin Afreise fra Moss udbad han sig, at han maatte have sin Altergang der paa Stedet i Fremtiden. Det haabedes, ak [[** sic? = at]] han, skjønt Krøbling, skulde kunne ernære sig ved Kurvmager-Arbeide og desl. paa de Steder i Amtet, hvor han var kjendt.

Den hele Udgift for ham blev 48 Spd. 107 ½ ß.

En sammødre Halvbroder af hin Martin er Ole Peter Petersen. Om hans Fanteliv oplystes væsentlig Følgende: Han er født i Hoff i Soløer; Faderen var en svensk-født Omstreifer, og Forældrene vare ikke gifte. Efter Faderens Død kom Moderen i Forbindelse med omhandlede Halvbroder Martins Fader, og fra sit 12te Aar streifede Ole Peter om paa egen Haand. Da han blev voxen, levede han først i Konkubinat, siden i Ægteskab med en Anne Marie Hansdatter og fik med hende 5 Børn, dels før, dels efter Ægtevielsen. Hun døde i 1854, og nu sluttede en Anne Marie Johansdatter sig til ham. Denne, som selv er født af omstreifende Forældre, havde i tidligere Forbindelse med en Omstreifer ved Navn Ole Andersen havt 3 Børn, men som alle ere døde. Med denne Kvinde havde Ole Peter endog havt et Barn før sin første Kones Død, nu levede de i Konkubinat sammen og fik et Barn til, og derefter, i 1855, bleve de ægteviede. Med denne sin Kone samt med de 2 Børn af den sidste og med 2 Børn af den første Forbindelse var Manden i Begyndelsen af 1856 i Borge Præstegjeld, og Fattigkommissionen her — dertil foranlediget af Amtmanden, til hvem Familien havde forvendt sig — indgik med Forslag om, at der af Fantefondet skulde anvendes 150 Spd. for at kjøbe Hus med Potetes-Ager til Manden, som — noget over 30 Aar og duelig Blikkenslager og Kurvebinder — da antoges at kunne nære Familien. Departementet fandt, at dette var for stort Beløb til et Forsøg, som paa Grund af de om Forældrene givne Oplysninger maatte ansees temmelig tvivlsomt; men det erklærede sig villigt til at yde noget aarligt Tilskud til Husleie. Da imidlertid intet Hus var at faa leiet til en saadan Familie, faldt Sagen bort. — I 1858 optræder Familien i Rygge Præstegjeld, hvor ligeledes Fattigkommissionen paa Foranledning af Amtmanden var villig til at tage sig af dem og lovede at skaffe dem Hus og hjælpedem til en ordentlig Stilling, naar Departementet vilde bevilge enten en større Sum engang for alle eller et aarligt Bidrag af 15 til 20 Spd. Dette sidste gik ogsaa Departementet ind paa. Men da det kom til Stykket, vilde Manden ikke bo paa det anviste Sted; endda slog man dog ikke Haanden af ham, men overlod det til ham selv, om han kunde faa opspurgt noget andet Sted — men der gik Maaneder hen, uden at han meldte sig igjen for Fattigkommissionen, og denne maatte derfor tilsidst, i November 1858, anse Mandens Ønske om Bosættelse for mindre alvorlig ment og altsaa Sagen for opgivet.

61. (128—130). Vaage. Anne Knutsdatters Børn 1) **Anne Petersdatter** samt 2 og 3: **Christian** og **Emma.**

En ukonfirmeret Gut, som hed Knut [[** sic, ikke sperret]] og en Pige ved NavnAnne, begge hjemmehørende og boende i Sell, Annex til Vaage i Gudbrandsdalen, avlede et Barn, som i Daaben blev kaldtAnne, Dette var i Aaret 1812. Dette Barn, den i Overskriften nævnte Anne Knutsdatter, voxede op i sin Hjembygd og blev konfirmeret der i 1830, altsaa ved 18 Aars Alder. Nu gjorde hun, som saa mange ringe Folks Børn i denne Egn: hun „reiste aav,“ nordover, til Throndhjems Stift, og her holdt hun til paa forskjellige Steder, dels paa Dagarbeide, dels i Tjeneste, sidst i Rennebo. Herfra kom hun i 1837 i frugtsommelig Tilstand tilbage til Hjembygden og fødte her

den ovennævnte Datter Anne Petersdatter (Faderen en Ungkarl i Rennebo). Efter nogle Ugers Forløb og tagende Barnet med sig reiste hun atter nordover og har siden streifet om i forskjellige Egne af Landet, snart i Følge med Fanterne, snart for sig selv. Kun nu og da lod hun sig paa sin Gjennemreise se i sin Fødebygd. Sidst kom hun alt til Sverige.

Fra Sverige blev Datteren Anne Petersdatter, som i nogen Tid maa have vanket om paa egen Haand, i Begyndelsen af 1857 som pasløs Omstreiferske transporteret indover den norske Grændse til Vinger og afleveret til Lensmanden der. En Fantefamilie (Gut, Pige og et Par Børn) var ogsaa med i den samme Transport. Lensmanden skrev til Fogden om hende og Fogden skrev til Sorenskriveren og Præsten. Præsten fandt ved Samtale med Pigen, at hun var saa godt som ganske blottet for Religions-Kundskab, og Sorenskriveren lod holde Forhør, hvoraf det syntes at fremgaa, at hun skjønt født og kanske hjemmehørende i Vaage, var voxet op paa Fantestien. Hun blev nu efter Amtmandens Ordre løsladt af Arresten og overleveret til Vingers Fattigkommissions Omsorg, og uagtet hendes formodede Hjemstavnsret til Vaage antog man sig hende her i Vinger for at hjælpe hendetil at blive konfirmeret. Lensmanden lovede at beholde hende i sit Hus uden anden Godtgjørelse for Kost og Logis end hvad hun selv kunde yde ved sit Arbeide, og Præsten begyndte at læse med hende visse Dage om Ugen. Men ud paa Sommeren fik hun Anfald af en rimeligvis ældre Svaghed, den faldende Syge, der tildels tog hende saa haardt, at der maatte vaages over hende Nat og Dag. Og da dette varede ved, Uge efter Uge, blev ikke alene Undervisningen afbrudt, men det blev nødvendigt at indleie hende for Betaling til Folk, som kunde og vilde paatage sig hendes besværlige Pleie. Nu foredrog Fattigkommissionen Sagen for Kirke-Departementet, og Underhandlingen endte med, at Pigen i December Maaned samme Aar blev sendt Lensmand imellem, oftest med Skyds, til Vaage, hvor hun var erkjendt hjemstavnsberettiget. Her blev hun forsørget ved at lægges i Lægd, og da hendes Helbred nu var noget bedre, saa gik det fremad med hendes Undervisning, og i Juni 1858 blev hun konfirmeret i Sells Kirke. Fra nu af blev hun anvist til at ernære sig selv. Det sees ogsaa, at hun for det Første har kunnet dette med Dagarbeide; men det yttres ogsaa, at det var tvivlsomt, om Nogen vilde antage hende i fast Tjeneste, saasom hun fremdeles af og til led af sin Svaghed. — Udlægget i Vinger var lidt over 30 Spd., Transportomkostningerne omtrent 11 ½ Spd.; begge disse Summer skulde udredes af Vaage Fattigvæsen; hertil kommer Forsørgelsesudgiften i Vaage indtil Konfirmationen, beregnet til noget over 7 Spd. tilsammen altsaa henved 49 Spd., og Halvdelen heraf er til Lettelse for Hjemstavns-Kommunen bleven tilstaaet af Fantefondet.

Som Vaage Fattigvæsen i 1857 saa uventet fik denne Pige at forsørge, saa fik det i 1858 endnu 2 yngre Børn af den samme Moder Anne Knutsdatter. Denne var nemlig nylig død i Sverige, og vedkommende Landskancellie sendte Autoriteterne her i Norge Efterretning om de efterladte Børn med Spørgsmaal om, hvor man ønskede dem bragt hen. I Slutningen af 1858 kom de til deres Bestemmelsessted Vaage, Moderens gamle Hjemstavn; de hedde Christian (12 Aar) og Emma (henved 3 Aar); Faders-Navnet er ikke anført. Gutten, som lod til at være meget forvildet, kunde Fattigkommissionen kun faa anbragt paa Prøve og for en temmelig høi Betaling. Pigebarnet derimod var man saa heldig at faa anbragt „hos en særdeles brav Familie, hvor det vist vil blive behandlet som et Lem af Familien og nyde en omhyggelig Opdragelse.“ — Kirke-Departementet har imidlertid givet Fattigkommissionen Udsigt til at den ogsaa for disse yngre Sødskende skal faa en Del af Udgifterne erstattede af Fondet til Fantevæsnets Indskrænkning.**62.** (131—132). Gjerpen. **Peter Olaus Andersen** med Ledsagerske og 3 Børn.

Denne Mand, nu (i 1859) 41 Aar gammel, og født og døbt i Throndhjem, har efter eget Sigende fra sit 7de Aar.Faderen var Matros og gift Mand i Throndhjem. Efter Faderens Død og da Gutten var 7 Aar, begav Moderen sig med ham paa Betler-Vandring. bestandig ført et omflakkende Liv mod [[** sic = med?]] Undtagelse af 2 Aar, da han modtog Konfirmations-Undervisning i Beitstaden, hvor han ogsaa i 17 Aars Alder blev konfirmeret. Fra den Tid har han vandret om først i det Nordenfjeldske, siden paa Oplandet og i de sidste Aar i Jarlsbergs og Bratsbergs Amter, søgende Ophold ved at flikke Kjedler og arbeide Vævskeer. Stadig Virksomhed havde han lige indtil sit 40de Aar ingen Smag for, og et stille, ordentligt Liv var i hans Tanker altfor ensformigt og kjedeligt. Ikke underligt derfor, at han antog Flakkelivets sædvanlige onde Skikke. Han var ikke bange for at

hjælpe sig frem med Usandhed, blev tilbøielig til Drik og lagde intet Baand paa sine onde Attraaer. For omtrent 10 Aar siden indgik han en Forbindelse med en Pernille Christophersdatter, en Landstrygerske fra Vestlandet, hvoraf Frugten var et Pigebarn, der nu er 9 Aar gammelt og lever hos Faderen. Efter hin Kvindes Død indtraadte han for omtrent 5 Aar siden i et lignende Forhold til Pigen Beathe Marie Eriksdatter, med hvem han allerede har to Børn, og som nu (i Begyndelsen af 1859) er frugtsommelig med det tredie.

Midt i dette tøilesløse Liv blev der dog altid et Baand tilbage, som holdt ham borte fra den egentlige Forbryderbane. Han havde, efter hvad han selv har sagt, ofte stærke Mindelser om, at han vandrede paa en elendig Vei, og at han burde søge at vende om itide. Hans Børns Fremtid lagde sig mangen Gang tungt paa hans Sind, og han gjorde, hvad han mente i sine Forholde at kunne, for deres aandelige og legemlige Vel. Han lod dem saaledes døbe, og han søgte, saa snart og saa godt han kunde, at faa sin ældste Datter bort til Folk for at lære Noget, lærte hende ogsaa selv lidt at læse. Ikke mindre foruroligedes han ved den Tanke, at hans to yngste Børns Moder, Berthe Marie formodentlig var udøbt. Dette Sidste synes det især at have været, som omsider bevægede ham til i Januar Maaned 1858 at henvende sig til Sognepræst Grimelund i Gjerpen med Anmodning om at tage sig af baade hende og ham.

Hvad Berthe Marie angaar, der (i 1859) er 24 Aar gammel, født og — som det ved de anstillede Undersøgelser omsider har vist sig — hjemmedøbt i Annebo, da er hendes Historie omtrent den samme som Mandens, kun at her til Flakkelivets øvrige Frugter ogsaa kommer den fuldstændigste Vankundighed Moderen, en i det Jarlsbergske temmelig bekjendt Omstreiferske Karen Larsdatter fra Sjursrud ved Eidsfos, trak om med hende uden at bære ringeste Omsorg for hendes Undervisning.. Ikke at tale om, at hun ikke kjendte et Bogstav og var opvoxet uden al Undervisning om aandelige Ting, men ogsaa det allersimpleste Arbeide med Hænderne var hende fremmed. Imidlertid erkjendte ogsaa hun, vel især bragt dertil ved Manden at hendes Stilling og Tilstand var bedrøvelig, og hun forenede sin egen Anmodning med hans om at blive antagen til Undervisning og Daab.

Fra Februar Maaneds Begyndelse 1858 have nu disse Mennesker havt stadigt Ophold i Gjerpen, idet der af Fondet til Fantevæsnets Indskrænkning er tilstaaet Kvinden en Understøttelse af 7 Spd. om Maaneden for hende og hendes to Børn i den Tid, hun modtager Undervisning, medens Manden selv har forsørget sig og sit ældste, med Pernille Christophersdatter avlede Barn.

Hvad deres Forhold angaar, da har det været bedre, end man efter deres foregaaende Liv kunde vente. Manden har, saavidt det har kunnet erfares, ikke ladet sig se beruset mere end tre Gange, hvorom han har forklaret, at han de to Gange „kom i Lag med nogle Bekjendte af hans Folk, som endelig skulde traktere,“ og at han den tredie Gang „var klein og kjendte paa sig, at han bar paa en Sygdom,“ som da skulde fordrives med en Rus. Der kan vistnok heller ikke gives ham det Vidnesbyrd, at han i denne Tid ganske har overvundet sin gamle Vane at lyve; men der har dog været Anledning til at bemærke, at han gjør sig Umage for at være sanddru i Tilfælde, hvor Løgn kunde være fristende nok, og det troes derfor, at det ikke blot er for at gjøre sig behagelig, men at det virkelig er alvorlig ment med hans Forsikkringer, naar han erkjender Løgnens Styghed. Og hvad det ustadige Sind angaar, da har det vel nu og da givet sig Luft navnlig i Utaalmodigheden over, at det ikke har gaaet rask nok med Berthe Maries Fremgang og Beredelse til Daab, saa det ikke har manglet paa Yttringer som: at det blev vel tilsidst ikke andet Raad for end at trække videre. Imidlertid maa det dog indrømmes, at i Gjerningen har han dog ikke vist Ustadighed hidtil; meget mere maa det siges til hans Ros, at han den hele Tid har vist en mærkelig Standhaftighed i sin engang fattede Beslutning; thi mærkeligt synes det at maatte kaldes at denne Mand, der saa godt som alle sine Dage ikke har gjort Andet end flakke omkring og ikke har befattet sig med andet Arbeide end Kjedelflikkeri og Vævskebinderi, nu i snart et helt Aar har ernæret sig ved det for ham aldeles uvante og ikke lidet anstrængende Arbeide ved Kanal-Anlægget og det med en saadan Udholdenhed, at han har fortsat Arbeidet paa en Tid, da flere af hans Medarbeidere ikke kunde holde ud at staa i Sne og Vand, men forlod sin Post. — Han har nu efter Sognepræstens Forestilling til Kirke-Departementet og ved dettes Bevilling faaet Udsigt til at erholde fast Bopæl i Gjerpen paa Gaarden Sørbø, hvor en Mand mod en Godtgjørelse af 155 Spd. har forpligtet sig til at opføre et Vaaningshus og afstaa noget over et Maal Jord til Eiendom

Meningen er, at Huset og Jorden skal blive Familiens Eiendom saaledes, at den i Løbet af 20 Aar, dog uden Renter, betaler Beløbet. Imidlertid har det Offentlige Panteret i Eiendommen, og denne falder tilbage til det Offentlige, hvis Angjældende herefter maatte gjøre sig skyldige i Omstreifen.. Der er begyndt med at lægge Grundvold og kjøre frem Tømmeret.

Berthe Marie har siden Begyndelsen af Februar 1858 modtaget dels boglig Undervisning, dels Undervisning i lidt Haandarbeide i Præstens Hus. Den egentlige Daabs- eller Konfirmations-Forberedelse tog sin Begyndelse i April s. A. Det har gaaet smaat med hendes Fremgang, uagtet hun i det Hele taget har været flittig og villig og kommet ordentlig til Undervisningstimerne. Hvorvidt nogen grundig Sindsforandring er foregaaet med hende, er vanskeligt at sige, da Tilbøjeligheden til Usandhed, som hos hende vistnok er meget stærk, altid endnu maa vække Tvivl om Oprigtigheden af hendes Bekjendelser og Meddelelser. Imidlertid er der dog saa meget for hendes Personlighed Eiendommeligt i disse Meddelelser, at det maa troes, at hun ikke er upaavirket. Det antages ogsaa, at hun i Løbet af denne Vinter (Begyndelsen af 1859) vil kunne stedes til Konfirmation (hun er nemlig, som ovenfor sagt, døbt) for derefter at indgaa Ægteskab med Peter Olaus og flytte med ham til deres ny Bolig.

Sognepræsten slutter sin sidste Beretning saa: „Jeg finder mig i det Hele motiveret til at fælde en saadan Dom om dette Par, at jeg ikke kan tro andet, end at det her er vel beføiet at gjøre et Forsøg for at erfare, hvad der kan ventes af de Fanters Bosættelse, som det endnu kan ansees for muligt at redde „for Samfundet.“

Efterat dette var skrevet, har Præsten Grimelund i privat Brev, 6te April 1859, givet mig følgende Oplysninger: „Det vil vist glæde Dem at erfare, at Berthe Marie, som allerede den 4de Februar

nedkom med sit 4de Barn, strax efter Barselsengen igjen tog paa at fortsætte med sine i nogen Tid afbrudte Timer hos mig og det med saadant Alvor, at jeg 2den Søndag i Faste den 20de Marts kunde stede hende til Konfirmation. Jeg havde nogen Frygt for, hvorledes denne Handling vilde blive optaget af mit Menighedsfolk i denne Tid; men den Raskhed, Frimodighed og Hjertelighed, hvormed hun gav sine Svar, og den Bevægelse, hvormed hun fulgte hele Handlingen, havde den modsatte af den befrygtede Virkning. Den følgende Søndag begyndte Lysning til Ægteskab for hende og Peter Olaus, den 3die April vare de første Gang Nadvergjæster sammen, den 10de bleve de ægteviede, og den 14de tilflyttede de sit nye fuldværdige Hus paa Sørbø, en nydelig beliggende liden Plads, som fik Navnet Sollien. Den 20de besøgte jeg dem i deres nye Hjem, og jeg maa sige, at jeg fandt det der over Forventning ordentligt og hyggeligt; thi jeg har ikke havt de bedste Tanker om Berthe Maries Ordens- og Renligheds-Sands før. Manden var ikke hjemme, skjønt der med det samme fandt en Skjønsforretning Sted; han vedbliver at være meget paapasselig paa Tiden, og jeg haaber, at Udsigten til at komme til at eie Huset, vil styrke ham heri. Jeg har aftalt med ham, at han skal gjøre Forsøg med at lægge nogle Skilling (1 [[** F2F1 OLD FLOURISH MARK SIGN   (kun Cardo?)]]) om Ugen tilside af sin Arbeidsfortjeneste og sætte dem ind i Sparebanken for dermed at betale sine Afdrag. En god Mand og Fattiges Velynder, Hr. — — har havt den Godhed at skaffe ham Arbeide, da Kanal-Arbeidet i Skien for en Tid er ophørt.“

63. (134). Homedal. **Bernt Andersen Vang** med Kone og 3 Børn.

Denne Mand skal være født i Throndhjem, 1806, og i nogle Aar have været gevorben Soldat sammesteds. Siden har han i lange Tider streifet om som Blikkenslager o. s. v. (F. F. No. 595) og det med Konen Marthe Olsdatter Brun (af det saakaldte Bruns-Følge og af finsk Æt) og deres Børn 1)Johannes, døbt i Holt, i 1858 15 Aar, 2) Christian, døbt i Birid, 6 Aar, og 3) Berntine, døbt i Skjold, 4 Aar.

I Marts 1858 kom Manden med Familie til Homedal Præstegjæld og slog sig ned her, idet han fæstede sig en Rydnings-plads under Gaarden Møretraa i Landvik Sogn for en aarlig Afgift af 2 Spd. Her gav han sig til at rydde og dyrke og boede med Kone og Børn i en Barhytte.

Imidlertid androg Sognepræsten, Provst Hauge hosKirke-Departementet [[** sic sperret, vel feil]] om Bistand til at faa et Hus bygget for Familien. Departementet svarede foreløbig, at det heller vilde yde et vist aarligt Tilskud af Husleie m. m., hvis Sagen kunde blive ordnet saa, og denne Maade at hjælpe Familien tiltraadteProvsten

ganske. „Jeg kan det saa meget mere, siger han, som jeg har seet mig istand til at skjænke Manden et lidet Hus Det var, ifølge privat Brev fra Præsten, en fordums Tørkestue, Eiendomsbygning paa Præstegaarden. med Kakkelovn.“ Og nu bevilgede Departementet efter Provstens Forestilling 15 Spd. til Husets Flytning og Udbedring samt indtil videre 10 Spd. aarlig, regnet fra 1ste Juli 1858.

„Jeg har, yttrer Provsten under disse Forhandlinger, drevet denne Sag personlig og uden Fattigkommissionens Mellemkomst, fordi Erfaring har lært mig, at der hos denne ingen Støtte er at vente for Fantefolket, da den har en stærk Modvillie mod at indlade sig med disse Omstreifere, af Frygt for, at de skulle vinde Hjemstavn og berede Bygden Udgifter i Fremtiden.“

Af Provstens Aarsberetning (Januar 1859) hidsættes: Ud paa Høsten kunde Familien fra Barhytten flytte ind i det færdige Hus. Den har dyrket nogen Potetes-Ager, men Mangel paa Gjødning og Arbeidsredskaper har gjort Udbyttet ringe, og da Ageren ikke var indhegnet, blev den tildels ødelagt af Naboernes Kvæg. Det er Provsten kjært at kunne meddele, at Familien fører et meget ordentligt Liv. Manden er aldeles ædruelig og har godt Rygte for Redelighed. Det antages ogsaa, at han har god Villie til at arbeide; men hertil duer han desværre kun lidet, og det er at forudse, at han ikke vil kunne hjælpe sig med de tilstaaede 10 Spd. Allerede nu har han henvendt sig til Fattigvæsnet om Hjælp, og denne er ydet ham mod Refusion, navnlig har man kjøbt Blik-Plader til ham, for at han kunde faa noget Erhverv i sin Profession som Blikkenslager. Da Præsten havde faaet Grund til at antage, at Manden havde Hjemstavnsret i Throndhjems By, havde han skrevet til Fattigkommissionen der om Bistand til Familiens Underholdning. — Den ældste Søn forberededes til Konfirmation; han var meget uvidende.

Jeg hidsætter nogle yderligere Oplysninger efter private Breve fra Provsten, Mai og Juni 1859.

Da det viste sig, at den fæstede Plads var for ringe, har Provsten leiet (for 5 Spd. aarlig) en anden for Familien og det i Nærheden af den faste Skole, hvilket er godt for Børnene. Paa Pladsen kan fødes 6—8 Faar eller muligens en Ko, og 2 Td. Sættepotetes ere allerede i Jorden, Midler til dette og Mere har Provsten nu faaet af Throndhjems Fattigvæsen, som har lovet 40 Spd. aarlig. „Man syntes, det var meget; men det gaar rundelig med, da Manden er gammel og lidet skikket til Arbeide.“ Siden det er afgjort, at Familien har Hjemstavn i Throndhjem og understøttes derfra, er Almuens Uvillie over deres Ophold her aftaget. Men med det samme ereFamiliens Fordringer stegne; de ville idelig have Penge, og Provsten har Møie med at holde igjen, især i denne Tid, da Konen har ligget i Barselseng. Det er især Konen, som viser sig saa fordringsfuld; hun er en Hustyran og tvinger Manden til at gaa og kræve Penge. I det Hele sporer Provsten liden Skjønsomhed hos dem. „Men det er Noget, som jeg maatte vente af saadanne stakkels Mennesker, da jeg stundom maa tage dem lidt alvorlig, og de ere ikke ret vante hverken til Kjærlighed eller til Irettesættelse. Jeg haaber dog, det vil gaa godt, og paa Fantestien komme de ikke mere.“ — Den ældste Søn blev konfirmeret 1ste Mai og er nu i Tjeneste i Bygden.

Hvad angaar Moderens finske Herkomst oplyses, at hendes FaderOle Brun, skulde være fra „Stor-Finland i Sverige“ og have reist alle sine Dage.

64. *a*. (138). Homedal. **Karen Margrethe Pettersdatter Lundkvist. (eller Lindkvist).**

Paa en Annex-Reise i Sommeren 1858 traf Provst Hauge denne Kvinde i et stort Fantefølge, hvori ogsaa hendes ModerRagnild, Enke efter Petter Lundkvist, samt en Henrik Christensen med hvem Karen levede i naturligt Ægteskab, hvoraf Frugten var de to Børn, Petter 8 Aar, og Ragnild Ulrikke, 2 Aar. Karen var da 32 Aar gammel (F. F. No. 321 og 322).

„Ved nærmere Bekjendskab med Karen, siger Provsten i et Brev til Departementet August 1858, har jeg fundet, at hun til Nød kjender Bogstaverne, men at hun er blottet for de simpleste Religions-Begreber. Navnet Christus er hende fremmed, og hun er fast at anse som en Hedning. Efter gjentagne Samtaler med hende yttrer hun sin Lyst til at lære og til at blive konfirmeret, og hun vil gjerne til en Tid skille sig fra sit Følge for at modtage Undervisning.“ For at dette skulde ske, maatte hun med Børnene indlogeres saa vidt mulig nær Præstegaarden, hvilket vilde koste 2 [[** Unicode PUA 62193 (vises kanskje ikke i alle maskiner?)]] daglig i mindst ½ Aar.

Departementet fandt Betalingen høi, men gik dog tilsidst ind paa Planen, og endnu inden Provsten fik Besked

herom, havde han allerede modtaget Pigen og anbragt hende i det tingede Logis (16de September); han havde nemlig ved den første Aftale med Pigen tilsagt hende at indfinde sig ved Mikkelsmes-Tid, forventende, at Sagen med Departementet skulde være ordnet da, og hun indfandt sig ganske rigtig. For at indskrænke Udgiften for det Offentlige fik han dog Børnene forsørgede paa anden Maade, saa han til Logis (og Klæder) for Pigen kun behøvede 1 [[**Unicode 62193]] daglig.

Af Aarsberetningen Januar 1859 hidsættes: Pigen har gode Evner og har brugt yderste Flid baade paa Skolen, som hunbesøgte, og i Undervisningstimerne hos Præsten. „Hun er et meget ordentligt og arbeidsomt Menneske, som har vundet Yndest baade i mit Hus og hos dem, med hvem hun daglig lever.“ Der var Tanke om, at hun efter Konfirmationen — istedetfor at vende tilbage til Kjæresten Henrik Christensen, der skalde være drikfældig — vilde tage Ophold i Præstegjeldet, hvis hun kunde faa Hjælp til at opføde sine Børn, Noget, hvorom der dog ikke endnu blev fremsat nogen bestemt Begjæring.

I Anledning af den anførte Yttring, at selv Navnet Christus var Karen fremmed, skrev jeg til Provsten og bad ham om yderligere Forklaring; det forekom mig rimeligst, at han havde opfattet Forholdet mindre rigtigt. Af hans Svar (18de Mai 1859) kan jeg hidsætte Følgende: „Det var 3 Mile oppe i Landet, at jeg i Juli f, [[** vel sic komma, feil]] A. paa en Reise til Heirefos saa et stort Fantefølge, bestaaende af Gustav Lindgren, 41 Aar, født i Bykle Sogn, konfirmeret i Christiania Tugthus af Nils Hald, viet i Gjærestad af Aas til Anne Pettersdatter Lundkvist, fremdeles Henrik Christensen, født, døbt og konfirmeret i Norderhaug, i naturligt Ægteskab med omhandlede Karen Margrethe Lundkvist, disses 2 Børn, endelig Oldemoderen for hele Følget Ragnild Lundkvist, ialt 7 Personer. Da jeg saa dem, standsede jeg min Hest og spurgte, hvem de vare. De rejste sig meget barskt: „Du ser vel, vi ere Vandrefolk eller Fanter, som du vel kalder os.“ „Nu, nu — jeg vil Eder intet Ondt; kan jeg ikke giøre Eder noget Godt, vil jeg vist ikke lægge Sten til Byrden for Eder.“ — „Hvem er Du?“ spurgte En. Her reiste den gamle Oldemoer sig og sagde: „Jeg kjender ham, det er Provsten paa Homedal — han har været god mod mig.“ Nu fik Piben en anden Lyd, og de trængte sig med Iver om mig og Munden gik paa dem. — Jeg havde liden Tid, og efter en kort Samtale stævnede jeg dem til at møde mig paa Præstegaarden paafølgende Tirsdag med den udtrykkelige Erklæring, at jeg da vilde overhøre dem. Tirsdagen kom og med den det hele Følge. Nu overhørte jeg dem. Om den Gamle vil jeg ikke tale; men baade Gustav, Anne og Henrik læste godt og vare vel oplyste. Karen kjendte ikke en Bogstav. Hun blev overhørt af mig i min Kones Nærværelse, og denne blev saa greben af hendes grændseløse Uvidenhed, at hun brast i Graad. „Kjender dn Christus?“ „Nei.“ „Ved du ikke, hvem Jesus Christus er?“ „Nei, men jeg har hørt, det skal have været en snild Mand.“ „Kjender du Budene?“ „Nei.“ „Har du aldrig hørt, de har læst i Testamentet eller i Psalmebogen?“ „Nei.“ Saa gik det i Alt. Hun afgav virkelig Bevis for, at der kan være Mennesker i christent Land, som ikke end have den ringeste historiske Kundskab om Frelseren.“

I Anledning af at Pigens to Børn vare blevne forsørgede paaen anden Maade end først paatænkt, havde jeg fremdeles spurgt Provsten, om maaske godhjertede Familier i Bygden havde taget dem til sig uden at fordre Betaling. Men nu hører jeg, at Provsten for Besparelsens Skyld havde ladet Børnene forblive hos Moderens Slægtninger, som holdt sig i Egnen. Af de til Moderen bevilgede Penge havde han betalt dem 5 Spd., Faderen havde hjulpet til forresten. „Privat Kjærlighed udenfor hvad mine fattige Evner have kunnet bidrage, har intet gjort for dem. Deres Vandel (her tales om nærværende Pige og den i følgende No. omhandlede Gut) har været retskaffen, og de have vundet Yndest hos de Folk, som de have været hos; og dog har jeg oftere maattet skifte Logis for dem, fordi deres Forsørgere have hørt ilde af Naboerne over, at der drages Fanter ind i Bygden. Mange Bekymringer have været mit Udbytte — medens jeg, Gud ske Tak, ogsaa kan sige, at jeg har havt min Glæde.“ — — „Paa Konfirmations-Dagen. den 1ste Mai, min Fødselsdag og min Datters Konfirmationsdag, havde jeg en Glædesdag: begge mine Fanter og endnu to til vare blandt de Fremstillede, og for en talrig Menneskemasse baade fra By og Bygd gjorde de saa vel Rede for sig, at det vakte Opmærksomhed. Stemningen har vendt sig meget siden den Dag, og jeg tror Menigheden blev greben ved, hvad den hørte.“

I et følgende Brev, af Juni, meddeler Provsten, at Karen nu har forladt Bygden med sin Kjæreste Henrik, og sine Børn for at komme tilbage, naar Tilladelsen til at vie dem indløber (se herom i Anm. ved følgende No.). Efter

hvad Provsten senest har hørt, skal Henrik være meget arbejdsom og ikke egentlig forfalden. „Ligesaa har jeg hørt, at hun, Karen, skal nu være bleven saa „undselig“ ved at gaa om, at hun ikke gaar ind i Husene med de Andre men bliver udenfor.“ „De ville gjerne bosætte sig — men hvor?“

64. *b*. Homedal. **Halvor Olsen.**

Denne Gut, Søn af Ole Jansen Faderen er maaske den samme Person, som omhandles under No. 71. og Oline Halvorsdatter, er allerede omtalt under Sagen No. 45: han var i 1855 optagen til Forsørgelse i Haaland paa Jæderen, men rømte snart for atter at følge Moderen og Stedfaderen paa deres Omflakninger. Men Stedfaderen var ond med ham, hvorfor han rømte fra ham til et andet Følge, Gustav Lindgrens, det samme, hvori den under forrige No. omtalte Karen M.Lundkvist var, og da Provst Hauge havde lovet at antage sig denne til Konfirmations-Undervisning, bad Halvor om og fik samme Løfte. Begge kom ogsaa samtidig, i September 1858, i det for dem tingede Logis i Nærheden af Præstegaarden (der var afDepartementet bevilget for ham 24 ß daglig, hvoraf 20 medgik til Logis, 4 til Klæder), og begge gik da sammen i Fastskolen og hos Præsten. Han var næsten ligedan Begynder som hun, kunde lidet eller intet læse og havde intet Begreb om Christendom.

I Aarsberetningen, Januar 1859 siges, at han den hele Tid havde været meget flittig, saa han nu læste ganske taaleligt og havde lært de to første Parter af Katechismen og lidt af Bibelhistorien. Hans Opførsel var ogsaa meget god. Provsten haabede at kunne konfirmere ham til Vaaren, og da var det Guttens Ønske at komme tilsøs.

Af privat Brev fra Hr. Hauge i Mai 1859 ser jeg, at Gutten ogsaa blev konfirmeret ved paatænkt Tid (se Anm. til forrige No.) -— I Juni skriver Provsten atter til mig om ham: Provsten havde tilbudt ham at beholde ham paa Præstegaarden eller ogsaa skaffe ham Sømands-Udrustning og Hyre paa et Skib i Grimstad; men Gustav Lindgreen [[** sic -ee-]] havde faaet Tag i ham, og Gutten vilde nu — trods Provstens Formaninger — slaa sig i Lag med ham for at blive Blikkenslager. Provsten fik Leilighed til at tale med Gustav selv og foreholde ham hans Ansvar; Gustav mente, at han ved Medvirkning af Provst Aas i Gjerestad skulde blive bosat der, og saa skulde Gutten blive forsørget med det samme. Et Par Gange senere har dog Halvor været hos Provst Hauge: „jeg saa da, at han havde byttet bort nogle af de Klæder, han havde erholdt af mig; jeg talte dog ikke til ham derom for ikke at friste ham til at lyve.“

Af de nævnte Breve af Mai og Juni hidsættes endnu følgendeyderligere Oplysninger og Bemærkninger om Fante-Sagen i Homedal.

Foruden de under No. 63 samt 64 *a* og *b* omtalte tre Personer, som bleve konfirmerede 1ste Mai, have følgende henvendt sig til Provsten om Konfirmation:

1) Anne Marie Fredriksdatter, af omstreifende ForældreFredrik Fredriksen og Marthe Fredriksdatter (Pedersdatter? rimeligvis de samme som det under No. omtalte Forældre-Par). Hun er født og døbt i det Throndhjemske, er nu 27 Aar gammel og lever i naturligt Ægteskab med Knud Christiansen (født i Lesje og konfirmeret paa Throndhjems Tugthus, (F. F. No. 232). Med ham har Anne Marie 2 Børn foruden et ældre fra en tidligere Forbindelse. Hnn kom til Provst Hauge i de første Dage af Marts 1859 med Attraa om at blive forberedt til Konfirmation Aaret forud havde hun henvendt sig med samme Bøn til PræstenKnudsen i Klep, se under Sagen No. 76, Præstens Skrivelse af 12te Juli 1858.. Hun læste godt [[** sic, mgl komma?]] havde ualmindelig gode Evner og opnaaede at blive en dygtig Konfirmand den 1ste Mai. Hendes Forlovede betalte Logis og Alt for hende

i de 9 Uger, hun var i Nærheden af Præstegaarden og daglig deltog i Undervisningen dels hos Præsten, dels paa Fastskolen. Begges Vandel er retsindig, og han ernærer sig godt ved at arbeide sine Tælleknive.

Paa videre Spørgsmaal om, hvor en omreisende Mand havde sit Værksted o. s. v., fik jeg saadan Oplysning: Han fører med sig Redskaber, Smiested, Hamre og en liden Puster, saa han kan smede sine Knive, hvor han vil.

Anne Marie — siger Provsten i sit sidste Brev — er fremdeles i Nærheden, lever med sine Børn paa en Gaard i Fjære Sogn, medens Manden er paa Arbeide henne ved Mandal og sender hende Penge. Provsten har lovet at

hjælpe dem til at blive ægteviede (se nedenfor), og i den Anledning er Anne Marie oftere hos ham. „Hun fortalte mig igaar, at en Bonde i Fjære havde tilbudet dem en Plads; men de havde Intet at bygge for.“ — „Jeg vedbliver — saa yttrer Provsten sig i sin sidste Skrivelse om disse Folk — jeg vedbliver min gode Mening om denne kvikke, jeg kunde næsten sige: tækkelige Kvinde.“

2. Andrine Rasmusdatter, kom paa samme Maade som No. 1, ligesaa først i Marts. Hun sagde sig selv 16—17 Aar gl., født og døbt i „Frostviken“, som skulde ligge 10 Mil nordenfor Throndhjem eller ogsaa i Jemteland i Sverige. For at faa Vished om hendes Daab skrev Provsten til Biskopperne i Throndhjem og Tromsø samt gjennem Christiansands Biskop og Kirke-Departementet til Jemteland. Imidlertid læste Provsten med hende; hun kunde allerede læse noget, var opvakt, opførte sig pyntelig, viste en meget alvorlig Charakter og et sat Væsen. Hun betalte selv sit Logis, formodentlig ved Hjælp af en Person, som nok var hendes Forlovede, nemlig Laurits Fredriksen, Broder til Anne Marie, No. 1, og om hvem Provsten havde faaet den Oplysning fra Sognepræst Melby i nordre Aurdal, at han var bleven konfirmeret der, saa han altsaa er den Gut som omhandles under Sagen No. 22.

Ogsaa Andrine kjende vi før, fra Sagen No. 5, hvor det fortælles, at hun efter Moderens Tilskyndelse rømte fra Mikkelsen iSolum, og da jeg underrettede Provst Hauge herom, svarede han, at dette samme havde han senere erfaret af Moderen selv, som nu var vred paa Pigen, fordi hun ikke vilde følge med hende.

Paa Grund af manglende Daabs-Attest kunde Andrine ikke blive konfirmeret den 1ste Mai sammen med de Andre. Provsten, som mistvivlede om at kunne faa Understøttelse for hende og de flere Personer, som vare i samme Tilfælde, lod hende da fortsætte Vandringen, men under Løfte at komme igjen senere og fortsætte Undervisningen, naar Spørgsmaalet om hendes Daab monne være blevet oplyst.

Og det er det nu. Der er kommet Attest fra Frostviken i Hernøsands Stift om, at Pigen ikke er indført som døbt i Sognets Ministerialbog; men ved „extra Soknestemne“ i Frostvikens Forsamlinghave dog Personer, vidnet, at de meget godt erindre, at Rasmus Andreassen Ros indfandt sig paa Gedeide i Februar 1843 og forlangte Husvær, medens hans Kone Ingeborg Marie Eriksdatter laa i Barselseng, hvilket ogsaa blev tilstaaet; Moderen fødte den 4de Marts et Pigebarn, som af Kapel-Prædikanten blev døbt Andrine Vilhelmine og dertil vare de Vidner Hermed kan sammenlignes, hvad der i Sagen No. 28 er oplyst, om at Præsterne i Sverige ikke have brugt at indføre saadanne Børns Daab i Kirkebøgerne..

3. Jakob Christian Christophersen, omtrent 15 Aar, med et ægte Tater-Udseende, af Forældrene Skorstensfeier Christopher Jensen og Else Margrethe Christiansdatter (altsaa Broder til Jens Christophersen under Sagen No. 54). Han kjendte ikke Bogstaverne og stod paa næsten samme Trin som Provstens første Elev af dette Slags, Karen Lundkvist. Provsten tilsagde ham at komme igjen til Høsten, inden hilken [[** sic = hv-]] Tid han vilde søge Understøttelse for ham.

4. „Ligesaa et ældre Fruentimmer, mellem 40 og 50 Aar, som kom strax under Konfirmationstiden og vilde konfirmeres. Men da hun var høist frugtsommelig, vilde jeg ikke indlade mig med hende, før Forløsningen var overstaaet. Hendes Navn har jeg glemt, da hun kom sent en Lørdags Aften, medens jeg ingen Tid havde til at tale nærmere med hende. Men hun var vred, fordi jeg ikke vilde tage mig af hende strax, hvorfor hendes Ægtefælle (Ledsager) irettesatte hende, idet han takkede for det givne Løfte.“

5. Niels Gustav Olsen Lindgren, Søn af Vævskebinder Ole Nilssen Lindgren og Anniken Fredriksdatter af Flintians-Følget, 16 Aar. Han læser noget, kan noget af Katechismen og synes at være en kvik og snild Gut. I sit sidste Brev fortæller Provsten, at han allerede har antaget denne sidste Gut og desuden indgivet Andragende for Gutten No. 3.

Dernæst omtaler Provsten de Fanter, som have henvendt sig til ham om at vorde ægteviede. Det er først to Par, af hvilke Kvinderne i det Foregaaende ere omtalte som nylig konfirmerede, navnlig 1) Henrik Christensen (eller Henrik Larsen?) og Karen Margrethe Lundkvist samt 2) Knud Christiansen og Anne Marie Fredriksdatter. Da Mændene ei have kunnet skaffe de i Loven befalede Forlovere, har Provsten 5te Mai indgivet Ansøgning om, at

de maa faa aflægge Ed paa, at de ikke ere bundne ved tidligere Ægteskab; før Provsten skrev Ansøgningen, forklarede han for dem Eden efter Lovbogen og katechiserede over den. Et tredie Par erPetter Pettersen Lundkvist (rimeligvis Broder af nysnævnte Karen Lundkvist) og Inger Kirstine Christophersdatter. Han er konfirmeret paa Bodsfængslet, hun i Christiansands Tugthus. De

have med hinanden 1 Barn ilive foruden 2 døde. Allerede ifjor Høst kom de til Provsten med Ønske om Ægtevielse, og de gjennenmvandrede Landviks og Øiestads Sogne for at skaffe Forlovere. Men medens dette stod paa, bleve de, Gud veed efter hvis Anmeldelse, tiltalte og dømte for deres Konkubinat til 15 Dages Vand og Brød. Forgjæves paaberaabte de sig Provsten, og forgjæves fremstillende denne sig for Retten og forklarede Omstændighederne, samt at han søgte om Bevilling for dem til at vies efter Ed, uden Forlovere. De bleve som sagt dømte. „Og efter udstaaet Straf have de været hos mig, de arme Stakler, høist elendige af Udseende. Han gik i Skjorteærmer, da han var sluppen ud af Arresten uden at eie en Trøie. Jeg fik Lidt paa ham, og nu vandre de atter om, indtil jeg faar Afgjørelse paa Ansøgningen. Jeg har stævnet dem og de øvrige Par hid om 5 til 6 Uger.“

Ved Talen om denne Tilstrømmen af Fantefolk, som begjære Hjælp, yttrer Provsten i Skrivelse af 18de Mai: „Det er isandhed gode Tegn. Jeg synes at spore mere og mere Lyst hos Fantefolket til at lære Guds Ord, og jeg har maattet bortgive Testamenter og Katechismer, saalænge jeg havde nogen. Tilmed møde de mig med megen Velvillie, og naar de se mine Børn, kjæle de for dem og kunne ikke noksom vise dem Godhed. — Kjærlighed og Taalmodighed maa der til; de kunne vindes, og jeg er fast forvisset om, at de ville blive vundne Tid efter anden; men hertil udkræves gjennemgribende Forholdsregler.“

Herom fremsætter Provsten sin Mening væsentlig saa:

1. Dersom ikke Kommunen sikkres for, at de af Staten understøttede Fanter ikke skulde erhværve Hjemstavnsret, ville Almuerne modsætte sig deres Bosættelse. Derfor en Lov om, at den bestaaende Bestemmelse om Hjemstavns Erhværvelse med 3aarigt Ophold ikke gjælde for Fanter, som nyde Understøttelse af Statskassen.

Almuerne nære Uvillie mod Fanterne og tildels Frygt for dem. Den sidste bevirker, at de baade faa Hus og Føde; men Christen-Kjærligheden har lidet dermed at skaffe. Fanterne ere heller ikke elskværdige i deres Optræden; om der end paa disse Kanter sjelden høres om større Forbrydelser af dem, saa tigge de dog og rapse, hvor de kunne. Det er en stor Skat paa Almuen. I et Bryllup i Heirefos, hvor Provsten var tilstede, samtalte han meget med Bønderne om dem, og de erklærede som med en Mund, at hver Mand gjerne gav en Daler om Aaret for at slippe Fanterne. „Jeg tror det — og tænk, hvad dermed kunde udrettes!“ Nu vil vistnok, saa fortsætter Provsten, hin Uvillie svinde noget, naar flere og flere Fanter konfirmeres omkring i Bygderne; Folket vænner sig da til at se og høre dem ved Katechisationerne i Kirken, og man vil vinde godhed for dem, naar man mærker, at ogsaa de kunne lære Noget og føle Trang dertil! Menendda vil dog Frygten for Tillæg til Fattigbyrderne, om Fanterne vinde Hjemstavn, gjøre Almuen uvillig over deres Bosættelse. „Jeg vil saa gjerne virke for at bosætte Fanterne; men jeg vover ikke at trodse Menigheden og tror ogsaa, at den gode Hensigt vilde forfeiles ved Tvang, da de Bosatte vilde blive lagte for Had og være udsatte for Krænkelser, hvor vel de saa opførte sig.“

2. For at faa Fante-Familierne bosatte, burde man fordele dem ligeligt over Kommunerne i de Strøg, hvør de pleie vandre, og Storthinget maatte bevilge en langt rundeligere Sum end hidtil, Sagen er Opoffrelsen værd! „Havde jeg Midler ihænde og Menigheden for mig, skulde alle de af mig omhandlede Personer inden Aar og Dag være bosatte Folk; det er deres inderlige Bøn at forhjælpes dertil, og jeg maa svare: Jeg kan ikke. Det er haardt!“

3. Det skulde engang for alle være bestemt, at Fanter, som kun af Mangel paa Forlovere ikke kunne vorde ægteviede, skulle kunne vies efter at have for nærmeste Dommer aflagt Ed paa, at de ikke vare bundne ved tidligere Ægteskab o. s. v. Thi hvem kan og vil og bør være Forlovere for disse Folk og paatage sig det juridiske Ansvar? og i hvert enkelt Tilfælde at søge Tilladelse om Edsaflæggelse er saa vidtløftigt og langsomt for Fanterne, som ikke have let for at opholde sig i Ventetiden.

4. Og endelig tilføier Provsten: „Naar Fanter undervises af Præsten, deler Læreren ved den faste Skole trolig hans Møie. Denne Lærer er gjerne fattig og slet lønnet. Skulde han ikke kunne vente en Smule Opmuntring og

Belønning af Departementet? Han kunde gaa træt; jeg har stundom selv været nær ved det; men saa har jeg mandet mig op.“ I flere Tilfælde har allerede Departementet paa vedkommende Præsters Forestilling bevilget Godtgjørelse for Almueskolelæreres Arbeide med Fanters Undervisning.

I den næste Skrivelse, af 10de Juni, kan ellers Provsten med hjertelig Glæde fortælle, hvorledes dog Tanken om at komme Fanterne til Hjælp begynder at vaagne ogsaa her. En Gaardmand i Landvig, som rigtignok rager høit over Mængden baade med Hensyn til Hoved og Hjerte, og med hvem Provsten oftere havde talt om denne Sag, kom den 6te Juni til ham og forelagde ham en skriftlig Betænkning derom. Han vidste om flere Mænd, som vare ligesindede med ham, og der aftaltes en Sammenkomst mellem disse Mænd og Provsten for at drøfte Forslaget. Dette gaar ud paa at virke til, at Staten ved Lov skulde bestemme en vis Fordeling af de hjemstavnsløse Fanter paa Fattig-Distrikterne, hvor de fra nu af skulde opholde sig og forsørges som andre Fattigfolk. — Jeg selv kan vistnok ikke bifalde denne Maade at ordne Sagen paa, ialfald ikke nu for Tiden (se

herom i Indledningen); men med Provst Hauge maa jeg høilig glæde mig over dette Tegn paa, at Almuesmænd tænke over Sagen og erklære sig for, at deres Bygd bør være villig til at bære sin Andel af de Offere, som ville kræves for at Fantevæsenet skal vorde indskrænket og afskaffet i vort Land.

65. (135—136). Tvet. **Karen Murgrethe Pedersdatter,** i 1858 omtrent 54 Aar gammel, hendes Datter, som ogsaa heder **Karen Margrethe Andreasdatter**, 8 Aar, samt førstnævntes Søsterdatter Gunild Halvorsdatter, formodentlig 17—18 Aar gammel.

I Sommeren 1858 bleve disse tre Personer anholdte i Tvet Sogn for Omstreifen og Betleri. Den Gamle blev sendt til Christiansand og der tiltalt og straffet, og imens bleve Børnene (thi Gunild ansaaes da for at være nogle Aar yngre, end det senere blev formodet) overgivne til Tvets Fattigkommission. Denne indskrænkede sig ikke til en midlertidig Forsørgelse, men bestemte sig til at antage sig dem til christelig Opdragelse.

Ligefra Begyndelsen af var der ogsaa godt Haab om, at dette skulde lykkes med Pigebarnet, Karen Margrethe (den yngste af flere Sødskende, alle fødte udenfor Ægteskab, FaderenAndreas Larsen Lindbom, sml. F. F. 406). Hun blev udsat hos en Gaardbruger for 30 Spd. aarlig. Mere tvivlsomt ser det ud med Gunild; hun skal være udøbt; vel sagde hun selv, at hun gjerne vilde forlade Fantestien; men hendes Væsen var dog saadant, at man ikke turde gjøre sig synderlig Haab om hendes Stadighed. „Dette maa dog have en aldeles underordnet Betydning, hvor Talen er om Forsøg med at frelse en Sjel fra Mørkhedens Rige, og hvor derhos Omstændighederne ved deres Paagribelse ere saadanne, at de maa henlede Tanken paa en ligefrem Styrelse fra Herren, hvilket forekommer Fattigkommissionen her at være Tilfældet“ — saa heder det i Sognepræst Brochs Forestilling. Der blev ogsaa omsider fundet en Familie, som var villig til at tage hende paa Prøve, mod 35 Spd. for Aaret.

Efterat Børnene saaledes vare forsørgede, kom ud paa Høsten den ældre Kvinde efter udstaaet Straf tilbage til Tvet, syg og elendig og yttrende Ønske om at forblive Resten af sine Dage i Rolighed. Hun var saa syg, at hun maatte tilsengs, og blev foreløbig indlogeret hos et Par fattige, men skikkelige Folk, for 24 ß, senerehen 18 ß Dagen.Om en Søn og Sønne-Datter af denne Kvinde se under Sagen No. 51.

Af Sognepræstens Indberetning ved Udgangen af Aaret hidsættes:

Barnet Karen Margrete giver fremdeles de bedste Forhaabninger. Mellem hende og Plejeforældrene er der indtraadt et Forhold som mellem Forældre og Børn, og „der er ikke Tanke om, at hun nogensinde skulde falde tilbage til det omflakkende Liv.“

Med Hensyn til Gunild finder Præsten nogen Grund til Haab deri, at de, hos hvem hun er udsat, ikke vægre sig ved at beholde hende længere — kun frygte de for, at de ikke skulle forstaa at behandle hende paa rette Maade og at undervise hende; endnu er hun nemlig ikke kommen saa vidt, at hun kan følge med paa Skolen. „Det er mig ogsaa forsikkret, siger Præsten, at hun ved flere Leiligheder har vist utvivlsomme Tegn til, at hun ikke har Lyst til at vende tilbage til det forrige Levesæt.“

Om den ældre Kvinde berettes, at omendskønt der var tinget et andet Logis for hende, hvor hun kunde være

under en mere passende christelig Paavirkning, havde hun dog formedelst sin sengeliggende Tilstand maattet forblive i det første Logis. Hun er fuld af Løgn og Falskhed, saa der lidet kunde stoles paa de Yttringer af et bodfærdigt Hjerte, som hun ved Præstens Besøg havde ladet høre. „Hvor liden Anledning hun end hidtil har givet Sjelesørgeren til glad Forhaabning, saa tror jeg dog, hun ikke er saa slem som flere andre af samme Klasse Mennesker.“

66. (139—142). Tysvær. Anders Thorsen Florevaags og Anne Malene Nilsdatters 4 Børn.

I Sommeren 1857 bleve nævnte omstreifende Forældre, som fra flere Kanter havde været efterlyste, arresterede i Bukn, Annex til Tysvær, og satte under Tiltale for Tyveri og Konkubinat. (I det følgende Aar efter Dom indsatte paa Christiansands Tugthus). Under No. 497 og 498 i F. F. ere de anførte som henhørende til Valborgfølget i Bergens Stift. Ved Paagribelsen havde de med sig 5 i deres Konkubinat sammenavlede Børn, nemlig: 1) **Nils**, da omtrent 13 Aar, 2) **Ragnild Marie**, omtr. 12 Aar, 3) **Karen Valine**, omtr 6 Aar, 4) **Andreas Elisæus**, omtrent 4 Aar, og 5) Diebarnet **Christopher Antonius**. Nu skulde Bukns Sogns Fattigvæsen forsørge Børnene. Men det viste sig længe ugjørligt at faa dem udsatte hos Familier i Bygden, saa der ikke var andet Raad end at lade dem forblive hos Forældrene i Arresten, først i Præstegjeldet, siden i Haugesund, hvorhen de flyttedes under Sagens Drift. Endelig i Marts 1858 lykkedes det at faa de 4 ældste Børn udsatte hos Familier i Sognet, for det Første paa et Halv-Aar. Men indtil den Tid vare Udgifterne for Børnene løbne op til lidt over 200 Spd. Og endnu et Regningskrav kunde Fattigkommissionen imødese, nemlig for Diebarnet, som Moderen fik tage med sig, da hun i Mai Maanedtransporteredes til Tugthuset i Christiansand Her blev dette Barn dog taget under særskilt Forsørgelse, se under Sagen No. 56.. — Den hele Familie var dog Bukn ganske uvedkommende, uden forsaavidt Fattigloven tilpligter den Kommune, hvor Trangen er opstaaet, at tage sig af den Trængende, og disse Børns Trang var nu opstaaet eller rettere bleven aabenbar ved Forældrenes Arrestation i Bukn.

Fattigkommissionen androg i Sommeren 1858 om, at hint første Udlæg maatte blive udbetalt af Fantefondet, og at dernæst Tilsagn maatte gives om, at samme Fond skulde udrede, hvad Fattigkommissionen maatte behøve (der formentes henved 20 Spd. aarlig for hvert Barn), for at de kunde faa Børnene ordentlig forpleiede og opdragne, saa de kunde reddes ud af Fantelivet. Og dette bevilgedes.

Ved Udgangen af 1858 har Sognepræsten indberettes hvorledes det er gaaet med de 4 Børn. De ere udsatte hos 4 Familier. Selv det ældste af Børnene havde ikke lært at læse. Denne samme ældste Gut, Nils, viste sig ogsaa i Begyndelsen vild og ustyrlig, men har dog allerede vænnet sig til noget bedre Opførsel. Ragnild Marie giver endnu bedre Haab. Om de to yngre Sødskendes Sindelag og Charakter kan der ikke være stort at sige endnu, da de ere saa smaa. Andreas Elisæus, nu 5 Aar gammel. var før kun hjemmedøbt; nu er hans Daab bleven stadfæstet i Kirken.

En ældre Broder af disse Børn, Andreas Valivang Lundkvist, (den samme som No. 499 i F. F., hvor det siges, at han var til Opfostring hos en Bonde) kom i 14 Aars Alder til Stavanger, hvor en Kjøbmand havde bestemt sig til at tage sig af ham og sætte ham til Søs. Han blev opklædt og foreløbig sat paa Skolen. „Da han kom ombord i Skibet — saa skriver Kjøbmanden til mig, April 1859, — begik han stedse Tyverier i alle mulige Retninger, hvorfor han af mig selv fik tilstrækkelig Juling, men som i Førstningen lidet frugtede, men til Slutning fik han saa klækkelig, at han ikke kunde sidde paa sin Ende, og da begyndte han at faa Respekt for mig og blive eftertænksom og være ordentlig, saa at jeg havde godt Haab om ham. I 1857 døde han i Rio af den gule Feber: [[** vel sic kolon]] men Kaptainen roste ham som en flink og dygtig Sømand og i det Hele som en exellent ung Gut, tro og skikkelig.“

67. (144—146). Sem. **Jakob Hansen** med Kvinde **Randi Christiansdatter** og to Børn.

Jakob er født paa Vallø Saltværk i Sems Præstegjeld af

der boende Ægtefolk; han voxte op og blev konfirmeret hjemme. Men saa, i 18—20 Aars Alderen, kom han paa Vidden og indlemmede sig i et Fantefølge, lærte den blandt Fanterne almindelige Gjørtler-Profession og forenede

sig i naturligt Ægteskab med et Kvindemenneske i Følget, den nævnte Randi. Samme Randi, født af omreisende Folk og opvoxet under disse Vandringer, havde i en tidligere Forbindelse med en svensk Børstebinder Peder Cedergren havt 4 Børn; efter hans Død havde hun en Stund levet sammen med en omvandrende Feier Jakob Johannesen og avlet Barnet Anne Marie; men denne Forbindelse hævedes, Om Jakob Johannesen og hans senere Ægteskab se under No. 57. og hun kom i Lag med nævnte Jakob Hansen. Det var ved Aaret 1848, de sloge sig sammen, han ganske ung, hun en god Del ældre. De fik to Børn sammen."

I Sommeren 1858 kom Følget til Sem, Mandens Hjembygd, hvor han ønskede at blive ordentlig gift og bosat. Hendes tidligere Børn vare paa egen Haand eller forsørgede paa andre Steder og de havde nu kun sine to sammenavlede Børn hos sig, nemlig Hans og Gjertine Andrine; men Hans 9 Aar gammel, var døvstum.

Fattigkommissionen vilde heller ikke unddrage sig for at yde sin Bistand, hvis det Offentlige vilde overtage Omkostningerne med Guttens Indsættelse i et Døvstumme-Institut samt yde et aarligt Tilskud af 20 Spd. til Familiens Bosættelse; Fattigkommissionen mente da at skulle skaffe dem fast Bolig, mulig med et Jordstykke til, og naar Sagen var ordnet saa, antoges det, at Manden, 34 Aar gammel og af god Helbred, maatte kunne ernære sig og Sine som Tømmermand eller Fisker, saaledes som han havde været vant i Ungdomsaarene.

Departementet gik ogsaa (November 1858) ind paa disse Forslag; de begjærede Bidrag lovedes indtil videre.

Af Sognepræst Jakobsens Indberetning Februar 1859 sees, at de paatænkte Foranstaltninger vistnok ikke vare iværksatte endnu; men det haabedes, at de til Vaaren skulde være optagne i Samfundet som faste Bosiddere og rette Ægtefolk.

68. (147). Aker. **Sophie Olsdatter.**

Medens Cholera i 1853 herjede Christiania og Omegn, hændte det, at et lidet Følge af fremmede Folk, nemlig en gammel Kvinde, hendes voxne Datter og en Smaagut, den sidstes Søn, en Aften kom til en Husmandsplads under Gaarden Furusæt i Aker, hvor de bad om og fik Husvær for Natten. Dagen efter fik den Gamle Cholera og døde; men Datteren, som først

havde pleiet hende, tog sig siden for at pleie flere Cholerasyge paa Pladsen og i Omegnen, og fra nu af forblev hun her, ernærende sig og Sønnen med Arbeide.

Men nogen Tid efter kom det op, at hun — det er den i Overskriften nævnte Sophie — ikke var konfirmeret og ikke kunde læse, og dermed blev hun Gjenstand for Sognepræstens og Skolekommissionens Omsorg.

Resultatet af de anstillede Undersøgelser om hendes Fortid var, at hun, nu omtrent 28 Aar gammel, end ikke var døbt; ialfald lykkedes det ikke at faa oplyst, at hun var det. Født under en Ladebygning, var hun voxet op hos sine omstreifende Forældre (Faderen en nu afdød Hesteskjærer Ole Hansen fra Hadeland, Moderen Anne Nilsdatter), dels i Norge, dels i Sverige. I dette sidste Land havde hun (med en Soldat i Vermeland) avlet sin nu 12 Aar gamle Søn, og da Følget kom til Aker, var det ogsaa forpasset fra Arvika i Sverige.

En Husmand i den Kreds, hvor Pigen nu havde Tilhold, ved Gaarden Furusæt, tog hende i Logis, og et Par af Bygdens Almuskolelærere formaaedes til at læse med hende, saa hun kunde deltage i Konfirmations-Beredelsen hos Præsten. Efter 1 ½ Aars Forløb kunde hun læse rent og gjøre Rede for Katechismi Lærdom samt lidt af Bibelhistorien. Og hun blev da døbt i Akers Kirke, i Sommeren 1856. I 1857 blev hun gift med en Arbeidsmand i Bygden og saa heder det i Sognepræst Fangens Indberetning Septbr. 1858 — fører nu et ordentligt og arbeidsomt Liv. Sønnen er hos hende og gaar paa Skole.

De nødvendige Kirkeklæder til Daabs-Dagen bleve anskaffede ved et Sammenskud, som Sognepræsten havde faaet istand hos flere Familier; de ikke store Udgifter til Logis samt til Honorar for Lærerne (tilsammen 32 Spd. 60 ß) bleve overtagne af Fondet til Fantevæsnets Indskrænkning.

69. (149). Arendal. **Anne Kirstine Halvorsdatter.**

Født af Omstreiferne Halvor Rasmussen, Gjørtler ogGunvor Pedersdatter fulgte hun uafladelig med Forældrene

paa deres Vandringer, mest i Strøget mellem Arendal og Mandal. For nogle faa Aar siden døde Faderen; men hun vedblev at vandre om med Moderen og 5 Sødskende, 3 Drenge og 2 Piger. Familien betlede sig frem. I Foraaret 1857 skilte hun sig fra Følget og gav sig i Vandreskab med en ung Gut,Rasmus Andreassen. De vandrede i det samme Strøg, hele Tiden betlende sig frem, saasom han, der rigtignok gav sig ud for Skebinder og Kammager, Lidet eller Intet fortjente. De fik et Barn sammen, men det døde tidligt. Men Rasmus som erhengiven til Drik, var i den senere Tid bleven meget haard mod hende, og træt af hans Mishandlinger og med Afsky for det hidtil førte Liv skilte hun sig fra ham og henvendte sig i Begyndelsen af October 1858 til Sognepræst Cormontan i Arendal om Hjælp til at vorde oplært i Christendoms-Kunskab [[** sic ikke -nd som ordinært]] og konfirmeret. Ovenstaaende Oplysninger afgav hun derefter under et Politi-Forhør, og „saa vidt hun vidste," var hun da 24 Aar gammel. Hun kunde, sagde hun, spinde og strikke, men ikke læse.

En Vanskelighed ved at antage sig denne Pige var, at hun var befængt med Fnat, saa Fattigkommissionen forgjæves søgte at faa hende indlogeret i noget Hus i Byen; da der i Førstningen ikke var Plads paa Byens Sygehus, maatte hun derfor om Natten være i Arresthuset, medens hun om Dagen fik Ophold og Kost i Præstens Hus. I November Maaned kom hun dog ind paa Sygehuset og blev helbredet, og derefter blev hun — overensstemmende med den Aftale, som derom var truffet mellem Fattigkommissionen og Kirke-Departementet — indlogeret hos en brav og forstandig Mand, Skomagermester Hebdal, og nu kunde hendes Skole-Undervisning begynde. — Dette Forhold havde varet ved i 3 Maaneder, da Sognepræsten skrev sin sidste Indberetning, Marts 1859. Pigen har nu lært at stave og begyndt at læse Enstavelsesord. Hun røber ellers god Forstand, viser derhos Sands for Orden og Renlighed samt godt Anlæg til at lære huslige Sysler. Men i visse Maader maa hendes Pleiefader betragte og behandle hende som et stort Barn, der hidtil var ubekjendt med det borgerlige Livs Forholde og nu skal sættes ind i en ny og uvant Stilling. Det hænder undertiden, at hendes Pirrelighed og Selvraadighed gjør sig gjældende som Minder om hendes tidligere Levevis; „men paa den anden Side kan det heller ikke nægtes, at hun har ladet sig vise tilrette og har erkjendt sin Uret og føiet sig efter sine Foresattes Villie." I det hele har Præsten faaet et bestyrket Haab om, at hun mener det alvorligt med sit Ønske om at komme fra Omstreiferlivet for bestandig. Det antages ellers, at der endnu vil hengaa et halvt Aars Tid, inden hun bliver saa flink i Læsning, at Religionsundervisningen kan begynde. Og efter Fattigkommissionens oprindelige Overslag vilde der udkræves for hende til Beklædning, Logis, Kost og Undervisning i det første Aar 64 Spd.

70. (155). Mandal. **Halvor Olsen** („Svolke-Halvor") med Ledsagerske **Karen Margrethe Jensdatter** og deres sindssvage Søn **Jens** Om to andre Børn af hine Forældre se under Sagen No. 30 og 45..

Blandt de mange Fantefolk, som i Løbet af 1857 og 1858henvendte sig til Præsten Knudsen i Klep om Hjælp, var ogsaa det nævnte Følge (se under Sagen No. 76, Personerne No. 42—44) [[** sic, mgl et punktum her?]] Forældrene vare gamle, udlevede Folk, som baade for sig og den nævnte sindssvage Søn tiltrængte Hjælp til Underholdning. Præsten Knudsen erhvervede ogsaa Departementets Tilsagn om samme, dersom rimelige Vilkaar kunde opnaaes. Men med Knudsens Samtykke og, som det synes, efter Overlæg mellem ham og Sognepræst Koren i Mandal, kom de i Høsten 1858 hid. Her skulde de nemlig have en Svigersøn boende.

I Mandal blev der sørget saaledes for disse Folk, at de, næst efter at være blevne opklædte fra Nyt af, bleve indlogerede hos en Familie paa Landet, som for 36 Spd. aarlig paatog sig at forsyne dem med Værelse, Seng og Sengeklæder, Lys, Brænde, Kjøkkentøi og Vask. Til Underholdning blev der tilstaaet dem 1 Spd. 60 ß ugentlig; hermed og med hvad de endnu selv maatte kunne erhverve, skulde de holde egen Husholdning. Denne Maade at ordne Sagen paa stemmede med deres eget udtrykkelige Ønske og den antoges at være i det mindste lige saa billig som om man vilde udsætte dem til en Familie, der ganske overtog deres Forpleining.

Foranstaltningen blev ogsaa bifaldt af Departementet.

Nævnte Svigersøn, Ambrosius Olsen, havde anmodet Præsten om at andrage for Departementet om Godtgjørelse (36 ß daglig) for en Tid af halvanden Maaned, hvori han havde forsørget Følget før Optagelsen i Mandal. Dette blev dog ikke bevilget af Departementet. Samme Ambrosius har, som det ved denne Leilighed oplystes, ingen fast Bopæl, men skal eie et lidet Fartøi, og det antages, at Følget tildels har havt Tilhold ombord i Fartøiet i den

nævnte Tid og fulgt ham paa hans Sø-Reiser.

71. (154). Mandal. Blikkenslager **Ole Jansen** med Kone **Karen Gurine Thorsdatter** og formentlig 2 Børn.

Manden er født 1820 i Haa Præstegjæld og konfirmeret i Øiestad i 1852, altsaa i en Alder af over 30 Aar; i Øiestad blev han i 1853 ægteviet med nævnte Kone. Han var hjemstavnsløs (Maaske No. 408 i F. F. og mulig samme Person som Faderen til det Barn, der omhandles under No. 17, samt til den Halvor Olsen, der omhandles under Sagerne No. 30 og 64, *b*). og Udgifterne med hans Konfirmationsundervisning bleve derfor udredede af Statskassen, skjønt ikke netop af de til Fanternes Hjælp bestemte Midler, som dengang endnu ikke vare bevilgede. — I Skrivelse af 11te Januar 1859 melder Sognepræst Koren i Mandal, at Manden har henvendt sig til ham med Begjæring om Bistand til at faa fast Bopæl for sig og

Familien. Skjønt Sognepræsten antager, at han som Blikkenslager vilde kunne erhverve Noget til Underholdning for sig og Sine, maatte der ialfald i Førstningen ydes adskilligt Tilskud for at faa Familien bosat, og paa foreløbig Forespørgsel i nævnte Skrivelse har Departementet under 15de Februar 1859 svaret, at det paa nærmere Forslag vil yde et passende Bidrag til Hensigtens Opnaaelse.

Efter dette kun forberedende Skridt til Forsørgelsen er Familien ikke regnet med i Indledningens Oversigt.

72. (157). Lillehammer. Barnet **Anne Kathrine Olsdatter.**

I Juli 1857 indtoges paa Lillehammers Sygehus formedelst venerisk Sygdom Omstreiferfølget Karl August Frimann med Kjæreste Marie Magdalene Karlsdatter og dennes Datter, ovennævnte Pigebarn.

Han (F. F. No. 650), angav at være 35 Aar gammel, født, døbt og konfirmeret i Vigs Præstegjeld i Bergens Stift, hvor Forældrene en Tid skulle have opholdt sig; Faderen Johannes Frimann er død; Moderen Kristine Jakobsdatter er paa Vandring, uvist hvor. Han foregav at have været Matros, men at han saa kom i Lære hos en omvankende Kobberslager og siden har vandret om paa egen Haand overalt i Landet, men mest i Nordlandene, og ernæret sig som Kobberslager.Han er aabenbart den samme som No. 41 i Sagen No. 76. Han er ikke gift, men har havt et Barn, der dog nu er dødt, med sin nuværende LedsagerskeMarie Magdalene Karlsdatter. Denne foregav at være 31 Aar gammel og født i Sverige af ugifte Forældre Karl Gudbrand (død) og Anne Kathrine Karlsdatter (fremdeles paa Vandring). Selv har hun været paa Vandring uafladelig først med Moderen, saa med Bedsteforældrene, saa med andre Følger. Hun sagde sig døbt som voxent Menneske paa Throndhjems Tugthus. Hun har aldrig været gift, men før sin Forbindelse med Frimann har hun havt 2 Børn med en OmstreiferOle Knudsen. Det ene af disse 2 Børn har hendes Moder taget til sig; det andet er den nævnte Anne Kathrine, som, 6 Aar gammel, nu var smittet af venerisk Syge og med Moderen indtaget paa Sygehuset.

I Løbet af Aaret 1857 udgik først Frimann, saa Marie Magdalene Karlsdatter af Sygehuset. Barnet var derimod først helbredet Høsten det følgende Aar, og nu blev hun af Fattigkommissionen udsat til Pleie og Forsørgelse hos Ole Olsen Nyhus nær Lillehammer, for det Første for 30 Spd. aarlig. „Ligesom man — saaledes heder det i Fattigkommissionens Forestilling herom

23de November 1858 har al Grund til at antage, at denne Mand samvittighedsfuld vil opfylde denne sin Forpligtelse, saaledes har Barnet ogsaa selv gjentagne Gange yttret, at det befinder sig vel og ikke ønsker igjen at træffe sammen med Moderen for at følge denne.“

Departementet samtykkede i, at Udgifterne med dette Barns Opfostring Udredes af Fantefondet.

73. (158). Melhus. Ole Nilsens Barn **Karoline.**

Ole Nilsen, født af omstreifende Forældre i det Throndhjemske i Aaret 1809 og konfirmeret paa Throndhjems Tugthus i 1840; hans Hustru Ingeborg Nilsdatter, ogsaa født af omstreifende Forældre og i en Alder af 35 Aar konfirmeret paa samme Tugthus 1840. De havde allerede dengang flere Børn sammen (se F. F. No. 534—539). I Juni 1858 bleve de ægteviede paa Christiania Tugthus og det i Henhold til en særskilt kongelig Resolution, som tillod deres Ægtevielse uden Forlovere, naar de aflagde Ed paa ikke at være bundne ved tidligere Ægteskab eller

forbindende Ægteskabs-Løfter, hvilken Ed de ogsaa aflagde ved Christiania Bything. Begge ere de fødte i Melhus Præstegjeld, og hid vendte de nu tilbage som Ægtefolk og toge fast Bolig for ikke mere at streife om. De havde den nævnte Datter Karoline med sig (hvor deres andre Børn ere blevne af, kan ikke sees), og dette Barn blev ved Fattigvæsnets Mellemkomst, men paa Fantefondets Bekostning, fra 1ste Januar 1859 udsat til Opfostring og Opdragelse hos Husmand Jens Brækaasen af Melhus, for 20 Spd. aarlig. Pigen skal være født og hjemmedøbt i Ringsaker i Aaret 1844, og hun er opvoxet hos de omvandrende Forældre.

74. (159). Skien. Nikolai Hansen Bodins 2 Børn, **Adolf Fredrik** og **Anne Marie**.

I sin Barndom streifede denne Mand (der nu er noget over 40 Aar gammel) omkring med sin Moder. Hun døde fra ham, da han var 10 Aar gammel, og nu streifede han en Tid alene omkring, indtil han 13—14 Aar gammel kom tilChristiania og var Feierdreng der et Par Aar, ligesaa i Skien 6—7 Aar. For 16—17 Aar siden blev han i Laurvik kjendt med Pigen Tarjer Sørine Andreasdatter, født 1819 iØster-Risøer af der bosiddende Folk. Disse To have siden stadig streifet om sammen og havt 8 Børn, af hvilke dog 6 ere døde.

I Høsten 1858 kom Bodin med Familie til PræstenHauge i Skien og bad om hans Bistand, for at han, som han udtrykte sig, kunde blive en Christen. Han yttrede tilsyneladendestor Bedrøvelse over, at han ikke var døbt og ingen Christendomskundskab havde. Præsten gjorde et Forsøg, skaffede ham Logis, gav ham Beskjæftigelse med Markarbeide, og traf Anstalter til hans Undervisning. I Førstningen gik det taaleligt, men saa viste det sig desværre, at der ikke var Alvor og Oprighed [[** sic = vel Oprigtighed]] nok. Uagtet han fremdeles sagde, at han gjerne vilde forandre sit Levesæt, havde Præsten dog ikke Frimodighed til at anbefale ham til offentlig Hjælp, til Bosættelse o. s. v., ialfald ikke da og ikke i en By, hvor der er saa megen Fristelse til Drik. Derimod anbefalede Hauge (i Skrivelse til Fattigkommissionen af 27de Decbr. 1858) til det Offentliges Forsorg Mandens 2 Børn: Adolf Fredrik, 15 ½ Aar gammel, og Anne Marie, 7 Aar. Den første var ikke konfirmeret, ja kjendte, da han kom til Skien, ikke en Bogstav. „Han ser ud som et Skelet, visselig en Følge af Hunger og Lidelser, og skal han ikke gaa aldeles til Grunde, er det nødvendigt, at han snarest muligt fjernes fra Forældrene.“ Præsten mener, at han helst burde anbringes hos brave Pleieforældre paa Landet, medens den yngre Søster bedst passede for den nær Skien beliggende Opdragelses-Anstalt „Hans Cappelens Minde.“ Forældrene bad ogsaa selv om, at man vilde tage sig af Børnene. Vistnok kunde der være Tale om, at sende Børnene til Øster-Risøer, som maatte ansees for Hjemstans-Kommune [[** sic -stans-]] for Moderen og disse hendes uægte Børn; men da her maatte tænkes paa noget mere end hvad der efter Loven paahviler Fattigvæsnet, saa androg Præsten, som sagt, om at Skiens Fattigkommission ved sin Mellemkomst vilde søge udvirket den fornødne Bevilgning af Fantefondet og saa antage sig disse Børns Forsørgelse paa den antydede Maade. — Dettte [[** sic]] gik Fattigkommissionen ind paa, og Amtmanden tiltraadte den Betragtning, hvorefter der i dette Tilfælde ikke skulde tyes til den efter Loven forsørgelsespligtige Hjemmstavns-Kommune, [[** sic Hjemm-]] saasom nu Børnene vare i gode Hænder.

Under 14de Marts 1859 blev der ogsaa overensstemmende med Andragendet bevilget et Beløb af indtil 60 Spd. aarlig.

75. (160). Øier. Andreas Olsens og Agnete Olsdatters 4 Børn.

Under 11te December 1859 skrev Provst Nissen i Øier til Departementet om nævnte Fantefamilie, som ofte havde streifet igjennem Bygden: Manden siges født i Ringsaker og skal være konfirmeret paa Tugthuset; Kvinden skal være født i Faaberg og er konfirmeret i Fron. Hun har havt 10 Børn; 6 af disse ere døde i den spæde Alder, „maaske formedelst Vanrøgt og skjødesløs Behandling, da hun skal være meget drikfældig.“ De4 gjenlevende Børns Navne og Alder har Moderen opgivet saa: 1, Karl Fredrik, 12 ½ Aar, født i Birid, 2, Andreas Magnus Karl Oskar, 8 Aar, døbt i Vang paa Hedemarken, 3, Magnus Theodor, 7 Aar, født i Tugthuset i Christiania, og 4, Anne Kathrina, 3 ½ Aar, født i Opdal. Børnene følge dog nu sjelden med Moderen, men med Far-Moderen, en gammel Tater-Kvinde, som er kjendt under Navnet Haas-Maria (F. F. No. 541?).

Hensigten med Provstens Brev var at forhøre, hvorvidt der kunde ventes Hjælp fra det Offentliges Side for Børnene. Rigtignok antog han, at det neppe vilde lykkes at faa dem bortsatte paa Landet; thi Folk paa Landet

frygte for det Overhæng, som de derved vilde faa af disse paatrængende og ublue Tatere. Bedst derfor at faa dem anbragte i en Rednings-Anstalt.

„Agnete Olsdatter var her for 2 Dage siden. Under den Samtale, jeg havde med hende, om hendes og hendes Børns sørgelige Liv, bad hun mig om at drage Omsorg for Børnenes Opdragelse. Jeg veed nok, at hendes Ord slet ikke er noget at lide paa; men jeg tror dog, at der i denne Stund rørte sig et saadant Ønske i hendes Hjerte. Hun vidste forresten ikke, hvor hendes Børn nu vandre om; men det vil neppe være saa vanskeligt at opspore dem.“

Departementets Svar (Marts 1859) var, at det antog at kunne tilstaa de fornødne Midler til disse Børns Opfostring, naar et bestemt Forslag blev fremsat med Overslag over Omkostningerne ved Forpleiningen enten i Familier eller i „Toftes Gave.“ Og foranlediget herved har Provsten senere indberettet, at han paa Forespørgsel har erfaret, at Børnene ville kunne optages i nævnte AnstaltHer ville Børnene da forhaabentlig blive optagne. Men da dette Forsøg kun er forberedet, ere de ikke medregnede i Indledningens Oversigt..

76 Klep paa Jæderen. Ialt 33 Personer.

Hidtil har jeg under særskilte Nummere fremstillet Forhandlingerne med hver enslig Person eller hvert enkelt Følge, som er antaget til Forsørgelse. Men her maa jeg forsøge at fremstille samtlige Personers Sag i Sammenhæng; thi der er en indre Sammenhæng mellem Præsten Julius Knudsens Bestræbelser for den første Familie, som blev Gjenstand for hansOmsorg, og den usædvanlige Tilstrømmen af de mange Fantefolk, som siden kom til.

1—4. Mathias Halvorsen, Skebinder Søn af omstreifende Folk Halvor Halvorsen og Anne Rasmusdatter, født i Haaland paa Jæderen 1827, konfirmeret 1846 i Christiansand (formodentlig paa Tugthuset)., hans Ledsagerske Johanne Marie AndersdatterForældre, Omstreifere Anders Hansen og Berthe Marie Olsdatter, hun selv døbt i Bergens Tugthuskirke 1830 og da opgivet at være født 1825., deres BørnMartin Johan og Anne Marie, 8 og 3 Aar gamle.

Om denne Familie skriver Sognepræst Knudsen under 12te Mai 1857 til Departementet. I Løbet af 1856 havde han søgt og oftere fundet Anledning til at tale Guds Ord for flere af Fanterne og deriblandt ogsaa for de nu nævnte, og efterat den første Undseelse var overvunden, indfandt disse sig ordentlig dels paa Præstegaarden eller andetsteds, hvor Præsten holdt Bibellæsninger eller andre Opbyggelsesmøder, dels ved den almindelige Gudstjeneste i Kirkerne, og uagtet nævnte Kvinde, Johanne, paa Præstens første Anmodning var den mindst villige til at love at møde, fik han dog snart tydelige Beviser paa, at Guds Ord gjorde Indtryk paa hendes Hjerte, og det saa ud til, at der var vaagnet alvorlig Bekymring hos hende for hendes Sjels Salighed. Tidligere havde den samme Familie henvendt sig til Fattigkommissionen i Nabopræstegjeldet Haaland om dens Medvirkning til at erholde Bistand af det offentlige Fond for at vorde bosat, og Fattigkommissionens Ordfører, Provst Bøckmann, havde indberettet dette til Departementet, men med den Bemærkning, at da Haaland allerede havde antaget sig en Fante-Familie eller dens Børn Se under Sagen No. 45., saa burde denne anden Familie helst forsørges paa et andet Sted. Men nu i Klep kom en Ting til: de bekjendte, hvad de før havde fortiet, at de ikke vare ægteviede, og at hun ikke engang var konfirmeret, og hun bønfaldt Præsten Knudsen om, at han vilde antage hende til Konfirmations-Undervisning. Hun beklagede selv, at han vist vilde faa et møisommeligt Arbeide med hende, saasom hun ikke kunde læse, ja ikke kjendte en Bogstav. Men hendes Bøn syntes saa alvorlig ment, at Præsten ikke kunde afslaa den.

Knudsen forelagde Sagen for Fattigkommissionen og opfordrede den til at tage sig af Familien overensstemmende med Departementets Cirkulære om offentlig Understøttelse for Fanter. Men Fattigkommissionens Pluralitet syntes at anse det som et

frugtesløst Arbeide at forsøge at bringe Fantefolket ud af sin jammerlige Stilling, og af Frygt for mulige Byrder for Kommunen i Fremtiden saa den helst, at der ikke blev gjort Noget ved Sagen. Hvad Præsten opnaaede hos Fattigkommissionen, var kun følgende Beslutning: „Der foretages Intet videre i denne Sag, forinden man faar erfare, hvorvidt der kan aabnes Mathias Halvorsen med Familie Tilholdsted under hans Hustrues Forberedelse til

Konfirmationen, og hvad Understøttelse der i den Tid — efter indgivendes Andragende fra Sognepræsten — kan erholdes fra Regjeringen til bemeldte Families Underholdning.“

Men at skaffe Familien Tilholdsted var ingen let Sag. Her maatte kjæmpes mod indgroet Fordom og mod Frygt for Uvillie inden Kommunen, som vilde ramme dem, der tog sig af Fanterne. Det første Forsøg mislykkedes ogsaa: et Logis, som Kvinden fik for sig og sit yngste Barn, maatte forlades en 8 Dages Tid efter. Men saa besluttede Præstens Medhjælper, Gaardbruger Sivert Ellefsen Bore, af Interesse for Sagen at tage hele Familien i sit Hus og i Herrens Navn forsøge, om ikke Sagen skulde faa Fremgang. Dette skede den 1ste Februar 1857.

Indtil nu havde disse Folk efter deres egen Forklaring og efter det Bekjendtskab, man havde til dem her i Egnen, uafladelig vandret om lige fra Barnsben, aldrig havde noget fast Opholdsted, „ja aldrig været noget Sted over 8 Dage i Rad.“ Nu skulde de være i Stadighed, og Sivert Bore skulde veilede Manden i Gaardsarbeide og Kvinden i Læsning, og for dette Arbeide samt for Underholdning og tildels Beklædning antoges det, at han ikke kunde have mindre end 2 ½ Spd. ugentlig som skadesløs Godtgjørelse.

Præsten udsatte nogle Maaneder med sit Andragende til Departementet om dets Samtykke til denne Foranstaltning: han vilde først faa nogen Erfaring om, hvordan det monne gaa. Men nu var han uden Betænkelighed: Johanne Andersdatter viste en barnlig-ydmyg Stræben efter at komme til Sandheds Erkjendelse, rosværdig Flid og mærkelig Udholdenhed; hun havde allerede bragt det dertil, at hun stavede sig frem i Ny-Testamentet og kunde renlæse i Katechismen, hvis 2 første Parter hun kunde udenad og forstod; hun deltog allerede i de øvrige Konfirmanders Undervisning og blev examineret sammen med dem. Præsten tvivlede ikke om, at han vilde kunne konfirmere hende til Høsten ved den almindelige Konfirmation, og Hensigten var, efter hendes og Mandens inderlige Ønske, da at ægtevie dem. Manden, som var ikke saa lidet oplyst og tænksom, opførte sig ogsaa godt og deltog med Lærvillighed og Flid ide paa Gaarden forefaldende Arbeider. Familiens indbyrdes Forhold var kjærligt og Børnene mere velartede, end man skulde vente. I det Hele tegnede denne Familie sig saaledes, at der efter Præstens Formening var den største Grund — baade for dens egen Skyld og for det opmuntrende Exempel — til at gribe kraftigt ind og tillige i sin Tid hjælpe dem til at komme i en ordentlig Næringsvei. Om dette sidste kunde Præsten dog for Tiden kun yttre, at det forekom ham hensigtsmæssigst at tilbygsle Manden en Husmandsplads. Om saa skede, haabede Præsten — og det samme Haab havde Sivert Bore —, at Manden og Konen med Guds Hjælp skulde kunne ernære sig selv; thi endog under deres Vandreliv havde de viist sig flittige, han som et Slags Haandværker, hun ved Fruentimmerarbeide.

Men for Nærværende androg Præsten kun om, at Departementet vilde udrede den nævnte Godtgjørelse til Sivert Bore, indtil Johanne var bleven konfirmeret. Og dette gik Departementet ind paa.

Af Knudsens næste Skrivelse til Departementet af 18de September samme Aar hidsættes:

„Johanne M. Andersdatter har ikke skuffet de Forventninger, jeg tidligere har udtalt om hende. Hun har, skjønt i de senere Tider noget sygelig, arbeidet trolig, og det er mit glade Haab, at hun, der nu godt kjender Veien til Salighed, vil med et oprigtigt Hjerte bekræfte sit Daabsløfte. Saavel Sivert Bores Familie som jeg og Mine have faaet hende og hendes meget kjære. At Guds Aand og Ord har virket omdannende og velsignende paa hendes Hjerte, er iøinefaldende for Enhver, som før har kjendt hende. Hun, der af Naturen havde et saa heftigt Sind, at det ved Smaating kunde opflammes næsten til Raseri, viser nu en jevn Godmodighed og barnlig ydmyghed ligesom i det Hele en rosværdig Opførsel. Hendes inderlige Ønske er at kunne vandre herefter som en sand Christen og tillige befries for at leve paa den forrige Omstreiferviis.“

Hvad det angik at bringe Familien ind paa en ordentlig Næringsvei, havde Præsten og Sivert Bore reist sammen til Nabobygderne for at opsøge Leilighed til at faa bygsle en passende Husmandsplads; men forgjæves; Priserne vare saa høie, at de ikke vilde fremsætte noget Forslag derom til Departementet. Men da Johanne nu snart skulde blive konfirmeret og begge strax efter ægteviede, saa foreslaar Præsten efter Samraad med Gaarbruger Bore, at der skulde ydes den fornødne Understøttelse, for at de indtil Videre kunde bo i et tinget Logis hos en af Præstegaardens Husmænd (maanedlig 1 Spd. for Logis og Brændsel samt 5 Spd. til Underholdning og en Gangfor alle 20 Spd. til Bohave, Klæder og Materialier til Mandens Skebinder-Arbeide). Desuden begjærer

Præsten Departementets Samtykke til at anskaffe en anstændig Klædning for Johanne som Konfirmand og Brud.

„Jeg anser det af stor Vigtighed, at der ydes Mathias Halvorsens Familie saa tilstrækkelig Hjælp, at den for stedse kan være vunden for Samfundet, og dette ikke blot for dens egen Skyld, men ogsaa fordi jeg veed, at Manges Øine vogte paa den. Gaar det, som jeg haaber, heldigt, ere Følgerne uberegnelige: efterhaanden ville Flere og Flere, ansporede af Exemplet, komme efter, hvilket der allerede er Tegn til, og Menighedens Interesse vil vaagne for disse deres Medmennesker, som de hidtil have anseet for uforbederlige. Maatte det snart komme dertil, at Menighederne indse, at her er en Missionsmark, som ligger dem nærmere end Zulu og ikke har mindre Krav paa dens kjærlige Omhu!“

Ogsaa dette Andragende blev bevilget, dog saa, at den maanedlige Understøttelse kun blev tilsagt „for den nærmeste Fremtid.“

I en anden Skrivelse af samme Dato som den nys nævnte kunde Præsten allerede melde Departementet, hvorledes den mod Mathias Halvorsens Familie viste Omsorg og Undervisningsarbeidet med Kvinden havde vakt Opmærksomhed blandt deres tidligere Fæller paa Vandrestien og fremlokket Ønske hos Flere om ligeledes at vorde hjulpne ind paa en anden og bedre Vei: 3 Piger havde nylig fremstillet sig for Præsten med Bøn om, at han vilde hjælpe dem til at vorde underviste og konfirmerede.

Og i Skrivelse af 2den November samme Aar melder han om 6 Personer, som nylig — efter Johanne Andersdatters Konfirmation — havde henvendt sig til ham med samme Begjæring. „Enhver, som føler for Andres Vel, maa glæde sig herover og heri se Herrens Gjerning og Fingerpeg fra ham om med christelig Deltagelse og Kjærlighed at antage sig disse ulykkelige, saa længe overseede Medmennesker. Et „Gud vil det“ lyder ogsaa nu i Manges Hjerter inden Kleps Menighed, der følte sig mægtigen greben og tiltalt ved Johanne Andersdatters Konfirmation den 4de Oktober sidstleden. Hun afgav nemlig under inderlig Bevægelse og hjertelig Ydmyghed en saa rørende Bekjendelse og gjorde en saa fuldstændig Rede for sin Tro og sit Haab, at det maatte gjøre Indtryk selv paa koldere Hjerter. Det gunstige Indtryk af den høitidelige Handling var ogsaa synligt paa de flere Omstreifere, som havde indfundet sig for at være Vidne til den. Som Følge af den Stemning, som nu ervakt for Sagen, er der ikke længer nogen Vanskelighed med at skaffe de Omstreifere Logis, som ønske at forberedes til Konfirmation. Christeligsindede Familier aabne villigen deres Huse for dem, og i Forvisning om, at de derved imødekomme Regjeringens Ønske, have de ikke taget i Betænkning strax at lægge Haand paa Kjærlighedsværket, haabende, at de i sin Tid nok ville tilstaaes en skadesløs Erstatning derfor af de til Fantevæsnets Indskrænkning bevilgede Midler.“

Om Mathias Halvorsen selv og hans Kvinde kan Præsten under 31te Marts 1858 indberette Følgende: Strax efter hendes Konfirmation tilflyttede de det før omhandlede Logis og begyndte egen Husholdning. Kort efter bleve de ægteviede. Mathias viser, at det er hans fulde Alvor at ophøre for stedse med det omstreifende Liv. Han arbeider Vævskeer og Kamme for at fortjene Noget ved Siden af den Understøttelse, han nyder; Præsten har ogsaa i Vinterens Løb skaffet ham nogen Fortjeneste ved at benytte ham som Postbud og ved at lade ham reise med Hest og Kjærre til Stavanger for at hente Varer. Ved disse Leiligheder har Præsten altid havt Grund til at være fornøiet med hans Orden og Opførsel. Han er ædruelig og af en retskaffen Charakter. — Konen, som er gebrækkelig og af ringe Legemskræfter, har ofte været sygelig baade før og efter hendes Nedkomst med et dødfødt Barn i Begyndelsen af 1858; under Sygeligheden og den uvante Omsorg for eget Husvæsen (hun har Sands for Orden og Renlighed) har den tidligere Heftighed stundom kommet til Udbrud, men det angrer hende, og Præsten haaber, at hun med Guds Hjælp skal lære mere og mere at beherske sit Sind. Den 9 Aar gamle Søn gaar flittig i Skole. Udgifterne for Tiden fra 4de Oktober 1857, da de begyndte egen Husholdning, indtil 31te Marts 1858 havde været mindre end paaregnet og bevilget, nemlig 34 Spd. 97 ß, heri iberegnet 8 Spd. 36 ß til Konfirmations-Klæder. — Med Hensyn til Familiens Fremtid kan Præsten endnu intet bestemt Forslag fremsætte. En Tid var der Haab om, at der skulde blive oprettet en Bipost for Klep, og da vilde han bestræbt sig for at faa Mathias ansat som fast Postbud, hvorved han vilde have en god Bifortjeneste. Men Haabet skuffedes. Formedelst Konens Sygelighed tør Manden ikke tænke paa noget større Jordbrug paa en Plads; hans Ønske var

nu at faa en egen Bolig nær Stavanger for der at drive Næring som Kammager og Blikkenslager, hvilken sidste Haandtering han dog maatte lære først.

Nu maa vi paa en Stund forlade Mathias Halvorsens Familie for at tage imod de Andre, hvis Komme blev bebudet,nemlig de 3 Piger og de 6 Personer, som strax før og efter hin Konfirmations-Dag meldte sig med Ønske om at blive antagne til Konfirmations-Undervisning. Nogle af dem havde desuden Børn med sig. De opregnes saaledes:

5. Oline Bolette Didriksdatter, 18 Aar; Forældre: Omstreiferne Didrik Petersen, fra Pladsen Vatne under Gaarden Bjørum i Strands Præstegjeld, og Anne Kirstine Olsdatter, der skulde være Enke efter Andreas Petersen fra Borgund paa Søndmøre (F. F. No. 465—466).

6. Anne Marie Jansdatter, Forældre: Omstreiferne Jan Rasmussen og Gunvor Knudsdatter (af den „mest ægte Fantestamme", høre til Vardals-Følget, sml. F. F. No. 409 og 410). 25 ½ Aar, udøbt, men med et Barn:

7. Lovise Marie, noget over 3 Aar;

8. Karine Kolbeinsdatter, 19 ½ Aar; Datter af Omstreifere og „ægte Fanter" Kolbein Vikingsen Hereim af Vossestranden og Marthe Ingemundsdatter af Suldal. Mon de samme som i Sagen No. 33?

9. (Didrik) Jens Andreas Didriksen, 23 ½ Aar gammel; Broder af No. 5.

10, [[** sic komma]] Ludvig Rasmussen, noget over 16 Aar; Søn af Omstreifer Rasmus Jansen (død paa voldsom Maade for nogle Aar siden) og Gunild Isaksdatter (F. F. 463 og 461, sml. 409).

11. Andreas Andreassen Lindbom, 18 Aar; Søn af Omstreifer Andreas Larsen og Margrethe Pedersdatter (denne sidste maa være den i Tvet forsørgede og under No. 65 omhandlede Kvinde, hvis Mand eller Ledsager var Andreas L. Lindbom). [[** sic, fornavn ikke sperret]]

12. Lisbet Larsdatter, noget over 15 Aar; Datter af Omstreifer Lars Pedersen og Berthe Christophersdatter.

13. Peter Rasmus Didriksen, 25 ½ Aar; Broder af No. 5 og 9.

14. Hans Ledsagerske Berthe Malene Larsdatter, 24 Aar; Søster af No. 12.

15 og 16, de to Sidstnævntes Børn Peter Olas, 4 Aar, og Anna Kirstine, 2 Aar;

17. Anne Didrikke Didriksdatter, kun 12 Aar gammel, Søster af og i Følge med No. 13; medens de Ældre skulde forhjælpes til Konfirmation, skulde dette Barn udsættes til Opfostring.

Det var i Skrivelser af 18de September og 2den Novomber 1857, at Præsten Knudsen androg disse Personers Sag for

Departementet. Af de opgivne Fødesteder og andre Omstændigheder skjønnedes, at de tilhørte Følger, som mest havde streifet inden Christiansands Stift. Om hver enkelt af de voxne Personer oplystes, hvorvidt de kunde læse; for det meste hed det, at de saavidt kjendte Bogstaverne; nogle vare ikke engang saa gode; andre kunde stave lidt. Men det lod til at være en Alvorssag for dem at blive underviist i Guds Ord. De fleste af dem vare allerede anbragte i Logis; for Andre var der Tilbud derom, og Præsten kjendte Pleieforældrene som paalidelige Folk. Sivert Ellefsen Bore, der fremdeles følte Interesse for at komme disse Mennesker til Hjælp, havde været villig til at tage 5 af dem (4 voxne og 1 Barn) i Huset hos sig. Han havde nu vundet en Del Erfaring om, hvorledes saadanne Mennesker maa behandles, hvis man, med Guds Bistand, skal vente sig et heldigt Resultat af Bestræbelserne. „De kunne ikke lade sig nøie med det hos Bønderne sædvanlige Kosthold; de maa blandt Andet have oftere og langt stærkere Kaffe og bruge idelig Tobak. Paa Nytten af deres Arbeide tør han heller ikke gjøre synderlig Beregning, da de skulle holdes meget til Bogen, og Arbeidet, hvis det skal gaa fra Haanden, mest maa ske, naar de selv have Lyst; thi Tvang taales ikke." De Fleste ville vel kalde dette en overdreven Lemfældighed, og jeg selv er ikke uden Betænkelighed. Men jeg tænker igjen saa, at de Mænd, som selv have gjort alvorligt Forsøg med en vanskelig Sag, pleie bedst vide, hvordan Sagen skal tages. Jeg kommer til at gjøre en Sammenligning: Dersom det gjaldt om at faa en Zuluer eller endog en Nomade for [[** sic = fra?]] vort eget

Finmarken vænnet tit det jæderske Bondelivs Stadighed, saa vilde det snarere skjønnes, at der udkrævedes Taalmodighed og Lemfældighed. Jeg har paapeget Sammenligningen, skjønt jeg rigtignok ikke mener, at de her omhandlede Personer formedelst deres tidligere Fanteliv kunne have staaet saa langt udenfor norsk Folkeskik.

For Føde, Klæder og Veiledning i Læsning og Arbeide blev Godtgjørelsen sat til 1 Spd. ugentlig for en voxen Person; selv for det 12aarige Pigebarn No. 17 fordredes samme Betaling. Man fandt i Klep, at det ikke kunde være mindre, naar man skulde være skadesløs.

„Gjerne — saa slutter Præsten sin Fremstilling — og med Bøn om Guds Bistand til, at Gjerningen maa lykkes, paatager jeg mig disse Menneskers Konfirmationsforberedelse, da jeg betragter det som et Kald fra Herren, som jeg ikke tør afvise. At der er en levende Trang hos Angjældende til at blive underviist i Guds Ord, er indlysende; ellers vilde de ikke ordentlig bønfalde om at maatte faa underkaste sig den dermed saa naturlig forbundne store

Møie, og det er som en kvægende Foraarsluftning herovenfra, naar, som tidligere Johanne Andersdatter, nu Peter Rasmus Didriksen og Ledsagerske, der i flere Aar have levet i naturligt Ægteskab sammen, uden nogen ydre Tvang med Et fatte den alvorlige Beslutning at gribe Abc og Katechismus, som de snart ville faa Anledning til ogsaa at lære deres Børn.“

Departementet gik dog ikke uden videre ind paa den forlangte betydelige Bevilging, men tilstod den kun indtil videre, for at fatte endelig Beslutning, naar der kom nærmere Oplysning om, hvor længe Understøttelsen for Konfirmationens Skyld kunde vare, samt hvorvidt Konfirmanderne vare tilsinds senere at lægge sig efter en ordentlig Næringsvei og slaa sig til Rolighed. Den fordrede Betaling af 1 Spd. ugentlig for Barnet No. 17 fandt Departementet ogsaa for høi, og for nogles Vedkommende maatte det forlange omstændeligere Forklaring med Hensyn til deres foregivne Hjemstavnsløshed.

Tilsidst gik det dog saa, at den ansøgte Understøttelse blev alle tilsagt, paa Barnet No. 17 nær De egentlige Konfirmander vare i Haab om Departementets Samtykke allerede antagne i deres Logis; for dette Barn derimod søgtes først Departementets Bestemmelse, og da Betalingen blev funden for høi, blev den paatænkte Plan for hende ikke udført..

Men inden hint Svar fra Departementet var naaet frem til Præsten Knudsen, havde han i Slutningen af Aaret maattet antage sig en hel Familie til, som hans Skrivelse af 24de Februar 1858 melder om, nemlig:

18. Peder Jansen Vardal, omtrent 40 Aar Broder til No. 6..

19, [[** trolig sic komma?]] hans Ledsagerske Anne Jakobsdatter, omtrent 29 Aar Datter af en Jakob Kalveskoug fra Birkrem og Gunvor Pedersdatter., samt deres 4 Børn, nemlig:

20, [[** sic komma]] Jan, 10 Aar. Denne Dreng er vanvittig og særdeles besværlig at pleie, han spiser næsten Alt, hvad han kan faa i Munden, og finder Fornøielse i at bide og slaa sine yngre Sødskende, saa han ikke et Øieblik kan være uden Opsigt.

21, [[** sic]] Gunvor, 7 Aar,

22, [[** sic]] Ludvig, 5 Aar, og

23, [[** sic]] Alexander, 1—2 Aar. Endnu et Barn af sandsynligvis de samme Forældre findes under Sagen No. 18 optaget til Forsørgelse i Nabo-Præstegjældet Ly.

Denne Families Bøn om Bistand havde Præsten ikke kunnet afvise: Manden kunne stave lidt, Kvinden kjendte ikke en

Bogstav, begge syntes alvorlig bekymrede for deres Sjels-Tilstand, og deres Begjæring gik nærmest ud paa, at de maatte forhjælpes til Konfirmation; Flere med Præsten fandt ogsaa, at det vilde være uforsvarligt ikke at antage sig dem strax, saa meget mere som Mandens Helbred var øiensynligen nedbrudt, Konen høist frugtsommelig og det ældste Barn, som omtalt, vanvittigt: at lade dem flakke fra Hus til Hus gik ikke an. Af Medlidenhed besluttede ogsaa en Gaardbruger sig til at tage denne mere end almindelig besværlige Familie i sit Hus,

overladende det til Departementet at bestemme ham en skadesløs Godtgjørelse — selv mente han efter nogen Tids Prøve, at den ikke burde være under 6 ½ Spd. ugentlig. Da Andragendet blev indsendt, kunde Præsten allerede efter et Par Maaneders Erfaring omtale, at Husbonden var tilfreds med Familiens Opførsel, og at baade han og hun viste megen Flid. „Hun kan allerede læse noget.“

Bidraget blev af Departementet bevilget for den forløbne Tid og den allernærmeste Fremtid; men derhos anmodedes Sognepræsten om at søge Familiens Forsørgelse ordnet paa en mindre kostbar Maade og navnlig undersøge, hvorvidt det vanvittige Barn hensigtsmæssig kunde blive indsat i et Sindssyge-Asyl.

Ved samme Tid som Præsten Knudsen indsendte sit Andragende for sidstnævnte Familie, meldte han, at han, i Haab om Departementets Samtykke, havde anbragt i Logis og antaget til Konfirmations-Undervisning:

24, [[** sic komma]] Drengen Fredrik Olai Fredriksen, og han androg om, at

25—31, [[** sic]] nævnte Drengs Fader, Kobberslager Fredrik Christian Vig med Ledsagerske og 6 Børn

maatte faa Understøttelse til at skaffe sig fast Bolig (kjøbe Hus i Strandstedet Sandnæs i Høilands Præstegjæld), saa han kunde ernære sig ved sit Haandværk.

Hin Forføining med Drengen Fredrik Olai blev bifaldt af Departementet, og uuder visse Betingelser gav det Udsigt til, at der, istedetfor Penge til at kjøbe Hus for Familien, kunde blive tilstaaet et passende aarligt Beløb til Husleie m. m.

Fremdeles strømmede der Omstreiferfolk til for at søge Præsten Knndsens Bistand, og nu snart maatte der lægges Planer og fattes Beslutninger for deres Fremtid, som hidtil vare blevne antagne til midlertidig Forsørgelse. Derfor ønskede Præsten personlig at kunne forhandle Sagerne med Kirke-Departementet, og da dette havde samtykket i at udrede Reise-Udgifterne af det til Fantevæsnets Indskrænkning bevilgede Fond, kom han ind til Christiania i de sidste Dage af April. Det viste sig senere hen, at disse mundtlige Overlægninger var meget gavnlige; lettereend ved mange og lange Breve havde Departementet nu lært Personer og Forholde at kjende, og Præsten vidste nu, hvor langt han turde gaa i sine Forslag til yderligere Hjælp for dem som skulde bosættes, oplæres i Haandværk o, [[** sic komma, feil]] s. v., saasom han nu bedre kjendte Departementets Anskuelse med Hensyn til disse Ting. De følgende skriftlige Forhandlinger mellem Præsten og Departementet bleve derfor drevne med større Sikkerhed og Letvindthed, end det ellers skulde været muligt. Denne Hurtighed i Sagernes Afgjørelse blev ogsaa dobbelt vigtig formedelst en for det hele Værk meget alvorlig Omstændighed, som ved samme Tid indtraf.

Under Opholdet i Christiania blev nemlig Præsten befordret til Borgunds Præstegjæld paa Søndmøre. Hans Ansøgning var naturligvis indleveret længe før; men nu kom denne Afgjørelse paa Ansøgningen, og han maatte berede sig til at forlade Klep til Høsten. Men dermed blev „Fante-Sagen" for ham et Arbeide, som han ikke kunde tænke paa at fortsætte, ialfald ikke paa det Sted, hvor det var saa glædelig begyndt; han maatte samle og anstrænge sine Kræfter for at faa det af ham begyndte Værk saa vidt muligt afsluttet før sin Afreise. Jeg talte med Hr. Knudsen herom: økonomiske Hensyn havde nødt ham til at søge et andet Embede; men det smertede ham at forlade et Sted, hvør det saa ud, som at Herren havde givet ham et særligt Kald, det han omfattede med saa megen Kjærlighed og Tro og Haab.

Hjemkommen til Klep holdt Præsten 6te Juni 1858 extraordinær Konfirmation for Fanter. Til den Konfirmation fremstilledes otte af de ni Personer, som i Høsten 1857 vare antagne til Undervisning (se No. 5—17; det var No. 12, som formedelst daarlige Evner og altsaa manglende Kundskab endnu ikke var moden). Af Konfirmanderne blev dog en (No. 6) egentlig ikke konfirmeret, men døbt.

„For en overordentlig talrig Forsamling gjorde de paa en meget tilfredsstillende Maade Rede for deres Christendoms-Kunskab, [[** sic]] og med det Haab, at Ordet, de have tilegnet sig, ved Guds Naade ikke vil komme tomt tilbage, kan man glæde sig ved Visheden om, at hine Mennesker, hvoraf de fleste forhen ikke kjendte en Bogstav, nu ikke alene vide, hvad de have at tro og gjøre for at vorde salige, men at de ogsaa ere satte istand til, hvis de føle Trang dertil, for sin egen Del at arbeide sig videre frem i Guds Ord, og tillige, forsaavidt

de have eller faa Familie, kunne lære Børnene at læse og undervise dem i Christendommens Sandheder.“

De yderligere Forføininger for disse Konfirmander og deressenere udviste Forhold skal blive omtalt nedenfor. Men i den Skrivelse af 12te Juli, hvori Præsten melder om hin Konfirmation, indberetter han om sine Bestræbelser eller fremsætter han Forslag for andre Personer af Fantefolket, som han dels før sin Reise til Christiania, dels efter sin Tilbagekomst havde indladt sig med. Disse Personer skulle her nævnes, og det ordnede efter de forskjellige Formaal for Understøttelsen:

a. til Opfostring:

33, [[** sic komma]] Karl Severin Olaus Gustavsen, 3 Aar gammel, Søn af Omstr. Gustav Anton Andreassen i dennes tidligere Forbindelse med Johanne Cecilie Knudsdatter. Om denne Moder er mere berettet under Sagerne No. 32 og 19, hvor det vil sees, at hun i Høiland og Ly, som begge ere Nabo-Præstegjælde [[** antar at det synlige punktum er en defekt bindestrek]] til Klep, har faaet optaget til Forsørgelse sine [[** sic = sammen? hine?]] med to andre Omstreifere avlede Børn; sml. i nærværende Sag No. 41. Samme Gustav Anton Andreassen kom ellers i Høsten 1857 til Præsten Knudsen og bad om hans Hjælp til at vorde bosat og ægteviet til sin daværende Ledsagerske Berthe Oline Kolbeinsdatter, med hvem han ogsaa havde et Barn. Præsten gjorde ogsaa de fornødne Skridt for at erhverve Understøttelse for ham, og i Ventetiden, til Svar fra Departementet kunde indløbe, skulde han med Familie foretage en Reise. Men paa denne gjorde han sig skyldig i Tyveri og blev (i Grimstad) dømt til flere Maaneders Straf. Dermed gik Planen overstyr. allerede antaget hos en Husmand i Klep for 24 Spd. for Aaret;

34, [[** sic]] Fredrik Magnus Malin, 12 Aar, Halvbroder af efternævnte No. 38. kan blive anbragt til Opfostring for 40 Spd. for det første Aar;

b. til Konfirmations-Undervisning:

35, [[** sic]] Johan Andreas Pedersen, noget over 14 Aar Søn af Omstreiferske Berthe Enoksdatter og en Peder Olsen. [[** sic, komma mgl?]] allerede anbragt i Logis for 1 Spd. ugentlig;

36 og 37, [[** sic]] Lovise og Jorine Isaksdøttre, Forældre: Omstreifere Isak Jansen og Lovise Pedersdatter. (F. F. No. 492 og 493)., [[** sic, ekstra komma]] 22 og 17 Aar, samt

38, [[** sic]] Sara Elisabeth Johannesdatter, 17 Aar Datter af Omstreifere Johannes Fredriksen og Ulrikke Henriksdatter. Samme Ulrikke (rimeligvis F. F. No. 35) har i en senere Forbindelse med en svenske ved Navn Malin avlet ovennævnte Fredrik Magnus Malin, No. 34. — Johannes og Ulrikke ere rimeligvis det samme Forældre-Par, som forekommer i Sagen No. 47, og Sara Elisabeth er da Søster til Personen No. 47 i nærværende Sag.; de tre sidstnævnte Piger havde Sivert Elleffen [[** sic -ff- = -fs-]] Bore erklæret sig villig til at modtage paa de sædvanlige Betingelser (1 Spd. Ugen for hver);

39, [[** sic komma]] Gunvor Marie Rasmusdatter, 15 Aar; Søster af No. 16. for hende var der ogsaa foreløbig tinget Logis (1 Spd. Ugen); om de 4 Piger No. 36—39 bemærker Præsten i sin Forestilling til Departementet, at de — ligesom tidligere Anne Marie Jansdatter No. 6 — have forbeholdt sig at maatte faa vandre om efter Konfirmationen;

c. til at erholde en ordentlig Næringsvei:

40, [[** sic]] Alexander Isaksen, 25 Aar gammel, Broder af No. 36 og 37, blev i 1854 konfirmeret paa Tugthuset i Christiansand og kom ud derfra Foraaret 1858. Lidt mere om ham og om en Broder af ham er berettet under Sagen No. 49. foreslaaes anbragt i Lære hos en Smed paa Strandstedet Sandnæs;

41, [[** sic]] Karl August Johannesen Frimann, 37 Aar, Han er Fader til de to Børn, som den i Anm. ved Personen No. 33 omtalte Johanne C. Knudsdatter [[** innsatt usynlig t]] har faaet forsørget i Høiland. Karl Frimann er ellers født i Viks Præstegjeld, men skal være hjemstavnsløs og er konfirmeret paa Throndhjems Tugthus. Vistnok den samme, som forekommer i Sagen No. 72. andrager om nogen Hjælp til at kunne faa fast Hjem og drive sin Profession som Kobberslager paa Sandnæs i Høiland;

d. til Forsørgelse som hjælpeløse Fattiglemmer:

42—44, [[** sic]] Halvor Olsen (Svolke-Halvor) med Ledsagerske Karen Margrethe Jensdatter (han siger sig 80 og hun 90 Aar gammel F. F. No. 470. Begge de Gamle skulle selv have havt omstreifende Forældre. samt deres fjantede Søn Jens; der søges Forsørgelses-Sted for dem i Klep eller Omegn.

Endnu maa Præsten melde, at Nogle, som tidligere havde yttret Ønske om at vorde antagne til Konfirmations-Undervisning, nu have erklæret at ville opsætte hermed paa Grund af Præstens Forflyttelse. Denne Grund holdt dog ikke alle tilbage; thi paa Drengen No. 35 nær, som Præsten haabede at kunne konfirmere før sin Afreise om Høsten sammen med 3 tidligere antagne Konfirmander (No. 12, 18 og 19), vare de sidst anmeldte Konfirmander (Pigerne No. 36—39) vidende om, at de maatte gaa over til hans Eftermands Omsorg. Før Præstens Reise til Christiania havde han lovet en OmstreiferskeMarie Fredriksdatter fra Ørlandet, som ogsaa meldte sig til Konfirmation, at tale hendes Sag i Departementet; indtil Svar kunde erholdes, skulde hun med Ledsager og Børn holde sig paa Reiser som hidtil. Men i nærværende Skrivelse maa Præsten indberette, at dette Følge ikke havde indfundet [[** omtrent usynlig f innsatt]] sig igjen. Siden optræder hun i Homedal og konfirmeres der, se under Sagen No. 64 *b*.

Til de for disse Personer, No. 33 til 44, trufne Forføininger

eller fremsatte Forslag gav Departementet under 25de August sit Bifald, dels endeligt, dels foreløbigt eller med visse Betingelser.

I nævnte Skrivelse af 12te Juli foreslaar Præsten endelig, som en i hvert Fald hensigtsmæssig Foranstaltning, der dog fornemmelig maatte synes fornøden ved hans forestaaende Afreise, at Sivert Ellefsen Bore, der fremdeles bærer Interesse for Fantesagen og fra først til sidst, ikke uden Opoffrelse, har været en Støtte for den, maa antages til mod en passende Godtgjørelse at have fremtidigt Tilsyn med saavel de nu understøttede som senere tilkommende Fanter, baade hvad angaar deres Flid, Opførsel, Behandling, Anskaffelse af Logis m. m. „Han er dertil skikket og vil ved et saadant Hverv lette Præsten noget i den undertiden næsten overvældende Byrde ved at skulle staa for det Hele paa samme Tid, som den øvrige Embedsgjerning ikke maa lide derunder. Kun den, som har været Vidne dertil, kan gjøre sig Begreb om, hvilken Aands- og Legems-Anstrængelse det kræver at bære Omsorg for disse Mennesker, der ikke blot til bestemte Tider skulle undervises, men idelig og altid komme strømmende for at hente Oplysning og Hjælp.“

Departementet fandt vistnok, at denne Foranstaltning fortjente at burde bringes under nærmere Overveielse, men troede dog ikke at burde fatte nogen endelig Beslutning derom, inden det havde viist sig, hvorvidt Præsten Knudsens Eftermand maatte se sig istand til at fortsætte den af hin begyndte Virken i denne Sag. Imidlertid havde Departementet Intet imod, at Sivert Bore i Mellemtiden benyttedes ved saadanne enkelte Anledninger, hvor hans Bistand i særlig Grad maatte paakræves.

Præsten Knudsens pastorale Virksomhed for Fanterne i Klep sluttede dermed, at han kort før sin Afreise, i September, konfirmerede de to unge Mennesker Lisabet Larsdatter og Johan Andreas Pedersen, No. 12 og 35, samt døbte Manden Peder Jansen og konfirmerede hans mangeaarige Ledsagerske Anne Jakobsdatter, No. 18 og 19. Om disse to sidste siger han, at uagtet hans Sygelighed og hendes Nedkomst samt Besværet med deres mange smaa Børns Pleie lagde dem mange Hindringer i Veien, viste dog begge rosværdig Flid for at lære, og det lod til, at Sagen laa dem alvorlig paa Hjerte; Præsten tilføier, at hverken han eller nogen af deres Omgivelser havde havt Noget at udsætte paa deres Forhold, og han nærer derfor det Haab, at den Hjælp, som var ydet dem, ikke skulde være uden Frugt for dem selv og deres Børn.

Efter Knudsens Afreise i September var StiftskapellanHjorthøy nogen Tid forrettende Præst i Klep, og under 13de

November meldte han blandt Andet om en ny Omstreifer-Familie, som var kommen til, nemlig

45 og 46, [[** sic komma]] Didrik Pettersen „den ældre“ med Kone Rimeligvis Forældrene til No. 5, 9 og 13.

(hun frugtsommelig),

hvem Sivert Bore havde fundet sig beføiet til i Forventning af Departementets Samtykke at yde nogen Understøttelse til Underholdning og Husleie for Vinteren, dog ikke i Klep, men i Hølle Sogn i Strands Præstegjæld, hvor ogsaa Peter Didriksen med Familie, No. 13—16, for Tiden opholdt sig og gjennem Sivert Bore nød lignende midlertidig Understøttelse.

Efter Hr. Hjorthøy blev Sognepræst Hansen i Nabo-Præstegjældet Haa forrettende Præst for Klep, og fremdeles strømmede Fanter til. I Skrivelse af 10de Januar 1859 omhandler Hansen nogle Personer, som havde meldt sig med Ønske om at vorde hjulpne til Konfirmation; de omtales og anbefales ogsaa af Præsten Knudsen i Skrivelse fra Borgund, 12te Januar 1859, og det efter Indberetninger til ham fra Sivert Ellefsen Bore:

47—49, Anders Johannesen Den samme Person, som ved Foged Schjødtz's Mellemkomst i 1857 var bleven anbragt til Konfirmations-Forberedelse, hvorom der handles i Sagen No. 47. Herom oplyses dog Intet i de Skrivelser, som handle om hans Optræden i Klep; hint tidligere Forhold synes at have været ubekjendt her. Sml. endvidere det Anførte ved Personen No. 38 i nærværende Sag. og hans Ledsagerske Gunvor Isaksdatter Datter af Omstreifer Isak Jørgensen (Jansen? sml. No. 36—37) og Lovise Pedersdatter., begge omtrent 20 Aar og havende med sig et halvt Aars Barn; der er allerede indtil videre skaffet dem Ophold for 2 ½ Spd. ugentlig;

50, Edvard Gulbrandsen, omtrent 18 Aar; Født i Drangedal af Forældrene Gulbrand Ros og Ingeborg Marie Eriksdatter, om hvem mere kan sees under Sagen No. 5. Sml. ogsaa Sagen No. 19, Anm. denne var ogsaa anviist Forsørgelse, men Præsten Hansen maa allerede oplyse, at han kort efter reiste bort, og at det var uvist, om han vilde indfinde sig igjen;

51—53, Gunild Jørine Isaksdatter, omtrent 40 Aar, Hun er Moder til den under No. 10 nævnte Ludvig Rasmussen. medhavende 2 Sønner, 10 og 8 Aar gamle; hendes Bøn øm Hjælp til at blive konfirmeret anbefales, og der kan faaes Logis m. m. for hende og Børnene for 2 ½ Spd. ugentlig.

Men under 25de Februar tilkjendegav Departementet, *a*, med Hensyn til No. 45—46, at det maatte anse det urigtigt, at Sivert

Bore paa egen Hand [[** sic = Haand?]] havde tilsagt denne ikke forhen ommeldte Familie Understøttelse, men at de paadragne Udgifter dog efter Omstændighederne fik overtages af det Offentlige, og *b*, med Hensyn til No. 47—53, at Departementet ikke kunde anse det hensigtsmæssigt, at man havde antaget nye Personer til Understøttelse i Klep under de stedfindende Omskiftninger i den geistlige Betjening, og at det maatte fraraade videre Skridt i samme Retning, inden den nye Præst var ankommen til Stedet og derom kunde afgive Forslag; efter de meddelte Oplysninger vilde Departementet dog ikke modsætte sig, at de under No. 47—49 nævnte Personer fremdeles understøttedes som foreslaaet, ligesom at de ved No. 50 havte Udgifter for denne Gang bleve overtagne af det Offentlige.

Hidtil har Fremstillingen mest lagt an paa at vise den mærkelig talrige Tilstrømmen af Fanter til dette ene Præstegjeld. Hertil kan endnu anføres dette, at i den sidstnævnte Skrivelse, hvori Knudsen fra Borgund af omtaler de 7 sidste Personer, No. 47—53, kan han tillige berette, hvad en Omstreiferkone nylig havde sagt Sivert Bore, at hun vidste om 17 Omstreifere endnu, som vilde komme og melde sig til Konfirmations-Undervisning i Klep. Vi faa ved alt dette Forestilling om en i Fanternes Samfund vidt udbredt Bevægelse med Følelse af Nød og med Længsel efter noget Høiere og Bedre, en Bevægelse, som vaktes og næredes ved Præsten Knudsens inderlige og nidkjære Deltagelse og ved Departementets redebonne Understøttelse. Det staar tilbage at fortælle, hvorledes det gik tilsidst, hvorledes de hjælpende Forsøg bleve fortsatte og hvorledes de Understøttedes Løfter og Forsætter bleve holdte.

Maaske vil Fremstillingens Traad blive mindst indviklet, naar vi gjennemgaa den hele Række af Personer i tilbagegaaende Orden, begyndende nu med den sidste og sluttende med den første.

No. 51—53 bleve ikke antagne til fortsat Forsørgelse.

No. 50 heller ikke.

No. 47—49 er Intet indberettet om, efter at de, som anført, bleve antagne til Forsørgelse.

No. 45 og 46, ligesaa.

No. 42—44: om disse hjælpeløse Folk erfares dette, at Præsten Knudsen, som det synes: efter Aftale med Sognepræsten i Mandal, havde sendt dem hid for her at antages til varig Forsørgelse; under Sagens No. 70 kan det ogsaa sees, hvorledes denne Hensigt blev naaet.

No. 41: kun af Regnskaberne sees det, at der er tilstaaet denne Person en ganske ubetydelig Penge-Understøttelse; det maa

ikke være blevet Noget af med hans Plan at nedsætte sig som Haandværker; men om Grunden hertil er Intet oplyst.

No. 40: det samme gjælder om denne.

No. 36 til 39: da Knudsen skrev sin sidste Indberetning, i Januar 1859, vare disse 4 Piger i de for dem tingede Logier og nød regelmæsstg Undervisning til Konfirmation.

No. 35: om denne Gut se nedenfor ved No. 12.

No. 34: om denne 12-aarige Gut gjælder det samme som om No. 36—39.

No. 33: dette Barn var hos Pleieforældrene.

Nr. [[** sic Nr, ellers No]] 25—32: denne Familie, som skulde forhjælpes til at blive bosat, opholdt sig i Vintertiden, indtil Departementets Afgjørelse kunde erholdes, i et Nabosogn, men blev „fordrevet," herfra og begav sig af Frygt bort fra Egnen (Knudsen i Skrivelse 14de Juli 1858). Mod Slutningen af Aaret tog Sognepræst Birkeland i Hetland sig af samme Familie og androg om Bevilging til at se den ordentlig bosat. Denne Bevilging [[** sic, +-n-?]] blev dog ikke tilstaaet og det tildels paa Grund af, at Sognepræst Birkeland snart skulde flytte fra Hetland, saa det var uvist, hvad Betryggelse der siden kunde faaes for det fornødne Tilsyn med det forlangte betydelige Bidrags Anvendelse. Sagen blev dog ikke aldeles opgivet; det kom an paa, om nogen anden paalidelig Mand kunde findes villig til i Hr. Birkelands Sted at tage sig af Familien.

No. 24: denne Dreng omtaler Præsten Knudsen som en særdeles haabefuld Konfirmand, navnlig med udmærkede Evner. Men uheldigvis var han paa nogle Dage hos sin Familie (nysnævnte No. 25—32), da denne som antydet blev fordreven fra et Nabosogn, og siden havde Præsten (ifølge nævnte Skrivelse 14de Juli) Intet hørt til ham heller.

No. 18—23. Om Manden og Kvinden i denne Familie er det allerede fortalt, at Præsten Knudsen kort før sin Afreise fra Klep døbte ham og konfirmerede hende. Uden Tvivl ere de ogsaa blevne ægteviede siden. Efter Familiens Optagelse i Klep er den, som før antydet, bleven forøget med et Barn. Den betydelige Udgift for denne Familie blev i Begyndelsen bevilget kun for den allernærmeste Fremtid; siden blev den ugentlige Betaling for Forsørgelsen nedsat med ½ Spd., og endelig blev Forsørgelsesmaaden, som det synes, den, at Familien skulde holde egen Husholdning, erholdende noget Vist ugentlig. Men ophøre kunde Understøttelsen ikke, formedelst Mandens Helseløshed og den store Børnehob; under 25de Februar 1859 maatte Departementet fremdeles gaa ind paa at tilsige den fornødne Hjælp indtil videre. Hvad det sindssvage Barn angaar, oplyste Præsten Knudsen, at han forgjæves havde søgt Plads for det i noget Sindssyge-Asyl.

No. 17: da Departementet fandt den fordrede Betaling (1 Spd. ugentlig) for dette 12-aarige Pigebarns Opfostring for høi, blev hun ikke anbragt i det for hende tingede Opfostringshjem, og hun færdedes atter paa Fantestien; da Præsten Knudsen kom tilbage fra Christiania, hvor han ogsaa for hendes Vedkommende havde truffet Aftale med Departementet, kunde han atter tilbyde hende et Hjem; men paa Grund af, at Præsten nu skulde flytte, opsatte hun indtil videre at slaa sig til Ro.

No. 13—16: Faderen og Moderen i denne Familie bleve i Juni 1858 konfirmerede og kort derefter ægteviede i

Klep. Derpaa reiste de med sine Børn til Strands Præstegjeld for at holde sig der (tildels med Understøttelse, som blev ydet dem gjennem Foranstaltning fra Klep), indtil der kunde skaffes dem et fast Opholdssted. Om Bestræbelserne for dette Sidste vil der blive berettet ved Nr. [[** sic Nr]] 1—4. Deres Forhold omtales som godt.

No. 12: formedelst ringe Evner kunde denne Pige, som før fortalt, ikke blive konfirmeret sammen med hendes samtidige Kammerater i Juni, men først i September 1858, og da sammen med Gutten No. 35.

„Det bør vel haabes, siger Knudsen om disse To, at Ordet, de tilegnede sig, og Opholdet hos en christeligsindet Familie ikke er spildt, endskjønt de efter Konfirmationen bestemte sig til, for det Første i det Mindste, at benytte Friheden til at vandre om.“ Det sees for Resten, at disse to Unge Mennesker ialfald en Tid vare indlogerede i samme Hus, og det lader næsten til, at de have begivet sig paa Reise sammen.

Nr. [[** sic Nr]] 11 og 8, Andreas Lindbom og Karine Kolbeinsdatter, bleve konfirmerede i Juni og kort derefter ægteviede. Dette Ægteskab er blevet indgaaet i en betænkelig ung Alder. Det er ikke berettet, at de under deres tidligere Omstreifen havde holdt sammen; men de meldte sig omtrent samtidig til Konfirmations-Undervisning, og under Opholdet i Klep boede de i samme Hus, først hos Daniel Larsen Bore fra Oktober 1857 til Mai 1858, derefter indtil Konfirmationen 6te Juni hos Lars Thorsen Kjelsnæs. Dette sees af Regnskaberne, som fremdeles udvise, at der efter Konfirmationen og indtil Bryllupsdagen 21de Juni udbetaltes dem et Par Daler til Underholdning, formentlig i Fællesskab. — Strax efter Brylluppet blev de (og dette var i Overensstemmelse med den Plan, som lagdes under Præsten Knudsens Nærværelse i Christiania) anbragte i Haandværkslære paa Strandstedet Sandnæs, han hos en Skomager, hun hos en Skrædder. Betalingen skulde være for ham 40, for hende 37 ½ Spd. for Underholdning og Lære i et halvt Aar. Men efter nogle Ugers Ophold rømte de og begav sig ud paa Omflakning sammen.

No. 10: om denne Person se nedenfor, efter No. 9.

No. 9 og 5, Jens Didriksen og Oline Didriksdatter, Sødskende, bleve ligesom Nr. [[** sic Nr]] 11 og 8 konfirmerede i Juni 1858 og derefter anbragte i Haandværkslære paa Sandnæs, han hos en anden Skomager, hun hos den samme Skrædder Erik Olsen, hos hvem nysomtalte Karine var Af Regninger fra disse Mestere sees det, at de næst den anførte Betaling for Lære og Kost skulde have særskilt Godtgjørelse for Tobak til Lærlingerne, selv til Pigerne.. Sammen med Nr. [[** sic Nr]] 11 og 8 rømte ogsaa disse to; men medens hine forblev borte, kom disse efter nogen Tid tilbage, bleve atter optagne og lod nu til at have forvundet Vandringslysten I privat Brev til mig af 3die Januar 1806 beretter Skræddermester Olsen om Omstændighederne ved hin Rømning. Alle vare sammen, „og saa reiste de i samfulde Døgn, inden de turde vise sig for noget Menneske; nu tog de paa Veien fra Jelse Præstegjeld til Christiania Stift, og den Vei ligger over vilde Strækninger af Mark og Skov, og der vandrede de i Dage uden at finde den rette Vei; de maatte nu vende tilbage for at spørge sig for,“ og netop da traf Jens og Oline sine Forældre, der, som det lader, havde søgt efter dem for at føre dem tilbage, men Andreas og Karine vilde ikke lade sig overtale og flygtede videre. Efter Tilbagekomsten til Sandnæs have Jens [[** et "og" mgl. visst]] Oline „været som andre Folk og heller bedre arbeidsomme og flittige, søge heller ikke Omgang med sine forrige Kammerater, føre en stille og sædelig Opførsel og ere i Et og Alt som det sig egner og anstaaer skikkelige Personer. Dette er det Skudsmaal, som jeg giver dem paa Ære og Samvittighed.“ Mesteren siger fremdeles, at han er forligt med Oline om, at hun efter endt Læretid skulde forblive hos ham og nyde Ugeløn.. Endnu i Begyndelsen af 1859, da den sidste Indberetning blev afgiven, vare de hos sine Mestere, og disse yttrede sig tilfreds med dem. I Januar 1859 yttrer Præsten Hansen for Departementet, at Jens Didriksen i følgende Maaned vilde have udstaaet Læren og da trængte til nogen Hjælp til Klæder og Værktøi, 6 og 4 Spd. Dette blev ogsaa bevilget. Derimod gik Departementet ikke ind paa, hvad Hansen yderligere foreslog, at overlade Jens til Bosættelse en Plads, som — hvad der nedenfor skal omtales — var bleven ledig efter Mathias Halvorsen; Jens var nemlig enslig Person og maatte kunne slaa sig igjennem uden saa betydelig Hjælp.

No. 10: Ludvig Rasmussen, konfirmeret i Juni 1858, ønskede at komme tilsøs, blev udrustet med Sømands- og Køiklæder og fik efter en Del Vanskeligheder Hyre som Kok paa en Jagt, som skulde gaa til Gøtheborg. Skipperen gav ham godt Skudsmaal for Opførsel, men han var saa ualmindelig søsyg, at Lysten og Modet forgik

ham, og han kom tilbage til Klep, hvor Knudsen atter maatte tage sig af hans Anliggender. Under Overveielserne og Bestræbelserne for at faa Gutten i god Vei, gjorde han

en Udvandring paa egen Haand, men kom efter Løfte igjen ud paa Høsten, og paa selve den Dag, Præsten Knudsen flyttede fra Klep, fik han ham anbragt i Lære hos en duelig Maler i Bygden (8 Spd. for Læren og 4 [[** PUA dec 62193]] 12 ß ugentlig for Underholdning indtil Aarets Udgang). Da denne Lære var udstaaet, blev man, som Præsten Hansen oplyser i Januar 1859, nødt til fremdeles at skaffe ham Kost og Logis indtil videre, og desuden tiltrængte han et halvt Snes Daler til Klæder og Værktøi. Dette sidste Beløb bevilgede Departementet, som derimod ikke for det Første fandt Grund til at bevilge noget Mere, da han nu maatte anstrænge sig for at ernære sig selv med det Haandværk, han sagdes at have lært.

No. 8, omtalt ved No. 11.

No. 6 og 7, Pigen Anne Marie Jansdatter med Barn. Som før meldt, blev hun i Juni 1858 ikke konfirmeret, men døbt. Allerede da hun i Høsten 1857 meldte sig med Ønske om at vorde antagen til Undervisning, erklærede hun det som sin Bestemmelse at fortsætte sit Reiseliv efter Konfirmationen, og dette havde det ikke lykkedes at faa hende aftalt med: hun reiste. Men for at hun dog ikke skulde reist paa Betlervis, forsynede Knudsen hende med nogle Smaabøger og Kramvarer, som hun knnde handle med. Præstens Haab var dog fremdeles, at Reiselysten skulde forgaa hende, og at hun da skulde komme tilbage. Hun kom ogsaa virkelig mod Aarets Slutning og yttrede nu Ønske om at forhjælpes til fast Bolig. Da hun tilligemed Barnet var næsten blottet for de nødvendige Klæder, tilstod Præsten Hansen hende strax en midlertidig Understøttelse, og han anbefalede, at hun maatte blive anbragt i Væverlære, hvortil hun yttrede Lyst. Hertil gav Departementet sit Samtykke, under Betingelse af, at rimelige Betalings-Vilkaar opnaaedes.

No. 5, omtalt ved No. 9.

No. 1—4: Mathias Halvorsen med Kone og Børn. Begyndelsen af denne Fremstilling viste, hvorledes det gik i Langdrag med denne Families midlertidige Forsørgelse, saasom det var saa vanskeligt at faa den fast bosat og anbragt i en lønnende Nærings-Vei. Forsøgene fortsættes; der anstilles Undersøgelser om, hvorvidt Manden kunde faa lære sin tidligere Haandtering, Kammageriet, til nogen større Fuldkommenhed, og der gjøres Efterspørgsler paa flere Kanter om at faa en Husmandsplads overladt paa billige Vilkaar, men forgjæves. I Sommeren 1858 lod Præsten Knudsen Mathias med Sivert Ellefsen Bore reise til Ryfylke for personlig at søge en Plads for Familien og tillige for Peter Didriksens Familie No. 13—16. Udfaldet var, at der i Jelse Præstegjeld, paa Gaarden Kjølvig, blevfundet et Stykke Jord, som kunde erholdes til Fæste paa Levetiden, og som kunde indrettes til 2 Pladse, hver beregnet paa at føde 1 Ko og 6 Faar, med Adgang til Brænde samt beliggende ved Søen og altsaa bekvem for Fiskeri. Men Pladsene maatte bebygges, indgjærdes, opdyrkes; derhos vilde fremdeles udkræves Penge til Udstyr med Bohave og Besætning, og Beregningen over det Hele lød paa et Udlæg for hver af de to Pladse af 123 Spd. engang for alle samt en aarlig Jord-Afgift af 4 Spd. i de fem første og 5 Spd. i de følgende Aar. Da Beboelses-Huse til Pladsene kunde faaes kjøbte af Gaardeieren og kun behøvede at flyttes, og da Sivert Bore havde lovet at ville besørge det Fornødne i saa Henseende, antoges det, at Familierne kunde tilflytte dem allerede til Vinteren. Ved Skrivelse af 25de August s. A. gav Departementet sit Samtykke til disse Foranstaltninger. Formedelst sin Flytning fra Klep fik dog ikke Præsten Knudsen selv sat dem i Værk; han maatte overlade det til sin Eftermand med Sivert Bores Bistand at besørge Fæstekontrakten opsat m. m. Medens Stiftskappellan Hjorthøy var forrettende Præst i Klep, blev ogsaa samme Kontrakt indsendt til Departementets Approbation.

Men af Sognepræst Hansens Indberetning 10de Januar 1859 sees, at Peter Didriksen, saasom Pladsen endnu ikke var bragt i beboelig Stand, fremdeles var i sit midlertidige Opholdssted i Hølle i Strands Præstegjeld, og at Mathias Halvorsen, som med Familie havde været i Jelse og gjort sig nærmere bekjendt med Forholdene, var kommen tilbage til Klep, hvor saavel han som Konen erklærede, „at de ei kunde finde sig i at tage Bopæl der sammen med den anden Fantefamilie.“

„Da det, saa yttrer Hr. Hansen sig i den Anledning, muligvis turde være mindre tilraadeligt at nedsætte disse

Familier sammen paa et Sted, og da derhos bemeldte Mathias Halvorsen saavelsom hans Kone synes lidet skikkede til at overtage noget Jordbrug, saa vil det vistnok blive meget vanskeligt at finde noget passende Sted for denne Familie. Imidlertid yttre disse Mennesker, som, saavidt mig bekjendt, vare de første i disse Egne, der meldte sig med Ansøgning om Hjælp af det Offentlige for at kunne faa fast Bopæl, fremdeles særdeles Længsel efter at forlade det omvankende Liv, hvorfor jeg antager, at man ikke bør slaa Haanden af dem, om end dette Forsøg mislykkedes, og skal henstille til det kongelige Departement, at der fremdeles ydes dem Understøttelse til at skaffe dem fast Bopæl, uagtet jeg ikke nu ser mig istand til desangaaende at fremkomme med noget bestemt Forslag. Da de indfandt sig hos mig to Dage før Jul, vare de meget trængende til Hjælp, og da Konen er høist frugtsommeligog sygelig, troede jeg ikke at burde bortvise dem, men indtil videre skaffe dem nogen Hjælp, og har saaledes udlagt for dem 1 ½ Spd. og akkorderet midlertidigt Ophold for dem til over Vinteren mod 2 Spd. for Logis og 4 Spd. for Brændsel samt maattet love dem Hjælp til Livsophold.“

Departementets Svar af 25de Februar gaar ud paa, at det Intet har at erindre imod den midlertidige Understøttelse, som var tildels „hvorimod man ikke kan andet end anse det misligt, at de nu erklærede sig uvillige til at modtage den til dem udseede Plads, efterat denne Sag efter lange Forhandlinger paa det Nærmeste er ordnet, og Familien desuden i Paavente af dens Bosættelse er tilstaaet saa betydelige Bidrag. Af Hensyn derhos til den Pengespilde, som lignende Vægelsind hos Andre kunde foranledige, finder derfor Departementet kun under den Betingelse at kunne samtykke i, at der gjøres noget andet Forsøg paa at skaffe denne Familie Bolig eller ydes samme fortsat Understøttelse, at de indledede Forhandlinger om bemeldte Plads uden Udgift for det Offentlige igjen kunne blive hævede.“

Men i Anledning heraf skrev Hansen atter under 19de April, at skjønt han ikke ventede, at hine Forhandlinger om Pladsen kunde vorde hævede uden Tab, og skjønt derfor den midlertidige Understøttelse for Familien efter Departementets Afgjørelse strax skulde ophøre, saa havde han dog i dette Stykke tilladt sig at fravige Departementets Bestemmelse og ladet Familien forblive indtil videre under Forsørgelse. „Da nemlig Konen er frugtsommelig og venter sin Nedkomst i disse Dage og derhos er meget sygelig, saa at hun neppe formaar at vandre ret langt paa sin Fod, ansaa jeg det ikke tilraadeligt eller endog forsvarligt under saadanne Omstændigheder at lade Familien tage paa Vandring, saa meget mere som Erfaring har viist, at det er meget vanskeligt at formaa Nogen til at modtage dem, selv mod Betaling, i den Stilling, hvori Konen nu er. Veirforholdene have desuden her hidtil været saadanne, at Betænkelighederne i denne Henseende maatte være større, end de muligvis vilde have været, om det havde været en mildere Aarstid.“ Næst efter altsaa at andrage om, at de paapegede Udgifter fremdeles maatte bæres af det Offentlige, henstiller Præsten sluttelig til Departementet, „at videre Forsøg til Anbringelse af denne Familie heller ikke ganske maatte opgives.“

Departementets Svar blev, at det efter de oplyste Omstændigheder overlod til Sognepræsten for den nærmeste Fremtid at yde de Angjældende den Understøttelse, som deres Stilling maatte gjøre paatrængende fornøden.

At det endnu ikke har kunnet lykkes at faa denne Familiefast bosat og varig forsørget, denne Familie, som var den første, der sluttede sig til Præsten Knudsen, og hvis gode Begyndelse igjen vakte hans Iver, ja Begeistring for Fanternes Redning, — det forekommer mig at være det mest Nedslaaende i denne hele Beretning om Fanterne i Klep. Jeg kan ikke tilbageholde den Formodning, at dette monne hænge sammen med eller for en Del være bevirket ved den Uvillie, som Almuerne paa disse Kanter have viist mod Fanternes Bosættelse.

Dette er en egen Side af Fantesagen i Klep (som paa flere Steder), og jeg maa dvæle noget derved.

Lige i Begyndelsen af denne Klep-Sag er det allerede fortalt, at Fattigkommissionen ingenlunde var villig til med Sognepræsten at tage sig af den eneste Familie, som der da var Tanke og Tale om, nemlig Mathias Halvorsens, ja, vi saa, at af Hensyn til Naboers og Bygdefolks Dom kunde i lang Tid ingen Mand bevæges til for gode Ord og Betaling at tage Familien i sit Hus; dette skede først med et rask Tiltag af Bonden Sivert Bore, som derved lagde for Dagen en Hjertets Varme og Tankens Selvstændighed lige saa stor som den Ufortrødenhed og Udholdenhed, hvormed han den hele Tid siden efter har bistaaet i Arbeidet for Fanternes Vel I Brev til mig af 4de April 1859 yttrer Sivert Bore blandt Andet: Jeg maa tilstaa, det forekommer mig betænkeligt at staa som Gjenstand for et

helt Præstegjelds Omtale; jeg har hørt, at Kleps Almue har sendt en Skrivelse til Christiania angaaende Fanternes Optagelse i Klep; men Kleps Menighed maa ikke vente, at Kornet skyder Ax, idetsamme det lægges i Jorden, og jeg føler mig dog glad ved at fremme disse stakkels Menneskers Vel..

Vistnok saa vi ogsaa, at da Mathias Halvorsens Kvinde viste Stadighed under Konfirmations-Undervisningen og gjorde vakkert Rede for sig paa Konfirmations-Dagen, saa bevægedes flere Bønder til at aabne sine Huse for de nye Flokke, som kom til. Men i Præsten Knudsens Breve om de mange Planer og Forsøg paa at skaffe Mathias Halvorsen fast Hjem omtales det alligevel, hvorledes Familien ret led derved, at den saa ofte maatte høre ilde af Bygdens Folk, som saa skjævt til dens paatænkte Bosættelse. Ligesaa naar Præsten henvendte sig til andre Bygder for at finde Plads for Familien, gjordes det gjerne til Betingelse, at Kommunen skulde sikkres for fremtidig Byrde af dem Sivert Bore siger i nævnte Brev: Jeg har gjort to Reiser i sidste Sommer i Vigedals, Jelse og Hjelmelands Præstegjelde, og i Omegnen hvor jeg bor, for at faa bosætte nogle af Fantefamilierne; hvor jeg kom, fik jeg Modstand: „Vi have Byrder og Fattige i vore egne Bygder,“ og Spørgsmaalet var: „kan du sikkre vor Kommune for Byrder af dette Folk? da skal vi nok oplade et Stykke Jord og faa dem bosatte.“.

Udførlig og med Varme udtaler Knudsen sig om disse Vanskeligheder allerede i en Forestilling til Departementet af 13de Februar 1858. „Fattigkommissionerne ere efter mit Bekjendtskab til deres sædvanlige Sammensætning og Tænkemaade vist i Almindelighed mindre skikkede til at gribe en Sag af Beskaffenhed som denne under Armene og bringe den paa Fode. Den raadende Aand i de fleste Fattigkommissioner, som Helhed betragtede, turde være saa vidt muligt at tilbagevise enhver Byrde fra Distriktet, som dette ikke paa en Maade tvinges til at bære; følgelig afholder Frygten for at paavælte Kommunen fremtidige Byrder dem ikke alene fra at imødekomme og deltage i de kjærlige Bestræbelser for at antage sig hine hjemløse Mennesker, men de betragte endog snarere disse Bestræbelser, naar de nærme sig dem, med Uvillie, ja møde dem maaske med Modstand. Enkelte eller de fleste Fattigkommissioner ville vel til Undskyldning for deres Forhold i denne Henseende sige, at de ifølge deres Bekjendtskab til Anskuelserne hos Flerheden i Kommunen ikke vove, om de for eget Vedkommende kunne ønske det, at handle anderledes for ei at paadrage sig Uvillie; men hvilke nu end Grundene ere, saa blive Følgerne lige uheldige for den gode Sag. Den kan ikke have ønskelig Fremgang, naar den i Regelen ikke finder Deltagelse, uden muligens paa Frastand. Denne beklagelige Omstændighed, som er Fanterne vel bekjendt, er for en ikke ringe Del Skyld i, at mange af dem, der virkelig attraa Hjælp, holde sig tilbage. Saarede ved af Mængden at betragtes med Uvillie, Mistro og Foragt, undselige og frygtende for med uforrettet Sag at blive viste fra Sted til Sted, vide de ikke, hvor de skulle vende sig hen for at finde Deltagelse og efter det givne Løfte blive hjulpne af deres Nød. Man skulde vel vente, at de med Vished om at blive rakte en kjærlig, hjælpsom Haand turde ty hen til Præsterne paa ethvert Sted; men uagtet de vistnok vilde finde Deltagelse hos de fleste, saa synes de dog at have ladet sig afskrække ved enkelte mislykkede Forsøg, og ligesom alene en Mands Ydre, naar man ikke nøiere kjender ham, kan være nok til at afholde den Frygtsomme og Undselige fra at nærme sig ham med hjertelig Tiltro, saaledes kan ogsaa den menneskekjærligste og dygtigste Præst savne Mod til at underkaste sig al den Møie, Bekymring og Kamp, som det nødvendigvis bringer at tage sig alvorligen af disse ulykkelige, foragtede Mennesker, især naar han ikke tør gjøre Regning paa at finde Understøttelse inden Fattigkommissionen eller Menigheden.“

Ledet af saadanne Betragtninger antyder Præsten et dobbelt Forslag om den Maade, hvorpaa der efter hans Mening skulde arbeides til Fantevæsnets Indskrænkning. For det Første skuldeDepartementet søge at formaa nogle af Landets Præster, 2—3 i hvert Stift, saadanne, som maatte føle sig oplagte til Gjerningen og finde Forholdene paa Stedet gunstige — formaa dem til særligen at tage sig af Sagen, saa de kunde være at betragte som „Tater-Præster eller hvad man nu vil kalde dem,“ saa de Fanter, som ønskede Hjælp for at blive underviste, konfirmerede eller ægteviede, kunde henvises til dem. For det Andet, for at Fanterne tillige kunde vorde bosatte og i andre Maader forsørgede hver i sin Hjembygd, skulde Regjeringen ved en dertil udnævnt Kommission optage Mandtal over alle Fanter og forberede en Fordeling af dem over alle Rigets Fattig-Distrikter, naturligvis med visse Billigheds-Hensyn, saa omsider Storthinget kunde vedtage en egen Lov, der paabød Fanterne at forblive hver i sin Hjemstavn og Fattigkommissionerne at behandle dem i Trangstilfælde som andre Fattige. Naar

den sidste Foranstaltning var udført, saa vilde hin midlertidige Indretning med Tater-Præster være overflødig; men for at paase Foranstaltningens fuldstændige Gjennemførelse maatte en egen Funktionær ansættes for denne Sag.

Paa Foranledning afgav jeg til Kirke-Departementet min Betænkning over disse Forslag og maatte fraraade at tage dem til Følge. Hvad egne Tater-Præster angis mente jeg, at Sagen allerede af sig selv skulde faa en ønskelig Gang, om der i hvert Stift var 2—3 Præster med samme Sind som Hr. Knudsen selv, og ligesom tidligere Forslag om at kolonisere Fanterne eller afsondre dem paa Øer o. s. v., saaledes syntes mig Tanken om at fordele dem paa Fattigdistrikterne og holde dem der for Levetiden at strande paa den Klippe: Tatere eller Fanter eller Omstreifere adskille sig ikke saaledes fra andre Folk, at det kan overlades til nogen Kommission eller Dommer at sige til en Person: „Du er en af dem, som deres hele Liv igjennem skulle gjælde for og behandles som Fanter.“

Departementet viste sig heller ikke tilbøieligt til at gaa ind paa Forslagene.

Men Hr. Knudsen, som vel maatte føle, hvor Skoen trykkede, søgte nu at faa Trykket hævet paa anden Maade, idet han Gang efter Gang, og navnlig i Skrivelse af 12te Juli 1858, anmodede Departementet om en skriftlig Udtalelse, som kunde give vedkommende Kommune Betryggelse for, at de optagne og bosatte Fanter fremdeles i Trangs-Tilfælde skulde vorde forsørgede af det Offentlige og altsaa ikke falde Fattigvæsnet til Byrde.

Under 25de August s. A. svarede Departementet saa: „Forsaavidt der er andraget om, at Kommunen maatte erholde Sikkerhed for, at de Familier, som nedsættes inden den, ikke senereville blive den til Byrde, maa Departementet foreløbig bemærke, at noget juridisk bindende Tilsagn i saa Henseende ligesaa lidt kan fordres af Kommunen som meddeles af Departementet, idet man i førstnævnte Henseende maa bringe i Erindring, at Fattigkommissionen savner al lovlig Hjemmel for at modsætte sig deslige Personers Bosættelse i Distriktet, og i sidstnævnte Henseende maa henvise til, hvad der er bemærket i Departementets Cirkulære af 16de September 1855, Post 5. Dersom det imidlertid tør forudsættes at være blevet alle Vedkommende klart, at de i den senere Tid med Hensyn til Omstreiferne trufne Forføininger i det Hele ledes efter Billigheds-Hensyn, der tillade at imødekomme disses Trang langt udover strænge Retsfordringer, saa vil formentlig ogsaa heri ligge tilstrækkelig Borgen for, at Departementet vil virke til, at den yderligere Understøttelse, som de omhandlede Familier muligens maatte tiltrænge, indtil Børnene kunne underholde sig selv, eller naar de Ældre blive udygtige til Erhverv, bevirkes tilstaaet af det Offentlige. Departementet maa dog herved bemærke, at ikke for alle deslige Tilfælde et lignende Tilsagn kan ventes afgivet, da det af nærliggende Grunde saavidt muligt maa ønskes paaseet, at Familier eller Personer som de her omhandlede kun enkeltvis anbringes i samme Fattigdistrict, [[** sic -c- ellers -k-]] og den Understøttelse, de da, naar passende Bidrag tilstaaes til deres Bosættelse, senere muligens kunne komme til at tiltrænge, i Regelen maa antages ikke at blive af den Betydning, at vedkommende Distrikt med Føie dertil kan vente Hjælp af Statskassen, navnlig naar hensees til, at ved enhver saadan Bosættelse de mange Ulemper, som Omstreifervæsenet nu foranlediger, ville forringes. Hertil kommer, at Departementet sandsynligvis vil finde sig opfordret til i de paatænkte nye Lov-Forslag vedkommende Fattigvæsnet at foreslaa enkelte særegne Bestemmelser angaaende deslige Personers Adgang til at erhverve Hjemstavnsret m. v.“ Om en Person ved fortsat Understøttelse af Fattigvæsnet i et Fattigvæsens-Distrikt blev sat istand til at opholde sig i et andet Distrikt 3 Aar til Ende, saa vilde han ikke derved erhverve sig Hjemstavn her; thi vel siger Fattigloven, at Hjemstavn kan erhverves ved treaarigt Ophold, men den siger ogsaa, at Hjemstavn ikke kan erhverves, saa længe Nogen nyder Understøttelse af Fattigvæsnet. Men denne Hindring vilde ikke gjælde, dersom Understøttelsen ydedes af en Privatmand. Nu kan der spørges, hvorlevdes Forholdet bliver, naar Nogen, saaledes som nu Fanterne, nyder Understøttelse af Statskassen? Som det vil sees, indeholder den anførte Udtalelse af Departementet Intet herom; men dette kan være et af de Stykker, hvorom nye Lovbestemmelser antydes.

Men under 20de Januar 1859 henvendte 8 Mænd i Klep sig til Fattigkommissionen i Præstegjældet med et Klageskrift over

disse Foranstaltninger med Fanterne. Den Misnøie, heder det her, som lige fra Begyndelsen af havde hersket inden Kommunen over, at Præsten Knudsen tog sig af Fanterne, havde tiltaget mere og mere, eftersom Knudsen

udvidede Værket i større og større Maalestok; vel gav Misnøien sig lidt forleden Sommer, da man fik Kundskab om, at Hr. Knudsen skulde flytte fra Præstegjældet, „og saa ugjerne man end vilde miste vor Præst, var man paa den anden Side dog glad derved, da man haabede paa den Maade at blive Fanterne kvit.“ Men da der saa fremdeles optoges Fantefolk ved Sivert Bore, vaagnede Misnøien med fordobblet Kraft.

Aarsagen er, at der forudsees mislige Følger for Kommunen, nemlig Udgifter i Fanternes fremtidige Trangstilfælde (thi man har ikke faaet Sort paa Hvidt for, at det Offentlige vil forsørge dem fremdeles), end videre Plage af de mange endnu omstreifende Fanter, som ville besøge sine herværende Kjendinger, endelig slet Indflydelse paa den lavere og fattigere Folkeklasses Sæder, som Fanterne ville forværre, istedetfor at de selv skulde lade sig forbedre. Og hertil kommer den Formening hos Klageskriftets Forfattere, at saa priselig Hensigten end er i og for sig selv („thi Enhver vil vel ønske, at disse stakkels Folk, der for største Delen ere fremmede for Gud og Religionen, blev givet den fornødne Kundskab derom“), saa er dog Maalet forfeilet ved den Maade, hvorpaa Knudsen og hans Medhjælper har taget Tingen. Her fremhæves, at flere Fanter ofte indlogeredes i et og samme Hus, og at de havde for gode Dage og bestyrkedes i sin Overmodighed og Lyst til Lediggang, saa der ikke kan lægges stor Vægt paa deres paafølgende Daab og Konfirmation o. s. v. Som Bevis anføres, at man har henvendt sig med Spørgsmaal til de fleste af dem, der for gode Ord og stor Betaling have ladet sig bevæge til at tage Fanterne i Logis, og samtlige pave de svaret omtrent saa: „Fantefolket vil aldrig frivillig anstrænge sig til at arbeide saa meget, at de kunne føde sig selv; de ville aldrig tage fast Bopæl, med mindre de uden Arbeide blive sikkrede Hus og Føde for sig og Sine; moralsk Forbedring er lidet at spore; den paabegyndte Fremgangsmaade vil langt fra ikke virke til Øiemedet; af faa Fanterne til at være vinskibelige og virksomme, vil aldrig lykkes uden Tvangsmidler, og skulle Børnene opdrages dertil, maa de tidlig tages fra Forældrene.“

Hensigten med Klageskriftet er at opfordre Fattigkommissionen til ved Henvendelse til Kirke-Departementet at faa de i Klep paabegyndte Foranstaltninger hævede snarest muligt og istedet derfor anbefale, at paa en og samme Tid alle hjemstavnsløse Betlere og Omstreifere hele Riget over anholdes og derefter fordeles paaFattig-Distrikterne, hvor de siden skulle forblive og nyde Forsørgelse som andre Fattigfolk.

Fattigkommissionen i Klep nedsatte en Kommitte til at afgive Betænkning over denne Forestilling, og Betænkningen gik ud paa at billige den, kun at Kommitteen ikke dristede at paastaa saa bestemt, at Fanterne aldrig ville frivillig anstrænge sig for at føde sig selv; med Hensyn hertil indskrænkede Kommitteen sig til at sige, at den ansaa det for et sjeldent Tilfælde, at en Fant kunde ernære sig selv.

Sognepræst Hansen, gjennem hvem disse Forestillinger bleve indsendte til Departementet, yttrede derved, at saa vist som det var, at der i Klep herskede en stor og udbredt Misnøie med de trufne Foranstaltninger, saa beroede dog de udtalte Formeninger om det Forfeilede og Frugtesløse i samme Foranstaltninger forhaabentlig paa en Misforstaaelse af Sagen. Thi dels kunde det ikke ventes, at Bestræbelser af dette Slags saa snart skulde vise særdeles store og iøinefaldende Frugter, dels var der allerede Grund til gode Forhaabninger angaaende nogle af de Fanter, man havde taget sig af. Imidlertid, yttrer Hr. Hansen videre, er Uvillien saa stor, at de Mænd, som have Fanter i Logis, maaske for ikke at være Gjenstand for Had maa unddrage sig denne Sag, og det kunde saaledes ske, at Fortsættelsen af disse Bestræbelser vilde blive umulig, saafremt der ikke skulde kunne gives Sikkerhed for, at Fantefolket ikke har Adgang til at erhverve Hjemstavnsret i Fattigdistriktet, saalænge de nyde saadan Understøttelse som nu.

I sit Svar af 15de April 1859 fremhævede Departementet først, at forsaavidt Anken er grundet paa Frygt for fremtidige Byrder, kan den ikke erkjendes for beføiet, saasom de fleste af de til Fanter i Klep ydede Understøttelser kun havde været midlertidige, navnlig til de Angjældendes Konfirmations-Undervisning; thi saavel Sognepræst Knudsen som Departementet havde ved Spørgsmaal om Bidrag til deslige Personers Bosættelse stadig havt for Øie saa vidt muligt at faa dem fordelte i forskjellige Distrikter, paa det intet enkelt skulde udsættes for nogen Ulempe, der kunde give grundet Anledning til Klage. Men uagtet Departementet saaledes maatte henføre hin Misnøie til Mangel paa Kundskab om de befulgte Synsmaader, saa kunde det dog

ikke oversees, at i den nu engang herskende beklagelige Stemning laa en stor Hindring for i Klep at fortsætte Bestræbelserne for Fantevæsnets Indskrænkning i nogen større Maalestok, og Departementet maatte derfor som ved en tidligere (ovenfor omtalt) Leilighed tilraade, at de Omstreifere, som fremdeles og navnlig inden den nye Sognepræsts Ankomst monne indfinde sig i Klep for atanholde om Understøttelse, maatte tilholdes at henvende sig til andre Fattigkommissioner eller Præster i den Anledning. „Derimod, saa slutter Departementet denne til Stiftsdirektionen stilede Skrivelse, kan Departementet ikke samtykke i, at de Personer, som nu overensstemmende med dets nysnævnte forrige Skrivelse allerede ere antagne til Konfirmationsforberedelse o. s. v. i Klep, hindres i at tilendebringe denne, men maa bede saavel den forrettende Sognepræst som Fattigkommissionen og enhver anden Vedkommende opfordret til at medvirke i, at de med dem paabegyndte Forføininger paa hensigtsmæssigste Maade fremmes og tilendebringes.“

Samme Dag affærdigede Departementet en anden Sag, nemlig to Klageskrivelser fra nogle af de i Klep understøttede Personer af Fantefolket selv, — affærdigede dem ved at oversende dem til Præsten og overlade til hans Skjønsomhed, hvad der i Anledning deraf kunde være at gjøre, muligens indskjærpe de Klagende, at de maatte bestræbe sig for at erhverve Almuens og deres Forsørgeres Velvillie. Da Skrivelserne saaledes ikke ere tilstede, kan jeg ikke angive i det Enkelte, hvad Klagerne gaa ud paa; jeg kan kun fremhæve det Eiendommelige, at fordums Fantefolk have henvendt sig til høieste Vedkommende med Klager, (rimeligvis over den Maade, hvorpaa de blive behandlede eller faa den belovede Understøttelse). Saadant er dog vel aldrig hændt før. Men Et af To: Bedre, at de selv klage til Departementet, end at de skulde reise ud paa Fantestien igjen og gjøre Ustykker og give Anledning til Klager fra al Verden. Som Fanter stode de tidligere saavidt muligt udenfor det borgerlige Samfund; men at klage for Øvrigheden, anmode om Bistand, komme med Fordringer om Rettigheder o. s. v. — det er dog en borgerlig Ting.

Men i Anledning af den nys omtalte Klage fra Almuesmænd i Klep og dens Paastand om det Forfeilede i Bestræbelserne for Fanterne sammesteds kan det være værd at se en Oversigt eller et kort Sammendrag af de allerede givne Oplysninger, hvoraf det kan sees, hvordan Tilstanden var i Januar 1859 eller ved den Tid, da hint Klageskrift blev forfattet.

Af de 53 opregnede Personer, som begjærede Understøttelse, og som Præsten Knudsen eller efter ham Præsterne Hjorthøy og Hansen efter Samraad med Sivert Bore vare villige til at understøtte, var der for det Første 7, som paa Grund af Afslag fra Departementets Side ikke bleve optagne (No. 17, 45—46, 50 og 51—53); af de gjenværende 46 Personer var der for det Andet 13, som paa Grund af forskjellige Omstændigheder ikke kom ind under den paatænkte Forsørgelse og da enten aldeles ingenUnderstøttelse nød eller ogsaa kun en midlertidig og ganske ubetydelig (No. 25—32, 40, 41, 42—44 Med den beklagelige Familie No. 43—44, som fik et Par Daler til Reisepenge til Mandal, opnaaedes dog det Gode, at den, som ovenfor berettet, blev optagen til Forsørgelse her.). — Tilbage er nu 33 Personer, som virkelig kom under planmæssig Forsørgelse i Klep.

Disse 33 Personer kunne henføres til følgende Klasser:

Born, som ere skilte fra Forældrene ....

2

Gutter over Konfirmations-Alderen ....

5

Piger over samme Alder ....

8

4 Forældre-Par ....

8

Børn, som fulgte med disse Forældre-Par samt med en af Pigerne ....,... .

10

tilsammen

33.

De 4 Forældre-Par levede i Konkubinat, saasom 7 af de 8 Personer vare ukonfirmerede; alle de særskilt nævnte Gutter og Piger vare ogsaa ukonfirmerede; der var altsaa 20 Konfirmander, af hvilke de Fleste neppe kunde læse i en Bog. De 6 sidst optagne af disse Konfirmander (deriblandt 1 Forældre-Par) ere endnu beskjæftigede med Undervisningen; 1 Konfirmand (No. 24) kom ved en, som det synes, ham utilregnelig eller dog undskyldende Omstændighed til at afbryde Konfirmations-Beredelsen. Af de øvrige 13 blev af Præsten Knudsen 2 døbte og 11 konfirmerede, og derefter bleve 3 af hine Forældre-Par ægteviede. Bestræbelserne for at naa det nærmest foresatte Maal maa altsaa siges at være lykkedes meget godt (jeg sigter her naturligvis til den Stadighed, Konfirmanderne have udviist, den Kundskab, de have erhvervet, ikke derimod til den Indflydelse, Ordet har havt paa deres Hjerte; thi den kjender alene Gud). Efter Konfirmationen og Ægtevielsen staar Sagen saa:

Det har endnu ikke lykkedes at overvinde de mange Vanskeligheder med at faa de tre ægteviede Par fast bosatte, men der arbeides fremdeles til dette Maal, og det lader til at være Vedkommendes alvorlige Ønske aldrig mere at komme paa Fantestien. Af de øvrige Konfirmander har 1 Pige og 2 Gutter nylig gjennemgaaet Haandværkslære og skikket sig vel og 1 Pige (med Barn) var nylig bleven sat i Væverlære; ogsaa om disse tør det haabes, at de bave forvundet Lysten til det gamle Reiseliv; men det har jo endnu ikke viist sig, om de fra nu af kunne ernære sig selv paa ordentlig Vis. 1 af Gutterne og 1 af Pigerne, som efter Konfirmationen bleve gifte og saa satte i Lære, rømte efter nogle Ugers Forløb og ere ikke komne tilbage, og 1 Gut og 1 Pige rømte strax efter Konfirmationen. Af de 13 konfirmerede Personer ere altsaa 4 vendte tilbage til Fantestien.

De fra sine Forældre adskilte Børn ere fremdeles til Opfostring i Klep, og de andre Børn ere fremdeles i Stadighed hos Forældrene.

Kan der efter dette Opgjør med Føie tales om forfeilede Bestræbelser?

Med Hensyn til det Stykke, som i hint Klageskrift stilledes i Forgrunden, nemlig at Bygden vilde faa Byrder af de indtagne Fantefolk, er der allerede i Departementets Svar sagt det Væsentlige; her kan ellers den Bemærkning tilføies, at dersom ikke dette offentlige Fond til Fanteväsnets Indskrækning [[** sic = ænkn-]] havde været, saa kunde Bygden have faaet ganske andre Udtællinger f. Ex. til Familien No. 18—23: en helseløs Mand, som tilligemed sin Kvinde trængte Hjælp til Konfirmations-Undervisning, og hvis smaa Børn, hvoraf et sindssvagt, aabenbart ikke kunde forsørges paa ordentlig Vis af Forældrene. Havde denne Familie begjæret Fattigkommissionens Hjælp efter Loven, saa vilde den — trods manglende Hjemstavnsret — ikke have kunnet unddrage sig for at yde samme. Exempler herpaa findes der flere af i nærværende Skrift, f. Ex. under Sagerne No. 28 og 46.

Til de gjennem Præsten Knudsen og hans Eftermænd i Klep ydede Understøttelser har Departementet indtil 21de Februar 1859 anviist ialt den Sum 1283 Spd. 15 ß. Og heraf har Hr. Knudsen selv havt at aflægge Regnskab for 1033 Spd. 15 ß. — et Vidnesbyrd mere om Vidtløftigheden af det Arbeide, han frivillig overtog.

Jeg har gjort mig Flid for at fremstille denne Klep-Sag saaledes, at det kan sees, hvorledes Alt er tilgaaet, og navnlig har jeg ikke forbigaaet med Taushed visse Smaatræk, hvoraf Mange maaske ville tage Anledning til at dømme mindre gunstigt om Præsten Knudsens Virksomhed (at der for de indlogerede Fanter tinges særskilt Kosthold, med stærk Kaffe og Tobak, at der til Konfirmations-Undervisning tages imod Fanter, som iforveien erklære, at de efter overstaaet Konfirmation ville fortsætte det tidligere Vandreliv o. s. v.). Jeg vil ikke forsøge noget Forsvar for hver Enkelthed af Præstens Gjerning; men desto stærkere vil jeg prise Gjerningen i det Hele: Kjærligheden fordrager Alt, tror Alt, haaber Alt, taaler Alt; saadan Kjærlighed synes jeg Præsten her har viist, og saadan Kjærlighed gjøres her saa saare Behov, og det kan være, at den vinder Seier.

Anne Marie Hansdatter f. Ex. sagde paa Forhaand, at naar hun var bleven konfirmeret, saa vilde hun vandre igjen. Knudsen lod ikke dette være nogen Hindring, haabende, at hun under Religions-Undervisningen skulde komme til at fatte et andet Sind. Nei, da hun var bleven konfirmeret (eller døbt), saa blev hun vedSit og vilde gaa. Saa, for at hun ikke skal gaa som Betlerske, giver Præsten hende nogle Smaasager at handle med, haabende, at hun under selve Vandringen skal fatte et bedre Sind og komme tilbage. Hun kom ogsaa tilbage.

Jeg har fortalt, at Knudsen i sin sidste Skrivelse til Departementet, fra Borgund af, bebudede, at der kanske endnu vilde komme ikke mindre end 17 Personer af Fantefolket for at bede om Hjælp til at vorde underviste til Konfirmation i Klep. „Man har i Sandhed Grund til at takke Herren herfor og glæde sig over, at Regjeringens kjærlige Bestræbelser for at bringe Fanterne ud af deres beklagelige Forholde bære synlige Frugter.“ Men heraf tager han Anledning til atter at minde om, hvad han tidligere har drevet paa, at der, om man end ikke vilde gaa ind paa hans omtalte Forslag om „Tater-Præster,“ dog burde ansættes Mænd, der ganske kunde opoffre sig for denne Sag, og hvis Opgave det maatte være ikke alene at virke paa Fanterne, men ogsaa at paavirke Andre til Fordel for Fanterne, saa man, mere end nu almindeligt, kunde lære at indse: at hine Mennesker ogsaa have Menneske-Rettigheder og en udødelig Sjel, for hvis Redning Guds Søn blev Menneske, led, døde og atter opstod, og at et christeligt Samfund har Pligter mod disse sine beklagelige Medmennesker, Pligter, der af Uvidenhed, Forblindelse og Mangel paa ægte christelig Kjærlighed altfor meget oversees og forglemmes. — I mundtlig Samtale og private Breve har Hr. Knudsen nærmere forklaret mig sin Mening saa, at en Mand skulde af det Offentlige antages til Aar efter Aar at bereise de Egne af Landet, hvor Fanter mest sværme om, for at opsøge dem selv og overtale dem til at vende om fra deres gamle Vei, derhos forhandle om dem med Præsterne og ved Foredrag i Forsamlinger søge at vinde Menighedernes hjælpsomme, christeligsindede Deltagelse for dem.

Min Tanke herved blev denne: Om der bør eller ikke bør gjøres noget Andet i denne Sag, end der allerede nu gjøres, det vil bedst kunne vise sig, naar der er blevet udarbeidet og offentliggjort en fuldstændig Beretning med Oversigt over de hidtil iværksatte Forsøg til Fanternes Bosættelse m. m. Som jeg allerede fra Begyndelsen af havde tænkt mig, at en saadan Beretning burde udarbeides, fandt jeg nu, at dette Arbeide ikke burde udsættes længer, og — ikke mindst opmuntret netop ved Synet af Præsten Knudsens Iver for det Anliggende, som længe havde ligget mig paa — tog jeg Mod til mig og begyndte at gennemgaa de mange Sager. Og nu er det gjort!

*

Navne-Fortegnelse.

Se Indledningen Side 31. En samlet Fortegnelse over de Byer og Bygder hvor Personer af Fantefolket ere blevne optagne til Understøttelse, findes i Indledningen Side 20.

No.

do. Peter Olaus . . . .

157.

16.

do. Ole Johannes ....

74.

17.

Andersdatter, Anne ....

73.

18.

do. Anne ....

145.

19.

do. Johanne Marie ....

181.

20.

do. Karen Valine ....

171.

21.

do. Ragnild Marie. ....

171.

22.

Andreassen, Andreas (Lindbom) ......

186.

23.

do. Andreas Magnus Karl Oskar . . .

180.

24.

do. Karl Fredrik ....

180.

25.

do. Magnus Theodor ....

180.

26.

do. Anton Møller . . ^ . . . . .

117.

27.

do. Mathias Hagerup . . . .

117.

28.

do. Martin Thorvald . ^ . . . . .

153.

29.

do. Elias ....

65.

[[** Tabell forts. neste s.]][[** Tabell forts. fra forrige s.]]

No.

Side.

58.

Christiansen, Ole (Hakebro) ....

145.

59.

do. Karl do. ....

145.

60.

do. Christian (Kjelsen) ....

145.

61.

do. Martin do. ....

145.

62.

do. Anton do. ....

145.

63.

do. Svend ....

145.

64.

do. Martin ....

145.

65.

do. Knud ....

165.

66.

do. Gunder ....

54.

67.

do. Erik. ....

54.

68.

do. Gudbrand ....

150.

69.

Christiansdatter, Randi ....

172.

70.

do. Marie Sophie ....

145.

71.

do. Helene (Rokken) ......

145.

72.

[[** Tabell forts. neste s.]][[** Tabell forts. fra forrige s.]]

No.

Side.

86.

Didriksen, Peter Rasmus . ^ . ...

186.

87.

do. Jens Andreas ....

186.

88.

Didriksdatter, Anne Didrikke ..... ^ . .

186.

89.

do. Oline Bolette ....

186.

90.

Eliassen, Jakob . . . .

116.

91.

do. Peter ....

120.

92.

do. Elias ....

120.

93.

do. Karl Søvrin. ....

65.

94.

do. Søren Fredrik ....

65.

95.

do. Ole Christian ....

65.

96.

do. Anders Jørgen ....

65.

97.

Eliasdatter, Else Marie ....

65.

98.

do. Anne Mathea ....

65.

99.

Ellingsen, Jakob ....

85.

100.

64.

136.

Hagelind, Andreas ....

95.

137.

Hakebro, Christian ....

145.

138.

Halvorsen, Halvor ....

180.

139.

do. Mathias. ....

180.

140.

do. Jens ... .

175.

141.

do. Andreas ....

103.

142.

do. Halvor ....

114.

150.

do. Erik ....

145.

151.

do. Alexander (Bodin) ....

118.

152.

do. Anders ....

181.

153.

do. Jakob ....

172.

154.

do. Johan Fredrik. ....

151.

155.

do. Ole ....

174.

156.

do. Engebret (Hakebro) ....

118.

157.

[[** Tabell forts. neste s.]][[** Tabell forts. fra forrige s.]]

[[** Tabell forts. neste s.]][[** Tabell forts. fra forrige s.]]

No.

Side.

235.

do. Andrine Emilie (do.) ......

145.

236.

do. Marie ....

88.

237.

do. Karoline Eugenia (Frimann) ....

106.

238.

do. Elisabeth Gustava (do.) ....

106.

239.

do. Marie Magdalene ....

177.

240.

do. Anne Kathrine ....

177.

241.

do. Anne Kirstine ....

147.

242.

256.

do. Josephine Augusta ....

90.

257.

do. Karoline Amalie ....

90

258.

do. Petronelle ....

54.

259.

do. Anne Tonette ....

72.

260.

do. Karen ....

158.

261.

do. Lisbet ....

186.

262.

do. Berthe Malene ....

186.

[[** Tabell forts. neste s.]][[** Tabell forts. fra forrige s.]]

No.

Side.

306.

do. Fredrik ....

139.

307.

do. Hans Karl ....

139.

308.

do. Arne ....

l43.

309.

do. Auden ....

145.

310.

do. Ole ....

145.

311.

do. Ole Jakob .... ^

145.

312.

do. Karl Johan ....

145.

do. Grethe Olava ....

75.

321.

do. Karen Johanne ....

81.

322.

do. Marie Christine ....

90.

323.

do. Marthe Marie ....

109.

324.

do. Anne Marie. ... ^ .... .

111.

325.

do. Johanne Marie ....

140.

326.

do. Berthe Marie ....

139.

327.

do. Pernille .... ^ ...

143.

328.

do. Lena ....

145.

329.

do. Sophie ....

145.

330.

do. Anne Marie ....

145.

[[** Tabell forts. neste s.]][** tabell forts. fra forrige s.]]

No.

Side.

331.

Olsdatter, Karen (Hakebro) ...... ^ .

145.

332.

do. Olia do. ....

145.

333.

do. Lena do. ....

145.

do. Christiane ....

94.

349.

Paulsen, Olaus ....

64.

350.

Pedersen, Johan Anton ....

69.

351.

do. Peder ....

60.

352.

do. Jakob ....

79.

353.

do. Mons ....

79.

354.

do. Peder ....

169.

355.

do. Christopher ....

109.

356.

do. Lars ....

186.

357.

do. Jan ....

188.

358.

do. Ludvig ....

188.

359.

do. Alexander ....

188.

360.

do. Johan Andreas ....

191.

361.

Pedersdatter, Berthe Marie . ^ ..... .

58.

362.

do. Severine Jeanette. ......

60.

370.

do. Gunvor . . . .

174.

371.

do. Gunvor ... ^ ..... .

188.

372.

do. Guuvor . . ..

188.

373.

Petersen, Lars ..... ^ ..... .

120.

374.

do. Ole (Egevold) ....

147.

[[** Tabell forts. neste s.]][[** tabell forts fra forrige s.]]

No.

Side

375.

Petersen, Ole Peter ....

154.

376.

do. Petter (Lundkvist) ....

167.

413.

Lena Kaisa ....

102.

414.

Øllegaard (Solvorn) ....

81.

Anhang.

Da Hensigten med dette Anhang er at give Underretning om den forhaanden værende Adgang til Understøttelse af det Offentlige for hjemstavnsløse Personer, gjøres tillige opmærksom paa, hvad der i Indledningen Side 44 er anført om extraordinær Fattigforsørgelse direkte af Statskassen og ikke af det særskilte Fond til Fanteværenets Indskrænkning.

*

1. Circulære fra Kirke-Departementet af 16de September 1855 til Fattigkommissionerne.

Under 31te f. M. har det behaget H. M. Kongen at resolvere:

„1) Departementet for Kirke- og Undervisningsvæsenet bemyndiges naadigst til af det Beløb af 2000 Spd. aarlig eller 6000 Spd. i Budgetterminen, som af sidste Storthing blev bevilget til Forsøg paa at skaffe Fanter og andre deslige omstreifende og hjemstavnsløse Personer en lovlig Næringsvei og deres Børn en ordentlig Opdragelse, at tilstaa Fattigkommissioner eller andre Vedkommende, som maatte antage sig saadanne Personer, fornøden Understøttelse hertil, samt træffe de Foranstaltninger, som forøvrigt til Øiemedets Fremme maatte ansees tjenlige, væsentligen i Overeensstemmelse med det af Cand. Sundt fremsatte Forslag af 26de Januar 1855.

2) Ved Meddelelse af deslige Understøttelser haves særligt for Øie at skaffe Børn af Omstreiferforældre en ordentlig Opdragelse, samt at Understøttelsen forøvrigt fortrinligen tilflyder saadanne Personer eller Familier, om hvem der efter Omstændighederne er Grund til at haabe, at de ville og kunne forlade den tilvante Leveviis og træde over i en stadig og ordentlig Livsstilling.

3) Bidrag kan ogsaa ydes for saadanne af det her omhandlede Slags Personer, som have Hjemstavn i noget af Rigets Fattigvæsensdistrikter, naar Hjemstavnsdistriktet finder Anledning til at træffe hensigtsmæssige Forføininger for dem.

4) Andragender om deslige Understøttelser, der i Regelen blive at besørge anvendte gjennem vedkommende Fattigkommissioner, indsendes til Departementet for Kirke- og Underviisningsvæsenetgjennem vedkommende

Amtmænd og Stiftsdirektioner, og bør være ledsagede af alle fornødne Oplysninger, navnlig angaaende Angjældendes Livsomstændigheder i det Hele, Forklaring om den Fremgangsmaade, der paatænkes befulgt til Øiemedets Opnaaelse og Overslag over Omkostningerne.

5) Ved Meddelelse af Understøttelse paasees det, at det gjøres Fattigkommissionerne eller andre Vedkommende, der antage sig de angjældende Personer, til Pligt, at de i visse Tidsrum gjøre Indberetning til Departementet om, hvorledes Understøttelsen anvendes, de Angjældendes Forhold og Resultaterne af den brugte Fremgangsmaade m. v.“

Ved at meddele ovenstaaende naadigste Resolution skal Departementet nærmere forklare, hvorledes man i Henhold til samme har tænkt sig nærværende Sag ordnet og agter at søge den fremmet.

1) Som Personer, der bør komme i Betragtning ved den omhandlede Understøttelse, tænker man sig især Saadanne, som ved Fødsel og Opdragelse eller ved længere Tids Vane tilhøre den Klasse af Mennesker, som især derved udmærke sig fra Andre, at de føre et reisende Familie-Liv, saa at de, skjønt hjemmehørende i Riget, dog for en Deel kunne siges at have staaet udenfor det borgerlige Samfund, — et Begreb, der nærmest maa ansees for at ligge i den om dem hyppigst brugte Benævnelse „Fanter.“

2) Som Formaal, der nærmest bør haves for Øie ved Understøttelsen, udhæves:

a) At skaffe Børn af Forældre, som ere villige til at overlade dem, ordentlig Underviisning og Opdragelse hos brave Familier eller i Rednings-Anstalter. — Det hænder ikke saa sjeldent, at private Folk af Medlidenhed med saadanne Børn have antaget sig dem til Forsørgelse, og saadanne gode Bestræbelser bør understøttes ved at tilbyde Pleieforældrene en passende Erstatning for de dermed forbundne Udgifter.

b) At forhjælpe ældre Personer, som endnu ikke ere konfirmerede eller maaskee ikke døbte, til at erholde fornøden Underholdning og Underviisning i den Tid, de ville lade sig forberede til Konfirmation eller Daab — Alt forsaavidt de ikke ved eget Arbeide maatte selv kunne erhverve det Nødvendige. — Det er ofte Tilfældet, at Saadanne allerede have indladt sig i naturligt Ægteskab og dannet Familie. Familien bør da saa vidt som muligt faa Anledning til at være samlet, indtil den hellige Handling er fuldbyrdet, naar der nemlig er Grund til at antage, at Vedkommende derefter agte at indtræde i ordentligt Ægteskab. — Ved denne Hjælp til Undervisning og Konfirmationsforberedelse, som i Regelen vil medtage nogetlængere Tid, bør det tillige haves for Øie, at Vedkommende kunne vænnes til stadigt Arbeide eller vel endog oplæres i en eller anden nyttig Haandtering.

c) At forhjælpe ældre arbeidsføre Personer, med eller uden Familie, til at erholde et fast Hjem og komme ind paa en ordentlig Næringsvei. De Tilskud, der een Gang for alle eller aarligen hertil ville udkræves, bør af Fattigkommissionerne alle andre Vedkommende, saa vidt muligt, disponeres til de Angjældendes Bedste uden at leveres dem selv i Hænde. Det er en Selvfølge, at ligesom saadan Understøttelse fra Begyndelsen vilde være tilstaaet i Haab om, at Angjældende ved Flid og Orden lidt efter lidt kunde komme i saadan Stilling, at de kunde ernære sig selv paa ordentlig Maade og som bosatte Folk, saa maatte ogsaa Understøttelsen, forsaavidt den er tilstaaet aarligen, ophøre, naar dette Maal var naaet. — Forsaavidt disse Folk have Børn, vil det særligt være at afgjøre, om disse bør forsørges saaledes som under Litr. *a* antydet eller overlades til Forældrenes Forsorg.

d) At yde sygelige, vanføre og alderssvage Folk, som Intet eller kun Lidet kunne erhverve, et fast Hjem og fornødent Underhold i Lighed med andre Fattige, og selvfølgelig under Betingelse af, at de leve roligt og sømmeligt.

3) *a*) Understøttelsen vil i Regelen blive at anvende gjennem Fattigkommissionerne og efter disses Forslag. Hvorvidt Formaalet skal naaes og det for Vedkommende selv saa ulykkelige og for Samfundet saa fordærvelige og beskjæmmende Omstreifervæsen skal vorde modarbeidet — vil derfor væsentlig bero paa Fattigkommissionernes Iver og Udholdenhed.

b) Naar en Fattigkommission har antaget sig en eller flere af omhandlede Personer med den Hensigt at søge noget af de nævnte Formaal for dem opnaaet, — naar Fattigkommissionen har antagelig Vished for, at

Angjældende ikke have Hjemstavn i noget af Rigets Fattigdistrikter, — og naar den efter sit Kjendskab til Personerne og Omstændighederne for Øvrigt har fundet Anledning til at fremsætte Forslag om den hensigtsmæssigste Understøttelse for dem, bør den gjennem vedkommende Amt og Stiftsdirektion til Departementet indsende dette Forslag ledsaget, foruden med Overslag over de sandsynlige Udgifter og Tiden for disses Varighed, ogsaa med saadanne Forklaringer, hvorefter det kan skjønnes, at Angjældende rettelig ere til det omhandlede Slags Personer at henregne og at de ere hjemstavnsløse. I saadant Tilfælde vil Erstatning for Udgifterne ved den midlertidige Forsørgelse vorde udredet af de for dette Anliggende bevilgede Midler, og efter Omstændighederne vilogsaa den yderligere Understøttelse, som hint Forslag maatt [[** sic = maatte]] gaa ud paa, vorde tilstaaet.

c) Dersom en Fattigkommission ifølge Fattiglovens Medfør er kommen til at antage sig nogen i Distriktet ikke hjemmehørende Person til midlertidig Forsørgelse og da ved de derom anstillede Undersøgelser erholder antagelig Vished for, at samme Person er hjemstavnsløs og derhos efter Omstændighederne skjønnes at henhøre til det her omhandlede Slags Personer, saa bør Fattigkommissionen ogsaa i dette Tilfælde, næst efter at yde den fornødne midlertidige Understøttelse, tillige bestræbe sig for at finde Anledning til at yde en saadan videre gaaende Hjælp og Bistand, som ved de her omhandlede bevilgede Midler er tilsigtet. Finder Fattigkommissionen da Anledning til at virke noget til dette Øiemed, saa behandles Sagen ganske saaledes, som under Litr. *b* er sagt. Finder Fattigkommissionen derimod, at der ikke er Anledning til at foretage noget Yderligere, efterat de Omstændigheder ere ophørte, som foranledigede den midlertidige Understøttelse, saa bliver ogsaa derom snarest muligt, helst inden angjældende Personers Bortreise fra Distriktet, gjennem vedkommende Amt og Stiftsdirektion til Departementet at afgive Beretning ledsaget med fornøden Forklaring om de Grunde, der have ledet Fattigkommissionen.

d) Dersom nogen i et bestemt Fattigvæsens-Distrikt hjemstavnsberettiget Person alligevel ifølge sine Livsforholde forøvrigt kan ansees at henhøre til det heromhandlede Slags Personer, og dersom Distriktets Fattigkommission efter en omhyggelig Undersøgelse finder, at der ved en noget videre gaaende Understøttelse end den almindelige Fattigforsørgelse kan være Haab om at faa samme Persom [[** sic = Person]] bragt ind i en ordentlig Næringsvei og fast Livsstilling, saa vil der efter Omstændighederne kunne tilstaaes noget Bidrag til Bestridelse af de forøgede Omkostninger. Som Exempel paa Tilfælde, hvor et saadant Bidrag vil kunne ventes, anføres, at en i Distriktet hjemstavnsberettiget Mands-Person har levet i Konkubinat med en ikke i Distriktet hjemstavnsberettiget Kvinde, og at de ved den paapegede Understøttelse kunne haabes at ville indtræde i ordentligt Ægteskab og tage fast Ophold i Distriktet.

4) Personer af det her omhandlede Slags staa, saa længe de nyde Understøttelse, i samme Forhold til Fattigkommissionerne, som andre Fattige, der ere under deres Forsørgelse. Paa Grund af det Særegne ved disse Personers Forholde bør dog Fattigkommissionerne efter Omstændighederne endvidere ved særegne Foranstaltninger føre et nøiagtigt Tilsyn med dem og vaage over, at det gode Formaal, man har tænkt sig for dem, bliver opnaaet.

Ved hvert Aars Udgang have vedkommende Fattigkommissioner gjennem vedkommende Autoriteter at indsende til Departementet. Indberetning om hver af de paa denne Maade forsørgede Personer, med Forklaring om deres ydre Kaar og moralske Forhold i den forløbne Tid og de forandrede Foranstaltninger, som for Fremtiden kunne ansees for ønskelige. Saadan Indberetning afgives ogsaa til andre Tider, naar Omstændigheder indtræffe, som bevirke, at Understøttelsen bør ydes paa anden Maade eller ganske ophøre.

5) Det er en Selvfølge, at de Tilsagn, som Departementet kan afgive om en i flere Aar varende Understøttelse, ville være betingede af, at der i sin Tid skeer fornyet Bevilging af Storthinget til dette Øiemed. Men om dette skal skee, vil rimeligviis væsentlig bero paa Udfaldet af disse første Forsøg i denne Retning, og om disse skulle vise sig opmuntrende eller nedslaaende, vil i høi Grad afhænge af den Deeltagelse for Værket, som Fattigkommissionerne maatte udvise. Departementet forener sig derfor med en talrig Almenhed i en tillidsfuld Anmodning til Fattigkommissionerne om at skjænke denne paa en Gang statskloge og retfærdige og

menneskekjærlige Bestræbelse al den Opmærksomhed, den fortjener.

Ved denne Leilighed skal Departementet ogsaa stile den Opfordring til de Fattigkommissioner, som dertil maatte see sig istand, inden nærværende Aars Udgang at indsende til Departementet en Fortegnelse over de i Distriktet hjemmehørende eller bekjendte Folk af det omhandlede Slags (Fantefølger og deslige), med Angivelse saa vidt muligt af hver Persons 1) Navn, 2) Alder, 3) Familieforholde (om gift eller ugift, om født af omvandrende Forældre o. s. v.), 4) Haandtering, 5) bekjendte Hjemstavn, 6) almindeligste Opholdssted eller Vandre-Distrikt, og 7) Anmærkninger om Forskjelligt (om manglende Daab, Konfirmation eller Ægtevielse, om bekjendte og afstraffede Forbrydelser, om Vandel o. s. v.).

*

2. Bekjendtgjørelse fra Kirke-Departementet af 8de Oktober 1855.

I lange Tider have fast alle Bygder i vort Land nu og da været besøgte af en Deel Familier og enkelte Personer, som vel have hørt hjemme i Landet, men dog ved Leveviis og Sæder mærkelig have adskilt sig fra den øvrige Befolkning. Selv benævne de sig oftest de Reisende eller Vandrings-Folket, eller nogle af dem udgive sig, skjønt ikke med Rette, for at være af Finne-Folket; men af Almuen have de været benævnede med forskjellige Navne, der sigte til deres fremmede Ved hvert Aars Udgang have vedkommende Fattigkommissioner gjennem vedkommende Autoriteter at indsende til Departementet. Indberetning om hver af de paa denne Maade forsørgede Personer, med Forklaring om deres ydre Kaar og moralske Forhold i den forløbne Tid og de forandrede Foranstaltninger, som for Fremtiden kunne ansees for ønskelige. Saadan Indberetning afgives ogsaa til andre Tider, naar Omstændigheder indtræffe, som bevirke, at Understøttelsen bør ydes paa anden Maade eller ganske ophøre.

5) Det er en Selvfølge, at de Tilsagn, som Departementet kan afgive om en i flere Aar varende Understøttelse, ville være betingede af, at der i sin Tid skeer fornyet Bevilging af Storthinget til dette Øiemed. Men om dette skal skee, vil rimeligviis væsentlig bero paa Udfaldet af disse første Forsøg i denne Retning, og om disse skulle vise sig opmuntrende eller nedslaaende, vil i høi Grad afhænge af den Deeltagelse for Værket, som Fattigkommissionerne maatte udvise. Departementet forener sig derfor med en talrig Almenhed i en tillidsfuld Anmodning til Fattigkommissionerne om at skjænke denne paa en Gang statskloge og retfærdige og menneskekjærlige Bestræbelse al den Opmærksomhed, den fortjener.

Ved denne Leilighed skal Departementet ogsaa stile den Opfordring til de Fattigkommissioner, som dertil maatte see sig istand, inden nærværende Aars Udgang at indsende til Departementet en Fortegnelse over de i Distriktet hjemmehørende eller bekjendte Folk af det omhandlede Slags (Fantefølger og deslige), med Angivelse saa vidt muligt af hver Persons 1) Navn, 2) Alder, 3) Familieforholde (om gift eller ugift, om født af omvandrende Forældre o. s. v.), 4) Haandtering, 5) bekjendte Hjemstavn, 6) almindeligste Opholdssted eller Vandre-Distrikt, og 7) Anmærkninger om Forskjelligt (om manglende Daab, Konfirmation eller Ægtevielse, om bekjendte og afstraffede Forbrydelser, om Vandel o. s. v.).

*

2. Bekjendtgjørelse fra Kirke-Departementet af 8de Oktober 1855.

I lange Tider have fast alle Bygder i vort Land nu og da været besøgte af en Deel Familier og enkelte Personer, som vel have hørt hjemme i Landet, men dog ved Leveviis og Sæder mærkelig have adskilt sig fra den øvrige Befolkning. Selv benævne de sig oftest de Reisende eller Vandrings-Folket, eller nogle af dem udgive sig, skjønt ikke med Rette, for at være af Finne-Folket; men af Almuen have de været benævnede med forskjellige Navne, der sigte til deres fremmedeVæsen og særegne Levemaade, saasom Tatere, Sigenere, Farker, Fusser, Splinter,

Skøiere, Strippere, Strygere, Farere, Fanter, Fantefølger. Det almindeligste Særkjende ved disse Folk er dette, at de gjerne føre et reisende Familie-Liv, Mænd og Kvinder, Forældre og Børn tilsammen (Følger). Vel er der nogle af dem, som have et Slags Hjem i en eller anden Bygd, hvor de til visse Tider af Aaret have sit Tilhold; andre kunne være fødte og opdragne af bosiddende Forældre og først som voxne Mennesker være blevne optagne i et af disse Følger; men mange og vel de fleste af dem ere fødte af omvankende Forældre, ere opvoxne paa Landeveiene, have tilbragt al sin Tid paa Reiser, have aldrig kjendt et ordentligt Hjem. At de ikke føle sig som rigtig hjemmehørende nogetsteds, men staa som Fremmede i Landet, det kjendes derpaa, at de gjerne have mere Samkvem med hinanden indbyrdes end med andre Folk og endogsaa sig imellem ofte bruge et fremmed Sprog (Fantemaalet). — En Følge af deres idelige Reisen fra Sted til Sted er den, at de kun kunne befatte sig med visse lidet vigtige Haandteringer, som til Nød kunne drives af reisende Folk (Hesteskjærere, Kjedelflikkere, Kammagere, Knappe-Fanter o. s. v.). En anden altfor naturlig Følge af deres ustadige Flakken er, at deres Børn stundom ikke erholde christelig Daab, at de endnu hyppigere voxe op uden Underviisning i Christendoms-Kundskab, at de derfor ikke kunne stedes til Konfirmation og Altergang og altsaa heller ikke kunne vorde ægteviede, hvisaarsag Mange af dem give sig sammen i løst Ægteskab. Med Hensyn hertil er det ofte sagt, at de gaa som Hedninger i Landet. — Da Arbeidsfortjenesten ved deres foregivne Næringsveie ikke kan have været tilstrækkelig for dem, og da den forsømte Opdragelse ikke har indprentet dem de Pligter, som skyldes Andre, saa var det altfor naturligt, om allehaande Laster og Utilbørligheder gik i Svang blandt dem; dette har ogsaa været saa i Virkeligheden: meget ofte og især i afsidesliggende Egne have de ved paatrængende Tryglen og adskillig Underfundighed (Signeri) vidst at tilvende sig, hvad de have begjæret, og det er bekjendt, at netop af disse Folk have jevnlig saare Mange maattet gribes og afstraffes for Tyveri og andre grove Forbrydelser.

Sammenfatter man alt dette i en Sum, saa kan man sige, at Fanternes Parti er imod Alle og Alle imod det. Men dette er en ulykkelig Tilstand, ulykkelig for det hele Land, endnu mere ulykkelig for Fanterne selv. Det er en Tilstand, som Alle bør forene sig om at faa endt.

Dette har ogsaa været den almindelige Tanke især fra Aaret 1845 af. Da blev Fante-Folket talt (tilsammen 1145 Sjele), og siden blev dets Kaar og Leveviis mere omhyggelig undersøgt. Dette bevirkede en større Iver imod Ondet, saa baade offentlige Betjente og private Mænd snart ved alvorlig Strænghed, snart ved Mildhed og Hjælpsomhed søgte at bringe de forhen omflakkende Folk til Stadighedog Ro. Det tør ogsaa troes, at disse Bestræbelser ikke have været frugtesløse; thi fra flere Egne af Landet erfares, at man i de senere Aar ikke mærker saa meget til Fanternes urolige og lovløse Færd.

Endnu gaar der dog Levninger af Fantefolket hist og her i Landet. Er der nogen af Fanterne, som fremdes [[** sic = vel fremdeles]] vil trodse Lovens Bud, saa er Lovens Arm over ham. Men er der nogen af dem, som selv ønsker at forlade Fantestien, saa skal der nu gives ham udtrykkeligt Tilsagn om Mildhed og Hjælpsomhed.

Ved Storthingets Beslutning af I7de August 1854 og ved Hans Majestæt Kongens Beslutning af 31te August dette Aar er det bestemt at en Sum af indtil sex Tusinde Daler i de nærmeste Aar skal kunne anvendes for at forhjælpe dem af Fanterne, som selv ønske det, til at faa et fast Hjem og komme i en ordentlig Levevei, samt for at forhjælpe deres Børn til ordentlig Undervisning og Opdragelse.

Regelen for dem, som ville nyde Godt heraf, er denne: De Personer af Fantefolket, som ikke have Hjemstavnsret i noget af Rigets Fattigvæsensdistrikter, henvende sig til Fattigkommissionen paa det Sted, hvor de midlertidig opholde sig, og de, som have Hjemstavn i noget Distrikt, henvende sig til Fattigkommissionen i dette samme Distrikt. Fattigkommissionen vil da tage alle Omstændigheder i Betragtning, og naar den finder Grund til at anbefale Vedkommende til Understøttelse, saa vil nærværende Departement, til hvis Ordning denne Sag er overdraget, efter Mulighed bevilge det Fornødne, og det enten en Gang for Alle eller flere Aar i Rad.

Det staar altsaa nu til Fanterne selv at komme i en bedre Tilstand; de kunne, selv om de før have været meget forladte og forvildede, erholde et fast Hjem og forsøge sig i en ordentlig Levevei samt see sine udlevede Gamle og smaa Børn vel forsørgede. Og derfor indbydes og opfordres herved alle de, som hidtil have hørt til Fantefolket og levet paa Fanteviis, til alvorlig at betænke denne Sag og fatte en god Beslutning og holde den trolig. Skeer

dette, saa skal det foragtede Fante-Navn uddø, og den, som før kaldtes Fant, skal af alle Skjønsomme agtes og æres lige med Landets øvrige Borgere.

Til alle andre, som denne Kundgjørelse maatte see eller høre, henvender Departementet sig sluttelig med den Anmodning, at de, naar Leilighed gives, ville gjøre Personer af Fantefolket bekjendte med denne Indbydelse, opmuntre dem til at følge den og understøtte dem i det gode Forsæt. Det er Departementets Forventning, at en paa en Gang saa almennyttig og menneskekjærlig Foranstaltning som den her tilsigtede ikke skal savne denne Medborgeres velvillige Bistand.

*